

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η Πυρηνική Βόρεια Κορέα, οι διεθνείς
κυρώσεις και οι διαπραγματεύσεις»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΕΛΕΝΗ
ΓΙΑΝΝΟΥΤΑΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΗΛΙΑΣ Ι.
ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ

Νοέμβριος 2019

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ελένη Γιαννουτάκη

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά όλους όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής και κυρίως τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Ηλία Κουσκουβέλη, για την πολύτιμη καθοδήγησή του, τον χρόνο που αφιέρωσε, την υποστήριξή του όποτε και όσες φορές κρίθηκε αυτό αναγκαίο και την άριστη συνεργασία που είχαμε, την επιβλέπουσα καθηγήτρια, κυρία Φωτεινή Μπέλλου για τον χρόνο που αφιέρωσε να διαβάσει τη μεταπτυχιακή μου εργασία και που δέχθηκε να είναι μέλος της εξεταστικής επιτροπής αξιολόγησής της, τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος Διεθνών Ευρωπαϊκών Σπουδών για όσα μου δίδαξαν καθώς και τη γραμματεία του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη στήριξη και συμπαράστασή της όλα αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
1. Χρήσιμα Θεωρητικά στοιχεία.....	3
1.1 Θεωρήσεις Διεθνών Σχέσεων	3
1.2 Αποτροπή και Πυρηνική Αποτρεπτική στρατηγική – Αμοιβαία Πυρηνική Αποτροπή – Φόβος και αποτροπή.....	6
1.4 Η Συλλογική ασφάλεια και ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ – Κυρώσεις κρατών.....	16
1.5 Η έννοια του Προληπτικού και Παρεμποδιστικού Πολέμου.....	17
1.6 Έλεγχος των εξοπλισμών –Συνθήκη μη διασποράς πυρηνικών όπλων και Βόρεια Κορέα.....	18
1.7 Οι διεθνείς κρίσεις και η διαπραγμάτευση	20
2. Πυρηνική Βόρεια Κορέα – Πως η Βόρεια Κορέα έφτασε στην απόκτηση πυρηνικών όπλων.....	23
2.2 Ο Πόλεμος της Κορέας.....	23
3. Η πρώτη πυρηνική περίοδος της Βόρειας Κορέας	26
3.1 Οι πυρηνικές δοκιμές, οι κυρώσεις και οι διαπραγματεύσεις.....	26
3.2 Η πρώτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1956 -1980.....	26
3.3 Η δεύτερη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1980 -1994 και το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο».....	27
3.3.1 «Συμφωνηθέν Πλαίσιο» – μία πρώτη προσπάθεια διαπραγμάτευσης	28
3.4 Η τρίτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1996 -2002.....	29
3.5 Η στροφή της στρατηγικής επικοινωνίας στο ζήτημα της Βόρειας Κορέας επί της προεδρίας του George Bush – το πετρελαϊκό εμπάργκο ως κύρωση και η συνέχιση του πυρηνικού προγράμματος.....	30
4. Η σύγχρονη πυρηνική περίοδος της Βόρειας Κορέας.....	33
4.1 Η τέταρτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 2002 –Σήμερα - Οι κυρώσεις και οι «Συνομιλίες των έξι μερών».....	33
4.2 Πιέσεις για παύση του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας από συμμάχους και ΗΠΑ	33
4.3 Το ναυάγιο της διπλωματικής προσέγγισης οδεύοντας προς την κρίση	34

4.4 Η θέση του Συμβουλίου Ασφαλείας και η διαλλακτική στάση της Βόρειας Κορέας που οδηγεί στις Συνομιλίες του Πεκίνου	36
4.5 Η παράλληλη κρυφή ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου και η πίεση για διαπραγματεύσεις.....	36
4.6 Προσπάθεια για Διαπραγμάτευση – Οι «Συνομιλίες των Έξι Μερών»..	37
4.7 Πάγωμα των διαπραγματεύσεων και απάντηση με την πρώτη πυρηνική δοκιμή.....	40
4.7.1 Οι κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας για την πρώτη πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας	42
4.8 Επιστροφή στις Διαπραγματεύσεις – ο Πέμπτος και Έκτος Γύρος των «Συνομιλιών των Έξι Μερών».....	42
4.9 Η Προεδρία Ομπάμα και η Δεύτερη Πυρηνική Δοκιμή της Βόρειας Κορέας.....	45
4.10 Βύθιση πλοίου Νότιας Κορέας και επίθεση κατά του Νοτιοκορεατικού νησιού Yeosu	46
4.11 Εκτοξεύσεις Δορυφόρων και Τρίτη Πυρηνική Δοκιμή Βόρειας Κορέας	47
4.12 Η κρίση της Βόρειας Κορέας.....	49
4.12.1 Η απαρχή της κρίσης μέσω της εντατικοποίησης των διεθνών κυρώσεων και η Τρίτη Πυρηνική Δοκιμή	49
4.12.2 Η εκατέρωθεν οπλική οχύρωση σε θέση μάχης – συγκέντρωση δυνάμεων γύρω από την Κορεατική χερσόνησο.....	51
4.12.3 Η κρίση στις σχέσεις με την Κίνα και οι πολλαπλές Εκτοξεύσεις Πυραύλων.....	56
4.12.4 Η Τέταρτη Πυρηνική Δοκιμή, οι αμφιβολίες για τη φύση του όπλου και οι διεθνείς κυρώσεις	58
4.12.5 Εντατικοποίηση Πυρηνικής Απειλής Βόρειας Κορέας – Η Πέμπτη Πυρηνική Δοκιμή και οι Διεθνείς Κυρώσεις	61
4.12.6 Η επιθετική ρητορική των ηγετών ΗΠΑ και Βόρειας Κορέας.....	64
4.12.7 Η Έκτη και πιο ισχυρή Πυρηνική Δοκιμή της Βόρειας Κορέας και οι Διεθνείς Κυρώσεις.....	66
4.12.8 Η περίοδος μετά την επιβολή νέων κυρώσεων και οι διεθνείς αντιδράσεις στην όξυνση της ρητορικής των δύο κρατών – η Τρίτη εκτόξευση ICBM ικανού να φτάσει τις ΗΠΑ	70
4.12.9 Το τέλος της κρίσης και η επικέντρωση στις Διαπραγματεύσεις.....	75
5. Στροφή ΗΠΑ και Βόρειας Κορέας στις Διαπραγματεύσεις.....	76
5.1 Η Διακήρυξη Panmunjom	76
5.2 Η Πρώτη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας.....	78

5.3 Η Δεύτερη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας.....	80
5.4 Η Τρίτη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας.....	84
Επίλογος	88
Παράρτημα	93
Πίνακας Πυρηνικών Δοκιμών, Εκτοξεύσεων Βαλλιστικών Πυραύλων και Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με τις αντίστοιχες Κυρώσεις	93
Βιβλιογραφία.....	97

Εισαγωγή

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, αρχικά, θα γίνει μία θεωρητική αποτύπωση βασικών εννοιών των διεθνών σχέσεων, αλλά και μία ιδιαίτερη αναφορά στην πυρηνική και αποτρεπτική στρατηγική, ενώ η ανάλυση θα έχει ως βάση της την προσέγγιση του κλασικού ρεαλισμού και στα σημεία που δε μπορεί αυτός να δώσει απαντήσεις θα δανειστεί στοιχεία από το δομικό ρεαλισμό. Σε ό,τι όμως σχετίζεται με τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, η εργασία αυτή, θα δανειστεί στοιχεία της πλουραλιστικής θεώρησης, αναφορικά κυρίως με την έμφαση που δίνεται, στο ρόλο του ηγέτη και της κυβέρνησης της εκάστοτε κρατικής μονάδας. Ακολουθώντας, θα εξεταστούν οι προσλαμβάνουσες που στοιχειοθετούν το διαχωρισμό των δυνάμεων του διεθνούς συστήματος σε μικρές και μεγάλες δυνάμεις και θα γίνει ανάλυση των στρατηγικών τους δυνατοτήτων, μέσα από παραδείγματα συγκριτικής μελέτης. Στο σημείο αυτό και όσον αφορά την ανάλυση της στρατηγικής των μεγάλων δυνάμεων, θα χρησιμοποιηθούν στοιχεία του επιθετικού ρεαλισμού. Εν συνεχεία θα αναλυθεί η πυρηνική και αποτρεπτική στρατηγική της Βόρειας Κορέας, μέσα από μία διαχρονική μελέτη, λαμβάνοντας ως αφετηρία τον πόλεμο της Κορέας και έχοντας ως κομβικό σημείο την απόκτηση και ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου. Θα γίνει επίσης, αναφορά, στο συμμαχικό δίκτυο της Βόρειας Κορέας, που στηρίζεται στην υποστήριξη της Κίνας και κατ' επέκταση της Ρωσίας και της αντίστοιχης συμμαχίας ΗΠΑ, Ιαπωνίας, Νότιας Κορέας. Παράλληλα, θα δοθεί το χρονοδιάγραμμα των διεθνών κυρώσεων που επιβλήθηκαν στη Βόρεια Κορέα, από τη στιγμή που ξεκίνησε την ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου και τις πυρηνικές δοκιμές αλλά και η ακόλουθη αντίδραση της Πιόνγκιανγκ στις αντίστοιχες κυρώσεις. Το εστιακό σημείο της παρούσας μελέτης θα αποτελέσει η πορεία των διαπραγματεύσεων, που έλαβαν χώρα, σχετικά με την παύση του πυρηνικού της προγράμματος και την υιοθέτηση μίας μη επιθετικής εξωτερικής πολιτικής.

Αναλυτικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται η διασύνδεση κάποιων θεωρητικών στοιχείων, θεωρήσεων και θεωριών των διεθνών σχέσεων, με την πρακτική εφαρμογή τους στο ζήτημα της πυρηνικής Βόρειας Κορέας και την ανάλυση της συμπεριφοράς των εμπλεκόμενων κρατών με βάση αυτές. Ενδεικτικά, γίνεται αναφορά στην αποτροπή σε επίπεδο συμβατικό και πυρηνικό, αλλά παρατίθενται και στοιχεία σχετικά με την αμοιβαία πυρηνική αποτροπή. Ειδική αναφορά γίνεται, στις στρατηγικές που ακολουθούν τα μικρά κράτη και οι μεγάλες δυνάμεις και εξετάζεται η περίπτωση της ασύμμετρης σύγκρουσης. Επιπρόσθετα, δίνονται στοιχεία σχετικά με το ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, τόσο σε επίπεδο διαχείρισης των εκάστοτε ζητημάτων που προκύπτουν όσο και σε επίπεδο κυρώσεων. Στο σημείο αυτό, γίνεται και ο διαχωρισμός του προληπτικού και παρεμποδιστικού πολέμου. Ακολουθώντας, αναφέρονται ορισμένες συμβάσεις χρήσιμες για την κατανόηση και ανάλυση της παρούσας μελέτης, που υπάγονται στο ευρύτερο πλαίσιο του ελέγχου των εξοπλισμών, ενώ τέλος, παρουσιάζεται η θεωρία διαχείρισης των κρίσεων και των διαπραγματεύσεων, οι προϋποθέσεις, τα στάδια και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται σε αυτές.

Το δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται συνοπτικά, στο πως έγινε ο διαχωρισμός της Κορεατικής χερσονήσου και έπειτα πως οδηγήθηκαν η Βόρεια και Νότια Κορέα στον πόλεμο της Κορέας. Παράλληλα, αναφέρεται στο πως οδηγήθηκε η Βόρεια Κορέα στην ανάπτυξη πυρηνικού οπλοστασίου.

Στο τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνεται η αρχή των πυρηνικών δραστηριοτήτων της Βόρειας Κορέας, οι οποίες και βρίσκονταν ακόμη σε πρώιμο στάδιο και γίνεται αναφορά στην πρώτη προσπάθεια διαπραγμάτευσης μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Βόρειας Κορέας, μέσω του «Συμφωνηθέντος Πλαισίου».

Το τέταρτο κεφάλαιο, αναφέρεται στις σύγχρονες πυρηνικές δραστηριότητες της Βόρειας Κορέας, ουσιαστικά από την περίοδο του 2002 μέχρι και σήμερα. Γίνεται ανάλυση όλων των πυρηνικών προκλήσεων σε επίπεδο εκτοξεύσεων πυραύλων, κρίσεως με γειτονικά κράτη αλλά φυσικά και πυρηνικών δοκιμών από πλευράς Βόρειας Κορέας αλλά και των επιμέρους διπλωματικών προσεγγίσεων, κυρίως στο πλαίσιο των γύρων των «Συνομιλιών των έξι μερών». Παράλληλα, αναλύεται διεξοδικά η περίοδος της κρίσεως στη Βόρεια Κορέα και των αντίστοιχων κυρώσεων που της επιβλήθηκαν και αναπτύσσεται ο ρόλος της ηγεσίας των Ηνωμένων Πολιτειών, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου στην εξέλιξη των πυρηνικών δραστηριοτήτων της Βόρειας Κορέας αλλά και των διπλωματικών επαφών των δύο κρατών και των διαπραγματεύσεων.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, δίνεται έμφαση στη στροφή των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας στο πεδίο των διαπραγματεύσεων, στις τρεις συνόδους που έλαβαν χώρα ανάμεσά τους και στο αποτέλεσμα που έφεραν αυτές στο ζήτημα της πυρηνικής Βόρειας Κορέας.

Τέλος, στον επίλογο, αναφέρονται τα συμπεράσματα στα οποία και οδηγήθηκε αυτή η μελέτη ενώ ακολουθούν το παράρτημα στο οποίο και υπάρχει συγκεντρωτικός πίνακας με την πυρηνική δραστηριότητα της Βόρειας Κορέας διαχρονικά και τις αντίστοιχες κυρώσεις που της επιβλήθηκαν.

1. Χρήσιμα Θεωρητικά στοιχεία

1.1 Θεωρήσεις Διεθνών Σχέσεων

Οι θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων, είναι αξιώματα τα οποία και εκφράζουν απόψεις για τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος και τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων του.¹ Οι θεωρήσεις που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα μελέτη θα είναι αρχικά αυτή του κλασικού ρεαλισμού σε συνδυασμό με τον δομικό ρεαλισμό στα σημεία εκείνα που ο κλασικός ρεαλισμός θέτει περιορισμούς στις απαντήσεις που καλούμαστε να δώσουμε και εν συνεχεία αυτή του πλουραλισμού όσον αφορά το σκέλος των διαπραγματεύσεων.

Κλασικός Ρεαλισμός

Οι εισηγητές του κλασικού ρεαλισμού στις σύγχρονες Διεθνείς Σχέσεις υπήρξαν κατά τη δεκαετία του 1940 ο Χανς Μοργκεντάου και ο Έντουαρντ Καρ, με θεωρητικούς προδρόμους ωστόσο τον Θουκυδίδη, τον Μακιαβέλι και τον Κλαούζεβιτς. Ο κλασικός ρεαλισμός ή αλλιώς πολιτικός ρεαλισμός είναι γνωστός ως η παραδοσιακή θεώρηση των διεθνών σχέσεων. Εστιάζει στο ρόλο των κρατών στο διεθνές σύστημα και στη συμπεριφορά που έχουν σε αυτό αναφορικά με τα εθνικά τους συμφέροντα, την ασφάλεια και την ισχύ.² Εξάλλου, όπως επισημαίνει και ο Morgenthau, με γνώμονα την επιθυμία του καθενός να ασκεί την επιρροή του στις σκέψεις και δράσεις των άλλων, η διεθνής πολιτική, όπως κάθε πολιτική είναι ένας αγώνας για την ισχύ.³

Ο κλασικός ρεαλισμός βασίζεται σε μια σειρά από αξιώματα τα οποία και εστιάζουν στον σημαίνων ρόλο των κρατών στο διεθνές σύστημα. Έτσι, θεωρεί ότι τα κράτη είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες της διεθνούς συστήματος, το οποίο και θεωρούν ότι είναι άναρχο, με έντονη ανταγωνιστικότητα στο εσωτερικό του και δυνατότητες ανασύνθεσης και δυναμικών αλλαγών. Οι κλασικοί ρεαλιστές, πιστεύουν ότι τα κράτη είναι ορθολογικά, με γνώμονα της δράσης τους το εθνικό τους συμφέρον και βασίζοντας τις επιλογές τους σε αναλύσεις κόστους και οφέλους. Τα κράτη, ως ορθολογικές οντότητες, θέτουν ως πρωταρχικό τους κριτήριο την επιβιώσή τους και για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούν την στρατιωτική τους ισχύ. Επομένως, αν κάποιο κράτος οδηγηθεί σε πόλεμο, θα είναι αποτέλεσμα της στρατηγικής του. Οι κλασικοί ρεαλιστές, εφόσον θεωρούν ως βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος, τα κράτη, πιστεύουν ότι οι διεθνείς οργανισμοί είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιούν οι ισχυρότερες δυνάμεις για να καθορίσουν την πορεία του διεθνούς τους περιβάλλοντος, ενώ και το ίδιο το διεθνές δίκαιο, πιστεύουν ότι εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους.⁴ Με βάση αυτό το τελευταίο αξίωμα, δεν είναι τυχαία η έντονη κριτική που άσκησε ο ρεαλιστής Carr, στον ιδεαλισμό. Μέσα από τα δίπολά του και κυρίως μέσω του διπλού Ουτοπίας και Πραγματικότητας ασκεί δριμεία κριτική στον ιδεαλισμό της εποχής του, θεωρώντας τον υπεύθυνο για τον

¹ Κουσκουβέλης Η., Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 57.

² Στο ίδιο, σελ. 62.

³ Morgenthau Η., Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace, Α. Knopf, New York, 1948, σ. 29 – 30.

⁴ Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 59 – 61.

πόλεμο που ξέσπασε, καθώς τότε δεν υπήρχε ο ΟΗΕ και το Διεθνές Δικαστήριο και δεν είχε συμφωνηθεί ένα ενιαίο μέσο επίλυσης των διεθνών διαφορών, επομένως και η αξία των διεθνών συνθηκών είχε ελάχιστη αξία.⁵

Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο, αναφορικά με τον κλασικό ρεαλισμό και τη θέαση των διεθνών σχέσεων από τη σκοπιά του, είναι αυτό του ρόλου της ανθρώπινης φύσης στην όλη διαμόρφωση της διεθνούς πολιτικής. Ο Morgenthau, θεμελιώνοντας τις βασικές αρχές του κλασικού ρεαλισμού, έδωσε έμφαση στο ρόλο της φύσης του ανθρώπου στην πορεία του κράτους στο διεθνές σύστημα, ισχυριζόμενος ότι «Ο πολιτικός ρεαλισμός πιστεύει ότι η πολιτική, όπως η κοινωνία γενικότερα, κυβερνάται από αντικειμενικούς νόμους που έχουν την ρίζα τους στην ανθρώπινη φύση»⁶, ενώ ο ίδιος του έβλεπε αυτή τη φύση ως αμετάβλητη. Με την ανθρώπινη φύση ως στοιχείο καθορισμού πολιτικών αποφάσεων έχουν ασχοληθεί επίσης και ο Θουκυδίδης και ο νεορεαλιστής Waltz.⁷

Όμως, όπως όλες οι θεωρήσεις, έτσι και ο ρεαλισμός δε μπορεί να καλύψει όλα τα ζητήματα και να τα ερμηνεύσει. Θεωρεί, για παράδειγμα, ότι τα κράτη είναι ορθολογικά όντα, αλλά δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αν όντως όλα τα κράτη ανταποκρίνονται σε αυτό το κριτήριο και λειτουργούν με γνώμονα την ορθολογικότητα και κατά πόσο επιδιώκουν όλα την αύξηση της ισχύος τους. Αντιθέτως, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις κρατών που η όλη τους στάση αποδεικνύει ότι δεν αναζητούν τίποτε άλλο από την κανονιστική τους επιβίωση, χωρίς να κάνουν απολύτως τίποτα για να την επιδιώξουν. Επιπρόσθετα, ο κλασικός ρεαλισμός, αγνοεί τις μεταβολές στο εσωτερικό των κρατών και πως αυτές μπορεί να επηρεάσουν τη διεθνή τους πορεία και υποβιβάζει την αξία των διεθνών οργανισμών που ενδεχομένως και κατά περίπτωση μπορεί να συμβάλλουν στις διεθνοπολιτικές εξελίξεις.

Στον κλασικό ρεαλισμό στηρίζονται μία σειρά από θεωρίες των διεθνών σχέσεων, όπως η θεωρία της ισορροπίας της ισχύος, η θεωρία περί σταθερότητας, η θεωρία της συμβατικής ή πυρηνικής αποτροπής, η θεωρία για την κούρσα των εξοπλισμών (μοντέλο δράσης – αντίδρασης), οι θεωρίες περί διεξαγωγής του πολέμου, η θεωρία του κύκλου της ισχύος, οι θεωρίες περί ηγεμονίας και οι θεωρίες περί συμμαχιών.⁸

Δομικός Ρεαλισμός

Ο δομικός ρεαλισμός αποτελεί εξέλιξη του κλασικού ρεαλισμού και διαμορφώθηκε από τον Kenneth Waltz με πρώτη αναφορά σε αυτόν στο βιβλίο του «Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος» το 1959 και σε μορφή θεωρίας στο βιβλίο του «Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής» το 1979.⁹

Ο νεορεαλισμός, θέτει ως κύριο παράγοντα της διεθνούς πολιτικής το κράτος, τοποθετώντας το όμως μέσα στα πλαίσια του διεθνούς συστήματος και εισάγοντας

5 Carr H. Edward, Η Εικοσαετής Κρίση 1919 1939, Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων, Ποιότητα, Αθήνα, 2001.

6 Morgenthau H., Scientific Man Vs. Power Politics, Chicago University Press, Chicago, 1946, σ. 188.

7 Waltz N. Kenneth, Ο άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος», Μια θεωρητική ανάλυση, Ποιότητα, Αθήνα, 2011.

8 Κουσκουβέλης Η. στο ίδιο, σελ. 63.

9 Waltz K., το ίδιο και Waltz K., Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Ποιότητα, Αθήνα 2011.

ουσιαστικά αυτή τη διάσταση, για πρώτη φορά, στις διεθνείς σχέσεις. Ουσιαστικά, το διεθνές σύστημα κατά τον Waltz, είναι το περιβάλλον εκείνο μέσα στο οποίο οι κρατικές μονάδες αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους, με τέτοιο τρόπο ώστε οι αλλαγές που παρατηρούνται στο ένα μέρος του συστήματος να επηρεάζουν και τα υπόλοιπα μέρη. Παρότι, όμως, οι αλλαγές που επέρχονται στο σύστημα, επηρεάζουν όλη τη δομή του, η συμπεριφορά του συνολικού περιβάλλοντος, μπορεί να είναι διαφορετική από αυτή των επιμέρους μονάδων, καθώς πρόκειται για ανεξάρτητες κρατικές οντότητες ορθολογικά νοούμενες.¹⁰

Το διεθνές σύστημα θεωρείται και στον δομικό ρεαλισμό, άναρχο και ανταγωνιστικό και λειτουργεί με τους δικούς του κανόνες, οι οποίοι και βασίζονται στην κατανομή της ισχύος και όχι στο διεθνές δίκαιο. Λόγω της ύπαρξης όμως της αναρχίας, τα κράτη προστρέχουν στην αρχή της αυτοβοήθειας, με στόχο την επιβίωση. Ακόμη και οι αλληλεπιδράσεις τους με άλλα κράτη, έχουν ως στόχο την επιβίωσή τους.¹¹ Κατά τον δομικό ρεαλισμό, η συμπεριφορά των κρατών, είναι αποτέλεσμα της κατανομής ισχύος που διενεργείται εντός του διεθνούς συστήματος. Επομένως, καθορίζεται από τις ίδιες τις πιέσεις της δομής του. Βασική αρχή του νεορεαλισμού είναι ότι, τα κράτη αποτελούν ταυτόσημες λειτουργικές οντότητες μέσα σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα.¹² Όπως όμως υποστηρίζει ο Waltz, σε σχέση με την ισχύ των κρατών, η ισχύς εκτιμάται συγκρίνοντας τις δυνατότητες μιας σειράς μονάδων. «Παρότι οι δυνατότητες είναι ιδιότητες των μονάδων, η κατανομή των δυνατοτήτων μεταξύ των μονάδων δεν είναι. Η κατανομή των δυνατοτήτων δεν είναι ιδιότητα των μονάδων αλλά μία έννοια συστημικού εύρους».¹³ Αυτή είναι και η ουσιαστική διαφορά του νεορεαλισμού από όλες τις άλλες θεωρήσεις, ο ρόλος που αποδίδει στο διεθνές σύστημα. Παρόλο όμως που οι αλλαγές στην ισορροπία μεταξύ των κρατών επηρεάζουν τη δομή του διεθνούς συστήματος, οι αλλαγές που παρατηρούνται στο εσωτερικό του εκάστοτε κράτους, δεν είναι σε θέση να την επηρεάσουν ούτε όμως και τις σχέσεις μεταξύ των κρατών στα πλαίσια αυτά. Ο νεορεαλισμός, καθώς εστιάζει στη δομή του διεθνούς συστήματος, θεωρεί πως οι διεθνείς θεσμοί αντανακλούν την τάξη πραγμάτων του διεθνούς συστήματος και την κατανομή ισχύος εντός αυτού.¹⁴

Ο Joseph S. Nye, μίλησε ορθά για τους περιορισμούς που τίθενται στη θεώρηση του νεορεαλισμού αναφορικά με την περιγραφή της διαδικασίας των αλλαγών, λέγοντας ότι «η δομική σταθερότητα των διπολικών συστημάτων τείνει να είναι μία θεωρία αρκετά στατική και μας λέει λίγα για το πώς μπορεί να επέλθει η αλλαγή». Θα μπορούσαμε όμως να δεχθούμε και να θεωρήσουμε ως ικανοποιητική την εξήγηση των νεορεαλιστών ότι όλες οι παρατηρούμενες εξελίξεις στο Βόρειο Ημισφαίριο είναι απόρροια των προσπαθειών της υπερδύναμης και των μεγάλων ευρωπαϊκών

¹⁰ Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 64 – 65.

¹¹ Waltz K., Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, σ. 226.

¹² Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 65 και Robert Jervis, «Systems theories and diplomatic history», Paul Gordon Lauren, Diplomacy: new approaches in history, theory and policy, Free Press, N. York, 1979, σ. 212.

¹³ Waltz, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, σ.215.

¹⁴ Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 66-67.

δυνάμεων να προσαρμοσθούν ή και να διαμορφώσουν το νέο διεθνές σύστημα ή τη διεθνή μεταψυχροπολεμική «νέα τάξη πραγμάτων».¹⁵

Πλουραλισμός

Η πλουραλιστική θεώρηση, έρχεται στη συνέχεια του ρεαλισμού να καλύψει εκείνα τα σημεία για τα οποία οι προηγούμενες θεωρήσεις δεν είχαν κάποια απάντηση. Σε αντίθεση με τον κλασικό ρεαλισμό και το νεορεαλισμό, ο πλουραλισμός απορρίπτει την έννοια του εθνικού συμφέροντος και του ανταγωνισμού των κρατών και βάζει στην ίδια κλίμακα σημαντικότητας με τα κράτη ως παράγοντες του διεθνούς συστήματος, τους διεθνείς οργανισμούς και κάθε μορφή περιφερειακής ολοκλήρωσης. Ο πλουραλισμός εξετάζει την επιρροή που ασκεί στα κράτη η συνεργασία και η αλληλεξάρτηση εντός του διεθνούς συστήματος, ενώ, τέλος, δέχεται τον καταλυτικό ρόλο των διεθνών οργανισμών και των διεθνών καθεστώτων στις εξελίξεις.¹⁶

Στον πλουραλισμό στηρίζονται, πολλές θεωρίες που έχουν ως αφετηρία τους την αποδοχή του ρόλου των διεθνών οργανισμών, όπως οι θεωρίες για τα διεθνή καθεστώτα, οι θεωρίες για τη λειτουργία των διεθνών οργανισμών, για τον έλεγχο των εξοπλισμών και για τον αφοπλισμό, αλλά και θεωρίες που εστιάζουν στην ενότητα των κρατών, όπως οι θεωρίες για τη λήψη αποφάσεων, για τη διαχείριση των κρίσεων και των συγκρούσεων αλλά και οι θεωρίες «συνωμοσίας».¹⁷

1.2 Αποτροπή και Πυρηνική Αποτρεπτική στρατηγική – Αμοιβαία Πυρηνική Αποτροπή – Φόβος και αποτροπή

Η στρατηγική αποτελεί την κορυφαία έκφανση της μελέτης της διεθνούς πολιτικής και των διεθνών σχέσεων. Όπως αναφέρει και ο κ. Κολιόπουλος, στρατηγική είναι η σύζευξη μέσων και σκοπών υπό το πρίσμα πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης και συνίσταται στο τρίπτυχο «μέσα – σκοποί – αντίπαλος». Στα πλαίσια της παρούσας ανάλυσης θα εστιάσουμε στην υψηλή στρατηγική των κρατών. Με τον όρο αυτό νοείται η επιστράτευση κάθε διαθέσιμου συντελεστή ισχύος ενός κράτους, υπό τη σκιά μιας πιθανής σύγκρουσης, για την επίτευξη του τελικού σκοπού του κράτους.¹⁸

Η στρατηγική διαφέρει από την τακτική, καθώς ως τακτική θεωρούνται οι επιμέρους κινήσεις που καλείται να κάνει ένα κράτος για να εκπονήσει την κυρίαρχη στρατηγική του πετυχαίνοντας μικρούς στόχους μέχρι με την πάροδο του χρόνου να πετύχει τους μεγαλύτερους από αυτούς που έχει θέσει.¹⁹ Ουσιαστικά δηλαδή, ως

¹⁵ Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 68-70 και Brezinsky Zbigniew, Η μεγάλη σκακιέρα: η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1998.

¹⁶ Κουσκουβέλης Η., Διπλωματία και στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 1995, σ. 118-127.

¹⁷ Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σελ. 70-76.

¹⁸ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Η Στρατηγική Σκέψη, Από την αρχαιότητα έως σήμερα, Ποιότητα, Αθήνα, 2008, σ. 44.

¹⁹ Κουσκουβέλης Η., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.

τακτική θεωρείται η χρήση των στρατιωτικών μονάδων για την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών που έχουν τεθεί στα πλαίσια μιας μάχης.²⁰

Ανάλογα με την κάθε περίπτωση έχουμε διαφορετικές κατηγορίες στρατηγικής, όπως τη συμβατική στρατηγική, τη χερσαία, τη ναυτική και την αεροπορική, την πυρηνική στρατηγική, την στρατηγική του ανταρτοπολέμου ή αλλιώς του ανορθόδοξου πολέμου, την αμυντική και επιθετική στρατηγική, την αποτρεπτική στρατηγική, την στρατηγική μικρών κρατών και την στρατηγική των μεγάλων δυνάμεων. Η στρατηγική συνίσταται στη σύζευξη μέσων και σκοπών υπό την επίδραση ανταγωνισμού.²¹ Η εξέλιξη της στρατηγικής τελεί σε συνάρτηση της ευφυΐας των ανθρώπων και της ανάπτυξης της τεχνολογίας. Στην παρούσα μελέτη θα αναπτυχθεί η αποτρεπτική στρατηγική, υπό την έννοια της συμβατικής και της πυρηνικής της διάστασης αλλά και η στρατηγική μικρών κρατών και μεγάλων δυνάμεων.

Αποτρεπτική στρατηγική

Αποτροπή είναι η δυνατότητα ενός κράτους να αποκλείει τη μη επιθυμητή γι' αυτό δράση ενός άλλου κράτους. Αυτό δε μπορεί να είναι αποτέλεσμα της πειθούς αλλά το αποτέλεσμα της συνάρτησης δύο παραγόντων, της απειλής χρήσης βίας από το κράτος που αποτρέπει και του φόβου του κράτους που αποτρέπεται και είναι αποτέλεσμα της ύπαρξης των όπλων.²² Η έννοια της αποτροπής στην ευρεία στρατηγική ορίζεται ως η ώθηση μιας άλλης βούλησης, υπό την σκιά της απειλής, να ακυρώσει την εκτέλεση μιας πράξης στην οποία είχε πρόθεση να προβεί. Η έννοια της αποτροπής είναι γνωστή από την εποχή του Θουκυδίδη και του Πλάτωνα. Μπορεί να συνδεθεί με τα συμβατικά όπλα και να μιλάμε για συμβατική αποτροπή, με τα πυρηνικά όπλα και να αναφερόμαστε στην πυρηνική αποτροπή, αλλά και με το επίπεδο του πως μια συμβατική δύναμη αποτρέπει μία μικρή πυρηνική δύναμη. Ουσιαστικά είναι η διατήρηση του στάτους κβο με απειλή χρήσης βίας και αυτό που τη διαφοροποιεί από την άμυνα είναι το γεγονός ότι δεν οδηγείται στη χρήση βίας αυτή καθαυτή.

Βασικό στοιχείο της αποτροπής είναι η έννοια του σχετικού κόστους, πρέπει δηλαδή να επιφυλάσσεται στον αντίπαλο κόστος μεγαλύτερο από το όποιο όφελος αποκομίσει αλλάζοντας το στάτους κβο.²³ Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz η απειλή ενός κράτους να χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική ισχύ, πυρηνική ή συμβατική, είναι κυρίως ένα μέσο, για να επηρεάσει την εξωτερική συμπεριφορά ενός άλλου κράτους, για να αποτραπεί ένα άλλο κράτος από το να υιοθετήσει μία επιθετική συμπεριφορά ή να αντιμετωπισθεί η απειλή, αν η αποτροπή αποτύχει.²⁴

Ο Hedley Bull στο βιβλίο του «Άναρχη Κοινωνία» αναφέρεται στην αποτροπή και στις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν ώστε αυτή να εφαρμόζεται. Θα πρέπει λοιπόν, πρώτον, μία χώρα Α να απευθύνει στη χώρα Β μία απειλή επιβολής τιμωρίας

²⁰ Κολιόπουλος Κ., στο ίδιο, σ. 45.

²¹ Κολιόπουλος Κ., στο ίδιο, σ. 48.

²² Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, σελ. 421.

²³ Κολιόπουλος Κ., στο ίδιο, σ. 21 – 22.

²⁴ Waltz Kenneth N., «International structure, national force, and the balance of world power», International politics and foreign policy, The Free Press, New York, 1969, σ. 311.

ή στέρησης αξιών, αν αποτολμήσει μία συγκεκριμένη πορεία δράσης. Αν δεν υπάρχει απειλή ή διατύπωση αξιόπιστης απειλής και απλώς η χώρα Β πιστεύει για δικούς της λόγους ότι απειλείται με κάποιας μορφής κυρώσεις και ακολουθεί μία δράση, τότε δε μπορεί να θεωρηθεί πως υπάρχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Δεύτερον, θεωρεί πως πρέπει να υπάρχει κάποια πιθανότητα ότι η χώρα που απειλείται, ελλείψει απειλής, θα μπορούσε να αποτολμήσει τη συγκεκριμένη δράση από την οποία αποτρέπεται. Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, ισχύει η συγκεκριμένη προϋπόθεση, καθώς η Βόρεια Κορέα φοβάται μία ενδεχόμενη εισβολή των στρατευμάτων των ΗΠΑ στο εσωτερικό της χώρας και με την πυρηνική αποτροπή που ασκεί το αποτρέπει. Τρίτη και τελευταία προϋπόθεση που θέτει ο Hedley Bull είναι ότι η χώρα Β πρέπει να πιστεύει ότι η χώρα Α έχει και την ικανότητα και τη βούληση να πραγματοποιήσει την απειλή της και γι' αυτό τον λόγο αποφασίζει να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις της.²⁵

Θεμελιώδες στοιχείο της αποτροπής είναι η αξιοπιστία της.²⁶ Για να υφίσταται η αποτροπή θα πρέπει να γίνεται διάκριση στο corpus και στο animus, να υπάρχει δηλαδή η διαδικασία και η θέληση ή αλλιώς πρόθεση, να διαθέτεις τα ανάλογα όπλα και κατά διαστήματα να τα επιδεικνύεις ώστε να δηλοποιείς τη διάθεσή σου να τα χρησιμοποιήσεις. Θα πρέπει δηλαδή ένα κράτος να διαθέτει τόσο τα μέσα όσο και την πρόθεση να τα χρησιμοποιήσει και να δηλοποιεί αυτή του την πρόθεση.²⁷

Η αποτροπή ανάλογα με τους στόχους του κράτους που την αναπτύσσει διακρίνεται σε περιορισμένη και σε εκτεταμένη αποτροπή. Στην πρώτη περίπτωση ο στόχος είναι συγκεκριμένος, ενώ στη δεύτερη περίπτωση οι στόχοι είναι πολλαπλοί, να αποτραπεί κάθε είδους επίθεση, όπως για παράδειγμα μια ενδεχόμενη εισβολή των ΗΠΑ στη Βόρεια Κορέα, να αποτραπεί πυρηνική επίθεση κατά του κράτους που αποτρέπει και των συμμάχων του, όπως θα ήταν ένα πυρηνικό χτύπημα των ΗΠΑ στην Κίνα, ή μία συμβατική επίθεση της Βόρειας Κορέας κατά της Νότιας, ή κάθε είδους απειλή κατά του εν λόγω κράτους και των συμμάχων του.²⁸

Πυρηνική Αποτρεπτική Στρατηγική

Η διάσταση της πυρηνικής αποτροπής παίρνει την έννοια της ώθησης ενός ορθολογικού δρώντα να εγκαταλείψει τις επιθετικές του προθέσεις υπό την απειλή της ολοκληρωτικής καταστροφής του σε περίπτωση υλοποίησής του. Σε κάθε περίπτωση, η καταστροφή θα είναι ολοκληρωτική.²⁹ Η ύπαρξη των πυρηνικών όπλων εκφράζει την υπέρτατη επιθετικότητα, χωρίς να προϋποθέτει επίθεση, αλλά ταυτοχρόνως η ίδια η καταστροφικότητά τους τα καθιστά απαγορευτικά ως προς τη χρήση τους.

Υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις, βάσει των οποίων ένα πυρηνικό οπλοστάσιο μπορεί να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί. Αυτές είναι, αρχικά η απόκτηση, είτε μέσω επιστημονικών μεθόδων, είτε μέσω αγοράς, είτε τέλος μέσω κλοπής. Μία άλλη προϋπόθεση διατήρησης των πυρηνικών ενός κράτους, είναι η ικανότητά του να έχει

²⁵ Bull Hedley, Η άναρχη κοινωνία, Ποιότητα, Αθήνα, 2001, μτφ.: Η. Στροϊκού, επιμ.: Η. Κουσκουβέλης, σ. 159.

²⁶ Κολιόπουλος Κ., στο ίδιο, σ. 23.

²⁷ Κουσκουβέλης Η., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.

²⁸ Bull Hedley, στο ίδιο, σ. 167.

²⁹ Σπυρόπουλος Μ. Γεώργιος, Διεθνείς Σχέσεις, Ρεαλιστική Προσέγγιση, Θεωρία και Πράξη, Ποιότητα, 2010, Αθήνα, σ. 391 – 392.

πυρηνικά όπλα που θα επιβιώσουν σε πιθανό πλήγμα. Αυτό μπορεί να το επιτύχει, είτε μέσω της αύξησης του αριθμού τους, είτε αναβαθμίζοντάς τα τεχνολογικά, είτε μέσω της αποσυγκέντρωσής τους, της απόκρυψής τους, της κινητικότητάς τους, η μεγιστοποίηση της επιχειρησιακής τους ετοιμότητας και τέλος η ενίσχυση των σιλό αποθήκευσής τους. Μία τελευταία προϋπόθεση, αποτελεί η διεισδυτικότητα των πυρηνικών όπλων που ένα κράτος διαθέτει, κάτι που μπορεί να καταφέρει με το να μπορεί να πλήξει ηπειρωτικές περιοχές του αντιπάλου³⁰, γεγονός που έχει κατακτήσει ως ικανότητα και η Βόρεια Κορέα, σε πιθανή επίθεσή της προς τις ΗΠΑ.

Όπως επισημαίνει ο κ. Κουσκουβέλης, η ίδια η χρήση των πυρηνικών όπλων είναι αυτή που ουσιαστικά τα απαγορεύει. Είναι όπλα που δημιουργήθηκαν για να μη χρησιμοποιούνται. Δημιουργήθηκαν για την επικράτηση, τη στιγμή που η επικράτηση καθίσταται αβέβαιη. Δεν συνιστούν πειθώ, είναι η απειλή ως απάντηση στην απειλή του άλλου, ουσιαστικά είναι η συνεννόηση μεταξύ όσων δεν συνεννοούνται με άλλο τρόπο. Ουσιαστικά εκφράζουν την απεριόριστη ισχύ την οποία και δηλοποιούν και δηλοποιώντας την δημιουργούν και τις προϋποθέσεις της αποτροπής.³¹

Κατά τον Al. Burns «Ένα σύστημα αποτροπής θα προκύψει από ένα σύστημα ισορροπίας δυνάμεων, κάθε φορά που η ανάπτυξη της στρατιωτικής τεχνολογίας καθιστά αδύνατη τη φυσική καταστροφή όλων των δυνάμεων του αντιπάλου, αλλά ευκολότερη τη φυσική καταστροφή της οικονομίας του».³² Το σημαντικότερο στοιχείο στην έννοια της πυρηνικής αποτροπής, είναι το ένα κράτος να είναι σε θέση να δεχθεί το πυρηνικό πλήγμα και κράτη όπως η Βόρεια Κορέα και η Γαλλία, που είναι μικρά σε έκταση, δεν έχουν αυτή τη δυνατότητα, σε αντίθεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αμοιβαία Πυρηνική Αποτροπή

Η αμοιβαία αποτροπή είναι μία κατάσταση στην οποία δύο ή περισσότερες δυνάμεις αποτρέπονται αμοιβαίως από το να κάνουν κάτι.³³ Ουσιαστικά οι αντίπαλες δυνάμεις, μέσω της απειλής, προσπαθούν να εμποδίσουν η μια την άλλη πλευρά από το να πραγματοποιήσει τους στόχους της. Για να το πετύχουν αυτό οι δύο πλευρές και η δράση τους να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει οι απειλές να έχουν υπόσταση και η δηλοποίησή τους να βρίσκει ανταπόκριση στην άλλη πλευρά. Η αμοιβαία πυρηνική αποτροπή, είναι αποτέλεσμα της επιθετικότητας των όπλων και μάλιστα πρόκειται για την υπέρτατη επιθετικότητα, καθώς απαγορεύουν τον πόλεμο με τον πόλεμο.³⁴

Το κόστος που μπορεί να προκύψει σε μία ενδεχόμενη πυρηνική σύγκρουση, σίγουρα δε μπορεί να υπολογιστεί, όμως θα ξεπερνούσε το επιθυμητό. Η καταστροφή για τις εμπλεκόμενες δυνάμεις θα ήταν σίγουρα αμοιβαία και οι συνέπειες απροσδιόριστες. Εξάλλου, όπως επισημαίνει και ο Agon, ο πόλεμος τον οποίο και ετοιμάζουμε, για να μην τον κάνουμε, παρά το ότι ορισμένες φορές έχει βαπτισθεί

³⁰ Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, στο ίδιο, σ. 254-256.

³¹ Κουσκουβέλης Η., Θεωρία Διεθνών Σχέσεων στον Ψυχρό Πόλεμο, Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Ποιότητα, Αθήνα, 2000, σ.15-19.

³² Burns Al., «From Balance to Deterrence. A Theoretical Analysis», World Politics, τομ. IX, τευχ. 4, Ιούλιος 1957, σ. 524.

³³ Bull Hedley, στο ίδιο, σ. 168.

³⁴ Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, σελ. 425.

αδύνατος, είναι πιθανός. Αν ήταν φυσικά ή ηθικά αδύνατος, τότε η αποτροπή θα έπαυε να λειτουργεί.³⁵

Στην αμοιβαία πυρηνική αποτροπή και οι δύο πλευρές αποζητούν τον αφανισμό του αντιπάλου τους, αναλαμβάνοντας τον κίνδυνο να καταστραφούν αμοιβαία. Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας και των ΗΠΑ, η Βόρεια Κορέα ουσιαστικά απειλείται με ολική καταστροφή σε ενδεχόμενο πυρηνικό χτύπημα των ΗΠΑ, ενώ το κόστος για τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι συγκριτικά πολύ μικρότερο. Το θέμα είναι αν οι δύο πλευρές δέχονται να επωμιστούν αυτό το κόστος.

Φόβος και αποτροπή

Ο φόβος είναι βασικό συστατικό της αποτροπής. Πρόκειται για κατάσταση που μπορεί να περιέλθει κάθε άνθρωπος και επηρεάζει τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις του. Είναι η εγνωσμένη συνθήκη των αδυναμιών και των προκλήσεων που συνθέτουν μία καθημερινότητα στον αγώνα για επιβίωση. Ο φόβος κινητοποιεί τις αντιδράσεις άμυνας ενός κράτους απέναντι στον αντίπαλο. Οι αιτίες του φόβου, είναι ο κίνδυνος για επιβίωση, ο κίνδυνος για απώλεια υλικών αγαθών και φυσικών πηγών πλούτου, ο κίνδυνος, το κόστος ή οι συνέπειες για τη ζωή ή τα συμφέροντα του λήπτη, το άγνωστο, η απειρία των ανθρώπων, πρότερες αρνητικές εμπειρίες, ο αντίπαλος, οι δυνάμεις του αντιπάλου στον πόλεμο, οι κίνδυνοι από το συσχετισμό δυνάμεων και τέλος ο κίνδυνος από εσωτερικούς αντιπάλους. Ο φόβος, διεισδύει στους ανθρώπους και καθορίζει τη συμπεριφορά τους και τις επιλογές τους. Έτσι οι άνθρωποι οδηγούνται είτε σε φοβικές συμπεριφορές, είτε σε ενεργητικές. Η αντίδραση ενός κράτους απέναντι στον φόβο δίνει το στίγμα του κράτους ως προς την ορθολογικότητά του ή τη μη ορθολογική συμπεριφορά που έχει αυτό. Παρόλα αυτά ο φόβος λειτουργεί και ως μοχλός κινητοποίησης για ένα κράτος και όχι μόνο ως εργαλείο αδρανοποίησής και παθητικής συμπεριφοράς του.

Σχετικά με τις ενεργητικές συμπεριφορές που μπορεί να ακολουθήσει ένα κράτος απέναντι σε μία κατάσταση φόβου, ως πρώτη θα μπορούσε να είναι το να αντιμετωπίσει την κατάσταση με νηφαλιότητα και ψυχραιμία, κάτι που σχετίζεται με την ποιότητα των πολιτών του κράτους αυτού και του συστήματος διακυβέρνησης που το χαρακτηρίζει. Μία τέτοιου είδους αντιμετώπιση, χαρακτηρίζεται από μυστικοπάθεια. Επιπρόσθετα, μία άλλη συμπεριφορά ενεργητική απέναντι στον φόβο, είναι η σύναψη συμμαχίας, ενώ μία Τρίτη είναι η ανάληψη πρωτοβουλιών, μέτρων και δράσης, όπως η ενίσχυση της άμυνας του κράτους, η καταστροφή άλλου κράτους και τέλος, τελευταία έκφραση της ενεργητικής συμπεριφοράς έναντι του φόβου, είναι η βίαιη συμπεριφορά, με ενέργειες εκφοβισμού ή προσπάθειες παραγωγής φόβου.³⁶

Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, διακρίνουμε μία ενεργητική συμπεριφορά απέναντι στο φόβο που της προκαλεί η υπερδύναμη ΗΠΑ. Αυτή της η αυτοπεποίθηση πηγάζει από την κατοχή των πυρηνικών όπλων που διαθέτει και της

³⁵ Aron Raymond, *Le grand debat. Initiation a la strategie atomique*, Calmann – Levy, Paris, 1963, σ.67.

³⁶ Κουσκουβέλης Η., *Θεωρία απόφασης στον Θουκυδίδη*, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2015.

βεβαιότητας ότι μπορούν να προκαλέσουν ένα καίριο πλήγμα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

1.3 Στρατηγική μικρών κρατών και μεγάλων δυνάμεων – Η έννοια της Ασύμμετρης σύγκρουσης

Στρατηγικές μικρών κρατών

Όπως επισημαίνουν ο κύριος Κουσκουβέλης και η κυρία Παιδή, η μικρότητα των κρατών δεν πρέπει να συγχέεται με την ανικανότητα. Τα «μικρά αλλά έξυπνα» κράτη είναι επιτυχημένα επειδή αναγνωρίζουν ότι το διεθνές σύστημα είναι αναρχικό, ανταγωνιστικό και ως εκ τούτου σύστημα αυτοβοήθειας και παρά τη μικρότητά τους πρέπει να επιδιώξουν την ικανοποίηση των συμφερόντων τους.³⁷ Όσο μικρό και αν θεωρείται ένα κράτος, μπορεί να πετύχει, αρκεί να έχει την κατάλληλη στρατηγική, να θέτει στόχους, να είναι ευέλικτο και να διεκδικεί τις ευκαιρίες που του δίνονται.³⁸ Λόγω της ευελιξίας τους αυτής, της προσαρμοστικότητάς τους και της σοφίας που επιδεικνύουν, τα μικρά κράτη θεωρούνται έξυπνα, χαρακτηριστικό που αποδίδεται σε πρόσωπα ή αποφάσεις, επομένως θα μπορούσε να αποδοθεί στην ηγεσία τους που τα θέτει ικανά να δρουν αποφασιστικά, διακριτικά και ευέλικτα, να μην επηρεάζονται από εξωτερικές αντιδράσεις ή από προκαταλήψεις ή διαφορές του παρελθόντος, ώστε να διεκδικούν τα συμφέροντά τους έναντι ισχυρότερων κρατών.³⁹

Τα μικρά κράτη θα πρέπει να είναι σε θέση να εκμεταλλεύονται εις το έπακρον κάθε διαθέσιμο συντελεστή ισχύος και κάθε ευκαιρία που μπορεί να τους δίνεται τη δεδομένη στιγμή. Οι συνθήκες του διεθνούς συστήματος, τα επίπεδα ανταγωνισμού μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, το διεθνές δίκαιο, η κατάλληλη ρητορική, ο επηρεασμός της κοινής γνώμης υπέρ τους, η αποτελεσματική στρατηγική πολιτικής επικοινωνίας, αλλά και η φήμη τους από παλαιότερες θετικές εμπειρίες ίσως αποτελούν τα όπλα ενός μικρού κράτους για να καταφέρει να ικανοποιήσει τα συμφέροντά του. Πέρα όμως από όσα αναφέρθηκαν, έχει παρατηρηθεί ότι και η σαφής και σταθερή θέση, όπως και η απόλυτη στάση σε συγκεκριμένα ζητήματα, με τη χρήση κόκκινων γραμμών, βοηθούν το κράτος αυτό να πετύχει τους στόχους του.⁴⁰

Ο όρος μικρά κράτη είναι λίγο δύσκολο να ερμηνευτεί, καθώς δε μπορεί να λάβει μέρος σε μία σύγκριση όπου οι τιμές είναι απόλυτες. Υπάρχουν μικρά κράτη, όπως η Αγγλία του 18^{ου} αιώνα, που κατάφεραν να διαδραματίσουν ρόλο μεγάλης δύναμης, ξεπερνώντας το φράγμα των διεθνών σχέσεων. Οι στρατηγικές των κρατών δεν διαμορφώνονται με βάση την κατάταξη που λαμβάνει ένα κράτος στο διεθνές σύστημα, αλλά μέσα από την πεποίθηση που έχει αυτό για τον εαυτό του.⁴¹ Το αποτύπωμα που ένα κράτος αφήνει στη διεθνή σκηνή είναι κυρίως αποτέλεσμα της έξυπνης στρατηγικής που αυτό θα ακολουθήσει, αλλά και ενός πολυπαραγοντικού

³⁷ Kuskouvelis Ilias, Pedi Revecca, Cyprus: Between a rock and a hard place. Five priorities for a new "small but smart state" strategy, Cyprus, Weekly, February, 2017.

³⁸ Κουσκουβέλης Ηλίας, Προς μια νέα Εξωτερική Πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, 8 Σεπτεμβρίου 2010.

³⁹ Κουσκουβέλης Ηλίας, Έξυπνη ηγεσία στο μικρό κράτος: Η περίπτωση της Κύπρου, Φιλελεύθερος, 14 Ιουνίου, 2015.

⁴⁰ Kuskouvelis Ilias, Pedi Revecca, Cyprus: Between a rock and a hard place. Five priorities for a new "small but smart state" strategy, Cyprus, Weekly, February, 2017.

⁴¹ Λίτσας Σ., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.

και δομικού συντελεστή, που αφορά το εσωτερικό και εξωτερικό σύστημα και τις βουλήσεις κρατών που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τα υπόλοιπα κράτη.

Ένα μικρό κράτος για να επιτύχει τους στόχους του θα πρέπει να επενδύσει στην απόκτηση μακροπρόθεσμης στρατηγικής και να μην υποκύπτει στη λήψη αποφάσεων από ορμή, λόγω των πιέσεων του διεθνούς περιγυρου. Θα πρέπει να εκμεταλλευτεί την καλή φήμη του και ίσως να χρησιμοποιήσει και τη φήμη του ισχυρότερου αντιπάλου του.⁴² Όπως επισημαίνει η κυρία Παιδή, σε μία μικρή αλλά έξυπνη στρατηγική η φήμη μετράει.⁴³ Το να χρησιμοποιήσει τα διδάγματα του παρελθόντος θα ήταν βοηθητικό, καθώς η επιτυχία ενός μικρού κράτους έχει συνέχεια και η αποτυχία προκαλεί καινοτομία, κάτι που τονίζει ο Reiter. Ένα μικρό και έξυπνο κράτος, θα μπορούσε να ενισχύσει τη θέση του μέσα από συμμαχίες με μικρότερες δυνάμεις που αντιμετωπίζουν παρόμοιες προκλήσεις και απειλές ή τον ίδιο αντίπαλο, αλλά και από ισχυρότερα κράτη που έχουν κοινά συμφέροντα με το μικρό κράτος. Αυτή η στρατηγική επιλογή γίνεται για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, ασφάλειας αλλά και εσωτερικής αποδοχής από την κοινωνία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Bailes, Thayer και Thorhallsson.⁴⁴

Αναλυτικότερα, οι στρατηγικές επιλογές που μπορεί να κάνει ένα μικρό κράτος για να βελτιώσει τη θέση του στο διεθνές σύστημα ποικίλουν. Αρχικά, θα μπορούσε να το πράξει αυτό μέσα από το συμμαχικό του δίκτυο, είτε δημιουργώντας συμμαχίες για εξισορρόπηση της απειλής, είτε μέσω συμμαχιών για εξισορρόπηση της ισχύος, είτε με τη δημιουργία συμμαχιών για σύμπλευση με παθητικό τρόπο, είτε τέλος μέσω της σύμπλευσης για την αποκομιδή οφέλους. Μέσω της τελευταίας αυτής πρακτικής, ανατρέπονται όλα τα δεδομένα σχετικά με την ουσία ενός μικρού κράτους, καθώς ο μικρός παράγοντας μετατρέπεται σε ενεργό δρών.⁴⁵ Η εσωτερική εξισορρόπηση, μπορεί να προσφέρει σε μία μικρή δύναμη, μία ανάσα υπεροχής σε σημεία, αλλά δεν μπορεί να της δώσει το απόλυτο πλεονέκτημα. Προσπαθώντας πάντως να ενισχύσει την ισχύ της, το εκτόπισμά της λαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις από την πρότερη φάση. Στην περίπτωση αυτή, η πυρηνική Βόρεια Κορέα, αν θεωρήσουμε ότι εξισορροπεί, μέσω εσωτερικής εξισορρόπησης, μία ενδεχόμενη απειλή των ΗΠΑ για μελλοντική πρόθεση εισβολής, όπως τουλάχιστον θεωρούν οι βορειοκορεάτες, εξισορροπεί την απειλή αυτή μέσω της ενίσχυσης του πυρηνικού της οπλοστασίου, που αν και μικρό, με την πάροδο του χρόνου είναι συνεχώς εξελισσόμενο και η εμπέλειά του φθάνει πλέον στις ηπειρωτικές περιοχές των Ηνωμένων Πολιτειών. Η εσωτερική εξισορρόπηση σπανίως είναι το μόνο μέσο επιβίωσης στο διεθνές σύστημα. Συνδυάζεται τις περισσότερες φορές με μία στρατηγική προσέγγισης και συνεργασίας με άλλα κράτη που αντιμετωπίζουν τις ίδιες απειλές και ενώνονται από το κοινό συμφέρον.

⁴² Kouskouvelis Ilias, Pedi Revecca, Cyprus' Reunification: from the "Momentum" Trap to a "Small but Smart" State Strategy, Eurodialogue: Journal of International Relations, European Economic & Social Studies, 5. pp. 19-34, November 2016.

⁴³ R. Pedi, Theory of international relations: small states in the international system. Unpublished PhD Thesis, Department of International and European Studies, University of Macedonia. (Thessaloniki, 2016).

⁴⁴ R. Pedi, Theory of international relations: small states in the international system. Unpublished PhD Thesis, Department of International and European Studies, University of Macedonia. (Thessaloniki, 2016).

⁴⁵ Λίτσας Σ, στο ίδιο.

Η εξωτερική εξισορρόπηση προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στα κράτη. Όχι μόνο αυξάνει τη διαθέσιμη ισχύ του κράτους αλλά, στην περίπτωση που ένα μικρό κράτος συνασπίζεται με άλλα μικρά κράτη είναι πιο ευέλικτο στο να διαχειριστεί με τα υπόλοιπα, την κοινή διαθέσιμη ισχύ.⁴⁶ Όπως διατύπωσε και ο Stephen Walt, προτείνοντας τη θεωρία της ισορροπίας της απειλής, τα κράτη στο διεθνές σύστημα δεν αντιδρούν απαραίτητως εναντίον των ισχυρότερων κρατών αλλά κυρίως εναντίον εκείνων που αποτελούν ή εμφανίζονται να συνιστούν τη μεγαλύτερη απειλή.⁴⁷ Στην περίπτωση της πυρηνικής Βόρειας Κορέας, έχουμε ένα τέτοιο παράδειγμα, όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετωπίζουν το θέμα της Βόρειας Κορέας με επιφυλακτικότητα, λόγω του πλήγματος που μπορεί να δεχθούν και του κόστους που δε θέλουν να αναλάβουν.

Μια άλλη στρατηγική που καθορίζει τη συμπεριφορά ενός μικρού κράτους, σχετίζεται με τις επιλογές που κάνει για αυτό μία μεγαλύτερη δύναμη. Δεν είναι η έκταση ή ο πληθυσμός λοιπόν, ενός κράτους που θα καθορίσει τη θέση του, αλλά οι επιλογές που έτερα κράτη, με πιο ισχυρό αποτύπωμα ή πιο ενεργητική δράση θα αποδώσουν σ' αυτό το κράτος. Διαμορφώνεται λοιπόν σ' αυτή την περίπτωση η μορφή των σχέσεων των κρατών, μέσα από το δίλημμα ανασφάλειας που εκπέμπουν κάποια κράτη. Σύμφωνα με τον Robert Keohane, τα κράτη που στο διεθνές σύστημα επιθυμούν να επιβιώσουν δεν επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση της ισχύος τους, όταν δεν κινδυνεύουν.⁴⁸ Στο σημείο αυτό, ίσως μπορούμε να δώσουμε μία εξήγηση αναφορικά με την επιθετική στάση της Βόρειας Κορέας, η οποία και είναι ένα κράτος που έχει ως στόχο την επιβίωση. Βλέποντας τις Ηνωμένες Πολιτείες να ασκούν μεγάλη επιρροή στη Νότια Κορέα νιώθει ότι απειλείται και λόγω του κινδύνου που αισθάνεται οδηγείται σε μία επιθετική συμπεριφορά.

Τέλος, κριτήριο για τις αποφάσεις που θα πάρει ένα μικρό κράτος ως προς τη χάραξη της στρατηγικής του, αποτελούν και οι περιβαλλοντικές συνθήκες, είτε βάσει μελλοντικών εκτιμήσεων για την περιβαλλοντική εξέλιξη της περιοχής του, είτε για πλουτοπαραγωγικούς πόρους που ενδεχομένως διαθέτει και σ' αυτή την περίπτωση καλό είναι να εκμεταλλευτεί. Όπως και να έχει όμως, όταν ένα κράτος, ασχέτως της έκτασης, και της συγκριτικής ισχύος που διαθέτει είναι πυρηνική δύναμη, ακόμη και με μικρό πυρηνικό οπλοστάσιο, στηρίζει την ασφάλειά του στη δυνατότητα που έχει να καταστρέψει τον αντίπαλό του, ή να του προκαλέσει μη ανεκτό κόστος.

Μικρή πυρηνική δύναμη θεωρείται εκείνη που διαθέτει μικρό αριθμό πυρηνικών όπλων, τεχνολογικά υποδεέστερων των αντιπάλων της, χωρίς υψηλή ακρίβεια αποτελέσματος και ευάλωτο οπλοστάσιο, τρωτό σε χτυπήματα που μπορεί να δεχθεί. Για το λόγο αυτό, αν θέλει να έχει το πλεονέκτημα απέναντι σε μια ισχυρότερη και τεχνολογικά πιο προηγμένη πυρηνική δύναμη θα πρέπει να επιτεθεί πρώτη και λόγω της αδυναμίας υψηλής ακρίβειας χτυπήματος, να εξαπολύσει την επίθεσή της κατά αστικών περιοχών του αντίπαλου κράτους.

Η «smart power» που εισήγαγε ο Joseph Nye στις διεθνείς σχέσεις, δηλαδή το άθροισμα της σκληρής και της ήπιας ισχύος που διαθέτει ένα κράτος, ουσιαστικά είναι αυτό που χρειάζονται τα μικρά κράτη, ώστε να επιστρατεύσουν κάθε μορφή

⁴⁶ Κουσκουβέλης, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, σελ. 214-215.

⁴⁷ Walt S., *The origins of alliances*, Cornell University Press, Ithaca, 1987, σ. 263.

⁴⁸ Keohane R. O., «Structural realism and beyond», *Political Science: the state of the discipline*, American Political Science Association, Washington, D. C., σ. 515.

ισχύος που διαθέτουν και να καταφέρουν να διατηρήσουν το στίγμα τους στο διεθνές σύστημα διεκδικώντας την ικανοποίηση των συμφερόντων τους. Αυτό αποτελεί ουσιαστικά μία ακόμη στρατηγική που ακολουθούν τα μικρά κράτη, η οποία και είναι καθοριστική για την επίτευξη των σκοπών τους, μιας και λόγω των πιο περιορισμένων δυνατοτήτων τους συγκεντρώνουν κάθε στοιχείο ισχύος που διαθέτουν και το χρησιμοποιούν στοχευμένα ώστε να αποκομίσουν τα μέγιστα οφέλη.

Στρατηγικές Μεγάλων δυνάμεων

Οι μεγάλες δυνάμεις του διεθνούς συστήματος ακολουθούν με τη σειρά τους κάποια στρατηγική προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους που θέτει το ίδιο το σύστημα και η φύση του, δηλαδή να επιβιώσουν αρχικά και να αυξήσουν την ισχύ τους βελτιώνοντας όσο περισσότερο μπορούν τη θέση τους μέσα σε αυτό. Κατά τον Mearsheimer, ο πρώτος στρατηγικός στόχος τους είναι να καταστήσουν τον εαυτό τους ως τον περιφερειακό ηγεμόνα του συστήματος, έχοντας την πρωτοκαθεδρία έναντι άλλων δυνάμεων στο υποσύστημά τους. Μέσα στα πλαίσια αυτά, θα συνέφερε έναν περιφερειακό ηγεμόνα να συνάψει συμμαχικές σχέσεις με ένα μικρό μακρινό κράτος ώστε να μπορεί να ελέγχει ένα μακρινό προς αυτό υποσύστημα μέσω του συμμαχικού του δικτύου. Ο δεύτερος στρατηγικός στόχος που ακολουθούν οι μεγάλες δυνάμεις, είναι η αέναη προσπάθειά τους για μεγιστοποίηση της οικονομικής ισχύος τους, προκειμένου να είναι σε θέση να διατηρούν την στρατιωτική τους υπεροχή. Ο τρίτος, σε βαθμό προτεραιότητας των μεγάλων δυνάμεων, στόχος είναι να ενισχύσουν όσο περισσότερο τους επιτρέπεται, την χερσαία ισχύ τους, με ισχυρούς στρατούς ξηράς, αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις καλά εξοπλισμένες και με εκπαιδευμένο και σε πολύ καλό βαθμό ετοιμότητας στράτευμα. Εκτός από αυτή την προτεραιότητα όμως, δεσπόζων ρόλο διαδραματίζει και η ενίσχυση του πυρηνικού τους οπλοστασίου, με σύγχρονα επιθετικά αλλά και αμυντικά συστήματα. Ο τέταρτος στρατηγικός στόχος των μεγάλων δυνάμεων, είναι η πυρηνική τους υπεροχή, κάτι δύσκολο να επιτευχθεί, καθώς τα αντίπαλα κράτη θα καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες για να αναπτύξουν μία δική τους πυρηνική δύναμη.⁴⁹

Στην περίπτωση των πυρηνικών δυνάμεων, δεν τίθεται το θέμα της επικράτησης έναντι των υπολοίπων καθώς ενέχει πάντα ο φόβος της αμοιβαίας καταστροφής. Όταν όμως όπου έχουμε μία μεγάλη πυρηνική δύναμη, όπως οι ΗΠΑ και μία μικρή πυρηνική δύναμη, όπως η Βόρεια Κορέα, δεν έχουμε τη λογική της αμοιβαίας καταστροφής, αλλά τίθεται το ζήτημα του αν οι δύο πλευρές είναι πρόθυμες να αναλάβουν το όποιο κόστος προκύψει από μία ενδεχόμενη πυρηνική επίθεση. Κατά τον John Mearsheimer, ένα κράτος αναμένεται να είναι ασφαλέστερο αν διαθέτει πυρηνική υπεροχή.⁵⁰

Για να επιτύχει τους στόχους που έχει θέσει μία μεγάλη δύναμη θα πρέπει να ακολουθήσει μία σειρά από στρατηγικές. Η πρώτη στρατηγική απόκτησης ισχύος, είναι ο πόλεμος, ο οποίος έχει αμφιλεγόμενα αποτελέσματα και κυρίως στην περίπτωση της κατοχής πυρηνικών όπλων σίγουρα δεν αποτελεί την ορθότερη επιλογή, λόγω της αμοιβαίας ανάληψης τεράστιου πιθανού κόστους. Η δεύτερη

⁴⁹Mearheimer, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Ποιότητα, Αθήνα, 2007, σελ 295 - 300.

⁵⁰ Mearheimer, στο ίδιο, σελ 305.

στρατηγική απόκτησης ισχύος, είναι αυτή του εκβιασμού. Ένα κράτος μπορεί να αποκτήσει ισχύ εις βάρος ενός αντιπάλου χωρίς να πάει σε πόλεμο, απειλώντας να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία ενάντια στον αντίπαλό του. Ουσιαστικά δε γίνεται χρήση βίας και το αποτέλεσμα επιτυγχάνεται μέσω της απειλής.⁵¹ Ο εκβιασμός συνήθως είναι πετυχημένος όταν εξαπολύεται κατά ενός μικρού κράτους, το οποίο δε διαθέτει και ισχυρούς συμμάχους. Σπάνια, υπάρχουν και περιπτώσεις όπου μικρά κράτη εκβιάζουν μεγαλύτερα έχοντας ένα επιτυχημένο αποτέλεσμα.

Αν προσδώσουμε σ' αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, μία πραγματιστική διάσταση, στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, οι ΗΠΑ, ως μεγάλη δύναμη και φυσικά ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, ως μέσο προάσπισης της συλλογικής ασφάλειας, προσπαθούν μέσω επιβολής κυρώσεων, κυρίως οικονομικών, να εκβιάσουν τη Βόρεια Κορέα να σταματήσει την ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου και να εγκαταλείψει την επιθετική της ρητορική. Ακόμη, συντελείται εκβιασμός, με το φόβο που προτάσσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες προς τη Βόρεια Κορέα, για ολική καταστροφή της χώρας αν συνεχίσει τη συγκεκριμένη στρατηγική.

Μία τρίτη στρατηγική απόκτησης ισχύος των μεγάλων δυνάμεων, είναι η πρόκληση πολέμου για κατατριβή τρίτων, κατά την οποία οδηγούνται δύο έτερες δυνάμεις σε παρατεταμένη σύγκρουση με αποτέλεσμα να αποκομίσει, η μεγάλη δύναμη, όφελος από την φθορά τους. Τελευταία στρατηγική απόκτησης ισχύος, είναι η κατατριβή τρίτων, όπου ένας πόλεμος βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη και η μεγάλη δύναμη απέχει και μένει αμέτοχη. Παρόλα αυτά όμως, καίριο ρόλο παίζουν και οι στρατηγικές των μεγάλων δυνάμεων για αναχαίτιση της απειλής των επιτιθέμενων. Οι στρατηγικές επιλογές που έχουν στην περίπτωση αυτή, είναι είτε η εξισορρόπηση, είτε η μεταφορά των βαρών, την οποία και προτιμούν αλλά δεν είναι πάντα εύκολο να επιτευχθεί.

Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας, παρατηρούμε ότι αμφότερες οι δύο πλευρές δίνουν έμφαση στην εξισορρόπηση, καθώς ακολουθούν τα τρία μέτρα που προτάσσει η στρατηγική αυτή. Αρχικά, στέλνουν ξεκάθαρα μηνύματα στον επιτιθέμενο, ή στην περίπτωση αυτή, σε αυτόν που απειλεί, μέσω διπλωματικών επαφών, ότι δεσμεύονται να διατηρήσουν την ισορροπία ισχύος, ακόμη και αν αυτό σημαίνει καταφυγή στον πόλεμο – πυρηνικό χτύπημα στην περίπτωσή μας. Κατά τον Mearsheimer, η έμφαση στο σημείο αυτό της εξισορρόπησης δίνεται στην αντιπαράθεση και όχι στη συμφιλίωση. Ουσιαστικά ο εξισορροπητής τραβά μια γραμμή στην άμμο και προειδοποιεί τον επιτιθέμενο να μη την περάσει.⁵² Στη συνέχεια, τα κράτη που εξισορροπούν, μπορούν να επιλέξουν την περίπτωση της εξωτερικής εξισορρόπησης, να συνάψουν δηλαδή συμμαχίες με άλλα κράτη, ώστε να αναχαιτίσουν την απειλή ενός τρίτου κράτους. Η εξισορρόπηση από την άλλη, λαμβάνει και την έννοια της εσωτερικής ενίσχυσης της αμυντικής ικανότητας του κράτους εξισορροπητή.

Μία τελευταία στρατηγική, που ακολουθούν οι μεγάλες δυνάμεις είναι αυτή της μεταφοράς των βαρών, επιλέγοντας κάποιον άλλο να επωμιστεί το κόστος της αποτροπής.

Ασύμμετρη Σύγκρουση

⁵¹ Mearheimer, στο ίδιο σελ 318.

⁵² Mearheimer, στο ίδιο σελ 327.

Η έννοια της ασύμμετρης σύγκρουσης μπορεί να λάβει πολλές διαστάσεις. Εμείς την εξετάζουμε ως τη σύγκρουση εκείνη ανάμεσα σε κράτη που παρουσιάζουν διαφορά ισχύος και διαμετρήματος. Ανάμεσα στα μεγάλα και στα επονομαζόμενα ως μικρά κράτη, που μεταξύ τους διαθέτουν ανισομερή ισχύ και διαφορά δυνατοτήτων. Τα στοιχεία που μπορούν να κρίνουν το αποτέλεσμα σε μία ενδεχόμενη ασύμμετρη σύγκρουση, είναι η διαφορά σκληρής ισχύος που διαθέτουν οι δύο δρώντες, η επιλογή του πεδίου δράσης της σύγκρουσης, αν δηλαδή θα διεξαχθεί εντός ή εκτός του εδάφους της χώρας, τα κίνητρα των συμμετεχόντων και οι στρατηγικές τους επιλογές.⁵³

Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας και των ΗΠΑ, διακρίνουμε μία ξεκάθαρη υπεροχή ισχύος των ΗΠΑ αλλά και μία απρόβλεπτη συμπεριφορά της Βόρειας Κορέας, που αν υποθετικά μιλώντας, προέβαιναν αυτές οι δύο χώρες σε μία σύγκρουση, μπορεί σύμφωνα με το ρεαλισμό οι ΗΠΑ να κρίνονταν οι νικητές, λόγω της πασιφανούς υπεροχής ισχύος τους, αλλά με αβέβαιο κόστος λόγω της πιθανής ανορθολογικής συμπεριφοράς της Βόρειας Κορέας.

⁵³ Λίτσας Σ., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.

1.4 Η Συλλογική ασφάλεια και ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ – Κυρώσεις κρατών

Η συλλογική ασφάλεια είναι θεσμός και κανόνας ρυθμιστικής λειτουργίας των σχέσεων μεταξύ των κρατών. Έχει ρόλο, και κανόνα και μέσου. Βασική της προϋπόθεση είναι η ταύτιση των κρατών και τη συμφωνία τους για μη χρήση βίας στις μεταξύ τους σχέσεις.⁵⁴ Στα πλαίσια της συλλογικής ασφάλειας, πρωτεύων ρόλο διαδραματίζει η αρχή του αδιαίρετου της ειρήνης, που αναφέρεται στο γεγονός ότι είναι υπόθεση όλων των κρατών της συλλογικής ασφάλειας κάθε διακοπή της ειρήνης που μπορεί να προκύψει ως προς την επίλυση και επαναφορά της κατάστασης στην πρότερή της μορφή.⁵⁵ Μετά τη δημιουργία του ΟΗΕ, το ρόλο της άσκησης και του συντονισμού του θεσμού της συλλογικής ασφάλειας, καλείται να συντονίσει το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Το άρθρο 24, παράγραφος 1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αναθέτει στο Συμβούλιο Ασφαλείας «την κύρια ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας», κάτω από τα άρθρα του κεφαλαίου VII, σε περίπτωση απειλής ή διατάραξης της ειρήνης και επιθετικών πράξεων. Βάσει του άρθρου 25 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών «τα μέλη των Ηνωμένων Εθνών συμφωνούν να αποδέχονται και να εκτελούν τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, σύμφωνα με αυτόν το Χάρτη» και άρα οι αποφάσεις του είναι δεσμευτικές με άμεση εφαρμογή.

Έτσι, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ καλείται να αναλάβει δράση, λαμβάνοντας μία σειρά από κλιμακούμενης έντασης και βίας μέτρα, με σκοπό την αποκατάσταση της ειρήνης μεταξύ των κρατών. Αυτές είναι οι κυρώσεις τις οποίες θα έχουν τα κράτη σε περίπτωση μη εφαρμογής των αποφάσεων που θα λαμβάνει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Οι κυρώσεις, ή περιοριστικά μέτρα, αποτελούν διπλωματικό μέσο, που λειτουργεί προληπτικά και έχει ως στόχο να αναγκάσει ένα κράτος, με απειλητική προς άλλα κράτη, συμπεριφορά, να συνετιστεί. Το εν λόγω κράτος, θα πρέπει να παρουσιάζει μία συμπεριφορά, μη σύμφωνη με το Διεθνές Δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα.⁵⁶ Βάσει του κεφαλαίου 7 και των πρώτων άρθρων του 39 και 40, το Συμβούλιο Ασφαλείας κάνει αρχικά συστάσεις στα κράτη με επιθετική συμπεριφορά και προβαίνει σε κάποια προσωρινά μέτρα. Αν το κράτος εξακολουθεί να έχει επιθετική στάση, τότε από το άρθρο 41 το Συμβούλιο Ασφαλείας παίρνει το δικαίωμα να λάβει μέτρα τα οποία και περιλαμβάνουν την πλήρη ή μερική διακοπή των οικονομικών σχέσεων, των σιδηροδρομικών, θαλάσσιων, εναέριων, συγκοινωνιών, των ταχυδρομικών, τηλεγραφικών, ραδιοφωνικών και άλλων μέσων επικοινωνίας, καθώς και τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων. Έπειτα, αν το Συμβούλιο Ασφαλείας κρίνει ότι τα μέτρα που προβλέπονται από το Άρθρο 41 θα ήταν ανεπαρκή ή ότι έχουν αποδειχτεί ανεπαρκή, μπορεί να προχωρήσει με αεροπορικές, θαλάσσιες ή χερσαίες δυνάμεις στην ανάληψη της δράσης που θα ήταν αναγκαία για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης. Αυτή η δράση θα μπορούσε να περιλαμβάνει στρατιωτικές επιδείξεις, αποκλεισμό και άλλες επιχειρήσεις αεροπορικών,

⁵⁴Σύμφωνο Briand – Kellogg (1928) και άρθρο 2, παρ. 4 του Χάρτη του ΟΗΕ.

⁵⁵Claude I., *Power and International Relations*, New York, Random House, 1962, σ.146-147

⁵⁶Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος στα Ηνωμένα Έθνη, <https://www.mfa.gr/missionsabroad/un/greece-in-organization/peace-and-security.html?page=1>

θαλάσσιων ή χερσαίων δυνάμεων των Μελών των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με το άρθρο 42 του ίδιου κεφαλαίου. Επιπρόσθετα, βάσει του άρθρου 43 όλα τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέσουν τις δυνάμεις τους και να συμβάλλουν σε αυτή την προσπάθεια διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.⁵⁷

Η Βόρεια Κορέα, λόγω του πυρηνικού της προγράμματος, κατά καιρούς έχει δεχθεί κυρώσεις από τα Ηνωμένα Έθνη, χωρίς όμως πάντα να συμμορφώνεται σε αυτές ή να αναστέλλει την ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου, όπως θα περιγράψουμε αναλυτικότερα στα επόμενα κεφάλαια.

1.5 Η έννοια του Προληπτικού και Παρεμποδιστικού Πολέμου

Προληπτικός - Παρεμποδιστικός

Η στρατηγική του προληπτικού πολέμου, είναι το τελευταίο μέσο που χρησιμοποιούν οι μεγάλες δυνάμεις για να περιορίσουν την ευρύτερη χρήση βίας και μάλιστα σε συνθήκες που οι ίδιοι μπορεί να μην έχουν τον έλεγχο. Ουσιαστικά, συνεπάγεται την αποτυχία της αποτροπής. Είναι ένα μέσο που επιβάλλει το ίδιο το σύστημα και προκύπτει από τις πληροφορίες που έχουν τα κράτη για επικείμενο χτύπημα από τον αντίπαλο. Ξεπερνά όμως τη διάσταση της ηθικής, καθώς αυτό το χτύπημα δεν έχει συμβεί ακόμη και η ανάγκη πρόληψης πηγάζει από πληροφορίες που έχει το ένας κράτος για τον αντίπαλό του. Η στρατηγική του προληπτικού πολέμου προϋποθέτει μία κατάλληλη εσωτερική προετοιμασία που θα καταστήσει το κράτος έτοιμο για μία άμεση πολεμική κινητοποίηση. Θα πρέπει να διαθέτει το κράτος ένα διευρυμένο και αποδοτικό σύστημα κατασκοπείας για το επιβεβαιωμένο χτύπημα του αντιπάλου.⁵⁸

Για να μπορέσει ένα κράτος να προβεί σε προληπτικό πόλεμο, θα πρέπει να έχει τη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας και μάλιστα όλη αυτή η διαδικασία να γίνει μέσα στα ευρύτερα πλαίσια του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας, προκειμένου να λάβει μία κάποια νομιμοποίηση και με την αιτιολογία ότι το κράτος στο οποίο σκοπεύουν τα Ηνωμένα Έθνη να επέμβουν συνιστά απειλή για την ευρύτερη ειρήνη και ασφάλεια, βασιζόμενο στο κεφάλαιο 7 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που αναφέρεται σε χρήση κάθε προληπτικού μέσου που μπορεί να περιέχει και τη χρήση βίας, εφόσον έχουν εξαντληθεί όλες οι πιθανές διπλωματικές διέξοδοι και το έτερο κράτος εξακολουθεί να έχει επιθετική συμπεριφορά. Στον πόλεμο της Κορέας όμως, το 1950, είχαμε μία εξαίρεση στον κανόνα και μία παράκαμψη του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο και δεν είχε καταφέρει να πάρει απόφαση περί επέμβασης στην Κορεατική χερσόνησο. Έτσι το βάρος έπεσε στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, όπου βάσει της απόφασης 377 του Συμβουλίου Ασφαλείας, καλούνταν η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ να αντικαταστήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας για την συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να αποκαταστήσει την ειρήνη, καθώς γενικά, η Γενική Συνέλευση μπορεί να εκδίδει μόνο συστάσεις και όχι αποφάσεις.⁵⁹

⁵⁷ Καταστατικός Χάρτης Ηνωμένων Εθνών, Κεφάλαιο 7, Άρθρα 39 – 42.

⁵⁸ Λίτσας Σ., Πόλεμος και Ορθολογισμός. Θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σ. 331-332.

⁵⁹ Σπυρόπουλος Γ., στο ίδιο, σ.378.

Πιθανόν, βασιζόμενη η Βόρεια Κορέα, στις πρότερες εμπειρίες που έχει, περί προληπτικής ανάμειξης, στα πλαίσια της συλλογικής ασφάλειας, με στόχο τη σταθεροποίηση της ειρήνης στην περιοχή της κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Κορέας, φοβάται μία προληπτική επέμβαση των ΗΠΑ, μέσω των Ηνωμένων Εθνών και μία προσπάθεια επανένωσης των δύο κρατών, της Βόρειας με τη Νότια Κορέα. Ο φόβος αυτός εντάθηκε μάλιστα κατά το διάστημα της προεδρίας Bush και της εφαρμογής του δόγματός του στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, με αμφιλεγόμενο προληπτικό πόλεμο που διεξήγαγε στις περιοχές αυτές.

Στην περίπτωση του παρεμποδιστικού πολέμου, από την άλλη, το κράτος που προβαίνει στη χρήση του, έχει ως στόχο την αποδυνάμωση των φορτίων ισχύος του αντιπάλου με χρήση βίας, πριν αυτός φτάσει στο μέγιστο σημείο ισχυροποίησης της ισχύος του.⁶⁰ Η εφαρμογή του παρεμποδιστικού πολέμου όμως, σε ένα πυρηνικό κράτος, ακόμη και αν αυτό είναι μία μικρή πυρηνική δύναμη, καθίσταται δύσκολη. Για παράδειγμα, πόσο σίγουρες θα ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες, σε ένα πιθανό παρεμποδιστικό χτύπημα προς τη Βόρεια Κορέα, ότι θα είχαν εξαλείψει κάθε πυρηνική κεφαλή που αυτές διαθέτουν, ώστε η Βόρεια Κορέα να μην έχει τη δυνατότητα ενός δεύτερου χτυπήματος; Ακόμη και στην περίπτωση της μικρής πυρηνικής δύναμης της Βόρειας Κορέας και με τον περιορισμό της μη πληρότητας του βασικού κριτηρίου για να είμαστε σε θέση να αναφερθούμε σε «δεύτερο πλήγμα», που είναι η έννοια της αφόρητης ζημίας⁶¹, η αδυναμία αυτή του παρεμποδιστικού πολέμου παραμένει. Κι αυτό γιατί, ως αφόρητη ζημία για τις Ηνωμένες Πολιτείες μπορεί να θεωρείται και η απώλεια μίας πόλης ή κάποια ακόμη μικρότερη απώλεια που δεν είναι διατιθέμενη να αποδεχτεί. Εξάλλου, μία από τις αδυναμίες του παρεμποδιστικού πολέμου, για να λειτουργήσει ως στρατηγική, είναι ότι απαιτεί όπως και ο προληπτικός, την αποτελεσματική κατασκοπεία των φορέων του κράτους που σκοπεύει να τον ασκήσει, η οποία παρόλα αυτά δεν προσφέρει την απόλυτη διασφάλιση ότι τα πορίσματα της παρακολούθησης των στρατιωτικών και στρατηγικών δυνατοτήτων του αντιπάλου ανταποκρίνονται απόλυτα στις πραγματικές του δυνατότητες.⁶²

1.6 Έλεγχος των εξοπλισμών –Συνθήκη μη διασποράς πυρηνικών όπλων και Βόρεια Κορέα

Η συζήτηση για τον έλεγχο των εξοπλισμών, ξεκινά την περίοδο του ψυχρού πολέμου και παίρνει επίσημη μορφή, αμέσως μετά την Κρίση της Κούβας, όπου οι δύο δυνάμεις, Ηνωμένες Πολιτείες και Σοβιετική Ένωση έφτασαν μία ανάσα πριν από την πυρηνική σύγκρουση. Την κρίση της Κούβας, λοιπόν, ακολουθεί η συνθήκη περί μερικής απαγόρευσης των πυρηνικών δοκιμών το 1963, που είχε ως στόχο την σταθερότητα. Δεν μιλούσε για αποπλισμό αλλά αναφερόταν σε μια πολιτικοστρατιωτική διαδικασία που στην ουσία επέτρεπε, χωρίς να το λέει ρητά, τη

⁶⁰ Λίτσας Σ., στο ίδιο, σ. 341-342.

⁶¹ Κολιόπουλος Κ., στο ίδιο, σ. 257.

⁶² Λίτσας Σ., στο ίδιο, σ. 349.

διενέργεια μόνο υπόγειων και υποθαλάσσιων δοκιμών, βάσει της απόφασης 1884 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.⁶³

Την συνθήκη αυτή ακολουθούν μία σειρά από συνθήκες που κυμαίνονται στο ίδιο πνεύμα και στοχεύουν στην βελτίωση των σχέσεων των δύο υπερδυνάμεων της εποχής του ψυχρού πολέμου και στην εξομάλυνση της τριβής που είχε επέλθει κατά την περίοδο αυτή. Οι πιο γνωστές από αυτές είναι η συνθήκη του διαστήματος, το 1967, που αποτελεί μία γενική ρύθμιση πάνω στην οποία θα βασιστούν και οι επόμενες συνθήκες και αφορά στην απαγόρευση της κρατικής κυριαρχίας στη σελήνη και στα άλλα ουράνια σώματα, αλλά και στο χώρο του διαστήματος⁶⁴, οι συνθήκες του 1972 SALT I⁶⁵ και ABM⁶⁶ που είναι συνθήκες περιορισμού των βαλλιστικών πυραύλων, η συνθήκη του 1975 για την καταγραφή των ουράνιων σωμάτων⁶⁷, αυτή του 1979 για τη σελήνη⁶⁸ και τις αρχές που διέπουν τη χρήση και την εκμετάλλευσή της, η SALT II⁶⁹ το 1979 με την οποία και απαγορεύτηκε το πυραυλικό σύστημα FOBS, βομβαρδισμού μερικής τροχιάς, γιατί εμπόδιζε τη σταθερότητα της πυρηνικής αποτροπής και η συνθήκη για τους ευρωπυραύλους μικρού, μεσαίου και μεγάλου βεληνεκούς, INF⁷⁰ του 1986, που περιλαμβάνει μεθόδους εξέτασης του τρόπου αφαίρεσης και κυρίως καταστροφής των πυραύλων.

Πιο πρόσφατες συνθήκες, που προέκυψαν μετά το πέρας του ψυχρού πολέμου είναι η START I⁷¹, η συνθήκη για τη μείωση των στρατηγικών όπλων το 1991, στην ίδια λογική, υπογράφεται η συνθήκη START II⁷² το 1993, στην πορεία, έρχεται να συνεχίσει το έργο των προηγούμενων συνθηκών της, το 1997, η START III και έπεται η συνθήκη NEW START⁷³ το 2010.

Η πιο σημαντική συνθήκη όμως, που αφορά περισσότερο από τις άλλες και την παρούσα μελέτη, είναι η συνθήκη NPT περί μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων⁷⁴ σε τρίτες χώρες, του 1968 με τα κράτη που την υπέγραψαν να συναντιούνται εκ νέου το 1995 για να την επεκτείνουν επ' αόριστον. Τα κράτη που υπογράφουν τη συμφωνία και δεν έχουν πυρηνικά όπλα, συμφωνούν ότι ποτέ δε θα αποκτήσουν και τα κράτη

⁶³ Partial Nuclear Test Ban Treaty, 1963, https://media.nti.org/documents/ptbt_partial_test_ban_treaty.pdf

⁶⁴ Outer Space Treaty, 1967, <https://history.nasa.gov/1967treaty.html>

⁶⁵ SALT-1 Strategic Arms Limitation Treaty, 1972, <http://www.astronautix.com/t/treaties-salt1.html>

⁶⁶ ABM, 1972, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems, <https://www.state.gov/t/isn/trty/16332.htm>

⁶⁷ Convention on registration of objects launched into outer space, 1975, https://www.faa.gov/about/office_org/headquarters_offices/ast/media/Conv_Regi_Objects_Launched.pdf

⁶⁸ Moon Treaty, 1979, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1984/07/19840711%2001-51%20AM/Ch_XXIV_02p.pdf

⁶⁹ SALT II, Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Strategic Offensive Arms, 1979, <https://www.state.gov/t/isn/5195.htm>

⁷⁰ INF, Treaty, Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles, 1986, <https://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>

⁷¹ START I, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on Strategic Offensive Reductions, 1991, <https://www.state.gov/t/avc/trty/146007.htm>

⁷² START II, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on Strategic Offensive Reductions, 1993, <https://www.state.gov/t/avc/trty/104150.htm>

⁷³ NEW START Treaty, 2010, <https://www.state.gov/t/avc/newstart/>

⁷⁴ NP Treaty, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, 1968, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text>

που υπογράφουν τη συμφωνία και διαθέτουν πυρηνικά όπλα συμφωνούν να ανταλλάξουν τα οφέλη της ειρηνικής πυρηνικής τεχνολογίας και να επιδιώξουν αφοπλισμό με στόχο την εξάλειψη των πυρηνικών οπλοστασίων τους.⁷⁵ Η Βόρεια Κορέα, είχε προσχωρήσει στην εν λόγω συνθήκη το 1985 για να μην την τηρήσει ποτέ και να δηλώσει ότι αποσύρεται από αυτήν, το 2003.⁷⁶

1.7 Οι διεθνείς κρίσεις και η διαπραγμάτευση

Η κρίση περιγράφεται ως κάποια ραγδαία γεγονότα που συμβαίνουν, τα οποία και μας προκαλούν έκπληξη, προμηνύουν το ενδεχόμενο μίας σύγκρουσης η οποία όμως δεν έχει επέλθει ακόμη, και αποτελούν χαρακτηριστικό της πολιτικής. Κατά τα γεγονότα αυτά, απαιτείται η λήψη αποφάσεων μέσα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα, από τις οποίες αποφάσεις εξαρτάται το κύρος του ίδιου του κράτους και οι αποφάσεις αυτές θα έχουν σημαντικές συνέπειες για το παρόν και το μέλλον.

Η διαχείριση των κρίσεων προϋποθέτει τη σωστή πρόληψη με κατάλληλο εξοπλισμό του κράτους και σωστό σχεδιασμό των δράσεων του, τον περιορισμό της κρίσης σε περίπτωση που έχει ξεσπάσει ήδη, την προετοιμασία των κρατών για μία ενδεχόμενη μελλοντική κρίση και την αξιολόγηση της κατάστασης μετά το πέρας μίας κρίσης, ώστε να δημιουργηθεί στο κράτος θεσμική μνήμη μέσω είτε των θετικών είτε των αρνητικών εμπειριών του.

Οι τακτικές επίλυσης μίας κρίσης και ταυτόχρονα οι στόχοι ενός κράτους, είναι η κλιμάκωση της κρίσης, αρκεί αυτή να είναι αξιόπιστη, η διατήρηση της έντασης και τέλος, η ελεγχόμενη αποκλιμάκωση που δε θα συνιστά φυγή.⁷⁷ Ο μηχανισμός που αναλαμβάνει να διαχειριστεί μία κρίση, αποτελείται από τον πυρήνα της ομάδας διαχείρισης, τον επικεφαλής της ομάδας, θα πρέπει να έχει ομοιογενή σύνθεση, φυσική και πνευματική ανθεκτικότητα, θα πρέπει να προηγηθεί η σωστή προετοιμασία των ατόμων που μετέχουν στην ομάδα και να υπάρχουν σχέδια δράσης, να διαθέτουν τα μέλη της ομάδας αξιόπιστο και αποτελεσματικό σύστημα επικοινωνιών και να έχουν μια κάποια εξοικείωση με τη διαχείριση κρίσεων.

Κατά τον Alexander George υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις πάνω στις οποίες και στηρίζεται η προσπάθεια αποκλιμάκωσης μίας διεθνούς κρίσης, κατά την οποία συνδυάζονται οι πολιτικές με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις για την πραγμάτωση αυτού του σκοπού. Θα πρέπει λοιπόν, να υπάρχει μία καλή επικοινωνία ανάμεσα στα πολιτικά και στρατιωτικά κλιμάκια, να συντονίζονται τις δράσεις τους ώστε να έχουν κοινή στρατηγική και η πολιτική ηγεσία να έχει τον ουσιαστικό έλεγχο της όλης κατάστασης. Θα πρέπει η κλιμάκωση να είναι τμηματική, ώστε να δίνεται χρόνος και στις δύο πλευρές να έχουν επαφές και επικοινωνία. Επίσης, θα πρέπει να αποφεύγεται η υπόνοια ενός γενικού πολέμου, από τις στρατιωτικές επιλογές που θα γίνονται και επίσης να είναι αξιόπιστες και δηλωτικές των προθέσεων της κάθε πλευράς οι στρατιωτικές κινήσεις που θα κάνει, ενώ το γενικό πνεύμα της όλης προσπάθειας θα πρέπει να υπαινίσσεται την πρόθεση για επίλυση της διαφοράς μεταξύ των δύο πλευρών. Σε κάθε περίπτωση όμως, δε θα πρέπει ο αντίπαλος να νιώσει ότι έχει

⁷⁵ Graham, Jr., T., *Avoiding the Tipping Point*. Arms Control Association, 2004.

⁷⁶ Nuclear Age Peace Foundation, *North Korea's Withdrawal from Nonproliferation Treaty Official Archived*, 2006.

⁷⁷ Κουσκουβέλης Η., *Λήψη αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση, Παπαζήση, Αθήνα, 1997, σ. 115.*

εγκλωβιστεί σε μία κατάσταση χωρίς κάποια διέξοδο διαφυγής γιατί κάτι τέτοιο θα μπορούσε να θέσει την κατάσταση εκτός ελέγχου και από τις δύο πλευρές.⁷⁸

Όταν τα κράτη εμπλέκονται σε μία κατάσταση κρίσης με ένα άλλο κράτος, επιλέγουν κάποιες οδούς απεγκλωβισμού από αυτή την κατάσταση, συντήρησής της ή επίλυσής της. Η πρώτη και κύρια μέθοδος, είναι αυτή μέσω των ανεπίσημων και επίσημων διπλωματικών επαφών των κρατών και των διαπραγματεύσεων. Μία άλλη μέθοδος, είναι η συντήρηση ενός κλίματος προπαγάνδας, είτε μέσω της δημιουργίας εντυπώσεων είτε μέσω της μετάδοσης μηνυμάτων αναληθών ή διαστρεβλωμένων. Πλέον, η λειτουργία της προπαγάνδας έχει καταστεί εύκολη υπόθεση μέσω της χρήσης του ίντερνετ και της τεχνολογίας ευρύτερα. Δεν είναι τυχαίο, που τελευταία γίνεται λόγος για την επονομαζόμενη Sharp Power που βασίζεται ακριβώς στο στοιχείο της προπαγάνδας. Η «αιχμηρή ισχύς», είναι μία νέα έννοια στις διεθνείς σχέσεις και αναφέρεται στον καταϊγισμό πληροφοριών που δέχεται ο δυτικός κόσμος από αυταρχικά καθεστώτα όπως αυτά της Κίνας και της Ρωσίας. Περιλαμβάνει διαδικασίες λογοκρισίας και χειραγώγησης μηχανισμών των κρατών με στόχο την επιρροή των πολιτικών εξελίξεων.⁷⁹ Στον βωμό της τάσης αυτής, έχουν δαπανηθεί πολλά χρήματα και αυτό καταδεικνύει τη σημασία της sharp power, ενώ το γεγονός ότι τη χρησιμοποιούν κατεξοχήν σύμμαχοι της Βόρειας Κορέας, δε μας αφήνει πολλά περιθώρια από το να αποκλείσουμε το γεγονός ότι και η μικρή και φτωχή μεν Βόρεια Κορέα δε θα μπορούσε να δανειστεί κάποιες από τις μεθόδους αυτές.

Εξάλλου, η Βόρεια Κορέα, είναι μία χώρα που χρησιμοποιεί κατεξοχήν το μέσο της προπαγάνδας για να πείσει το εσωτερικό της για την επιθετικότητα των Ηνωμένων Πολιτειών και τις κακές τους προθέσεις. Μέσω της απομόνωσης, της απαγόρευσης ενημέρωσης και της επιλεκτικής και κατευθυνόμενης χρήσης των ΜΜΕ έχει καταφέρει να πείσει τους πολίτες της ότι βρίσκονται εν μέσω μιας πολεμικής διαδικασίας δίχως τέλος με τις ΗΠΑ αλλά και για το ορθό των αποφάσεων της πολιτικής της ηγεσίας. Ακόμη, οι Βορειοκορεάτες, θεωρούν πως η χώρα τους είναι μία πολύ ισχυρή δύναμη στο διεθνές σύστημα, παρά την εξαθλίωση και τις συνθήκες βαθιάς φτώχειας που μαστίζουν τη χώρα.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά την έννοια της διαπραγμάτευσης, διεθνής διαπραγμάτευση είναι ο μηχανισμός μέσω του οποίου μία διεθνής διαμάχη, ή μια κατάσταση, αντιμετωπίζεται με ειρηνικά μέσα, πέρα από τις νομικές διαδικασίες ή τη διαιτησία.⁸⁰ Σύμφωνα με τον Inkle, η διεθνής διαπραγμάτευση είναι μία διαδικασία, με την οποία προβάλλονται ρητά σαφείς προτάσεις με στόχο την επίτευξη συμφωνίας πάνω σε μια υποχώρηση ή την πραγματοποίηση ενός κοινού συμφέροντος σε έναν τομέα όπου τα αντικρουόμενα συμφέροντα υπάρχουν.⁸¹ Οι διαπραγματεύσεις μπορεί να είναι διμερείς ή πολυμερείς, ενδέχεται να γίνονται σε στάδια και να επαναλαμβάνονται.

Οι στόχοι της διαπραγμάτευσης, ποικίλουν ανάλογα με τις προθέσεις των εμπλεκόμενων μερών. Θα μπορούσε να είναι η βελτίωση της σχέσης που διέπει τα δύο κράτη, μέσω ενός αμοιβαία επωφελούς συμβιβασμού, ή η αναθεώρηση της

⁷⁸ Alexander L. G., Crisis management: the interaction of political and military considerations, *Survival*, September – October 1984, σ. 224 και Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σ. 123 – 134.

⁷⁹ Walker C. and Ludwig J., *The Meaning of Sharp Power, How Authoritarian States Project Influence*, Foreign Affairs, November 2017.

⁸⁰ Lall A., *Modern International Negotiation*, New York, Columbia University Press, 1966, σ. 5.

⁸¹ Inkle F., *How Nations Negotiate*, New York, Millwood, 1976, σ. 4 -5.

παρούσας κατάστασης προς όφελος του ενός κράτους. Ενδεχομένως, μία διαπραγμάτευση ξεκινά έχοντας ως στόχο να κερδίσουν οι εμπλεκόμενες πλευρές χρόνο ώστε να ανασυντάξουν τις δυνάμεις τους, αλλά ενδεχομένως και για να χρησιμοποιηθεί η διαδικασία ως η προμετωπίδα για πιθανή μελλοντική χρήση βίας. Ακόμη, μπορεί να είναι το μέσο που θα χρησιμοποιήσουν τα κράτη, προκειμένου να μάθουν πληροφορίες που χρειάζονται για τα υπόλοιπα κράτη.⁸² Για να προκύψει και να λειτουργήσει η διαπραγμάτευση, χρειάζεται τέσσερις προϋποθέσεις. Αρχικά, δεν αποτελεί επιβεβλημένη μονομερή λύση σε ένα ζήτημα που αφορά πολλά κράτη, προκύπτει όταν δεν υπάρχει κανένα άλλο μέσο που θα μπορούσε να οδηγήσει στη λήψη μιας απόφασης, δεν αποκλείεται κανένα κράτος και τέλος σημαίνοντα ρόλο διαδραματίζει το γεγονός της ορθολογικότητας.

Κάποιες μέθοδοι με τις οποίες λαμβάνει χώρα η διαπραγμάτευση, είναι μέσω προειδοποιήσεων, μέσω απειλής διακοπής της σχέσης μεταξύ των κρατών που μετέχουν στη διαπραγματευτική διαδικασία, μέσω της έννοιας της πρώτης προσφοράς για κατάληξη της διαπραγμάτευσης και τέλος μέσω απειλής λήξης της διαπραγμάτευσης.⁸³ Αναλυτικότερα, όπως επισημαίνει ο κύριος Κουσκουβέλης, υπάρχουν πέντε ομάδες διαφορετικών τακτικών στις οποίες βασίζονται οι διαπραγματεύσεις. Είναι οι τακτικές για ελάττωση της συνθετότητας, που περιλαμβάνουν τη δημιουργία ευέλικτων συμμαχιών και τη δημιουργία κλίματος δομημένης ανεπιστημότητας, οι τακτικές οικοδόμησης της εμπιστοσύνης, όπως η δήλωση ή η επίδειξη γνήσιας θέλησης για αμοιβαία ωφέλιμη λύση, η δημιουργία συμπάθειας μεταξύ των μερών και μέσω προσφορών χωρίς κόστος, οι συμφιλιωτικές τακτικές, όπως οι παραχωρήσεις με κάποιο κόστος, οι ανταλλαγές, η συζήτηση για εξεύρεση λύσεων, η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μέσα από καθιερωμένες πρακτικές, η ανεπιστημότητα και οι κοινωνικές εκδηλώσεις. Μια άλλη ομάδα τακτικών που ακολουθείται στις διαπραγματεύσεις, θα μπορούσε να είναι αυτή των αποσταθεροποιητικών τακτικών. Ως τέτοιες, νοούνται η απόκρυψη στοιχείων, το στοιχείο της έκπληξης μέσω προβολής νέων στοιχείων που αποκόμισε η μία πλευρά για τις άλλες, η απόσυρση μιας αντιπροσωπείας ή η αλλαγή θέσεων, η διπλωματική βραδύτητα, μέσω της διαρκούς αναβολής της συζήτησης και της αδράνειας, η μη προσέλευση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων την τελευταία στιγμή, η διαρροή πληροφοριών στον τύπο και ο διαπραγματευτικός μαραθώνιος. Τέλος, μια άλλη ομάδα τακτικών, είναι αυτές του εξαναγκασμού, μέσω απειλών, εκφοβισμού, εκβιασμού, εκμετάλλευσης προσωπικών πληροφοριών, προπαγάνδας, υποβάθμισης της διαπραγματευτικής διαδικασίας ή απειλής διακοπής της και η δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων.⁸⁴

⁸² Κουσκουβέλης Η., στο ίδιο, σ. 136 – 140.

⁸³ Σπυρόπουλος Γ., στο ίδιο, σ. 155-160.

⁸⁴ Κουσκουβέλης Η., Λήψη αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση, Παπαζήση, Αθήνα, 1997, σ. 146-156.

2. Πυρηνική Βόρεια Κορέα – Πως η Βόρεια Κορέα έφτασε στην απόκτηση πυρηνικών όπλων

2.2 Ο Πόλεμος της Κορέας

Λαμβάνοντας ως αφετηρία της μελέτης αυτής, την εισβολή της Βόρειας στη Νότια Κορέα, υπάρχει μία σειρά από γεγονότα που μπορούν να επισημανθούν και τα οποία οδηγούν τη Βόρεια Κορέα στην απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου. Η Βόρεια Κορέα ουσιαστικά προέκυψε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και το χωρισμό της κορεατικής Χερσονήσου σε σφαίρες επιρροής με διαχωριστική γραμμή τον 38ο παράλληλο. Η Νότια Κορέα βρισκόταν υπό την επιρροή της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ, ενώ η Βόρεια Κορέα υπό την προστασία της Κίνας και της Σοβιετικής Ένωσης.⁸⁵ Ο διαχωρισμός της Κορέας σε Βόρεια και Νότια προέκυψε στο περιθώριο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν οι Σύμμαχοι έπρεπε να αποφασίσουν το πώς θα διαχειριστούν το θέμα με τις αποικίες που είχαν στην περιοχή, μια εκ των οποίων ήταν και η Κορέα, καθώς η Ιαπωνία ηττούνταν.⁸⁶ Μία λύση που προτάθηκε, ήταν η από κοινού διαχείρισή τους χωρίς όμως να ορίζεται το ακριβές πλαίσιο υλοποίησης αυτής της πρότασης και τα γεγονότα επέτασαν μία άμεση λύση μιας και η συντριβή της Ιαπωνίας τον Αύγουστο του 1945 κατέστησε την ανάγκη επίλυσης του ζητήματος επιτακτική. Η λύση που θα δινόταν θα έπρεπε να τυγχάνει της αποδοχής και των δύο πλευρών, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης. Προτάθηκε μια πιθανή διαχωριστική γραμμή μέχρι τη Σεούλ με την περιοχή αυτή να βρίσκεται υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Πολιτειών. Για πρακτικούς λόγους θεώρησαν πως θα ήταν σωστό να μπει ως όριο ο 38ος παράλληλος, πρόταση που έγινε δεκτή από την πλευρά των Σοβιετικών.⁸⁷

Όλα ξεκίνησαν στις 25 Ιουνίου του 1950, τότε που η Βόρεια Κορέα εισέβαλε στο έδαφος της Νότιας Κορέας με στόχο τη συνένωση των δύο τμημάτων της Κορέας σε μία ενιαία χώρα.⁸⁸ Έτσι εκκινεί η πρώτη φάση του πολέμου της Κορέας, ο οποίος και διαχωρίζεται σε τέσσερις συνολικά περιόδους. Στην πρώτη λοιπόν που αναφέρεται στο διάστημα από τις 25 Ιουνίου έως και τις 15 Σεπτεμβρίου του 1950 διακρίνουμε την Βορειοκορεατική προέλαση και τις ανασχετικές κινήσεις των Νοτιοκορεατών και των δυτικών δυνάμεων.⁸⁹ Ο στρατός της Βόρειας Κορέας αποτελούνταν κυρίως από

⁸⁵ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

⁸⁶ Khyatee Shah, *Why Is Korea Divided Into North And South?*, Science ABC, June 11, 2019.

⁸⁷ Hunter Hollins, *Cold War North Korea and United States naval intelligence*, War in History 1–23, Sage, 2018.

⁸⁸ Michael Ray., *Korean War Timeline*, Britannica Encyclopedia.

⁸⁹ Korean War - 1950-1953, Global Security, <https://www.globalsecurity.org/military/ops/korea.html>

Σοβιετικούς και Κινέζους ενώ της Νότιας υστερούσε κατά πολύ αριθμητικά, αν και αργότερα ενισχύθηκε από Αμερικανούς και Ιάπωνες στρατιώτες.⁹⁰

Ο ΟΗΕ καταδικάζει ομόφωνα την εισβολή της Βόρειας στη Νότια Κορέα καθώς απουσίαζαν η Σοβιετική Ένωση και η Κίνα από τη συνεδρίαση.⁹¹ Δεκαπέντε κράτη του ΟΗΕ έστειλαν δυνάμεις τους στη Νότια Κορέα για να ενισχύσουν τις δυτικές δυνάμεις στην περιοχή, η Ελλάδα, η Αυστραλία, το Βέλγιο, Ο Καναδάς, η Κολομβία, η Αιθιοπία, η Γαλλία, το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Νέα Ζηλανδία, οι Φιλιππίνες, η Νότιος Αφρική, η Ταϊλάνδη, η Τουρκία, η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ο Αμερικανικός στρατός ενισχύεται και αεροπλανοφόρα προσεγγίζουν την Κορεατική Θάλασσα, με την Κίνα να προβάλλει έντονες αντιρρήσεις ως προς αυτή τη στάση και να θεωρεί τις Ηνωμένες Πολιτείες ως απειλή στην περιοχή της.

Οι δυνάμεις του ΟΗΕ στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 1950 και υπό τις εντολές του Στρατηγού Μακάρθουρ προβαίνουν σε μία αιφνιδιαστική απόβαση στην Ίντσον και ως τον Οκτώβριο καταφέρνουν να καταλάβουν όλη την Κορεατική Χερσόνησο. Εδώ εντοπίζουμε και τη δεύτερη φάση του πολέμου της Κορέας, που περιλαμβάνει την περίοδο από τις 16 Σεπτεμβρίου έως και τις 25 Νοεμβρίου του 1950. Αφετηρία της στάθηκε η απόβαση στο Ίντσον και διαρκεί έως και την επανακατάληψη της Σεούλ στις 26 Σεπτεμβρίου του 1950. Γρήγορα, οι Βορειοκορεάτες υποχωρούν στον 38ο παράλληλο. Οι Δυτικοί τους καταδιώκουν και εισέρχονται στο έδαφός τους, με στόχο τώρα την επανένωση της Κορέας προς όφελός τους. Ο Μακάρθουρ προτείνει να συνεχίσουν τις επιχειρήσεις για να επιτύχουν πλήρη καταστολή των δυνάμεων του Βορρά ακόμη και στο μέλλον, ενώ ο Τρούμαν υπό την σκιά της Κινεζικής απειλής προτείνει να πάψουν τις όποιες ενέργειες, με την πρόταση του Μακάρθουρ τελικά να επικρατεί.⁹²

Η Τρίτη περίοδος του Πολέμου της Κορέας, αναφέρεται στο διάστημα από τις 26 Νοεμβρίου 1950 έως και τις 10 Ιανουαρίου του 1951, που στον πόλεμο ουσιαστικά μπαίνουν και οι Κινέζοι, που ενισχύουν με 189.000 άνδρες τον Βορειοκορεατικό Στρατό. Πράγματι οι Κινεζικές δυνάμεις επιτίθενται με πολυάριθμο στρατό με στόχο της προστασία της δικής τους εθνικής κυριαρχίας, καθώς οι δυτικές δυνάμεις βρίσκονται μία ανάσα από τα σύνορα με την Κίνα. Εξοντώνουν μια αμερικανική μεραρχία και αναγκάζουν τους Αμερικανούς να αποτραβηχτούν στον 38ο παράλληλο. Το κλίμα για ακόμη μία φορά αντιστρέφεται και οι δυτικές δυνάμεις έχουν να αντιμετωπίσουν έναν σκληρό αντίπαλο, άρτια εξοπλισμένο, υποβοηθούμενο από σοβιετικούς εκπαιδευτές και ίσως και πιλότους. Ο Κινεζικός στρατός, βασιζόμενος στον αιφνιδιασμό του αντιπάλου, στην καλή του οργάνωση και τακτική, αλλά και στην πολυάριθμη στελέχωσή του που του έδινε τη δυνατότητα άμεσης αντικατάστασης όσων πλήττονταν στο πεδίο της μάχης, κατάφερε ως τον Ιανουάριο του 1951 να καταλάβει τη Σεούλ, πρωτεύουσα της Νότιας Κορέας. Σταμάτησαν εκεί λόγω της δυσκολίας ανεφοδιασμού και σε αντεπίθεση των δυτικών δυνάμεων οπισθοχώρησαν λίγο πάνω από τον 38ο παράλληλο. Αν και προτάθηκε η πυρηνική επίθεση, κάτι τέτοιο δεν έγινε. Οι Αμερικανικές δυνάμεις περιορίστηκαν απλά στις

⁹⁰ Leland M. Goodrich, *The United Nations and the Korean War: A Case Study*, Academy of Political Science, Vol. 25, No. 2, United Nation: Success or Failure?, Jan., 1953, pp. 90-104.

⁹¹ UN Security Council, Resolution 82, Complaint of aggression upon the Republic of Korea, June 25, 1950 [S/1501].

⁹² D. Clayton James, Douglas MacArthur, United States General, Britannica Encyclopedia.

πτήσεις αεροσκαφών B-29 πάνω από τη χερσόνησο της Κορέας, χάριν εκφοβισμού, καθώς αυτά ήταν τα αεροσκάφη που είχαν προβεί στις ρίψεις των ατομικών βομβών στην Ιαπωνία, χωρίς ωστόσο να παρατηρηθεί αντιστροφή του κλίματος.⁹³ Η επιμονή του Μακάρθου να μεταφέρει τον πόλεμο στην Κίνα προκαλεί την αντίδραση της πολιτικής ηγεσίας των ΗΠΑ και την αντικατάστασή του από τον στρατηγό Ρίτζγουεϊ τον Απρίλιο του 1951. Από τις αρχές του 1951 αρχίζει να επιχειρεί και το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα.

Από τον Απρίλιο του 1951 έως και τις 27 Ιουλίου του 1953 διανύουμε την τέταρτη και τελευταία περίοδο του Πολέμου της Κορέας, με τις δυνάμεις να σταθεροποιούνται γύρω από τον 38ο παράλληλο και κατάληξη, στις 27 Ιουλίου του 1953, να συμφωνηθεί κατάπαυση πυρός με όριο των δύο χωρών ξανά τον 38ο παράλληλο χωρίς ουσιαστικά να έχει υπογραφεί, μέχρι και σήμερα, μία Συμφωνία Ειρήνης.

Οι συνολικές απώλειες των δύο στρατοπέδων κυμαίνονται από δύο έως και τέσσερα εκατομμύρια ανθρώπους, με τους Νοτιοκορεάτες και τους συμμάχους τους να χάνουν 100.000 άνδρες στο πεδίο της μάχης και τους Βορειοκορεάτες με τους συμμάχους τους να έχουν απώλεια πάνω από 400.000 στρατιώτες. Ο Πόλεμος της Κορέας θεωρητικά δεν έχει λήξει μέχρι τις μέρες μας, καθώς δεν έχει υπογραφεί συνθήκη ειρήνης. Οι αμερικανικές δυνάμεις παραμένουν κατά χιλιάδες στη Νότιο Κορέα, κυρίως στην αποστρατιωτικοποιημένη ζώνη του 38ου παραλλήλου.

⁹³ Boeing, B-29 Super fortress in WWII and Korea, The Role of the B-29 in World War II, Boeing

3. Η πρώτη πυρηνική περίοδος της Βόρειας Κορέας

3.1 Οι πυρηνικές δοκιμές, οι κυρώσεις και οι διαπραγματεύσεις

Ουσιαστικά η Βόρεια Κορέα ξεκίνησε την προετοιμασία του πυρηνικού της οπλοστασίου τρία χρόνια μετά τη λήξη των εχθροπραξιών στα πλαίσια του κορεατικού πολέμου, δηλαδή το 1956.⁹⁴ Για να εξετάσει κανείς το πώς οδηγήθηκε στην ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου θα πρέπει να εστιάσει σε δύο στοιχεία. Το πρώτο είναι ότι το πολιτικό σύστημα της χώρας είναι προσωποκετρικό και συγκεντρωτικό με εστίαση σε τρία κύρια πρόσωπα, τον Kim Il Sung (1948-1994), τον Kim Jong Il (1994-2011) και τον Kim Jong Un (2011-σήμερα), πρόσωπα που κατέχουν την κορυφαία θέση στο κόμμα, στην κρατική και στην στρατιωτική διοίκηση. Αυτό διευκολύνει το αυταρχικό μοντέλο κινητοποίησης της χώρας και την ικανότητα της ηγεσίας να δώσει προτεραιότητα σε όποιον τομέα επιλέξει αυτή, στην παρούσα φάση στην ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου μέσω της χρήσης κρατικών πόρων. Το δεύτερο στοιχείο, συνδέεται άμεσα με το πρώτο, καθώς οφείλεται επίσης στη φύση του πολιτικού συστήματος της χώρας. Πρόκειται για σοσιαλιστικό σύστημα, όπου όλες οι μονάδες που εμπλέκονται στην έρευνα, την ανάπτυξη, την παραγωγή και τη λειτουργία του αμυντικού και βιομηχανικού συστήματος υπάγονται στον έλεγχο του κόμματος και κατ' επέκταση του ανώτατου ηγέτη.⁹⁵ Διακρίνονται τέσσερις περίοδοι στο πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας.

3.2 Η πρώτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1956 -1980

Η πρώτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας ουσιαστικά αναφέρεται στην προετοιμασία του μέσω της απόκτησης τεχνικής κατάρτισης και γνώσεων στον τομέα των πυρηνικών όπλων και εξελίσσεται την περίοδο 1956 με 1980. Η φάση αυτή του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, ξεκινά το 1956 με την εκπαίδευση Βορειοκορεατών επιστημόνων από Σοβιετικούς, πάνω σε βασικά θέματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη πυρηνικού προγράμματος,⁹⁶ κίνηση που δε μπορεί να επιτρέψει τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής να μείνουν αμέτοχες και έτσι αναπτύσσουν με τη σειρά τους στη Νότια Κορέα πυρηνικές δυνάμεις.⁹⁷ Όπως αναμενόταν, ξεκινά μία κατάσταση ανταγωνισμού και εκατέρωθεν στρατηγικών κινήσεων, στο πλαίσιο της οποίας η Βόρεια Κορέα, επισήμως,

⁹⁴ International Institute for Strategic Studies, (IISS), North Korea's Nuclear Weapons Programme, March 14, 2013.

⁹⁵ Stephan Haggard and Tai Ming Cheung, North Korea's Approach to Defense Innovation: Foreign Absorption, Domestic Innovation, and the Nuclear and Ballistic Weapons Industrial Base, University of California, 2018.

⁹⁶ Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

⁹⁷ Mark Selden, Alvin Y. So, Kane on Selden and So, 'War and State Terrorism: The United States, Japan, and the Asia-Pacific in the Long Twentieth Century', H-US-Japan, March, 2005.

υπογράφει Συμφωνία Πυρηνικής Συνεργασίας με την Σοβιετική Ένωση.⁹⁸ Μετά από κάποια χρόνια, το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας εξελίσσεται με την ίδρυση Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών στην περιοχή Yongbyon⁹⁹ και την Πιονγιανγκ να επενδύει στην βελτίωση της ισχύος του αντιδραστήρα Yongbyon IRT-2000 του κέντρου, ο οποίος και καταφέρνει να φτάσει, την περίοδο αυτή, τα 4MW.¹⁰⁰ Η πρώτη αυτή περίοδος κλείνει με την επιχείρηση εξόρυξης ουρανίου που λαμβάνει χώρα τη δεκαετία 1970 με 1980 σε περιοχές κοντά στην Sunchon και στην Pyongsan.

3.3 Η δεύτερη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1980 -1994 και το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο»

Ως δεύτερη περίοδος θεωρείται το διάστημα από το 1980 έως και το 1994, όπου και η χώρα προσπαθεί να αναπτύξει ένα εγχώριο πρόγραμμα παραγωγής πλουτωνίου. Ουσιαστικά, η Βόρεια Κορέα, από το 1980 έως και το 1985 κατασκευάζει ένα εργοστάσιο στη Yongbyon με σκοπό την παραγωγή καυσίμων για αντιδραστήρες.¹⁰¹ Καταφέρνει τελικά και κατασκευάζει, στην Yongbyon, ένα ραδιοχημικό εργαστήριο μέσα στο οποίο διενεργεί τη διάσπαση του πλουτωνίου από αναλωμένο πυρηνικό καύσιμο. Στην ουσία από το 1984 έως και το 1986 η Βόρεια Κορέα επιτυγχάνει να αναβαθμίσει τον αντιδραστήρα Yongbyon IRT-2000 και να έχει τη δυνατότητα πλέον να παράγει πλουτόνιο σε ισχύ 5MW, ενώ μπαίνει στη διαδικασία να κατασκευάσει ένα αντιδραστήρα ισχύος 50MWe, και ο αντιδραστήρας Yongbyon IRT-2000 να φτάσει σε ισχύ τα 8MW. Η περίοδος αυτή του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, δε μπορεί να μείνει ανεπηρέαστη από την κομβική περίοδο της ιστορίας το 1989, καθώς και έχουμε τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου και άρα την όλο και μειούμενη Σοβιετική επιρροή στις χώρες που είχε υπό την προστασία της. Έτσι, η Βόρεια Κορέα χάνει έναν πολύτιμο σύμμαχο τόσο σε επίπεδο στρατηγικής αξίας όσο και σε αυτό της οικονομικής στήριξης.¹⁰² Εν συνεχεία, την περίοδο αυτή, οι Ηνωμένες Πολιτείες μέσω φωτογραφιών που εξασφάλισαν από τις μυστικές τους υπηρεσίες, ανακαλύπτουν πως η Βόρεια Κορέα είναι έτοιμη να κατασκευάσει πυρηνική βόμβα καθώς βρίσκεται ήδη στα αρχικά της στάδια.¹⁰³

Παρότι λοιπόν, η Βόρεια Κορέα υπέγραψε τη Συνθήκη περί μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων (NPT) το 1985,¹⁰⁴ δε συμμορφώνεται σε αυτήν, οπότε και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ακολουθήσουν μία στρατηγική πλήρους συμμόρφωσης στη συνθήκη αυτή. Παρόλα αυτά, η Βόρεια Κορέα μόλις το 1990, θα προβεί σε περίπου 70 με 80 δοκιμές στη ερευνητική βάση Yongbyon¹⁰⁵ ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες σε

⁹⁸ Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

⁹⁹ Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

¹⁰⁰ Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

¹⁰¹ Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

¹⁰² Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.

¹⁰³ Walter Pincus, N. Korean Nuclear Conflict Has Deep Roots, Washington Post, October 15, 2006.

¹⁰⁴ Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), July 1, 1968, United Nations.

¹⁰⁵ "North Korea Nuclear Milestones – 1962–2006". The Risk Report Volume 12 Number 6 (November-December 2006), Wisconsin Project on Nuclear Arms Control, https://web.archive.org/web/20170409024042/http://www.wisconsinproject.org/countries/nkorea/nuke_mstones06.html

μία κίνηση καλής θελήσεως, αποσύρουν τα πυρηνικά τους όπλα από τη Νότια Κορέα με πολλούς να υποστηρίζουν πως αυτό ποτέ δεν έγινε στην πραγματικότητα.¹⁰⁶

Ο Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ), βασίμως διατηρούσε τις αμφιβολίες του περί των κινήσεων της Βόρειας Κορέας και ζήτησε να γίνει έλεγχος στην περιοχή Yongbyon. Η Βόρεια Κορέα, χάρη στο κλίμα καλής επικοινωνίας που προσπαθούσε να οικοδομήσει, εκείνη την περίοδο, με τις Ηνωμένες Πολιτείες, δέχεται να γίνει έλεγχος και τελικά επιβεβαιώνεται ότι υπήρχε σωρεία ασυνεπειών σε σχέση με τις δηλώσεις της Βόρειας Κορέας.¹⁰⁷

Μάλιστα, ο ΙΑΕΑ πιστεύει πως η Βόρεια Κορέα χρησιμοποιεί τον αντιδραστήρα Yongbyon IRT-2000 για να μετατρέψει τα αναλώσιμα καύσιμα σε πλουτώνιο και για το λόγο αυτό, ορίζει μια σειρά από επιθεωρήσεις, οι οποίες και δε γίνονται καθώς οι Βορειοκορεάτες δεν επιτρέπουν στους επιθεωρητές την πρόσβαση σε χώρους αποβλήτων της ερευνητικής βάσης. Σε συνέχεια αυτής της επικοινωνιακής στρατηγικής, η Βόρεια Κορέα διακηρύττει ότι θα αποσυρθεί από την Συνθήκη περί μη Διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων (NPT) και οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι αναγκασμένες να προχωρήσουν σε ένα νέο κύκλο διαπραγματεύσεων, οι οποίες και κρίνονται επιτυχείς, καθώς η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει στις 89 ημέρες από την ανακοίνωση αποχώρησης από την NPT, δηλαδή, λίγο πριν την εκπνοή της προθεσμίας που ορίζει η ίδια η συνθήκη για αποχώρηση μιας χώρας από αυτήν, το οποίο και είναι οι τρεις μήνες, ότι υπαναχωρεί και δεν θα συνεχίσει τις διαδικασίες αποχώρησής της από την παρούσα συνθήκη.¹⁰⁸

3.3.1 «Συμφωνηθέν Πλαίσιο» – μία πρώτη προσπάθεια διαπραγμάτευσης

Τη λύση σε αυτό το διπλωματικό αδιέξοδο μεταξύ των δύο κρατών έρχεται να δώσει η υπογραφή του «Συμφωνηθέντος Πλαισίου» τον Οκτώβριο του 1994, σύμφωνα με το οποίο, η Βόρεια Κορέα δέχεται να αναστείλει το πρόγραμμα παραγωγής πλουτωνίου, να καταστρέψει τις πυρηνικές εγκαταστάσεις της Yongbyon και να αποσύρει τα αναλώσιμα καύσιμα αντιδραστήρων που κατείχε, ενώ με τη σειρά τους και οι Ηνωμένες Πολιτείες, ως αντάλλαγμα, δέχονται να παραχωρήσουν στη χώρα καύσιμο πετρέλαιο, οικονομική συνεργασία και να συμβάλλουν στην κατασκευή δύο σύγχρονων πυρηνικών σταθμών ελαφρού ύδατος.¹⁰⁹ Το Συμφωνηθέν πλαίσιο ακολουθεί τον νεοκλασικό ρεαλισμό, βασίζεται δηλαδή στο ότι σε ένα διεθνές σύστημα, με κάποιες ιεραρχικές δομές, τα κράτη θα συμμορφώνονται με την αρχή της αυτοβοήθειας.¹¹⁰

¹⁰⁶ Hans M. Kristensen, Robert S. Norris, "A history of U.S. Nuclear Weapons in South Korea", Taylor & Francis Online, October 26, 2017.

¹⁰⁷ Fact Sheet on DPRK Nuclear Safeguards, International Atomic Energy Agency (IAEA).

¹⁰⁸ Lee Giseong, U.S. Coercive Diplomacy Towards North Korea, University of Aberdeen, 2009.

¹⁰⁹ Agreed Framework Between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea, 1994, Bureau of Arms Control Washington, DC.

¹¹⁰ Benjamin D. Blackstone, Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States Claremont McKenna College, California, 2017.

Την ίδια περίοδο, ο πρόεδρος του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας, που έτσι κι αλλιώς διατηρούσε ανέκαθεν επιφυλάξεις για την ειλικρινή συμμόρφωση της Βόρειας Κορέας σε οποιεσδήποτε συστάσεις ή και κυρώσεις δεχόταν αυτή, υποστηρίζει ότι το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο» δε τον βρίσκει σύμφωνο, καθώς θεωρεί πως δίνει αρκετό χρόνο στη Βόρεια Κορέα, ώστε να μπορέσει αυτή να αποφύγει τις επιθεωρήσεις που πρέπει να γίνουν στο έδαφός της.

3.4 Η τρίτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 1996 -2002

Τρίτη περίοδος στο πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας, είναι το διάστημα που η Βόρεια Κορέα αναστέλλει το πρόγραμμα εγχώριας παραγωγής πλουτωνίου,¹¹¹ το χρονικό διάστημα δηλαδή, από το 1996 έως και το 2002. Το 1996, δύο χρόνια μετά το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο», η Βόρεια Κορέα δεν έχει ανακοινώσει το ακριβές ποσοστό πλουτωνίου που διαθέτει, κάτι που φέρνει στην επιφάνεια ο πρόεδρος του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας και έτσι δε θα μπορέσει ο οργανισμός να προβεί στην απαιτούμενη επαλήθευση μέσω της επιθεώρησης που απαιτείται να γίνει, παρόλα αυτά τελικά αποφασίζεται από τη Βόρεια Κορέα να τοποθετήσει τις ράβδους πυρηνικού καυσίμου που έχουν απομείνει στην Yongbyon, σε χαλύβδινα δοχεία, υπό την επίβλεψη του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας.¹¹²

Τον Αύγουστο του 1998, η Βόρεια Κορέα κάνει το πιο μεγάλο βήμα στο μέχρι εκείνη τη στιγμή πυρηνικό της πρόγραμμα και προβαίνει στην δοκιμή εκτόξευσης ενός δορυφόρου, του Kwangmyŏngsŏng-1, με τις Ηνωμένες Πολιτείες να πιστεύουν πως πίσω από αυτή την προσπάθεια βρίσκεται η απόπειρα εκτόξευσης ενός διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου (ICBM).¹¹³ Μάλιστα, ο εν λόγω δορυφόρος πετά πάνω από την Ιαπωνία, προκαλώντας την αντίδρασή της και την απόσυρση οικονομικής βοήθειας προς την Βόρεια Κορέα, στα πλαίσια ενίσχυσης του προγράμματος κατασκευής αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος.¹¹⁴

¹¹¹ David E. Sanger, North Korea Says It Has a Program on Nuclear Arms, New York Times, October 17, 2002.

¹¹² Robert Alvarez, North Korea: No Bygones at Yongbyon, Bulletin of the Atomic Scientists July 1, 2003.

¹¹³ News Briefing, Office of the Assistant Secretary of Defense, September 8, 1998. Archived from the original on October 30, 2006, Retrieved October 5, 2006, https://web.archive.org/web/20061030120836/http://www.fas.org/spp/guide/dprk/t09081998_t9809asd.html

¹¹⁴ John Pike, North Korea Space Guide, Federation of American Scientists, September 08, 1998, <https://web.archive.org/web/20110418021623/http://www.fas.org/spp/guide/dprk/>

3.5 Η στροφή της στρατηγικής επικοινωνίας στο ζήτημα της Βόρειας Κορέας επί της προεδρίας του George Bush – το πετρελαϊκό εμπάργκο ως κύρωση και η συνέχιση του πυρηνικού προγράμματος

Η Βόρεια Κορέα δεν πτοείται από το αρνητικό κλίμα απέναντί της ούτε και από την οικονομική δυσχέρεια στο εσωτερικό της και συνεχίζει ακάθεκτη την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος με την κατασκευή εγκαταστάσεων εμπλουτισμού ουρανίου στην τοποθεσία Kangson.¹¹⁵ Όπως είναι φυσικό, οι Ηνωμένες Πολιτείες, δε μπορούν παρά να αντιδράσουν σε αυτή την εξέλιξη και για πρώτη φορά στην διαπραγματευτική πορεία των δύο κρατών, Πρόεδρος των ΗΠΑ υιοθετεί μία ρητορική μίσους απέναντι στη χώρα και την συγκαταλέγει στις χώρες εχθρούς των ΗΠΑ και της παγκόσμιας ειρήνης, που αποτελούσαν τον επονομαζόμενο «Άξονα του κακού». Οποιοδήποτε περιθώριο διαπραγματεύσεων και αν υπήρχε, μετά τις δηλώσεις του Προέδρου των ΗΠΑ, George Bush, ο οποίος και κατέταξε τη Βόρεια Κορέα στον επονομαζόμενο Άξονα του Κακού, μαζί με το Ιράν και το Ιράκ, εξαλείφθηκε. Μετά την περίοδο διακυβέρνησης του Προέδρου Κλίντον που είχε εστιάσει σε πολιτική βασισμένη στη διπλωματία, η πολιτική του Προέδρου Bush είχε ως εστιακό σημείο την πιο καταναγκαστική προσέγγιση, με σκοπό να διορθώσει τυχόν λάθη του παρελθόντος. Το βασικό επιχείρημα της κυβέρνησης Bush ήταν ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ, δαπάνησε εκατομμύρια δολάρια κατά την περίοδο 1994-2000, σε επισιτιστική βοήθεια προς τη Βόρεια Κορέα, χωρίς να επιτύχουν κάποια ουσιαστική αλλαγή στις πυρηνικές φιλοδοξίες της Βόρειας Κορέας.¹¹⁶

Τους επόμενους μήνες του ίδιου έτους γίνονται κινήσεις καλής θέλησεως και από τις δύο πλευρές. Η Βόρεια Κορέα ξεκινά την κατασκευή του πυρηνικού εργοστασίου παραγωγής ελαφρού ύδατος που αποτελούσε όρο του «Συμφωνηθέντος Πλαισίου» του 1994. Από την άλλη πλευρά, για πρώτη φορά επισκέπτεται την χώρα Ιάπωνας πρωθυπουργός.¹¹⁷ Αναφορικά με την πορεία των διαπραγματεύσεων με τη Βόρεια Κορέα και της στροφής στην επικοινωνιακή στρατηγική του ζητήματος από τις ΗΠΑ, δεν είναι τυχαία βέβαια η επίσκεψη στην Πιονγιανγκ και του υφυπουργού Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, James Kelly, μεταφέροντας στην ηγεσία της Βόρειας Κορέας, τις επιφυλάξεις που διατηρούν οι ΗΠΑ σχετικά με το αν η χώρα εξακολουθεί να πειραματίζεται στον τομέα κατασκευής πυρηνικών όπλων. Φέρει αποδείξεις για εθνικό πρόγραμμα εμπλουτισμού ουρανίου της Βόρειας Κορέα, κάτι που αντιβαίνει τους όρους του «Συμφωνηθέντος Πλαισίου» του 1994 και λίγο αργότερα σε επίσημη ανακοίνωση οι Ηνωμένες Πολιτείες ισχυρίζονται ότι σε κατ' ιδίαν συζητήσεις με τη Βόρεια Κορέα, είχαν την παραδοχή της για την ύπαρξη

¹¹⁵ Ankit Panda, Exclusive: Revealing Kangson, North Korea's First Covert Uranium Enrichment Site, The Diplomat, July 13, 2018.

¹¹⁶ Benjamin D. Blackstone, Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States Claremont McKenna College, California, 2017.

¹¹⁷ The Ministry of Foreign Affairs of Japan, Prime Minister Junichiro Koizumi's Visit to North Korea, 2007-03-30..https://web.archive.org/web/20070418072908/http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/pmv0209/index.html

«προγράμματος πυρηνικών όπλων»¹¹⁸ για να πάρουν την απάντηση της Βόρειας Κορέας ότι οι πυρηνικές εγκαταστάσεις της είναι ανενεργείς. Παρόλες τις διαβεβαιώσεις των Βορειοκορεατών, ο υπουργός Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Πάουελ διατηρεί τις αμφιβολίες του σχετικά με τη διατήρηση του καλού κλίματος ανάμεσα στα δύο κράτη και με το κατά πόσο θα συνεχίσουν οι ΗΠΑ να στηρίζουν οικονομικά τη Βόρεια Κορέα, η οποία και διατηρεί επιθετική ρητορική, λέγοντας ότι ουσιαστικά οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι αυτές που δε τήρησαν το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο», καθώς δεν προχώρησαν, όπως όριζε το χρονοδιάγραμμα της συμφωνίας, εγκαίρως στην κατασκευή των αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος. Σε συνέχεια της σκληρής στάσης των Ηνωμένων Πολιτειών, ο Πρόεδρος George Bush δηλώνει πως το Νοέμβριο θα γίνουν οι τελευταίες αποστολές πετρελαίου στη Βόρεια Κορέα, εκτός και αν αυτή πάψει τις ενέργειες που κάνει σχετικά με την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος, ενώ η Βόρεια Κορέα ισχυρίζεται πως η φράση που είπαν πως «έχουν δικαίωμα να έχουν πυρηνικά όπλα» παρερμηνεύτηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες και θεώρησαν ως δεδομένο ότι τα κατέχει. Παρόλες τις ανακοινώσεις και διαβεβαιώσεις της Βόρειας Κορέας, λέει ένα ηχηρό όχι, στον έλεγχο που επρόκειτο να γίνει στις πυρηνικές τις εγκαταστάσεις δημιουργώντας για ακόμη μία φορά αρνητικό κλίμα και κλονίζοντας την εμπιστοσύνη των ΗΠΑ, βασικό στοιχείο για την καλή πορεία των διαπραγματεύσεων.

Εκτός όμως από την άρνηση ελέγχου, η Βόρεια Κορέα στέλνει πυραύλους στην Υεμένη, κάτι που ανακαλύπτουν οι Ηνωμένες Πολιτείες και αν και προσωρινά κρατούν δεμένο το πλοίο στην πορεία του επιτρέπουν να πάει στον προορισμό του. Η απάντηση τους βέβαια, ήταν να θέσουν εμπάργκο στην αποστολή πετρελαίου, ως κύρωση για την στάση της Βόρειας Κορέας να επιμένει να μην τηρεί τα συμφωνηθέντα. Η κίνηση αυτή βέβαια, οδηγεί τη Βόρεια Κορέα στην ανακοίνωση ότι πρόκειται να θέσει εκ νέου σε λειτουργία τις πυρηνικές της εγκαταστάσεις, ρίχνοντας την ευθύνη στις Ηνωμένες Πολιτείες, λόγω της οικονομικής δυσχέρειας που θα υποστούν από το εμπάργκο, αλλά και κατηγορώντας τις ότι αυτές ουσιαστικά καταπατούν το «Συμφωνηθέν Πλαίσιο».

Πράγματι, η Βόρεια Κορέα, κάνει ξανά πυρηνική στροφή μετά τις τελευταίες οικονομικές κυρώσεις και ζητά από τον ΙΑΕΑ, τον Διεθνή Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας να πάψει την επιτήρηση στις πυρηνικές εγκαταστάσεις Yongbyon, προβαίνοντας μάλιστα στην αφαίρεση του εξοπλισμού παρακολούθησης από μόνη της, ενώ ξεκινά επισκευές στο εργοστάσιο για να το θέσει και πάλι σε λειτουργία. Μετά από όσα προηγήθηκαν, η Βόρεια Κορέα επιλέγει να παγώσει τις συνομιλίες που είχε με τη Νότια Κορέα για την συγκοινωνιακή επανασύνδεση των δύο κρατών.

Τελικά, μέσα από έκθεση του ΟΗΕ γίνεται γνωστό, ότι όντως είχε μεταφέρει η Βόρεια Κορέα 1000 ράβδους καυσίμων στο εργοστάσιο Yongbyon, οι οποίες και θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για παραγωγή πλουτωνίου, με τον ΙΑΕΑ να εκφράζει την ανησυχία του για αυτή την εξέλιξη για να λάβει ως απάντηση από τη Βόρεια Κορέα ότι η λειτουργία του εργοστασίου θα γίνει κανονικά και μάλιστα μέσα σε λίγους μήνες θα είναι σε θέση να παράγει όπλα και να προχωρήσει στην απέλαση των δύο επιθεωρητών του Οργανισμού που διέμεναν στη χώρα, εγκαινιάζοντας

¹¹⁸ Sanger, David E., North Korea Says it has a program on nuclear arms, New York Times , October 17, 2002, <https://www.nytimes.com/2002/10/17/world/north-korea-says-it-has-a-program-on-nuclear-arms.html>

ουσιαστικά την περίοδο ραγδαίας ανάπτυξης του πυρηνικού της προγράμματος και της άνευ προηγουμένου άκαμπτης διαπραγματευτικής στάσης της.¹¹⁹

¹¹⁹ Robert S. Norris, Hans M. Kristensen, North Korea's nuclear program, 2005. Bulletin of the Atomic Scientists, May 26, 2009.

4. Η σύγχρονη πυρηνική περίοδος της Βόρειας Κορέας

4.1 Η τέταρτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας 2002 –Σήμερα - Οι κυρώσεις και οι «Συνομιλίες των έξι μερών»

Ως τέταρτη περίοδος του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, είναι αυτή των σύγχρονων πυρηνικών δραστηριοτήτων που έχει ως αφετηρία της το 2002 και φτάνει έως και σήμερα.¹²⁰ Ουσιαστικά η περίοδος αυτή εκκινεί με την κατασκευή των εγκαταστάσεων Chollima Kangson.¹²¹

4.2 Πιέσεις για παύση του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας από συμμάχους και ΗΠΑ

Αρχές Ιανουαρίου του 2003, η Νότια Κορέα ζητά από την Κίνα να επηρεάσει τη Βόρεια Κορέα να εγκαταλείψει τα πυρηνικά της σχέδια¹²² και λίγο αργότερα αναλαμβάνει αυτό το ρόλο η Ρωσία.¹²³ Η Κίνα ανησυχεί επίσης και για το λόγο, ότι πέρα από το σημαντικό οικονομικό εταίρο που θα έχανε, θα μπορούσε να της προκαλέσει υπερβολική πίεση η πιθανή κατάρρευση του καθεστώτος και το κύμα μετανάστευσης εκατομμυρίων Βορειοκορεατών που θα έψαχναν καταφύγιο στην Κίνα. Μια σταθερή, πυρηνικά οπλισμένη Βόρεια Κορέα μπορεί να είναι προτιμότερη από μια ασταθή, πυρηνική ή όχι.¹²⁴ Ο Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) ακολουθεί σκληρή γραμμή, απαιτώντας την είσοδο επιθεωρητών του στη Βόρεια Κορέα και τον τερματισμό οποιουδήποτε πυρηνικού προγράμματος, υπό την απειλή να προσφύγει στο Συμβούλιο Ασφαλείας και αυτό να λάβει τα κατάλληλα

¹²⁰ Steven Lee Myers, Threats and Responses: Russia; Moscow is Negotiating with North Korean Officials in quiet effort to defuse tensions, The New York Times, January 12, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/12/world/threats-responses-russia-moscow-negotiating-with-north-korean-officials-quiet.html>

¹²¹ Ankit Panda, Exclusive: Revealing Kangson, North Korea's First Covert Uranium Enrichment Site, The Diplomat, July 13, 2018

¹²² James Brooke, Threats and Responses: Northeast Asia; China Looming Large in South Korea as biggest player replacing the U.S., New York Times, January 3, 2003 <https://www.nytimes.com/2003/01/03/world/threats-responses-northeast-asia-china-looming-large-south-korea-biggest-player.html>

¹²³ Steven Lee Myers, Threats and Responses: Russia; Moscow is Negotiating with North Korean Officials in quiet effort to defuse tensions, The New York Times, January 12, 2003.

¹²⁴ Stephan Haggard, Marcus Noland Sanctioning North Korea: The Political Economy of Denuclearization and Proliferation, Asian Survey, Vol. 50, No. 3, pp. 539-568, University of California Press, 2010

μέτρα.¹²⁵ Οι Ηνωμένες Πολιτείες από την άλλη πλευρά, φαίνεται πως προσεγγίζουν το ζήτημα με νηφαλιότητα και με όσο το δυνατόν πιο διπλωματική τακτική. Ισχυρίζονται πως «είναι πρόθυμες να συνομιλήσουν με τη Βόρεια Κορέα για να διερευνήσουν τους τρόπους που θα μπορούσε η δεύτερη να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της απέναντι στα άλλα κράτη, χωρίς όμως να της προσφέρουν κάποιο αντάλλαγμα για αυτό».¹²⁶ Η Βόρεια Κορέα μέσα στο κλίμα των πιέσεων που δέχεται, στέλνει μία διπλωματική αποστολή στο Μεξικό, για να συζητήσουν με τον κυβερνήτη της χώρας σχετικά με την πυρηνική κρίση,¹²⁷ ενώ δέχεται να ξεκινήσει συνομιλίες με τη Νότια Κορέα διακηρύσσοντας εν είδει απειλής ότι θα αποχωρήσει από τη Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων (NPT).¹²⁸ Οι εξελίξεις αυτές θα φέρουν, όπως είναι φυσικό, την αντίδραση των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες και θα απευθυνθούν στον ΙΑΕΑ και θα ζητήσουν να μεταφέρει τελικά το ζήτημα της πυρηνικής Βόρειας Κορέας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ.¹²⁹

4.3 Το ναύαγιο της διπλωματικής προσέγγισης οδεύοντας προς την κρίση

Οι συνομιλίες ανάμεσα στις δύο χώρες ξεκινούν πράγματι, σε επίπεδο υπουργών, οι οποίες όμως λήγουν χωρίς να φέρουν κάποιο αποτέλεσμα.¹³⁰ Μετά από αυτή την εξέλιξη, ο πρόεδρος της Νότιας Κορέας, Roh Moo-hyun, ζητά κατ' ιδίαν συνάντηση με τον Kim Jong-il.¹³¹ Από την άλλη πλευρά ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, George Bush, αναφέρεται στη Βόρεια Κορέα ως ένα κράτος με καταπιεστικό καθεστώς προς τους πολίτες του, οι οποίοι αναγκάζονται να ζουν σε συνθήκες πείνας και φόβου. Διατείνεται ότι η Βόρεια Κορέα εξαπάτησε τα υπόλοιπα κράτη αναφορικά

¹²⁵ Mark Landler, Threats and Responses: Inspectors; Atomic Agency is giving North Korea a last chance, New York Times, January 7, 2003

<https://www.nytimes.com/2003/01/07/world/threats-responses-inspectors-atomic-agency-giving-north-korea-last-chance.html>

¹²⁶ Steven R. Weisman, Threats and Responses: Asian Arena; U.S., in a shift, is willing to talk with North Korea about A-Arms, New York Times, January 8, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/08/world/threats-responses-asian-arena-us-shift-willing-talk-with-north-korea-about-arms.html>

¹²⁷ Michael Janofsky, David E. Sanger Threats and Responses: Diplomacy; North Korea opens unofficial channel for U.S. talks, New York Times, January 10, 2003

<https://www.nytimes.com/2003/01/10/world/threats-responses-diplomacy-north-korea-opens-unofficial-channel-for-us-talks.html>

¹²⁸ Fact Sheet on DPRK Nuclear Safeguards, International Atomic Energy Agency (IAEA).

¹²⁹ Steven R. Weisman, Threats and Responses: United Nations; Diplomacy Should Resolve Korean Crisis, Powell Say, New York Times, January 21, 2003

<https://www.nytimes.com/2003/01/21/world/threats-responses-united-nations-diplomacy-should-resolve-korean-crisis-powell.html>

¹³⁰ James Brooke, Threats and Responses: Asian Arena; The two Koreas open cabinet – level talks, New York Times, January 24, 2003

<https://www.nytimes.com/2003/01/22/world/threats-and-responses-asian-arena-the-two-koreas-open-cabinet-level-talks.html>

¹³¹ James Brooke, "Threats and Responses: Lprea; Be patient with North, Seoul's Kim Urges the U.S., New York Times, January 25, 2003

<https://www.nytimes.com/2003/01/25/world/threats-and-responses-korea-be-patient-with-north-seoul-s-kim-urges-the-us.html>

με το πυρηνικό της πρόγραμμα ενώ την ίδια στιγμή τονίζει ότι κανένα κράτος δε θα εκβιαστεί από τη Βόρεια Κορέα.¹³² Η απάντηση της Βόρειας Κορέας στις δηλώσεις αυτές του George Bush, έρχεται την επόμενη κιόλας ημέρα, για να δείξει τις προθέσεις της για ήπια επίλυση των διαφορών της με τα υπόλοιπα κράτη και την διάθεσή της να ξεκινήσει ένας γύρος διμερών συνομιλιών με τις Ηνωμένες Πολιτείες, που θα οδηγήσει σε ένα σύμφωνο μη επιθετικότητας.

Αλλά η ένταση ανάμεσα στις δύο χώρες, δε θα μπορούσε τόσο εύκολα να αποσοβηθεί, μιας και κατασκοπευτικοί δορυφόροι των Ηνωμένων Πολιτειών κατέγραψαν ύποπτες κινήσεις στις εγκαταστάσεις Yongbyon, εξέλιξη που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η Βόρεια Κορέα μάλλον προσπαθεί να επεξεργαστεί πλουτώνιο για να παράξει πυρηνικές βόμβες. Ο Λευκός Οίκος δια του εκπροσώπου του στέλνει αυστηρό μήνυμα προς τη Βόρεια Κορέα να πάψει να εκβιάζει τα υπόλοιπα κράτη και να σταματήσει τις όποιες παράνομες ενέργειες κάνει. Παράλληλα, οι Ηνωμένες Πολιτείες ξεκίνησαν να εξετάζουν το ενδεχόμενο νέων επιχειρήσεων στον Ειρηνικό Ωκεανό για να αποτρέψουν τη Βόρεια Κορέα από το να προβεί σε επιθετικές ενέργειες σε περίπτωση που οι Ηνωμένες Πολιτείες στρέψουν την προσοχή τους στο Ιράκ λόγω μίας νέας ενδεχόμενης στρατιωτικής επιχείρησης στην εκεί περιοχή. Η απάντηση της Βόρειας Κορέας είναι ότι οι εργασίες στις εγκαταστάσεις Yongbyon είναι εντός του «Συμφωνηθέντος Πλαισίου» και δεν εμπεριέχουν πυρηνική δράση, σε περίπτωση όμως που οι Ηνωμένες Πολιτείες αναπτυχθούν στρατιωτικά στον Ειρηνικό Ωκεανό, η Βόρεια Κορέα θα απαντήσει με προληπτική επίθεση στις δυνάμεις αυτές. Τελικά, ο Διεθνής Οργανισμός Ατομικής Ενέργειας, στις 12 Φεβρουαρίου του 2003 παραπέμπει το θέμα της πυρηνικής Βόρειας Κορέας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, καθώς διαπιστώνει παραβίαση των πυρηνικών διασφαλίσεων που είχαν τεθεί.

Παραδόξως ως θετική εξέλιξη θεωρείται το γεγονός ότι η Νότια και η Βόρεια Κορέα, ανακοινώνουν πως θα προβούν σε κοινές στρατιωτικές ασκήσεις, για να έρθει με τη σειρά της η Βόρεια Κορέα, λίγες μέρες μετά από αυτή την ανακοίνωση, στις 24 Φεβρουαρίου, και να εκτοξεύσει έναν πύραυλο, ο οποίος και πέφτει κάπου ανάμεσα στη Νότια Κορέα και στην Ιαπωνία. Την επόμενη κιόλας μέρα, ορκίζεται νέος πρόεδρος στη Νότια Κορέα, ο Roh Moo-hyun. Το κλίμα έντασης, μεταξύ Βόρειας Κορέας και Ηνωμένων Πολιτειών, συντηρείται, αυτή τη φορά όχι μέσω προκλητικών ενεργειών προς τους συμμάχους των ΗΠΑ, αλλά με κατά μέτωπο πρόκληση προς τις ίδιες. Τέσσερα πολεμικά αεροσκάφη της Βόρειας Κορέας αναχαιτίζουν ένα αμερικανικό αναγνωριστικό αεροσκάφος που πετά στο διεθνή εναέριο χώρο και του εμποδίζουν τη διέλευση για 22 λεπτά. Στις 10 Μαρτίου, εκτοξεύει και νέο πύραυλο η Βόρεια Κορέα, που πέφτει πάλι ανάμεσα στη Νότια Κορέα και στην Ιαπωνία. Παρόλα αυτά, η Βόρεια Κορέα, διατηρώντας την αντιφατική της στάση καλεί τη Νότια Κορέα, δώδεκα μέρες μετά το συμβάν της εκτόξευσης του πυραύλου, σε συνομιλίες.

Όλοι αυτοί οι λόγοι, της ασταθούς συμπεριφοράς της Βόρειας Κορέας και των απρόβλεπτων προθέσεών της, οδηγούν τις Ηνωμένες Πολιτείες στο να ζητήσουν από τους μυστικούς στρατιώτες που είχαν σταλεί στη Νότια Κορέα, για εκπαιδευτικούς σκοπούς, να παραμείνουν στην περιοχή. Στο διπλωματικό πινγκ πονγκ, εξακολουθεί

¹³² State of the Union Address of the President to the Joint Session of Congress, January 28, 2003
<https://web.archive.org/web/20100131033509/http://www.c-span.org/Transcripts/SOTU-2003.aspx>

να υπάρχει θολό τοπίο, καθώς η Βόρεια Κορέα δεν επιβεβαιώνει τη συμμετοχή της στο νέο γύρο υπουργικών συναντήσεων με τη Νότια Κορέα και έτσι αυτές ακυρώνονται.¹³³

4.4 Η θέση του Συμβουλίου Ασφαλείας και η διαλλακτική στάση της Βόρειας Κορέας που οδηγεί στις Συνομιλίες του Πεκίνου

Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ αναλαμβάνει δράση, χωρίς να επιβάλλει κυρώσεις, παίρνει θέση και εκφράζει τις ανησυχίες του για το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας και για την αποχώρηση της από τη Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Μετά από αυτή την στάση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, σε δηλώσεις της, η Βόρεια Κορέα διατηρεί μια πιο συγκαταβατική και διαλλακτική στάση, καθώς διατείνεται ότι είναι πρόθυμη να συνεχίσει τις συνομιλίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες, σχετικά με το πυρηνικό της πρόγραμμα και μάλιστα σε νέα πλαίσια διαλόγου από αυτά του παρελθόντος. Λίγες μέρες πριν την έναρξη των συνομιλιών ανάμεσα στα δύο κράτη, η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει πως έχει ξεκινήσει τη διαδικασία επεξεργασίας των ράβδων αναλωμένου καυσίμου που διαθέτει, παρόλα αυτά, οι συνομιλίες ξεκινούν στις 23 Απριλίου στο Πεκίνο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ισχυρίζονται ότι στα πλαίσια των συνομιλιών η Βόρεια Κορέα παραδέχθηκε την κατοχή πυρηνικών όπλων, ενώ οι συνομιλίες διακόπτονται μία μέρα νωρίτερα από το προγραμματισμένο. Ο Υπουργός Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Κόλιν Πάουελ, ανακοινώνει, ότι η Βόρεια Κορέα, στο πλαίσιο των συνομιλιών του Πεκίνου, δήλωσε πως είναι πρόθυμη να προβεί σε μία συμφωνία με τις Ηνωμένες Πολιτείες, να καταργήσουν το πυρηνικό τους πρόγραμμα με την προϋπόθεση οι ΗΠΑ να κάνουν μεγάλες παραχωρήσεις, τις οποίες απέφυγε να αναφέρει.¹³⁴

4.5 Η παράλληλη κρυφή ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου και η πίεση για διαπραγματεύσεις

Το καλό κλίμα, όπως συνηθίζεται στη διαπραγματευτική πρακτική της Βόρειας Κορέας αλλάζει γρήγορα, καθώς αποφασίζει να καταργήσει μία συμφωνία που είχε υπογράψει με τη Νότια Κορέα το 1992, σχετική με τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων στην Κορεατική χερσόνησο. Η εξέλιξη αυτή όπως είναι φυσικό, θορυβεί τη Νότια Κορέα και αναγκάζει τον Πρόεδρό της να συναντηθεί άμεσα με τον Πρόεδρο George Bush.¹³⁵

Στο πλαίσιο της διερεύνησης του ζητήματος των πυρηνικών όπλων που διαθέτει η Βόρεια Κορέα, αντιπροσωπεία Αμερικανών αξιωματούχων συναντάται με

¹³³ Robert Marquand, North Korea's Pattern of Escalation on Hold - for Now, April 7, 2003, Global Policy Forum

<https://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/42413.html>

¹³⁴ Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.

¹³⁵ Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.

Βορειοκορεάτες αξιωματούχους, ο οποίοι και παραδέχτηκαν ότι η Βόρεια Κορέα διαθέτει πυρηνικά όπλα και μάλιστα μέχρι στιγμής έχει επεξεργαστεί 8.000 ράβδους αναλωμένου καυσίμου που θα της επιτρέψουν να δημιουργήσει και άλλα. Μάλιστα, η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει ότι θα κατασκευάσει πυρηνικά αποτρεπτικά συστήματα αν δεν εγκαταλείψουν οι Ηνωμένες Πολιτείες την εχθρική τους στάση.¹³⁶

Όλο το επόμενο διάστημα υπάρχουν εκατέρωθεν ανακοινώσεις σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας. Η Νότια Κορέα λέει ότι η Βόρεια Κορέα ήδη έχει αρχίσει να επεξεργάζεται τις ράβδους αναλωμένου καυσίμου και η Βόρεια Κορέα αντιτείνει ότι θα λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να οχυρώσει την άμυνά της μέσω της πυρηνικής αποτρεπτικής ισχύος της. Όντως, η μυστική υπηρεσία της Νότιας Κορέας αναφέρει ότι η Βόρεια Κορέα έχει ξεκινήσει την επανεπεξεργασία μικρού μέρους του αναλωμένου καυσίμου για πυρηνικούς σκοπούς, στην τοποθεσία Yongbyon. Μην έχοντας πολλά περιθώρια ελιγμών μετά από αυτές τις αποκαλύψεις, η Βόρεια Κορέα συμφωνεί να μετέχει σε εξαμερή κύκλο συνομιλιών, μαζί με τη Νότια Κορέα, τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ιαπωνία, την Κίνα και τη Ρωσία.

4.6 Προσπάθεια για Διαπραγμάτευση – Οι «Συνομιλίες των Έξι Μερών»

Πράγματι, στις 27 Αυγούστου ξεκινά ο πρώτος γύρος των «Συνομιλιών των έξι μερών» στο Πεκίνο, έχοντας ως θέμα της συνάντησης, το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας. Οι συνομιλίες διαρκούν τρεις ημέρες, χωρίς να φέρουν κάποιο αποτέλεσμα στις ήδη τεταμένες σχέσεις των κρατών αυτών.¹³⁷

Τον Οκτώβριο που ακολουθεί, η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει επίσημα ότι έχει όντως επεξεργαστεί τις ράβδους αναλωμένου καυσίμου και πως σε λίγες μέρες θα παρουσιάσει το νέο αποτρεπτικό πυρηνικό της όπλο,¹³⁸ ενώ δέχεται να ξαναρχίσει τις «Συνομιλίες των έξι μερών» πρόθυμη αυτή τη φορά να εξετάσει την προσφορά των Ηνωμένων Πολιτειών για εγγύηση ασφάλειας με αντάλλαγμα τον τερματισμό του πυρηνικού της προγράμματος.¹³⁹ Πράγματι, κάνει μία προσφορά στις Ηνωμένες Πολιτείες, να παγώσει το πυρηνικό της πρόγραμμα δεχόμενη ως αντάλλαγμα μια σειρά από παραχωρήσεις, την ώρα που οι Ηνωμένες Πολιτείες παραμένουν άκαμπτες και δε δέχονται την πρόταση παρά μόνο αν δεχθούν εγγύηση για πλήρη τερματισμό του. Η κόκκινη γραμμή που έθεσαν οι ΗΠΑ, μάλλον έφερε αποτέλεσμα αφού η Βόρεια Κορέα δέχθηκε να συμμετάσχει στο δεύτερο γύρο των «Συνομιλιών των έξι μερών» και επιτρέπει σε μια ομάδα εμπειρογνομόνων των Ηνωμένων Πολιτειών, να επισκεφθεί την πυρηνική εγκατάσταση του Yongbyon. Η ομάδα επιθεώρησης δεν

¹³⁶ Federation of American Scientists, Congressional Record, Results of trip to North Korea, June 4, 2003, House, Page H4968-H4971

<https://fas.org/nuke/guide/dprk/nuke/codel0603.html>

¹³⁷ Ministry of Foreign Affairs of Japan, Six-Party Talks on North Korean Issues, August 27-29, 2003, Beijing

https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/6party0308.html

¹³⁸ Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.

¹³⁹ Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes Center for Nonproliferation Studies, Six-Party Talks, Last updated: 05/24/2012.

εντόπισε κάποιο στοιχείο πυρηνικής βόμβας αν και βρήκαν ορισμένα στοιχεία επεξεργασίας πλουτωνίου.¹⁴⁰

Ο δεύτερος γύρος των «Συνομιλιών των έξι μερών» δεν αργεί να ξεκινήσει, χωρίς δυστυχώς για ακόμη μία φορά να δοθεί κάποια λύση, αλλά και υπό τη σκιά αποκαλύψεων του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας που αναφέρει πως η Βόρεια Κορέα απέστειλε κρυφά ουράνιο στη Λιβύη με σκοπό την παραγωγή πυρηνικών όπλων.

Στις 23 Ιουνίου του 2004, ξεκινά ο τρίτος γύρος των «Συνομιλιών των έξι μερών». Αυτή τη φορά οι Ηνωμένες Πολιτείες δεσμεύονται να στείλουν καύσιμα στη Βόρεια Κορέα με τον όρο να αποσυναρμολογήσει τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιεί για την ολοκλήρωση του πυρηνικού της προγράμματος. Μάλιστα λαμβάνει χώρα μία συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των δύο κρατών χωρίς όμως να προκύψουν σημαντικές εξελίξεις. Παρά τις διαβεβαιώσεις βέβαια εκατέρωθεν και το κλείσιμο του τρίτου γύρου των συνομιλιών με ενός είδους συμφωνία, μία έκθεση του Janes' Global Defence φέρνει στο φως το γεγονός ότι η Βόρεια Κορέα βρίσκεται στη διαδικασία ανάπτυξης ενός νέου συστήματος πυραύλων για πλοία και υποβρύχια. Σε δηλώσεις της η Βόρεια Κορέα, επιμένει να συντηρεί το κλίμα έντασης με τις Ηνωμένες Πολιτείες, με δηλώσεις του Kim Jong-il ότι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ είναι «ανόητος» και πως «είναι τέτοιου επιπέδου τύραννος που θέτει στον περιθώριο τον Χίτλερ» για να λάβει την απάντηση του George Bush ότι «τύραννος» είναι ο Kim Jong-il.¹⁴¹ Σαν να μην έφτανε όμως η σκληρή ρητορική που υιοθέτησαν οι δύο πλευρές, η Βόρεια Κορέα με εκβιαστικό τρόπο και δια μέσου του Υπουργού Εξωτερικών της Τσοϊ Σου-οουν ανακοινώνει στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ότι έχει μετατρέψει 8.000 ράβδους αναλωμένου καυσίμου σε πλουτώνιο με σκοπό την άμυνά της απέναντι στην «αμερικανική πυρηνική απειλή».¹⁴²

Αρχές του 2005 η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει ότι είναι έτοιμη να καθίσει εκ νέου στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων σχετικά με το πυρηνικό της πρόγραμμα, με τον όρο να μην δεχθεί συκοφαντίες από τις Ηνωμένες Πολιτείες και να μη γίνει παρέμβαση στις εσωτερικές της υποθέσεις. Η απάντηση των Ηνωμένων Πολιτειών, μάλλον δεν κυμαινόταν στο ίδιο κλίμα, μιας και η εκπρόσωπος τύπου του Λευκού Οίκου, Κοντολίζα Ράις, αναφέρθηκε στη Βόρεια Κορέα, χαρακτηρίζοντάς την ως μία από τις έξι «φυλακές τυραννίας» τις οποίες και πρέπει οι ΗΠΑ να βοηθήσουν ώστε να ελευθερωθούν.¹⁴³ Η Βόρεια Κορέα, μετά από αυτή την προσέγγιση των ΗΠΑ, αλλάζει στάση και ανακοινώνει πως αναστέλλει τη συμμετοχή της στις συνομιλίες για το πυρηνικό της πρόγραμμα επ' αόριστον, γιατί θεωρεί ότι η κυβέρνηση Bush σκοπεύει να την «απομονώσει με κάθε κόστος», επαναλαμβάνοντας ότι κατέχει πυρηνικά όπλα με σκοπό την άμυνα της χώρας.¹⁴⁴ Πράγματι, ξεκινά «τη διπλωματία

¹⁴⁰ Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.

¹⁴¹ James Brooke, North Korea denounces 'tyrant' Bush, The Guardian, August 24, 2004, Seoul <https://www.theguardian.com/world/2004/aug/24/usa.northkorea>

¹⁴² Statement by H.E. Mr. Choe Su Hon, Head of the Delegation of the Democratic People's Republic of Korea, At the General Debate of the fifty-ninth session of the United Nations General Assembly, New York, September 27, 2004.

¹⁴³ BBC, Timeline: North Korea nuclear stand-off, April 2, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11811861>

¹⁴⁴ BBC, Timeline: North Korea nuclear stand-off, April 2, 2013

των πυραύλων» και παραμονή της συνόδου των μελών της Διεθνούς Συνθήκης για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων, επιλέγει να εκτοξεύσει πυραύλους μικρού βεληνεκούς στη θαλάσσια περιοχή της Ιαπωνίας και λίγες μέρες αργότερα, ανακοινώνει επίσημα ότι έχει ολοκληρώσει την εξαγωγή ράβδων αναλωμένου καυσίμου από τις εγκαταστάσεις Yongbyon και άρα είναι έτοιμη να εμπλουτίσει το πυρηνικό της οπλοστάσιο.¹⁴⁵

Σε μια προσπάθεια επιστροφής στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, ο απεσταλμένος της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, κάλεσε τη Βόρεια Κορέα να επανέλθει στις «Συνομιλίες των έξι μερών». Την περίοδο εκείνη η Βόρεια Κορέα, στα πλαίσια των συνομιλιών σε επίπεδο υπουργών, ζητά από τη Σεούλ να ενισχύσει την επισιτιστική βοήθεια που της παρέχει ενώ παράλληλα αναφέρει ότι θα επιστρέψει στις διαπραγματεύσεις για το πυρηνικό της πρόγραμμα, καθώς η Κοντολίζα Ράις επισκέπτεται την περιοχή. Τρεις μέρες αργότερα από αυτές τις δηλώσεις της Βόρειας Κορέας, η Νότια Κορέα, ως κίνητρο για να θέσει τέρμα στις πυρηνικές της φιλοδοξίες, προσφέρει στο βόρειο γείτονά της, πολύ μεγάλα ποσά ηλεκτρικής ενέργειας.¹⁴⁶

Πράγματι, στις 25 Ιουλίου του 2005, ξεκινά ο τέταρτος κύκλος των «Συνομιλιών των έξι μερών», στο Πεκίνο, για να διακοπεί αιφνιδίως στις 7 Αυγούστου, μετά από αδιέξοδο στο οποίο φτάνουν οι συνομιλητές και να ξεκινήσει και πάλι έπειτα από έξι ημέρες, στις 13 Σεπτεμβρίου.¹⁴⁷ Η Βόρεια Κορέα, ζητά την κατασκευή των αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος, όπως αυτό συμφωνήθηκε το 1994 στο «Συμφωνηθέν Πλαίσιο», με τις Ηνωμένες Πολιτείες να το αρνούνται. Μετά από αυτές τις εξελίξεις, στις 19 Σεπτεμβρίου, η Βόρεια Κορέα προβαίνει σε μία ιστορική δήλωση, ότι συμφωνεί να εγκαταλείψει οριστικά το πυρηνικό της πρόγραμμα και να επανέλθει στη «Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων» ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες με τη σειρά τους ξεκαθάρισαν ότι ουδέποτε είχαν ως πρόθεσή τους να επιτεθούν στη Βόρεια Κορέα.¹⁴⁸ Την επόμενη κιόλας μέρα, η Βόρεια Κορέα προκαλεί ξανά με τη στάση της και διαψεύδει όλες τις θετικές προσδοκίες που είχε δημιουργήσει την προηγούμενη μέρα η κοινή δήλωση των δύο χωρών. Αυτή τη φορά, ισχυρίζεται πως δε θα εγκαταλείψει τις πυρηνικές της δραστηριότητες αν δεν της δοθεί πυρηνικός αντιδραστήρας.¹⁴⁹ Το κλίμα δυναμιτίζεται κι άλλο από δηλώσεις που κάνει ανώτερος διπλωμάτης των Ηνωμένων Πολιτειών, ο οποίος αναφέρεται στη Βόρεια Κορέα, ως «εγκληματικό καθεστώς» και την κατηγορεί ότι εμπλέκεται σε πωλήσεις όπλων, διακίνηση ναρκωτικών και πλαστογραφία νομισμάτων. Η απάντηση της Βόρειας Κορέας, είναι η δηλοποίηση της πρόθεσής της να κατασκευάσει εκ νέου

¹⁴⁵ Justin McCurry, North Korean missile fired towards Japan, The Guardian, May 2, 2005, Tokyo <https://www.theguardian.com/world/2005/may/02/japan.northkorea>

¹⁴⁶ Norimitsu Onishi, North Korea's Leader Says He's Ready to Resume Talks to End Nuclear Standoff, June 18, 2005 <https://www.nytimes.com/2005/06/18/world/asia/north-koreas-leader-says-hes-ready-to-resume-talks-to-end.html>

¹⁴⁷ Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes Center for Nonproliferation Studies, Six Party Talks, Last updated: 05/24/2012.

¹⁴⁸ CNN, Text of N. Korea talks agreement, Monday, September 19, 2005 <https://edition.cnn.com/2005/WORLD/asiapcf/09/19/korea.north.text/>

¹⁴⁹ Joseph Kahn, North Korea Says It Will Abandon Nuclear Efforts, New York Times, Sept. 19, 2005. <https://www.nytimes.com/2005/09/19/world/asia/north-korea-says-it-will-abandon-nuclear-efforts.html>

πυρηνικούς αντιδραστήρες, ως αντίδραση στην μη τήρηση της συμφωνίας για κατασκευή δύο νέων αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος, από τις Ηνωμένες Πολιτείες.¹⁵⁰

4.7 Πάγωμα των διαπραγματεύσεων και απάντηση με την πρώτη πυρηνική δοκιμή

Πέρασαν κάποιοι μήνες για να προκύψουν εξελίξεις στο ζήτημα της Βόρειας Κορέας. Τον Απρίλιο του 2006, γίνεται μία συνάντηση με σκοπό να πειστεί η Βόρεια Κορέα να επιστρέψει στις συνομιλίες, χωρίς όμως να φέρει κάποιο αποτέλεσμα. Όλα αυτά συμβαίνουν, ενώ παράλληλα το Ινστιτούτο Επιστήμης και Διεθνούς Ασφάλειας, σε έκθεσή του αναφέρει πως τα ποσοστά πλουτωνίου που διαθέτει η Βόρεια Κορέα, μέχρι εκείνη τη στιγμή, επαρκούν για να κατασκευάσει από τέσσερα έως και δεκατρία πυρηνικά όπλα.¹⁵¹ Μετά και από αυτές τις αποκαλύψεις, η ένταση ανάμεσα στις δύο χώρες συνεχίζεται, με τη Βόρεια Κορέα να απειλεί με πυρηνικό χτύπημα στις Ηνωμένες Πολιτείες, για να λάβει ως απάντηση ότι κάτι τέτοιο είναι «άκρως υποθετικό». Για του λόγου το αληθές και αγνοώντας τις προειδοποιήσεις της Διεθνούς Κοινότητας, η Βόρεια Κορέα προχωρά σε δοκιμή έξι πυραύλων, ένας εκ των οποίων είναι Ταεροdong – 2 μεγάλου βεληνεκούς.¹⁵²

Παρά τη διεθνή καταδίκη των δοκιμών αυτών, η Βόρεια Κορέα, την επόμενη κιόλας ημέρα, εκτοξεύει και έναν έβδομο πύραυλο.¹⁵³ Μάλιστα, ανακοινώνει, ότι θα εξακολουθήσει να κάνει δοκιμές πυραύλων, καθώς κάτι τέτοιο αποτελεί κυριαρχικό δικαίωμά της, τη στιγμή που πληροφορίες μεταφέρουν ότι είναι έτοιμη να εκτοξεύσει ένα νέο πύραυλο μεγάλου βεληνεκούς Ταεροdong-2.¹⁵⁴

Η απειλή του πυρηνικού τρόμου εκ μέρους της Βόρειας Κορέας δε σταματά εδώ, καθώς ανακοινώνει επίσημα ότι είναι έτοιμη να προχωρήσει σε δοκιμές νέων πυραύλων στο μέλλον, λόγω της εχθρικής στάσης των «Ηνωμένων Πολιτειών»¹⁵⁵, για να λάβει ως απάντηση από τις Ηνωμένες Πολιτείες, ότι «η Βόρεια Κορέα θα πρέπει να επιλέξει αν θέλει να έχει μέλλον ή πυρηνικά όπλα, άλλα δε μπορεί να τα έχει και τα δύο» και ότι «οποιαδήποτε δοκιμή πυρηνικού όπλου θα εκληφθεί ως ακραία

¹⁵⁰ BBC, US says N Korea 'criminal regime', December 7, 2005

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4505960.stm>

¹⁵¹ David Albright, Paul Brannan, The North Korean Plutonium Stock Mid-2006, Institute for Science and International Security (ISIS), June 26, 2006

<http://isis-online.org/uploads/isis-reports/documents/dprkplutonium.pdf>

¹⁵² Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.

¹⁵³ ABC News, N. Korea launches 7th missile: Japan, July 5, 2006, <https://web.archive.org/web/20060922090940/http://www.abc.net.au/news/newsitems/200607/s1679764.htm>

¹⁵⁴ ABC News, N. Korea warns of new missile launches, July 6, 2006, <https://web.archive.org/web/20070719033858/http://www.abc.net.au/news/newsitems/200607/s1680604.htm>

¹⁵⁵ BBC, N. Korea 'to conduct nuclear test', October 3, 2006 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/5402018.stm>

προκλητική ενέργεια». ¹⁵⁶Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, παίρνει θέση και σ' αυτή την απειλή και εκδίδει δήλωση, σύμφωνα με την οποία «το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας να μην προβεί σε τέτοιες δοκιμές και να αποφύγει οποιαδήποτε ενέργεια που θα μπορούσε να επιδεινώσει την ένταση, να εργαστεί για την επίλυση προβλημάτων μη διάδοσης και να διευκολύνει μια ειρηνική και ολοκληρωμένη λύση μέσω πολιτικών και διπλωματικών προσπαθειών». ¹⁵⁷ Όμως η Βόρεια Κορέα, όχι απλά δεν πτοείται αλλά την ίδια ημέρα της δήλωσης, υπάρχουν ανεπιβεβαίωτες αναφορές της Βορειοκορεατικής κυβέρνησης, ότι δοκίμασε με επιτυχία μια πυρηνική βόμβα. Η επιβεβαίωση αυτών των ενεργειών, έρχεται μέσω του επίσημου κεντρικού πρακτορείου ειδήσεων της Βόρειας Κορέας, όπου και ανακοινώθηκε ότι η χώρα πραγματοποίησε την πρώτη δοκιμή πυρηνικών όπλων. Αναφέρονται λεπτομέρειες για την ακριβή τοποθεσία που έγινε η δοκιμή και υποστηρίζει πως ήταν επιτυχημένη χωρίς να προκύψει διαρροή ραδιενέργειας από την περιοχή. ¹⁵⁸ Η δοκιμή έγινε στις 10:36 π.μ. τοπική ώρα, (01:36 GMT) στην περιοχή Hwaderi και όντως καταγράφηκε σεισμός με μέγεθος 4,2 βαθμών της κλίμακας ρίχτερ στο σημείο 41,311 °N με 129,114 °E. ¹⁵⁹ Οι συντεταγμένες που δείχνουν το επίκεντρο του σεισμού, αντιστοιχούν σε σημείο πολύ πιο βόρεια από την περιοχή Hwaderi, κοντά στο Oran-chon που βρίσκεται 17 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της περιοχής Punggye-Yok. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία αλλά και μετά τη συνέντευξη του James Baker, πρώην Υπουργού Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, στο «The Daily Show με τον Jon Stewart», φαίνεται πως η πυρηνική τεχνολογία της Βόρειας Κορέας έχει εξελιχθεί και το όπλο που κατέχει πλέον είναι πιο προηγμένο. ¹⁶⁰ Παρά τους πανηγυρισμούς της Βόρειας Κορέας όμως, για επιτυχή δοκιμή του πυρηνικού τους όπλου, υπήρξαν δυτικοί επιστήμονες που διατηρούσαν τις επιφυλάξεις τους. Οι ενδείξεις που καταγράφηκαν έδειξαν εκρηκτική ισχύ 500 τόνων TNT που σε σύγκριση με τις δοκιμές στις οποίες είχε προχωρήσει η Ινδία και το Πακιστάν το 1998, είναι περίπου 24 με 50 φορές μικρότερη. ¹⁶¹ Αυτά τα δεδομένα, οδηγούν τους εν λόγω επιστήμονες να θεωρούν πως κατά τη διάρκεια της έκρηξης προέκυψε διόγκωση, ¹⁶² δηλαδή δεν ήταν πλήρως ευθυγραμμισμένα όλα τα στοιχεία της βόμβας και δεν έγινε έκρηξη στο σημείο που

¹⁵⁶ Australia News, US issues direct warning over N. Korea nukes, October 5, 2006, Washington <https://web.archive.org/web/20061107170230/http://www.news.com.au/story/0%2C23599%2C20528033-2%2C00.html>

¹⁵⁷ UN News, DPR Korea: Security Council says nuclear test is threat to peace, warns of action, October 6, 2006 <https://news.un.org/en/story/2006/10/195262-dpr-korea-security-council-says-nuclear-test-threat-peace-warns-action>

¹⁵⁸ David E. Sanger, North Koreans Say They Tested Nuclear Device, New York Times, October 9, 2006 <https://www.nytimes.com/2006/10/09/world/asia/09korea.html>

¹⁵⁹ CSEM EMSC, M 4.2, Earthquake detected in North Korea - 2006-10-09 <https://www.emsc-csem.org/Earthquake/earthquake.php?id=34947>

¹⁶⁰ James Baker, The Daily Show With Jon Stewart, October 9, 2006

<https://www.cc.com/video-clips/m63kkd/the-daily-show-with-jon-stewart-james-baker-pt--1>

¹⁶¹ Wolf Blitzer, Jamie McIntyre, Maxim Tkachenko, North Korean test 'went wrong' U.S. official says, CNN, October 10, 2006, <https://web.archive.org/web/20061011000905/http://edition.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/10/10/korea.a.nuclear.test/index.html>

¹⁶² Graham P. Collins, Kim's Big Fizzle, The Physics Behind A Nuclear Dud, The Sciences, January 1, 2007. <https://www.scientificamerican.com/article/kims-big-fizzle/>

ήταν προκαθορισμένο να γίνει, ενώ κάποιιοι άλλοι ισχυρίστηκαν πως μπορεί να πρόκειται ακόμη και για έκρηξη συμβατικών όπλων, όμως δείγματα αέρα που συλλέχθηκαν απέδειξαν την πυρηνική φύση της έκρηξης.¹⁶³

4.7.1 Οι κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας για την πρώτη πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας

Στις 14 Οκτωβρίου του 2006, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, με την απόφαση 1718, επιβάλλει κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα, για την πυρηνική δοκιμή που έκανε στις 9 Οκτωβρίου. Οι κυρώσεις αυτές έχουν ως στόχο την παύση όλου του πυρηνικού προγράμματος της χώρας αλλά της επιβλήθηκε εμπάργκο και σε είδη πολυτελείας που εισήγαγε η χώρα, όπως ακριβώς κρασιά από τη Γαλλία. Οι κυρώσεις δεν έχουν την πλήρη υποστήριξη της Κίνας και της Ρωσίας.¹⁶⁴ Ο Γενικός Γραμματέας της Ιαπωνίας, Yasuhisa Shiozaki ανακοίνωσε ότι «Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η Βόρεια Κορέα διεξήγαγε πυρηνική δοκιμή»¹⁶⁵ και παραδέχθηκε ότι τα ιαπωνικά κατασκοπευτικά αεροσκάφη δεν κατάφεραν να εξακριβώσουν νωρίτερα την πυρηνική δραστηριότητα της Βόρειας Κορέας, αν και υπήρχαν εκθέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και της Νότιας Κορέας που την επεσήμαναν.

4.8 Επιστροφή στις Διαπραγματεύσεις – ο Πέμπτος και Έκτος Γύρος των «Συνομιλιών των Έξι Μερών»

Στο πεδίο των διαπραγματεύσεων, μετά από ένα κενό μηνών που προηγήθηκε, επιστρέφουν στον πέμπτο γύρο των «Συνομιλιών των έξι μερών» τα κράτη, στις 18 Δεκεμβρίου του 2006. Οι συνομιλίες διήρκεσαν επτά ημέρες και ουσιαστικά έκλεισαν με την επιβεβαίωση των ίδιων δηλώσεων που είχαν γίνει και στον τέταρτο κύκλο συνομιλιών, που εστίαζαν στην αποπυρηνικοποίηση της Κορεατικής χερσονήσου και στη δημιουργία αντιδραστήρων ελαφρού ύδατος στη Βόρεια Κορέα. Τον Ιανουάριο του 2007, έρχεται στο φως μια δήλωση ενός Βορειοκορεάτη αξιωματούχου, που είχε αναφέρει σε Ιάπωνα ομόλογό του, ότι εξαρτάται από την στάση των Ηνωμένων Πολιτειών το αν η Βόρεια Κορέα θα προβεί σε δεύτερη πυρηνική δοκιμή.¹⁶⁶

¹⁶³ Reactor-Grade and Weapons-Grade Plutonium in Nuclear Explosives, Nonproliferation and Arms Control Assessment of Weapons-Usable Fissile Material Storage and Excess Plutonium Disposition Alternatives, US Department of Energy Publication, January 1997, pages 37-39

CTBTO, Types of Nuclear Weapons

<https://www.ctbto.org/nuclear-testing/types-of-nuclear-weapons/>

Union of Concerned Scientists, How Do Nuclear Weapons Work?, September 29, 2016

<https://www.ucsusa.org/resources/how-nuclear-weapons-work>

¹⁶⁴ Security Council Resolution on North Korea, Resolution 1718, S/RES/1718, 2006.

¹⁶⁵ Nuclear Threat Initiative, North Korean Nuclear Problems Said Quickly Fixable, Washington, October 27, 2006

<https://www.nti.org/gsn/article/north-korean-nuclear-problems-said-quickly-fixable/>

¹⁶⁶ Nuclear Threat Initiative, U.S., North Korean Nuclear Negotiators Meet, Washington, January 16, 2007

https://web.archive.org/web/20080907012826/http://www.nti.org/d_newswire/issues/2007/1/16/fd631541-6514-4d72-83ed-407b8fcb0308.html

Οι δύο χώρες προχωρούν σε νέες συνομιλίες που η Βόρεια Κορέα εντάσσει στο πλαίσιο των διμερών συνομιλιών και οι ΗΠΑ σ' αυτό των «Συνομιλιών των έξι μερών» και συγκεκριμένα στον δεύτερο κύκλο του πέμπτου γύρου. Το θετικό πρόσημο αυτών των συζητήσεων εντοπίζεται στην κοινή παραδοχή των μερών ότι έχουν καταφέρει να συμφωνήσουν σε ορισμένα θέματα.¹⁶⁷

Από την άλλη πλευρά, εκπρόσωπος της Ρωσίας, ανακοινώνει πως η Τρίτη φάση του πέμπτου κύκλου των «Συνομιλιών των έξι μερών» θα πραγματοποιηθεί στις αρχές Φεβρουαρίου του 2007. Εν τω μεταξύ, γίνονται γνωστές εκθέσεις της CIA του 2002, που αναφέρουν ότι η Βόρεια Κορέα αναπτύσσει τεχνολογία εμπλουτισμού ουρανίου,¹⁶⁸ αποκαλύψεις που ουσιαστικά δεν πτοούν τα εμπλεκόμενα κράτη και ο πέμπτος γύρος των «Συνομιλιών των έξι» ολοκληρώνεται στις 13 Φεβρουαρίου του 2007, με συμφωνία. Η Βόρεια Κορέα, υπόσχεται να κλείσει τις εγκαταστάσεις Yongbyon, με αντάλλαγμα να λάβει 50.000 τόνους καυσίμων αρχικά και πολλά περισσότερα μόλις γίνει επαλήθευση και διαπιστωθεί ότι όντως έχει παύσει, μόνιμα, η λειτουργία των εγκαταστάσεων. Όλα αυτά θα επιτευχθούν αφού επιτραπεί στους επιθεωρητές του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας να ελέγξουν το χώρο και αργότερα το αποτέλεσμα θα είναι η ομαλοποίηση των σχέσεων των δύο χωρών.¹⁶⁹

Στις 19 Μαρτίου του 2007, ξεκινά ο έκτος γύρος «Συνομιλιών των έξι μερών». Σε μία κίνηση καλής θελήσεως, η Βόρεια Κορέα, ανακοινώνει ότι έχει επιλύσει το πρόβλημα με τα 25 εκατομμύρια δολάρια που ήταν «παγωμένα» στην τράπεζα του Μακάο «Banco Delta Asia» και αφορούσαν κρατικά περιουσιακά στοιχεία.¹⁷⁰ Η συμφωνία φαίνεται να εφαρμόζεται σωστά, με αμοιβαίες υποχωρήσεις και τήρηση των συμφωνηθέντων με τη Βόρεια Κορέα αφού έλαβε 6.200 τόνους πετρελαίου ως βοήθεια, να ανακοινώνει το κλείσιμο του αντιδραστήρα Yongbyon,¹⁷¹ κάτι που εύκολα επιβεβαιώνεται και από μια 10μελή ομάδα επιθεωρητών του ΙΑΕΑ της οποίας και επιτρέπει την είσοδο για επιθεώρηση. Σε συνέχεια όλων αυτών των θετικών εξελίξεων άλλοι 7.500 τόνοι πετρελαίου μεταφέρονται στη Βόρεια Κορέα από τη Νότια, ως βοήθεια¹⁷² και η Βόρεια Κορέα από πλευράς της αποδεικνύεται ότι είναι αξιόπιστη στην τήρηση των συμφωνηθέντων καθώς μία ομάδα επιθεωρητών από τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Κίνα και τη Ρωσία, επισκέπτεται τις εγκαταστάσεις Yongbyon και δηλώνει πως όλα βαίνουν καλώς και ότι «είδαν ό,τι είχαν ζητήσει να

¹⁶⁷ Nuclear Threat Initiative, U.S., North Korean Nuclear Negotiators Meet, Washington, January 16, 2007.

¹⁶⁸ Carol Giacomo, N.Korean uranium enrichment program fades as issue, Reuters, February 10, 2007

<https://www.reuters.com/article/idUSN09302593>

Sanger, David E, Broad, William J., U.S. Had Doubts on North Korean Uranium Drive, New York Times, March 1, 2007

<https://www.nytimes.com/2007/03/01/washington/01korea.html>

Kessler, Glenn, New Doubts On Nuclear Efforts by North Korea, Washington Post, March 1, 2007

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/28/AR2007022801977.html>

¹⁶⁹ BBC, N Korea agrees disarmament steps, February 13, 2007

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6356481.stm>

¹⁷⁰ Cody, Edward, N. Korea Says Funds Issue Is Resolved, Washington Post, June 26, 2007

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/06/25/AR2007062500126.html>

¹⁷¹ Cody, Edward, N. Korea Shuttles Nuclear Facility, Washington Post, July 15, 2007

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/14/AR2007071400293.html>

¹⁷² BBC, UN confirms N Korea nuclear halt, July 16, 2007

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6900184.stm>

δουν». ¹⁷³ Η Βόρεια Κορέα, επιμένει να διατηρεί τη μεταστροφή της επικοινωνιακής πολιτικής της σε επίδειξη καλής θελήσεως και ανακοινώνει ότι θα παραδώσει έγγραφα που αναλύουν τις δυνατότητές της σε πυρηνικά όπλα και θα προχωρήσει στην καταστροφή ενός πύργου ψύξης στον κύριο ατομικό αντιδραστήρα της περιοχής Yongbyon. ¹⁷⁴ Επιτρέπει και στον Αμερικανό ειδικό σε θέματα της Κορέας, Sung Kim, να μεταφέρει στη Νότια Κορέα 18.000 μυστικές εφημερίδες σχετικές με το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας και τον αντιδραστήρα της Yongbyon. ¹⁷⁵

Μετά από όλες αυτές τις ενέργειες της Βόρειας Κορέας, το κλίμα ανάμεσα στις δύο χώρες φαίνεται να αλλάζει προς το θετικό. Μάλιστα, τον Οκτώβριο του 2008, οι Ηνωμένες Πολιτείες, βγάζουν τη Βόρεια Κορέα από τη λίστα με τα κράτη που συνιστούν τρομοκρατική απειλή. ¹⁷⁶ Μετά τις τελευταίες εξελίξεις, επικράτησε ένα κλίμα ηρεμίας μεταξύ των δύο χωρών και η Βόρεια Κορέα για αρκετούς μήνες επέλεξε να μην προκαλέσει εκ νέου με τη στάση της.

Παρόλα αυτά όμως και ύστερα από μία αποτυχημένη εκτόξευση ενός δορυφόρου, του Kwangmyŏngsŏng-2, που είχε ως σκοπό, κατά τη Βόρεια Κορέα, τη διάδοση επαναστατικών τραγουδιών, ¹⁷⁷ αλλά και το ψήφισμα που εξέδωσε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ¹⁷⁸ και απαγορεύει την εκτόξευση πυραύλων, η στάση της Βόρειας Κορέας αλλάζει. Διαμηνύει ότι δε θα συμμετάσχει ξανά σε ένα νέο κύκλο «Συνομιλιών των έξι μερών» και ως εκ τούτου «δε θα δεσμευτεί από τις αποφάσεις που θα παρθούν σε αυτές τις συνομιλίες». Σε μια ακόμη πιο σκληρή ρητορική, απέκλεισε την είσοδο στη χώρα στους επιθεωρητές του Διεθνούς Οργανισμού Ατομικής Ενέργειας και ανακοίνωσε πως θα επαναλάβει το πυρηνικό της πρόγραμμα. ¹⁷⁹

¹⁷³ Burt Herman, U.S. Officials Tour N. Korean Nuclear Site, Washington Post, September 12, 2007

<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/09/12/AR2007091200198.html>

¹⁷⁴ Arms Control Association, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019.

¹⁷⁵ The Jerusalem Post, U.S. Diplomat Returns From North Korea With Boxes of Nuclear Records, May 10, 2008

<https://www.jpost.com/International/US-diplomat-returns-from-N-Korea-with-boxes-of-nuclear-records>

¹⁷⁶ Helene Cooper, U.S. Declares North Korea Off Terror List, New York Times, October 12, 2008

<https://www.nytimes.com/2008/10/13/world/asia/13terror.html>

¹⁷⁷ The Telegraph, North Korean satellite 'is transmitting revolutionary songs, April 5, 2009

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/5108667/North-Korean-satellite-is-transmitting-revolutionary-songs.html>

Helen Kennedy, North Korea 'broke the rules again,' President Obama charges while calling for end to nuclear arms, New York Daily News, April 6, 2009

https://web.archive.org/web/20090409100813/http://www.nydailynews.com/news/politics/2009/04/06/2009-04-06_north_korea_broke_the_rules_again_presid-2.html

William J. Broad, North Korean Missile Launch Was a Failure, Experts Say, New York Times, April 5, 2009

<https://www.nytimes.com/2009/04/06/world/asia/06korea.html>

¹⁷⁸ Security Council Resolution on North Korea, Resolution 1874, Strengthens Arms Embargo, Calls for Inspection of Cargo, Security Council, Acting Unanimously, Condemns in Strongest Terms Democratic People's Republic of Korea Nuclear Test, Toughens Sanctions, SC/9679, June 12, 2009.

¹⁷⁹ Mark Landler, North Korea Says It Will Halt Talks and Restart Its Nuclear Program, The New York Times, April 14, 2009

<https://www.nytimes.com/2009/04/15/world/asia/15korea.html>

4.9 Η Προεδρία Ομπάμα και η Δεύτερη Πυρηνική Δοκιμή της Βόρειας Κορέας

Με την έναρξη της θητείας Ομπάμα, οι ελπίδες για μια διπλωματική προσέγγιση του ζητήματος της Βόρειας Κορέας αναπτερώθηκαν. Η Υπουργός Εξωτερικών, Χίλαρι Κλίντον, ταξίδεψε άμεσα στη Νότιο Κορέα, την Κίνα και την Ιαπωνία με σκοπό να επιτύχει μία διπλωματική προσέγγιση. Στόχος της κυβέρνησης Ομπάμα ήταν "να εξομαλύνει τις διμερείς σχέσεις με τη Βόρεια Κορέα και να αντικαταστήσει τη μακρόχρονη συμφωνία ανακωχής της χερσονήσου σε μια μόνιμη ειρηνευτική συνθήκη.¹⁸⁰ Αυτή η προσέγγιση δείχνει μία λίγο διαφορετική στάση των ΗΠΑ έναντι της Βόρειας Κορέας, όμως λίγες ημέρες μετά την έναρξη της περιοδείας της Υπουργού Κλίντον η Βόρεια Κορέα απείλησε με εκτόξευση βλήματος μερικές εκατοντάδες μίλια μακριά από τις ακτές της Ιαπωνίας. Για του λόγου το αληθές, η Βόρεια Κορέα ανακοίνωσε ότι έθεσε ξανά σε λειτουργία τις πυρηνικές της εγκαταστάσεις¹⁸¹ και προέβη στην δεύτερη πυρηνική της δοκιμή.¹⁸²

Ουσιαστικά παρατηρήθηκε σεισμική δραστηριότητα, από πλευράς της Νότιας Κορέας και της Ιαπωνίας, της τάξεως των 5,3 βαθμών της κλίμακας ρίχτερ, ενώ η Γεωλογική Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών την κατέταξε στους 4,7 βαθμούς της κλίμακας ρίχτερ.¹⁸³ Σε γενικές γραμμές οι αναλυτές συμφώνησαν ότι η πυρηνική δοκιμή ήταν επιτυχημένη και ενώ οι απόψεις δίσταντο το πιθανότερο είναι να επρόκειτο για δοκιμή λίγων κιλοτόνων TNT.¹⁸⁴

Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, με την απόφαση 1874, καταδίκασε τη δεύτερη πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας και της επέβαλε επιπλέον οικονομικές κυρώσεις.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

¹⁸¹ Fox News, *N. Korea Says It Has Restarted Nuclear Facilities* list, Associated Press. April 25, 2009 <https://web.archive.org/web/20090426083912/http://www.foxnews.com/story/0%2C2933%2C517875%2C00.html>

¹⁸² Choe Sang-Hun, *North Korea Claims to Conduct 2nd Nuclear Test*, New York Times, May 24, 2009 <https://www.nytimes.com/2009/05/25/world/asia/25nuke.html>

¹⁸³ Magnitude 4.7 – North Korea, USGS, May 25, 2009, 00:54:43 UTC, CNN, *Earthquake shakes North Korea*, May 24, 2009

¹⁸⁴ Deborah Charles, *Tabassum Zakaria North Korea's May nuclear test few kilotons: U.S.*, Reuters, June 15, 2009, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa/north-koreas-may-nuclear-test-few-kilotons-u-s-idUSTRE55E5BA20090615>

¹⁸⁵ BBC, *UN toughens North Korea sanctions*, June 12, 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8097370.stm>

4.10 Βύθιση πλοίου Νότιας Κορέας και επίθεση κατά του Νοτιοκορεατικού νησιού Yeosu

Αρχές του 2010, η Βόρεια Κορέα κάνει μία κίνηση προσέγγισης προς τη Νότια Κορέα, μιας και εκφράζει τη θέλησή της να αρχίσει συνομιλίες με τη Νότια Κορέα για την αποκατάσταση της εκεχειρίας με μια ειρηνευτική συνθήκη. Λίγο αργότερα, αλλάζει άρδην στάση, απειλώντας την με πόλεμο, με ειδήσεις που διαρρέουν να λένε ότι παρόλα αυτά, δεσμεύεται για την αποπυρηνικοποίηση της Κορεατικής χερσονήσου, διατηρώντας το κλίμα αστάθειας στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά ο Γενικός Υφυπουργός Πολιτικών Υποθέσεων των Ηνωμένων Εθνών, λέει ότι η Βόρεια Κορέα δεν είναι πρόθυμη να επαναλάβει τις συνομιλίες των έξι μερών.¹⁸⁶

Στις 26 Μαρτίου του 2010, συνέβη ένα γεγονός που διατάραξε τις ισορροπίες μεταξύ των δύο κρατών. Στα αμφισβητούμενα θαλάσσια σύνορα της Βόρειας και της Νότιας Κορέας, βυθίζεται το πλοίο του πολεμικού ναυτικού της Νότιας Κορέας, Cheonan, με 46 άτομα του πληρώματος να πέφτουν νεκρά και να αφήνονται υπόνοιες ότι πίσω από τη βύθιση του πλοίου βρίσκεται η Βόρεια Κορέα.¹⁸⁷ Οι επίσημες Νοτιοκορεατικές πηγές, ανέφεραν ότι ένα άγνωστο αντικείμενο χτύπησε το πλοίο και του δημιούργησε τρύπα που το οδήγησε και στο ναυάγιο. Αρχικά υπήρξε ο φόβος ότι πρόκειται για τορπίλη της Βόρειας Κορέας αλλά αργότερα υπήρξαν φήμες ότι το δυστύχημα οφείλεται σε σμήνος πουλιών που χτύπησε το πλοίο. Ο Υπουργός Άμυνας της Νότιας Κορέας, Kim Tae-young στοχοποίησε τη Βόρεια Κορέα για τη βύθιση του πλοίου και πράγματι, η εταιρεία που ανέλαβε την έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα πως η βύθιση προήλθε από ρίψη τορπίλης της Βόρειας Κορέας.¹⁸⁸ Η Νότια Κορέα διακόπτει τις εμπορικές της σχέσεις με τη Βόρεια Κορέα και ενημερώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας για τα όσα συνέβησαν.¹⁸⁹ Οι Ηνωμένες Πολιτείες, επιβάλουν νέες κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα και ξεκινούν κοινές στρατιωτικές ασκήσεις με τη Νότια Κορέα στην περιοχή.

Στις 23 Νοεμβρίου του 2010, ένα ακόμη γεγονός εντείνει την κρίση μεταξύ των δύο χωρών. Η Βόρεια Κορέα, εξαπολύει επίθεση κατά του Νοτιοκορεατικού νησιού Yeosu, με αποτέλεσμα δύο στρατιώτες νεκρούς και δεκαεπτά τραυματίες, ενώ τραυματίστηκαν και τρεις πολίτες. Η Κίνα ζητά να επιστρέψουν οι χώρες στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, κάτι που απορρίπτουν οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα.¹⁹⁰

¹⁸⁶ Arms Control Association, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, October 2019

¹⁸⁷ Cho Mee-young, South Korean navy ship sinks, North link played down, Reuters, March 12, 2010

<https://www.reuters.com/article/us-korea-ship/south-korean-navy-ship-sinks-north-link-played-down-idUSTRE62P30E20100326>

¹⁸⁸ Namgung Min, Results Confirm North Korea Sank Cheonan, Daily NK, May 20, 2010

<https://www.dailynk.com/english/results-confirm-north-korea-sank-c/>

¹⁸⁹ Security Council, Letter dated 4 June 2010 from the Permanent Representative of the Republic of Korea to the United Nations addressed to the, President of the Security Council, S/2010/281, June 4, 2010

¹⁹⁰ Jack Kim, Lee Jae-won, North Korea shells South in fiercest attack in decades, Reuters, November 23, 2010

Τα δύο πρώτα χρόνια της διακυβέρνησης Ομπάμα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως στάσιμα όσον αφορά το πεδίο των διαπραγματεύσεων.¹⁹¹ Το 2011 ξεκινούν μεγάλης έκτασης στρατιωτικές ασκήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και της Νότιας Κορέας. Η Βόρεια Κορέα εκτοξεύει απειλές κατά της Νότιας Κορέας αν και λίγο αργότερα διαμηνύει την πρόθεσή της να επιστέψει στις «Συνομιλίες των έξι μερών». Η Νότια Κορέα, ζητά αποδείξεις για την πρόθεση αποπυρηνικοποίησης της Βόρειας Κορέας για να δεχθεί να επιστρέψουν στις συνομιλίες. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα εκδίδει εκτελεστικό διάταγμα που επιβεβαιώνει την απαγόρευση εισαγωγής αγαθών, υπηρεσιών και τεχνολογιών από τη Βόρεια Κορέα. Παρόλα αυτά, η Κίνα προτείνει οι «Συνομιλίες των έξι μερών» να κινηθούν σε τρεις φάσεις. Αρχικά να γίνουν διμερείς συνομιλίες μεταξύ της Βόρειας και της Νότιας Κορέας, στη συνέχεια μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας και στη συνέχεια η επανάληψη των «Συνομιλιών των έξι μερών». Πράγματι, πραγματοποιείται συνάντηση εκπροσώπων της Βόρειας και της Νότιας Κορέας και αργότερα, συναντώνται αντιπρόσωποι των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας. Μετά από αυτή τη συνάντηση, οι δύο χώρες πραγματοποιούν ένα γύρο συνομιλιών στη Γενεύη για να συζητήσουν την επανέναρξη των «Συνομιλιών των έξι μερών».¹⁹² Στις 17 Δεκεμβρίου πεθαίνει ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας Kim Jong-Il και τον διαδέχεται ο τρίτος του γιος Kim Jong-un στις 29 Δεκεμβρίου του 2011.¹⁹³

Τον Απρίλιο του 2012, η Βόρεια Κορέα προετοιμάζεται να προχωρήσει στην Τρίτη πυρηνική της δοκιμή.¹⁹⁴

4.11 Εκτοξεύσεις Δορυφόρων και Τρίτη Πυρηνική Δοκιμή Βόρειας Κορέας

Όλο αυτό το διάστημα η Βόρεια Κορέα εστιάζει στην εκτόξευση δορυφόρων. Ένα από αυτούς είναι ο Kwangmyŏngsŏng-3, η εκτόξευση του οποίου αποτυγχάνει λίγο μετά την έναρξη. Κατά τη Βόρεια Κορέα, σκοπός της εκτόξευσης αυτής, είναι να γίνει ο εορτασμός των 100 ετών από τη γέννηση του Kim Il Sung αλλά να χρησιμεύσει ο δορυφόρος και στην συλλογή πληροφοριών για τα καιρικά φαινόμενα, που θα είναι χρήσιμες για την απόδοση των καλλιεργειών, αλλά και να καταγράψει

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-artillery/north-korea-shells-south-in-fiercest-attack-in-decades-idUSTRE6AM0YS20101123>

BBC, North Korean artillery hits South Korean island, November 23, 2010

<https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11818005>

¹⁹¹ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

¹⁹² Arms Control Association, *Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy*, October 2019

¹⁹³ BBC, North Korea's Kim Jong-il dies, December 11, 2011

bbc.com/news/av/world-asia-16240096/north-korea-s-kim-jong-il-dies

¹⁹⁴ Kang, Benjamin, *Exclusive: North Korea's nuclear test ready soon*, Reuters, April 25, 2012
<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-nuclear/exclusive-north-koreas-nuclear-test-ready-soon-idUSBRE83N1DN20120424>

Sputnik International, *Russian Military Concedes Iran, N. Korea Nuclear Threat*, April 24, 2012
<https://sputniknews.com/russia/20120424173017423/>

τη δασική κάλυψη και τους φυσικούς πόρους που διαθέτει η χώρα.¹⁹⁵ Μετά την αποτυχημένη απόπειρα εκτόξευσης του δορυφόρου, η Βόρεια Κορέα αποφασίζει να εκτοξεύσει τον δορυφόρο Kwangmyŏngsŏng-3 Unit 2, η εκτόξευση του οποίου γίνεται με επιτυχία. Έτσι η Βόρεια Κορέα, έκτοτε, συγκαταλέγεται στον κατάλογο των χωρών που κατέχουν την τεχνογνωσία και τη δυνατότητα να θέσουν σε τροχιά δορυφόρους, χρησιμοποιώντας τα δικά τους μέσα εκτόξευσης. Ως συγκυρία, η επιτυχής εκτόξευση του εν λόγω δορυφόρου έγινε στις 12 Δεκεμβρίου του 2012, λίγο πριν την πρώτη εκτόξευση δορυφόρου από τη Νότια Κορέα, εν μέσω προεκλογικής περιόδου για τη γείτονά της χώρας και περίπου ένα χρόνο μετά το θάνατο του ηγέτη της Kim Jong-Il.

Αρχές του 2013, ο πρόεδρος της Νότιας Κορέας, προειδοποίησε σε δηλώσεις του, ότι η Βόρεια Κορέα, είναι σε θέση πλέον να «σχεδιάσει πολλαπλές πυρηνικές δοκιμές, σε δύο ή και περισσότερα μέρη ταυτόχρονα».¹⁹⁶

Στις 12 Φεβρουαρίου του 2013, η Βόρεια Κορέα προβαίνει στην τρίτη της πυρηνική δοκιμή.¹⁹⁷ Πρόκειται για υπόγεια δοκιμή με πυρηνικό όπλο που ήταν μικροσκοπικό αλλά με τεράστια εκρηκτική ισχύ, όπως υποστήριξε η πλευρά της Βόρειας Κορέας. Πράγματι, νωρίτερα της ανακοίνωσης είχε παρατηρηθεί σεισμός της τάξεως των 4,9 βαθμών της κλίμακας ρίχτερ, βορειοανατολικά της περιοχής Sungjibaegam της Βόρειας Κορέας.¹⁹⁸ Οι εκτιμήσεις των επιστημόνων δίστανται σχετικά με την εκρηκτική ισχύ της βόμβας και μάλιστα παραμένει ανοικτό και το ενδεχόμενο να πρόκειται για συμβατική βόμβα η έκρηξη της οποίας να έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε να παρουσιάστηκε ως πυρηνική. Το Υπουργείο Άμυνας της Νότιας Κορέας υπολόγισε τη βόμβα σε ισχύ αντίστοιχη με 6 έως 7 κιλοτόνους TNT.¹⁹⁹ Από την άλλη πλευρά, το Κορεατικό Ινστιτούτο Γεωεπιστημών και Ορυκτών Πόρων εκτιμά την ισχύ της βόμβας σε 7,7 έως 7,8 κιλοτόνους TNT. Οι Ιάπωνες επιστήμονες κάνουν τη μεγαλύτερη εκτίμηση, καθώς θεωρούν πως πρόκειται για βόμβα με εκρηκτική ισχύ 8 έως 10 κιλοτόνων TNT.²⁰⁰ Η Ρωσική πλευρά υποστήριξε ότι η εκρηκτική ισχύς της πυρηνικής βόμβας ξεπέρασε τους 7 κιλοτόνους TNT,²⁰¹ ενώ κάποιοι εμπειρογνώμονες, λόγω της συνθετότητας του εδάφους που

¹⁹⁵ NK News, N. Korea Reveals Details of Kwangmyongsong-3 Satellite", DPRK Information Center, March 29, 2012

<https://web.archive.org/web/20120412002134/http://nknews.org/2012/03/n-korea-reveals-details-of-kwangmyongsong-3-satellite/>

¹⁹⁶ BBC, S. Korea leader warns of multiple N Korea nuclear tests, February 5, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-21332624>

¹⁹⁷ David E. Sanger, Choe Sang-Hun, North Korea Confirms It Conducted 3rd Nuclear Test, New York Times, February 11, 2013

<https://www.nytimes.com/2013/02/12/world/asia/north-korea-nuclear-test.html>

¹⁹⁸ USGS, M5.1 Nuclear Explosion - 24km ENE of Sungjibaegam, North Korea, February 12, 2013 at 02:57:51 UTC

<https://web.archive.org/web/20130213124657/http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eventpage/us-c000f5t0#summary>

¹⁹⁹ Justin McCurry, Tania Branigan, North Korea stages nuclear test in defiance of bans, The Guardian, February 12, 2013

<https://www.theguardian.com/world/2013/feb/12/north-korea-nuclear-test-earthquake>

²⁰⁰ The Chosun Ilbo, How Powerful Was N.Korea's Nuke Test?, February 14, 2013

http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2013/02/14/2013021400705.html

²⁰¹ The Siberian Times, Russia says no danger to Far East residents over North Korea's nuclear test, February 12, 2013

<http://siberiantimes.com/other/others/news/russia-says-no-danger-to-far-east-residents-over-north-koreas-nuclear-test/>

πραγματοποιήθηκε η δοκιμή, θεωρούν ότι ενδέχεται να ξεπέρασε και τους 15 κιλοτόνους TNT.²⁰² Η NORSAR από την άλλη, συνέλεξε τα στοιχεία και από τις τρεις πυρηνικές δοκιμές της Βόρειας Κορέας και τα συνέκρινε οδηγούμενη στο συμπέρασμα πως η εκρηκτική ισχύς της τρίτης αυτής δοκιμής είναι αντίστοιχη με περίπου 10 κιλοτόνους TNT.²⁰³ Μία έκθεση του Πανεπιστημίου Επιστήμης και Τεχνολογίας της Κίνας, υποστήριξε ότι η ακριβής τοποθεσία της έκρηξης είναι στο σημείο με γεωγραφικό πλάτος 41 ° 17'26,88 " και γεωγραφικό μήκος 129 ° 4'34,68" και πως η εκρηκτική ισχύς της βόμβας είναι περίπου 12,2 κιλοτόνοι TNT με περιθώριο σφάλματος τους 3,8 κιλοτόνους TNT.²⁰⁴ Όπως ήταν φυσικό επόμενο, μετά την διενέργεια και της τρίτης πυρηνικής δοκιμής της Βόρειας Κορέας, οι σχέσεις της με τις Ηνωμένες Πολιτείες οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο. Την άνοιξη του 2013 η Βόρεια Κορέα διέρχεται μία από τις πιο κρίσιμες περιόδους της ιστορίας της, καθώς ξεκινά η Κρίση της Βόρειας Κορέας που θα διαρκέσει περίπου δύο μήνες.

4.12 Η κρίση της Βόρειας Κορέας

4.12.1 Η απαρχή της κρίσης μέσω της εντατικοποίησης των διεθνών κυρώσεων και η Τρίτη Πυρηνική Δοκιμή

Πηγαίνοντας λίγο πίσω, στον Ιανουάριο του 2013, θα δοθεί το χρονικό περιθώριο που θα μας επιτρέψει να κατανοήσουμε την κρίση της Βόρειας Κορέας. Τον Ιανουάριο του 2013, ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας Kim Jong Un κάνει ένα δημόσιο διάγγελμα ζητώντας από το λαό του να αγωνιστεί για μια ενωμένη Κορέα και καλύτερη οικονομία.²⁰⁵ Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, δεν παραμένει άπραγο στο θέμα των εκτοξεύσεων πυραύλων στις οποίες και προέβη κατ' εξακολούθηση η Βόρεια Κορέα τον Δεκέμβριο του 2012 και με το ψήφισμα 2087²⁰⁶ τις καταδικάζει, επιβάλλοντας της επιπλέον οικονομικές κυρώσεις.²⁰⁷ Η απάντηση της Βόρειας Κορέας έρχεται άμεσα, μέσα από την ανακοίνωση ενός νέου πυρηνικού όπλου και την επικείμενη δοκιμή πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς, που όντως είδαμε πως έκανε, εξαπολύοντας ανοικτή απειλή προς τις Ηνωμένες

²⁰² Jonathan Marcus, North Korea nuclear test raises uranium concerns, BBC, February 12, 2013
<https://www.bbc.com/news/world-asia-21431599>

²⁰³ NORSAR, Nuclear explosion in North Korea, February 12, 2013. Observations, magnitudes and location estimates
<https://web.archive.org/web/20130222062608/http://www.norsar.no/norsar/about-us/News/NuclearExplosionDPRK12Feb2013>

²⁰⁴ David Chance, Jack Kim, North Korean nuclear test draws anger, including from China, Reuters, FEBRUARY 12, 2013
<https://www.reuters.com/article/us-korea-north/north-korean-nuclear-test-draws-anger-including-from-china-idUSBRE91B04820130212>

²⁰⁵ North Korea's Kim Jong-un makes rare new year speech, BBC, January 1, 2013
<https://www.bbc.com/news/world-asia-20880301>

²⁰⁶ Security Council, Resolution 2087, S/RES/2087, 2013

²⁰⁷ UN extends North Korea sanctions over rocket launch, BBC, January 22, 2013
<https://www.bbc.com/news/world-asia-21137136>

Πολιτείες²⁰⁸ αλλά και της Νότιας Κορέας σε περίπτωση που στηρίζει νέες αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας που στρέφονται κατά της ίδιας, λέγοντας πως θα λάβει «σκληρά αντίμετρα» κατά αυτής.²⁰⁹ Η Νότια Κορέα από την άλλη πλευρά, θεωρεί ότι η Βόρεια Κορέα βρίσκεται σε στρατιωτική εγρήγορση ενόψει μιας επικείμενης πυρηνικής δοκιμής.²¹⁰ Φτάνοντας κοντά στα γεγονότα που ήδη αναφέρθηκαν προηγουμένως, η Βόρεια Κορέα, στις 12 Φεβρουαρίου του 2013, πράγματι προβαίνει στην Τρίτη της πυρηνική δοκιμή που είχε προαναγγείλει, με πυρηνική συσκευή μικρή και με μεγάλη εκρηκτική ισχύ. Τους ισχυρισμούς της Βόρειας Κορέας, επιβεβαιώνει και η Νότια Κορέα, καθώς καταγράφηκε τεχνητός σεισμός στην περιοχή.²¹¹ Το σύνολο των κρατών καταδίκασε την ενέργεια αυτή και ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Ban Ki – moon χαρακτήρισε τη δοκιμή ως «σαφή και σοβαρή παραβίαση των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας».²¹² Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε ότι θα επιβάλει ισχυρότερες κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα, μέσω μπλοκαρίσματος του χρυσού των διαμαντιών και με την παύση των οικονομικών συναλλαγών μεταξύ της Ένωσης και του κράτους.²¹³ Η Βόρεια Κορέα, αρνούμενη να υποκύψει στις πιέσεις που δέχεται, ανακοινώνει στην Κίνα, πως πρόκειται να διενεργήσει άλλη μία ή και δύο πυρηνικές δοκιμές προκειμένου να αναγκαστούν οι Ηνωμένες Πολιτείες να επιστρέψουν στις διπλωματικές συνομιλίες,²¹⁴ για να γίνει ακόμη πιο προκλητική, ισχυρίζεται στα πλαίσια διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για τον Αφοπλισμό, ότι θα «καταστρέψει εντελώς» τη Νότια Κορέα.²¹⁵

Οδεύοντας προς την Βορειοκορεατική κρίση, τον Μάρτιο του 2013, η Βόρεια Κορέα ενισχύοντας το κλίμα έντασης, απειλεί ότι θα διενεργήσει «προληπτική πυρηνική επίθεση».²¹⁶

²⁰⁸ North Korea plans third nuclear test, BBC, January 24, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-21175466>

²⁰⁹ North Korea warns South over UN sanctions, BBC, January 25, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-21191264>

²¹⁰ Julian Ryall, North Korea under martial law, The telegraph, January 31, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9838626/North-Korea-under-martial-law.html>

²¹¹ Louis Charbonneau, U.N. Security Council condemns North Korean nuclear test, The Reuters, February 12, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-un/u-n-security-council-condemns-north-koreas-missiles-tests-idUSKCN18B2OP>

²¹² Louis Charbonneau, U.N. chief condemns North Korea nuclear test as "grave" violation, The Reuters, February 12, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-un-ban/u-n-chief-condemns-north-korea-nuclear-test-as-grave-violation-idUSBRE91B07T20130212>

²¹³ Adrian Croft, EU to tighten sanctions on North Korea after nuclear test, The Reuters, February 15, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-eu/eu-to-tighten-sanctions-on-north-korea-after-nuclear-test-idUSBRE91E0VZ20130215>

²¹⁴ Benjamin Kang Lim, Exclusive: North Korea tells China of preparations for fresh nuclear test - source, The Reuters, February 16, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-nuclear/exclusive-north-korea-tells-china-of-preparations-for-fresh-nuclear-test-source-idUSBRE91E0J820130216>

²¹⁵ BBC, North Korea threatens final destruction of South Korea, February 19, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-21510479>

²¹⁶ Jack Kim, Louis Charbonneau, North Korea threatens nuclear strike, U.N. expands sanctions, The Reuters, March 7, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-attack/north-korea-threatens-nuclear-strike-u-n-expands-sanctions-idUSBRE9260BR20130307>

4.12.2 Η εκατέρωθεν οπλική οχύρωση σε θέση μάχης – συγκέντρωση δυνάμεων γύρω από την Κορεατική χερσόνησο

Η απάντηση τη Βόρειας Κορέας, ήταν να τεντώσει κι άλλο το σκοινί, καθώς κατά τη διάρκεια στρατιωτικής άσκησης που διενεργούσαν η Νότια Κορέα σε συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες, απειλεί ότι θα εγκαταλείψει την «συμφωνία ανακωχής», μιας και τέτοιου είδους ασκήσεις απειλούν την εθνική της κυριαρχία και ταυτόχρονα οι Ηνωμένες Πολιτείες αρνούνται να της δώσουν διαβεβαιώσεις ειρήνης, αφού δεν προχωρούν στη σύναψη «Συνθήκης Ειρήνης» στην Κορεατική χερσόνησο.²¹⁷ Η βορειοκορεατική πλευρά, μάλιστα, ισχυρίζεται ότι στην άσκηση τα αμερικανικά αεροσκάφη ήταν εξοπλισμένα με πυρηνικά όπλα²¹⁸, για να έρθει η επιβεβαίωση από το Υπουργείο Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, που ανακοίνωσε ότι τα βομβαρδιστικά αεροπλάνα B-52 που πετούσαν από τη βάση Andersen στο Γκουάμ και διέρχονταν πάνω από τη Νότια Κορέα, αποτελούσαν «πυρηνική ομπρέλα» για τη Νότια Κορέα.²¹⁹ Το κλίμα δυναμιτίζεται περαιτέρω, από την απόφαση της Βόρειας Κορέας να κλείσει το κύριο σημείο διέλευσης της χώρας στην αποστρατικοποιημένη ζώνη στα σύνορα Panmunjom και να θέσει τους πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς της σε θέση που να στοχεύουν την ηπειρωτική πλευρά των Ηνωμένων Πολιτειών, ως αντίποινα στις νέες κυρώσεις που της επέβαλε το Συμβούλιο Ασφαλείας.²²⁰ Στις 13 Μαρτίου του 2013, η Βόρεια Κορέα επιβεβαιώνει ότι τερματίζει τη Συνθήκη Ανακωχής του 1953, υποστηρίζοντας ότι «δε δεσμεύεται από τη δήλωση Βορρά - Νότου για μη επιθετικότητα» και προειδοποιεί ότι η επόμενη κίνησή της θα είναι μία κίνηση «ανελέητων στρατιωτικών αντιποίνων» προς τους εχθρούς της.²²¹ Τα αντανακλαστικά των Ηνωμένων Πολιτειών λειτούργησαν άμεσα, καθώς ανακοίνωσαν ότι θα προσθέσουν 14 νέους πυραύλους εδάφους Interceptor (GBI), που εκτοξεύονται από σιλό εδάφους, φθάνοντάς τους συνολικά στους 44. Ουσιαστικά οι πύραυλοι αυτοί βασίζονται στο σύστημα βαλλιστικών πυραύλων άμυνας Mindcourse (GMD), που χρησιμοποιεί χερσαία βλήματα για την παρακολούθηση εισερχόμενων βαλλιστικών πυραύλων, στο μεσοδιάστημα της πτήσης τους και έξω από την ατμόσφαιρα της γης. Μπορεί να αντιμετωπίσει διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (ICBM), σε αντίθεση με το αντιπυραυλικό σύστημα εδάφους Patriot με πυραύλους Patriot PAC-3 και το επίγειο σύστημα Terminal High Altitude Area Defense (THAAD) και το θαλάσσιο σύστημα Aegis Ballistic Missile Defense, που έχουν ως στόχο να αντιμετωπίσουν βαλλιστικούς πυραύλους μικρού (SRBM),

²¹⁷ Madison Park, North Korea declares 1953 armistice invalid, CNN, March 11, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/03/11/world/asia/north-korea-armistice/index.html>

²¹⁸ Bennett Ramberg, Send the Nukes Back to South Korea, Foreign Policy, May 6, 2013

<https://foreignpolicy.com/2013/05/06/send-the-nukes-back-to-south-korea/>

²¹⁹ Choe Sang-Hun, Steven Erlanger, North Korea Threatens U.S. Military Bases in the Pacific, The New York Times, March 21, 2013

<https://www.nytimes.com/2013/03/22/world/asia/north-korea-threatens-us-military-bases-in-the-pacific.html>

²²⁰ BBC, North Korea ends peace pacts with South, March 8, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-21709917>

²²¹ Tolo News, North Korea Confirms End of War Armistice, March 13, 2013

<https://tolonews.com/afghanistan/north-korea-confirms-end-war-armistice>

μεσαίου (MRBM) και ενδιάμεσου εύρους (IRBM).²²²Ωστόσο, πηγές από το Πεντάγωνο εξέφρασαν την ανησυχία τους για τους πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς KN-08 της Βόρειας Κορέας, λόγω του ότι «προέκυψαν ως απειλή λίγο νωρίτερα από το αναμενόμενο», αν και είχαν παρουσιαστεί σε στρατιωτική παρέλαση της Βόρειας Κορέας το 2012, αλλά επικρατούσαν αμφιβολίες σχετικά με τη γνησιότητά τους.²²³Για να αντιμετωπίσουν αυτή την απειλή, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ανέπτυσαν ένα επιπλέον ραντάρ AN/TPY-2, που αποτελεί μέρος του αντιβαλλιστικού συστήματος άμυνας της Ιαπωνίας, που είχε ξεκινήσει να λειτουργεί στη βόρεια Ιαπωνία το 2006, με σκοπό να επιτύχουν την έγκαιρη προειδοποίηση και εντοπισμό των πυραύλων που θα ξεκινούν την πτήση τους από τη Βόρεια Κορέα με κατεύθυνση προς τις Ηνωμένες Πολιτείες ή την Ιαπωνία. Προγραμματίστηκε και η εγκατάσταση ακόμη ενός ραντάρ AN/TPY-2 στην κεντρική Ιαπωνία.²²⁴Σα να μην έφτανε αυτή η οχύρωση, ο Υπουργός Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, Chuck Hagel, ανακοίνωσε πως ίσως θα έπρεπε να επεκταθεί το νέο αντιπυραυλικό σύστημα στην Αλάσκα, για να μπορεί να προστατεύσει τις Ηνωμένες Πολιτείες από απειλές που προέρχονται από το Ιράν και τη Βόρεια Κορέα.²²⁵Λίγες ημέρες αργότερα, στις 20 Μαρτίου, η Νότια Κορέα δέχθηκε διαδικτυακή επίθεση από τη Βόρεια Κορέα που στόχευσε τον κυβερνοχώρο της.²²⁶Οι Ηνωμένες Πολιτείες, στέλνουν ξανά βομβαρδιστικά B-52, σε πτήσεις ρουτίνας πάνω από τον εναέριο χώρο της Νότιας Κορέας, στο πλαίσιο της στρατιωτικής άσκησης Foal Eagle.²²⁷

Η Ιαπωνία για να ενισχύσει την άμυνά της, σχεδίαζε να αναπτύξει τρεις θαλάσσιους καταστροφείς που θα ανήκαν στη ναυτική άμυνα και θα ήταν εξοπλισμένοι με σύστημα Aegis Ballistic Missile Defense (Aegis BMD). Και τα τρία αυτά πλοία, είναι εφοδιασμένα με πύραυλο RIM-161 Standard Missile 3 (SM-3) Block IA. Οι Ιάπωνες μετέφεραν επίσης, πυραύλους Patriot PAC-3 στην Okinawa για να είναι σε θέση να αποκρούσουν βορειοκορεατικούς πυραύλους ανεξαρτήτως του ποια πλευρά της Ιαπωνίας θα δεχθεί το πλήγμα.²²⁸

Μία ακόμη εξέλιξη έρχεται να ενισχύσει το αρνητικό κλίμα που επικρατεί στην περιοχή. Ουσιαστικά, αποσυνδέεται η ανοικτή τηλεφωνική γραμμή επικοινωνίας που υπήρχε μεταξύ της Βόρειας και της Νότιας Κορέας, στοιχείο που προβληματίζει σχετικά με τις προθέσεις της Βόρειας Κορέας να προχωρήσει την κρίση σε άλλο

²²² U.S. Department of Defense, Secretary of Defense Speech, March 15, 2013

<https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1759>

²²³ Jonathan Marcus, BBC, New ICBM missiles at North Korea parade fake, April 27, 2012

<https://www.bbc.com/news/world-asia-17867174>

²²⁴ Secretary of Defense Speech, Missile Defense Announcement, U.S. Department of Defense, March 15, 2013

<https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1759>

²²⁵ Chris Lawrence, U.S. to beef up missile defense against North Korea, Iran, CNN, March 16, 2013.

²²⁶ Lee Minji, Gov't confirms Pyongyang link in March cyber attacks, Yonhap News Agency, April 10, 2013

<https://en.yna.co.kr/view/AEN20130410007352320>

²²⁷ Chris McGreal, US to reinforce missile defences to counter North Korea provocations, The Guardian, March 15, 2013

<https://www.theguardian.com/world/2013/mar/15/us-strengthen-missile-defence-north-korea>

²²⁸ Matthew M. Burke, Japan to deploy destroyers, missile batteries ahead of North Korea's planned rocket launch, March 26, 2012

επίπεδο.²²⁹ Οι Ηνωμένες Πολιτείες, αντιμέτωπες με την κρίση που ξέσπασε στην Κορεατική Χερσόνησο, προσπαθούν να ενισχύσουν τον κλοιό ασφαλείας, γύρω από τους συμμάχους τους. Έτσι, δύο βομβαρδιστικά αεροσκάφη B-2A, ξεκίνησαν από την αεροπορική βάση στο Μισσούρι, με κατεύθυνση τη Νότια Κορέα όπου και μετέφεραν πυρομαχικά. Η ικανότητά τους να πετούν ασταμάτητα, απέδειξε την ικανότητα της πολεμικής αεροπορίας των Ηνωμένων Πολιτειών να διεξάγει πτήσεις μεγάλων αποστάσεων, γρήγορα και με ακρίβεια στόχου. Επιπλέον, στην περιοχή αναπτύχθηκαν και άλλα επτά βομβαρδιστικά αεροσκάφη B-1B Lancer με αφετηρία τους τη στρατιωτική βάση του Γκούαμ.²³⁰

Παράλληλα με την στρατιωτική περικύκλωση της Βόρειας Κορέας, το κράτος είχε να αντιμετωπίσει και άλλα πλήγματα που αφορούσαν τον οικονομικό τομέα και τις προοπτικές της χώρας για ανάπτυξη. Μέσα στο κλίμα φόβου που επικρατούσε εκείνη την περίοδο στην περιοχή, η διεθνής ξενοδοχειακή αλυσίδα Kempinski, ανακοίνωσε ότι δε θα ανοίξει ξενοδοχείο στην Πιονγιανγκ, όπως αρχικά είχε σχεδιάσει.²³¹

Δεχόμενη σωρεία πιέσεων, η Βόρεια Κορέα, κηρύσσει την περιοχή σε «κατάσταση πολέμου», εξαπολύοντας απειλές προς πάσα κατεύθυνση για «κάθε προκλητική πράξη» που θα δεχθεί. Μάλιστα, σε δηλώσεις του ο Kim Jong-Un, είπε ότι οι Βορειοκορεατικοί πύραυλοι είναι σε θέση εκτόξευσης προς αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις που βρίσκονται στον Ειρηνικό Ωκεανό, ως απάντηση στις δηλώσεις του Υπουργείου Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, ότι «Οι ΗΠΑ είναι ικανές να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και τους συμμάχους τους ενάντια σε μια επίθεση της Βόρειας Κορέας και ότι είναι πλήρως προσηλωμένες στην υπεράσπιση της Νότιας Κορέας και της Ιαπωνίας».²³² Οι Ηνωμένες Πολιτείες, στηρίζοντας τις δηλώσεις του Υπουργείου Άμυνας τους, στέλνουν δύο βομβαρδιστικά αεροσκάφη F-22A Raptor, στη στρατιωτική βάση Osan στη Νότια Κορέα, στο πλαίσιο της στρατιωτικής άσκησης Foal Eagle.²³³ Εν μέσω της κρίσης, η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει ότι θα κατασκευάσει πάλι έναν πυρηνικό αντιδραστήρα με σκοπό να

²²⁹ Choe Sang-Hun, North Korea Cuts Off the Remaining Military Hot Lines With South Korea, The New York Times, March 27, 2013

<https://www.nytimes.com/2013/03/28/world/asia/north-korea-shuts-last-remaining-hotline-to-south.html>

²³⁰ Richard Dudley, US Reinforcing Pacific Defenses to Counter North Korean Threats, Defense Update, April 6, 2013

https://defense-update.com/20130406_us-reinforcing-pacific-defenses-to-counter-north-korean-threats.html

²³¹ Chad O'Carroll, Kempinski Freezes Hotel Of Doom Plans In North Korea, NK News, March 28, 2013

<https://www.nknews.org/2013/03/kempinski-freezes-hotel-of-doom-plans-in-north-korea/>

²³² Ewen MacAskill, US warns North Korea of increased isolation if threats escalate further, The Guardian, March 29, 2013

<https://www.theguardian.com/world/2013/mar/29/us-condemns-north-korea-threats>

²³³ Paul Eckert, U.S. F-22 stealth jets join South Korea drills amid saber-rattling, Reuters, April 1, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa-f22/u-s-f-22-stealth-jets-join-south-korea-drills-amid-saber-rattling-idUSBRE92U09V20130331>

παράγει πλουτόνιο, στις εγκαταστάσεις Yongbyon.²³⁴ ενώ κλείνει την είσοδο στη βιομηχανική περιοχή Kaesong σε όσους εργάζονται εκεί από τη Νότια Κορέα.²³⁵

Το Πεντάγωνο παράλληλα, διατάζει τις δυνάμεις του αμερικανικού στρατού που κατείχαν προηγμένη βαλλιστική πυραυλική άμυνα, το σύστημα Terminal High Altitude Area Defense (THAAD), να αναπτυχθούν στην περιοχή του Γκουάμ. Το σύστημα αυτό είναι σε θέση να αναχαιτίσει τους πυραύλους κατά τη φάση της καθόδου σε υψόμετρο υψηλότερο από αυτό που μπορεί να καταφέρει ο πύραυλος Patriot, που ουσιαστικά μπορεί να παρεμποδίσει έναν τακτικό βαλλιστικό πύραυλο (TBM) μόνο κατά τη διάρκεια της τελικής φάσης της πτήσης του.²³⁶ Ταυτόχρονα, στέλνουν στον δυτικό Ειρηνικό Ωκεανό, κοντά στην Κορεατική Χερσόνησο, πυροβόλα USS Decatur (DDG-73), που είναι εξοπλισμένα με το σύστημα βαλλιστικών πυραύλων άμυνας Aegis, προκειμένου να ενταχθούν σε αντιτορπιλικό πλοίο που βρισκόταν στην περιοχή και ουσιαστικά να αποτελέσει μέρος της αντιπυραυλικής αποστολής των Ηνωμένων Πολιτειών, έναντι των απειλών που δεχόντουσαν. Παράλληλα, στέλνεται στην περιοχή και ένα τρίτο πλοίο, το USS Fitzgerald (DDG-62), το οποίο και είναι εξοπλισμένο με αντιβαλλιστικούς πυραύλους (ABMs) τύπου RIM-161 Standard Missile 3 (SM-3) Block IA. Στα συγκεκριμένα πολεμικά πλοία, υπάρχει η δυνατότητα να αναπτυχθεί και η σύγχρονη γενιά πυραύλων RIM-174 (SM-6), το τυπικό σύστημα πυραύλων εκτεταμένης εμβέλειας (Standard ERAM) και προηγμένο ραντάρ. Ουσιαστικά, το SM-6 είναι ικανό να υπερασπιστεί την άμυνα έναντι ενός βαλλιστικού πυραύλου του θεάτρου των επιχειρήσεων (TBM), στην τελική φάση πτήσης του και σε υψόμετρο έως και 33 χιλιόμετρα.²³⁷

Οι Ηνωμένες Πολιτείες, πέρα από τη θωράκιση που έλαβαν μέσω των αντιβαλλιστικών συστημάτων που εγκατέστησαν στην περιοχή, έθεσαν σε λειτουργία στη θαλάσσια περιοχή της Ιαπωνίας και ένα πλωτό ραντάρ (SBX), που ουσιαστικά εντάσσεται στην επίγεια πυραυλική άμυνα (GMD),²³⁸ γεγονός που οι Ηνωμένες Πολιτείες ουσιαστικά δεν παραδέχτηκαν επίσημα. Από την πλευρά της Βόρειας Κορέας, η επιθετική ρητορική συνεχίζεται με απειλές σαφείς, καθώς πηγές του στρατού δήλωσαν ότι «ο πόλεμος μπορεί να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή, σήμερα ή αύριο»²³⁹ και επισήμως, προειδοποιεί κράτη όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρωσία

²³⁴ CBS, North Korea vows to restart Yongbyon nuclear complex, capable of making bomb's worth of plutonium per year, CBS News, April 2, 2013

<https://www.cbsnews.com/news/north-korea-vows-to-restart-yongbyon-nuclear-complex-capable-of-making-bombs-worth-of-plutonium-per-year/>

²³⁵ Choe Sang-Hun, Korean Factory Complex Is Shut Down by the North, The New York Times, April 8, 2013

<https://www.nytimes.com/2013/04/09/world/asia/north-korea.html>

²³⁶ CNN, U.S. sending defensive missiles to Guam, April 3, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/04/03/world/asia/guam-u-s-missiles/index.html>

²³⁷ Dean Yates, North Korea suspends entry to Kaesong industrial zone, Reuters, APRIL 3, 2013
<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-zone/north-korea-suspends-entry-to-kaesong-industrial-zone-idUSBRE93202P20130403>

²³⁸ Phil Stewart, U.S. deploys warship as tensions over North Korea rise, Reuters, April 2, 2013
<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa/u-s-deploys-warship-as-tensions-over-north-korea-rise-idUSBRE93100L20130402>

²³⁹ David Hobbs, North Korean Army Given Go-Ahead for 'Merciless' Strike Against USA, The Huffington Post UK, April 3, 2013

https://www.huffingtonpost.co.uk/2013/04/03/north-korea-army-given-go-ahead-merciless-strike-usa_n_3009116.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guce

και τη Σουηδία, να εκκενώσουν τις πρεσβείες τους μέχρι τις 10 Απριλίου²⁴⁰ με το Ηνωμένο Βασίλειο να αρνείται να το πράξει.²⁴¹ Την επόμενη κιάλας ημέρα και οι υπόλοιπες χώρες διαμηνύουν πως δε θα εγκαταλείψουν τις πρεσβείες τους, πλην της Ρωσίας που αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο στο πλαίσιο προστασίας του προσωπικού λόγω των εντάσεων.²⁴²

Η Νότια Κορέα, στέλνει στις δύο πλευρές της χερσονήσου από ένα αντιτορπιλικό τύπου Sejong, εξοπλισμένα με σύστημα μάχης Aegis, ώστε να παρακολουθήσουν τυχόν εκτόξευση πυραύλων από τη Βόρεια Κορέα. Τα πλοία αυτά έχουν την ικανότητα να ανιχνεύσουν βαλλιστικούς πυραύλους με ακρίβεια τροχιάς, καθώς διαθέτουν ραντάρ AN/SPY-1D, όχι όμως και να τους αναχαιτίσουν, μιας και διαθέτουν αντιβαλλιστικό σύστημα 80 πυραύλων της σειράς RIM-66 Standard Missile μεσαίας εμβέλειας (SM-2MR) και όχι της σειράς RIM-156 Standard Missile 2 (SM-2ER) Block IV, που αποτελεί τη νεότερη έκδοση και μπορεί να αναχαιτίσει βαλλιστικούς πυραύλους κατά την τελική τους φάση πτήσης.

Είναι σαφές πως οι ισορροπίες στην περιοχή είχαν διαταραχθεί σε μεγάλο βαθμό και επικρατούσε κρίση που ανά πάσα στιγμή θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια σύγκρουση. Η Βόρεια Κορέα είναι έτοιμη να εκτοξεύσει πυραύλους και η Νότια Κορέα βρίσκεται με δυνάμεις διασκορπισμένες γύρω από την Κορεατική χερσόνησο με σκοπό την έγκαιρη αντιμετώπιση της οποιασδήποτε επίθεσης.²⁴³ Υπό τη σκιά της εκτόξευσης των πυραύλων από τη Βόρεια Κορέα, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής καλούνται να αναλάβουν πιο ενεργή δράση στην περιοχή και έτσι στέλνουν στη στρατιωτική βάση της Ιαπωνίας Μιζάουα, αεροσκάφη επιτήρησης, μη επανδρωμένα, τα RQ-4 Global Hawk.²⁴⁴ Στις 7 Απριλίου του 2013, οι Ηνωμένες Πολιτείες αποφασίζουν να αναβάλουν την προγραμματισμένη δοκιμή των πυραύλων Minuteman III, λόγω της κρίσης στην Κορεατική χερσόνησο, αν και η δοκιμή θα γινόταν στη βάση πολεμικής αεροπορίας Vandenberg, στην Καλιφόρνια.²⁴⁵ Από την πλευρά της Βόρεια Κορέα, κλείνει ουσιαστικά, τις εγκαταστάσεις της βιομηχανικής

[referrer_sig=AQAAAK6zLTZzNKnmSINykedM_hUhnXySc7BZ9df-Ye4_0NfyPSqRYqoHRVq0-TkuXLXz1-OjnshOqBz7rIn8TEtEd8iLhR5wWBGub0xf09ZsnKU0NA4UHZ-ZjpwPJxIMGHQkgwtX5Yb6Avf_kN1gd-fHeNKhcjrVTuT6JX6YBflEqyLj](#)

²⁴⁰NDTV, North Korea warns it cannot protect embassies after April 10, April 05, 2013
<https://www.ndtv.com/world-news/north-korea-warns-it-cannot-protect-embassies-after-april-10-518181>

The Telegraph, North Korea: we can't keep you safe, Pyongyang tells foreign embassies, April 5, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9975148/North-Korea-we-cant-keep-you-safe-Pyongyang-tells-foreign-embassies.html>

²⁴¹BBC, No plans to withdraw UK diplomats from North Korea, April 5, 2013

<https://www.bbc.com/news/uk-22037008>

²⁴²Chris Lawrence, Chelsea J. Carter, Official: U.S. delays missile test to avoid 'misperceptions' by North Korea, CNN, April 8, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/04/06/world/asia/koreas-tensions/index.html>

²⁴³Jethro Mullen, Barbara Starr, Laura Smith-Spark, Embassies face decisions as tensions rise in North Korea, CNN, April 5, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/04/05/world/asia/koreas-tensions/index.html>

²⁴⁴Richard Dudley, US Reinforcing Pacific Defenses to Counter North Korean Threats, Defense Update, April 6, 2013.

²⁴⁵Chris Lawrence, Chelsea J. Carter, Official: U.S. delays missile test to avoid 'misperceptions' by North Korea, CNN, April 8, 2013.

περιοχής Kaesong, καθώς απομάκρυνε 50.000 εργαζομένους²⁴⁶ και παράλληλα ζητά από όλες τις ξένες επιχειρήσεις και τους τουρίστες που βρίσκονται στην περιοχή, να την εγκαταλείψουν μιας και τα δύο κράτη είναι στα πρόθυρα πυρηνικού πολέμου.²⁴⁷

4.12.3 Η κρίση στις σχέσεις με την Κίνα και οι πολλαπλές Εκτοξεύσεις Ποράλων

Τις επόμενες ημέρες έγιναν κινήσεις προσέγγισης προς τη Βόρεια Κορέα, με αυτήν να αποδέχεται να έρθει σε συνομιλίες με την Κίνα,²⁴⁸ όχι όμως και με τη Νότια Κορέα, η οποία και απέσυρε τους εναπομείναντες εργαζόμενους στη βιομηχανική περιοχή Kaesong προκειμένου να τους προστατεύσει²⁴⁹, κάτι που καταφέρνει με εξαίρεση επτά εργαζόμενους.²⁵⁰ Αισίως, ολοκληρώθηκαν και οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις της Νότιας Κορέας με τις Ηνωμένες Πολιτείες, Foal Eagle, χωρίς να έχει ξεσπάσει σύγκρουση με τη Βόρεια Κορέα, ή να έχει γίνει κάτι μη αναστρέψιμο.²⁵¹ Την πρώτη Μαΐου, το Ανώτατο Δικαστήριο της Βόρειας Κορέας, καταδίκασε τον Kenneth Bae, Αμερικανό - Νοτιοκορεάτη που έκανε ιεραποστολικά ταξίδια στη Βόρεια Κορέα, σε 15 χρόνια καταναγκαστικής εργασίας,²⁵² γιατί όπως του καταλόγισε «διέπραξε εχθρικές πράξεις» προς τη Βόρεια Κορέα, καθώς κυκλοφορούσε η φήμη ότι φωτογράφιζε παιδιά που έχασαν τη ζωή τους²⁵³ εξαιτίας του καθεστώτος, χωρίς όμως το Δικαστήριο να έχει αποδείξεις για την καταδίκη του.²⁵⁴ Στις 3 Μαΐου εγκατέλειψαν την βιομηχανική ζώνη Kaesong και οι υπόλοιποι επτά εργαζόμενοι, με αποτέλεσμα να κλείσει και το τελευταίο μέσο δια κορεατικής συνεργασίας, με τη Νότια Κορέα να θεωρεί αποκλειστικά υπεύθυνη για αυτή την εξέλιξη, τη Βόρεια Κορέα.²⁵⁵

²⁴⁶ Tom Phillips, Shanghai Malcolm Moore, David Blair Evacuate, North Korea urges foreigners in latest thermo-nuclear war threat, The Telegraph, April 9, 2013
<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9980762/Evacuate-North-Korea-urges-foreigners-in-latest-thermo-nuclear-war-threat.html>

²⁴⁷ The Associated Press, North Korea urges foreigners to leave South Korea, Apr 09, 2013

<https://www.cbc.ca/news/world/north-korea-urges-foreigners-to-leave-south-korea-1.1314913>

²⁴⁸ BBC, North Korea envoy meets Chinese President Xi Jinping, May 24, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-22650666>

²⁴⁹ Malcolm Moore, South Korea to withdraw workers from Kaesong, The Telegraph, April 26, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/southkorea/10020681/South-Korea-to-withdraw-workers-from-Kaesong.html>

²⁵⁰ BBC, South Korea says all but seven workers left Kaesong, April 29, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-22334251>

²⁵¹ KJ Kwon, South Korea: Joint military drills with U.S. over, but vigilance on North remains, CNN, April 30, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/04/30/world/asia/south-korea-us-drills/index.html>

²⁵² Chelsea J. Carter, Who is Kenneth Bae, and why is he in a North Korean prison camp?, CNN, January 8, 2014

<https://edition.cnn.com/2014/01/07/us/who-is-kenneth-bae/index.html>

²⁵³ BBC, US urges N Korea to grant amnesty to Kenneth Bae, May 2, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-22385151>

²⁵⁴ Al Jazeera, North Korea sentences US citizen to jail, May 2, 2013

<https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/05/20135224636174632.html>

²⁵⁵ BBC, Last South Korean workers leave Kaesong zone in North, May 3, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-22396484>

Μία εβδομάδα μετά, η Κίνα, ο παραδοσιακός σύμμαχος της Βόρειας Κορέας παύει την οικονομική συνεργασία με τον αλλοτινό της σύμμαχο. Ουσιαστικά τα τέσσερα μεγάλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας σταμάτησαν κάθε οικονομική συναλλαγή με τη Βόρεια Κορέα.²⁵⁶

Η Βόρεια Κορέα, όπως αναμενόταν, δεν παρέμεινε άπραγη υπό τις πιέσεις που δεχόταν πανταχόθεν και εκτόξευσε, στις 18 Μαΐου, τρεις πυραύλους μικρής εμβέλειας, στη θαλάσσια περιοχή της Ιαπωνίας. Οι δύο πύραυλοι εκτοξεύθηκαν το πρωί και ο τρίτος το απόγευμα της ίδιας ημέρα.²⁵⁷ Την επόμενη κιόλας ημέρα, εκτόξευσε έναν τέταρτο αντίστοιχο πύραυλο με τον ίδιο πάλι στόχο.²⁵⁸ Πέρα όμως από τις εκτοξεύσεις πυραύλων, η Βόρεια Κορέα κατηγορήθηκε από την Κίνα, ότι κατέλαβε ένα ιδιωτικό σκάφος, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ της Κίνας και της Κορεατικής χερσονήσου, ζητώντας την απελευθέρωσή του και κατηγορώντας τη Βόρεια Κορέα ότι ζητά αντίτιμο της τάξης των 600.000 γιουάν, δηλαδή περίπου 97.500 αμερικανικά δολάρια για να το πράξει.²⁵⁹ Μετά τις πιέσεις της Κίνας, η Βόρεια Κορέα δέχεται να απελευθερώσει 16 μέλη του πληρώματος του σκάφους, αφού πρώτα λαμβάνει λύτρα.²⁶⁰ Οι προκλητικές της ενέργειες όμως δε σταματούν εδώ, καθώς στις 20 Μαΐου εκτοξεύει μικρούς πυραύλους με κατεύθυνση την ανατολική ακτή της.²⁶¹

Ο Ιούνιος χαρακτηρίζεται ως ήρεμος μήνας από πλευράς προκλήσεων και φέρνει μαζί του ένα κλίμα συγκατάβασης και εκτόνωσης της κρίσης. Μάλιστα, η Βόρεια Κορέα ζητά από τη Νότια να ξεκινήσουν συνομιλίες σχετικά με την επαναλειτουργία της βιομηχανικής περιοχής Kaesong, με τη Νότια Κορέα να δέχεται πρόθυμα την πρόταση,²⁶² ενώ η Βόρεια Κορέα και η Κίνα πρότειναν να συνεχιστούν οι «Συνομιλίες

²⁵⁶ Simon Rabinovitch, China banks rein in support for North Korea, Financial Times, May 13, 2013

<https://www.ft.com/content/9bb568b0-bba0-11e2-82df-00144feab7de>

²⁵⁷ Chico Harlan, N. Korea fires 3 short-range guided missiles into its eastern waters, South reports, The Washington Post, May 18, 2013

https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/n-korea-fires-3-short-range-guided-missiles-into-its-eastern-waters-south-reports/2013/05/18/94c8a858-bf9e-11e2-9b09-1638acc3942e_story.html

Laura Smith-Spark, Report: North Korea launches short-range missiles, CNN, May 18, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/05/18/world/asia/north-korea-missiles/index.html>

²⁵⁸ N Korea again fires short-range missile, Al Jazeera, May 19, 2013

<https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/05/2013519151656669914.html>

²⁵⁹ Adam Jourdan, China seeks release of fishing boat seized by North Korea, Reuters, May 19, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-china-northkorea/china-seeks-release-of-fishing-boat-seized-by-north-korea-idUSBRE94I09620130519>

²⁶⁰ The Telegraph, North Korea releases Chinese sailors, May 21, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10070109/North-Korea-releases-Chinese-sailors.html>

²⁶¹ Choogyung Kim, North Korea fires sixth missile in three days, Reuters, May 20, 2013

<https://www.reuters.com/article/us-korea-north-missiles/north-korea-fires-sixth-missile-in-three-days-idUSBRE94I04720130520>

²⁶² Al Jazeera, North Korea proposes talks with South, June 6, 2013

<https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/06/20136632935691191.html>

Jethro Mullen, K.J. Kwon, North and South Korea tentatively agree to talks on shuttered industrial zone, CNN, June 7, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/06/05/world/asia/koreas-tensions/index.html>

BBC, Kaesong talks: North and South Korea reach agreement, July 7, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-23208617>

των έξι χωρών». ²⁶³ Στις 3 Ιουλίου, ένα ακόμη βήμα καλής θελήσεως γίνεται από τη Βόρεια Κορέα, καθώς αποκαθιστά την ανοικτή τηλεφωνική επικοινωνία που είχε με τη Νότια Κορέα ²⁶⁴ και μετά από λίγες μέρες, συμφωνήθηκε μετά από διαβουλεύσεις αξιωματούχων των δύο κρατών, η επαναλειτουργία της βιομηχανικής περιοχής Kaesong, ²⁶⁵ Το σχέδιο πέντε σημείων για την επαναλειτουργία του Kaesong, υπογράφηκε στις 14 Αυγούστου, ²⁶⁶ ενώ ανακοινώθηκε ότι θα ξεκινήσει μία δοκιμαστική περίοδος λειτουργίας της βιομηχανικής περιοχής. ²⁶⁷

4.12.4 Η Τέταρτη Πυρηνική Δοκιμή, οι αμφιβολίες για τη φύση του όπλου και οι διεθνείς κυρώσεις

Στις αρχές του 2016 και συγκεκριμένα στις 6 Ιανουαρίου, η Βόρεια Κορέα διεξάγει την τέταρτη πυρηνική της δοκιμή, με βόμβα υδρογόνου, που όπως ισχυρίζεται είναι η πρώτη φορά που τη δοκιμάζει. ²⁶⁸ Η δοκιμή πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Punggye-ri και ήταν υπόγεια. Η Γεωλογική Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών κατέγραψε σεισμό μεγέθους 5,1 της κλίμακας ρίχτερ, ενώ το Κέντρο Σεισμικών Δικτύων της Κίνας, σεισμό μεγέθους 4,9 της κλίμακας ρίχτερ. Η κρατική τηλεόραση της Βόρειας Κορέας, ανακοίνωσε ότι η χώρα είχε προβεί σε μία επιτυχημένη δοκιμή της βόμβας υδρογόνου, στο πλαίσιο της άμυνας της χώρας ενάντια στην επιθετικότητα των Ηνωμένων Πολιτειών. ²⁶⁹ Παρόλα αυτά, πυρηνικοί εμπειρογνώμονες άλλων κρατών και της Νότιας Κορέας, θεώρησαν ότι η βόμβα που προκάλεσε τον σεισμό θα μπορούσε να ήταν και μια βόμβα σχάσης, που χρησιμοποιεί τη σύντηξη του υδρογόνου για να παράξει μικρότερες και ελαφρύτερες κεφαλές, κατάλληλες για την όπλιση ενός βλήματος, αντί να πετύχουν την καταστροφικότητα μιας αυθεντικής βόμβας υδρογόνου. Η κυβέρνηση της Βόρειας Κορέας από την άλλη πλευρά, χαρακτήρισε τη δοκιμή ως «πλήρως επιτυχημένη» ²⁷⁰ και δικαιολόγησε την αναγκαιότητά της, εντάσσοντάς τη στα μέτρα αυτοπροστασίας

²⁶³ CNN, North Korea, China want to resume nuclear talks, June 19, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/06/19/world/asia/nk-china-nuclear-dialogue/index.html>

²⁶⁴ Barney Henderson, North Korea restores hotline with South, The Telegraph, July 3, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10157568/North-Korea-restores-hotline-with-South.html>

²⁶⁵ K.J. Kwon, Koreas start talks on reopening joint industrial factory, CNN, July 6, 2013

<https://edition.cnn.com/2013/07/06/world/asia/koreas-talks/index.html>

Lucy Williamson, Kaesong talks: North and South Korea reach agreement, BBC, July 7, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-23208617>

²⁶⁶ BBC, Koreas 'reach deal' to re-open Kaesong industrial zone, August 14, 2013

<https://www.bbc.com/news/world-asia-23682218>

²⁶⁷ The Telegraph, Kaesong industrial park to reopen next week, September 11, 2013

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10300899/Kaesong-industrial-park-to-reopen-next-week.html>

²⁶⁸ Euan McKirdy, North Korea announces it conducted nuclear test, CNN, January 6, 2016

<https://edition.cnn.com/2016/01/05/asia/north-korea-seismic-event/index.html>

²⁶⁹ Justin McCurry in Tokyo, Michael Safi, North Korea claims successful hydrogen bomb test in self-defence against US, The Guardian, January 6, 2016

<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korean-nuclear-test-suspected-as-artificial-earthquake-detected>

²⁷⁰ David E. Sanger and Choe Sang-Hun, North Korea Says It Has Detonated Its First Hydrogen Bomb, The New York Times, January 5, 2016

<https://www.nytimes.com/2016/01/06/world/asia/north-korea-hydrogen-bomb-test.html>

που καλείται να λάβει, έναντι στην επιθετικότητα των Ηνωμένων Πολιτειών.²⁷¹ Από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης της Βόρειας Κορέας, προβλήθηκε ότι η βόμβα ήταν έτοιμη ένα μήνα πριν τη δοκιμή της.²⁷² Η Κορεατική Κεντρική Τηλεόραση (KCTV), ανακοίνωσε ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν συγκεντρώσει εχθρικές δυνάμεις κοντά στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας και έχουν θέσει ένα συκοφαντικό ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να ανακόψουν την πρόοδο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κορέας. Είναι λογικό επομένως να έχουμε μία βόμβα για αυτοάμυνα απέναντι στα πολυάριθμα πυρηνικά όπλα των Ηνωμένων Πολιτειών. Η μοίρα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κορέας δε θα πρέπει να προστατεύεται από άλλες δυνάμεις παρά από την ίδια».²⁷³ Το Κορεατικό Κεντρικό Πρακτορείο Ειδήσεων(KCNA) δήλωσε ότι «Η δοκιμή της βόμβας που διεξήχθη από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας, ήταν ένα μέτρο αυτοάμυνας για να προστατευτεί πλήρως η κυριαρχία της χώρας και τα δικαιώματα του έθνους, από την καθημερινά αυξανόμενη πυρηνική απειλή από τις εχθρικές δυνάμεις και τα πυρηνικά που διαθέτει η χώρα εγγυώνται την ειρήνη στην Κορεατική χερσόνησο. Το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν στο Ιράκ και του Καντάφι στη Λιβύη, δε θα μπορούσαν να ξεφύγουν από την καταστροφή τους αφού στερήθηκαν του θεμελιώδους δικαιώματός τους για πυρηνική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να τους ασκηθεί πίεση από τις Ηνωμένες Πολιτείες που ενδιαφέρονται για την αλλαγή του καθεστώτος τους. Πρέπει να αντληθεί ένα πικρό μάθημα από αυτά τα γεγονότα. Το πρόγραμμα των πυρηνικών όπλων θα εγκαταλειφθεί, μόνο αν οι Ηνωμένες Πολιτείες παραιτηθούν από την εχθρική πολιτική τους απέναντι στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας και εγκαταλείψουν την πρόθεσή τους για παραβίαση της κυριαρχίας τους με τη χρήση βίας διεθνώς».²⁷⁴

Παρά τις διαβεβαιώσεις και το κλίμα ικανοποίησης για την «επιτυχημένη δοκιμή της βόμβας υδρογόνου», όπως θέλησαν να προβάλλουν από την πλευρά της Βόρειας Κορέας, εμπειρογνώμονες ειδικοί στα πυρηνικά όπλα είχαν σοβαρές αμφιβολίες για το αν επρόκειτο όντως για τέτοιου είδους βόμβα. Η πρώτη ένδειξη ότι οι ισχυρισμοί της Βόρειας Κορέας ίσως και να μην είναι αληθινοί, ήταν το μέγεθος του σεισμού που προκλήθηκε μετά την έκρηξη. Ήταν παρόμοιο με αυτό της τρίτης δοκιμής που είχε κάνει η Βόρεια Κορέα το 2013.²⁷⁵ Πηγή από το «Παρατηρητήριο τη Γης, Lamont-Doherty», εξήγησε ότι η εκρηκτική ισχύς της βόμβας ήταν ισχυρότερη από την προηγούμενη, αν και είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί το ακριβές μέγεθος των πυρηνικών εκρηκτικών της Βόρειας Κορέας, επειδή το σημείο που έγινε η δοκιμή και το βάθος του επηρεάζουν την επακόλουθη σεισμική δραστηριότητα αλλά και ο βράχος που περιβάλλει το σημείο πάνω από τη δοκιμή είναι από γρανίτη που

²⁷¹ Justin McCurry in Tokyo, Michael Safi, North Korea claims successful hydrogen bomb test in self-defence against US, The Guardian, January 6, 2016.

²⁷² James Rothwell Rob Crilly, North Korea claims successful 'hydrogen bomb' test, world reacts with condemnation and suspicion, The Telegraph, January 6, 2016

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/12084087/North-Korea-hydrogen-bomb-Kim-Jong-un-earthquake-live.html>

²⁷³ BBC, North Korea nuclear: State claims first hydrogen bomb test, January 6, 2016

<https://www.bbc.com/news/world-asia-35240012>

²⁷⁴ RT, H-bomb of justice: Pyongyang brings up Iraq & Libya doom as nuclear deterrence justification, January 9, 2016

<https://www.rt.com/news/328405-korea-nuclear-deterrence-justice/>

²⁷⁵ Korea Herald, Estimates differ on size of N.K. blast, February 14, 2013

<http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20130214000765>

M5.1 – 24 km ENE of Sungjibaegam, North Korea, USGS, February 12, 2013.

θεωρείται σκληρό υλικό»²⁷⁶ Παρόλα αυτά, οι διεθνείς εμπειρογνώμονες ήταν επιφυλακτικοί, γιατί θεώρησαν ότι η έκρηξη ήταν πολύ μικρή και η δοκιμή θα μπορούσε να αφορά ένα ενισχυμένο όπλο σχάσης.²⁷⁷ Το ενισχυμένο όπλο σχάσης, συνήθως αναφέρεται σε έναν τύπο πυρηνικής βόμβας που χρησιμοποιεί μια μικρή ποσότητα καυσίμου σύντηξης για να αυξήσει τον ρυθμό και να αποδώσει μια αντίδραση σχάσης. Τα νετρόνια που απελευθερώνονται από τις αντιδράσεις σύντηξης προστίθενται στα νετρόνια που απελευθερώνονται λόγω της σχάσης, επιτρέποντας να πραγματοποιηθούν περισσότερες αντιδράσεις σχάσης που προκαλούνται από νετρόνια. Ο ρυθμός της σχάσης έτσι αυξάνεται, έτσι ώστε πολύ μεγάλη ποσότητα από το σχάσιμο υλικό να είναι σε θέση να υποστεί σχάση προτού ο πυρήνας αποσυντεθεί εκρηκτικά. Η ίδια διαδικασία σύντηξης προσθέτει μόνο μία μικρή ποσότητα ενέργειας, περίπου 1%, στη διαδικασία.²⁷⁸ Εναλλακτικά, ένα ενισχυμένο όπλο σχάσης, θα μπορούσε να είναι ένας τύπος πυρηνικής βόμβας ενός σταδίου, που χρησιμοποιεί θερμοπυρηνική σύντηξη σε μεγάλη κλίμακα για να δημιουργήσει γρήγορα νετρόνια που μπορεί να προκαλέσουν σχάση σε απεμπλουτισμένο ουράνιο, αλλά δεν πρόκειται για βόμβα υδρογόνου δύο σταδίων.²⁷⁹ Ο καθηγητής Andre Gsponer από το Ινστιτούτο Ανεξάρτητων Επιστημονικών Ερευνών του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, δήλωσε ότι η τεχνολογία αυτή έχει αρκετά σημαντικά τεχνικά και στρατιωτικά πλεονεκτήματα, τα οποία εξηγούν γιατί χρησιμοποιείται στα περισσότερα πυρηνικά όπλα, πολλών χωρών συμπεριλαμβανομένων της Ινδίας, του Πακιστάν και της Βόρειας Κορέας.²⁸⁰

Εκτός από τις μέχρι τώρα αναφορές, υπάρχουν και άλλοι ειδικοί που εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους. Ο Bruce W. Bennett, ανώτερος αμυντικός αναλυτής του ερευνητικού κέντρου RAND Corporation, υποστηρίζει ότι «η έκρηξη που θα έπρεπε να έχει γίνει θα ήταν 10 φορές μεγαλύτερη αν επρόκειτο για βόμβα υδρογόνου. Άρα μάλλον σ' αυτή την περίπτωση μιλάμε για όπλο σχάσης, ή για βόμβα υδρογόνου που δε λειτούργησε καλά».²⁸¹ Παρόλα αυτά, ακόμη και να μην πρόκειται για βόμβα

²⁷⁶ Larry Greenemeier, Nuclear Confusion: The Data Suggest North Korea's "H-Bomb" Isn't, Scientific American, January 6, 2016

<https://www.scientificamerican.com/article/nuclear-confusion-the-data-suggest-north-korea-s-h-bomb-isn-t/>

²⁷⁷ Justin McCurry in Tokyo, Michael Safi, North Korea claims successful hydrogen bomb test in self-defence against US, The Guardian, January 6, 2016

<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korean-nuclear-test-suspected-as-artificial-earthquake-detected>

²⁷⁸ CTBTO, Types of Nuclear Weapons

<https://www.ctbto.org/nuclear-testing/types-of-nuclear-weapons/>

Union of Concerned Scientists, How Do Nuclear Weapons Work?, September 29, 2016

<https://www.ucsusa.org/resources/how-nuclear-weapons-work>

²⁷⁹ Rhodes, Richard, Dark Sun: The Making of the Hydrogen Bomb, New York, Simon & Schuster (1996)

Atomic Heritage Foundation, Hydrogen Bomb - 1950, June 19, 2014

<https://www.atomicheritage.org/history/hydrogen-bomb-1950>

Atomic Archive, Developing the Hydrogen Bomb, <http://www.atomicarchive.com/Docs/Hydrogen/index.shtml>

²⁸⁰ Ryan Faith, Yes, North Korea Probably Tested an H-Bomb — Just Not the Kind You're Thinking Of, Vice, January 6, 2016

https://www.vice.com/en_us/article/7xaw7d/yes-north-korea-probably-tested-an-h-bomb-just-not-the-kind-youre-thinking-of

²⁸¹ BBC, North Korea nuclear H-bomb claims met by skepticism, January 6, 2016

<https://www.bbc.com/news/world-asia-35241686>

υδρογόνου, ο John Carlson, μέλος της Επιτροπής Royal Cycle Fuel Cycle, δήλωσε ότι είναι αξιοσημείωτη η πρόοδος που έκανε η Βόρεια Κορέα στην πυρηνική της τεχνολογία. Στις προηγούμενες δοκιμές, τα όπλα που κατείχε ήταν σε πρωταρχικό στάδιο και χαμηλής απόδοσης. Ωστόσο, αυτή η βόμβα φαίνεται να είναι ικανή να βρεθεί σε έναν πύραυλο. Ίσως αυτός να ήταν και ο στόχος της Βόρειας Κορέας και για αυτό να πρόκειται για μία βόμβα μικρή και ελαφριά, μικρότερη από ένα μέτρο σε μήκος και λιγότερο από ένα τόνο σε βάρος.²⁸² Δεν είναι τυχαία και η δήλωση του ναυάρχου των Ηνωμένων Πολιτειών, Bill Gortney, τον Οκτώβριο του 2015, που είχε δηλώσει πως πίστευε ότι η Βόρεια Κορέα διέθετε ρουκέτες με εύρος ικανό να χτυπήσουν τις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες και πως μέσα στις ρουκέτες θα μπορούσαν να τοποθετηθούν μικροσκοπικές πυρηνικές βόμβες.²⁸³ Αντίστοιχα και ο πρώην πυρηνικός επιθεωρητής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την Ατομική Ενέργεια, David Albright, ισχυρίζεται ότι η Βόρεια Κορέα μπορεί να σμικρύνει μία κεφαλή πυραύλων μικρής εμβέλειας, αλλά ακόμη δεν είναι σε θέση να το κάνει αυτό για διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους.²⁸⁴

Η απάντηση στην τέταρτη προκλητική πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας, δεν άργησε να έρθει από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο και καταδίκασε την ενέργεια και εξέδωσε την απόφαση 2270, επιβάλλοντάς της περαιτέρω κυρώσεις.²⁸⁵

4.12.5 Εντατικοποίηση Πυρηνικής Απειλής Βόρειας Κορέας – Η Πέμπτη Πυρηνική Δοκιμή και οι Διεθνείς Κυρώσεις

Λίγο πριν την τέταρτη πυρηνική δοκιμή ακόμη, η Βόρεια Κορέα ανακοινώνει ότι τα πυρηνικά που διαθέτει είναι ικανά να πλήξουν τις Ηνωμένες Πολιτείες,²⁸⁶ ενώ ο ίδιος ο Kim Jong-Un, ισχυρίστηκε δημόσια ότι η χώρα του είναι σε πλήρη ετοιμότητα να εκτοξεύσει μια βόμβα υδρογόνου, αλλά δεν ξέρει ακόμα αν είναι η κατάλληλη στιγμή και αν είναι απολύτως αναγκαίο.²⁸⁷

²⁸² Justin McCurry, Michael Safi, North Korea claims successful hydrogen bomb test in 'self-defence against US', The Guardian, January 6, 2016

²⁸³ Michael Safi, North Korea test: what is a miniaturised hydrogen bomb?, The Guardian, January 6, 2016

<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korea-test-what-is-a-miniaturised-hydrogen-bomb>

The Guardian, North Korea could hit US homeland with nuclear weapon, says top admiral, October 8, 2015

<https://www.theguardian.com/world/2015/oct/08/north-korea-could-hit-us-homeland-with-nuclear-weapon-says-top-admiral>

²⁸⁴ Holly Yan, North Korea nuclear bomb test: 7 key questions answered, CNN, January 6, 2016

<https://edition.cnn.com/2016/01/06/asia/north-korea-bomb-test-key-questions/index.html>

²⁸⁵ Today, N. Korean nuclear test condemned as intolerable provocation, January 6, 2016

<https://www.todayonline.com/world/asia/n-korean-nuclear-test-condemned-intolerable-provocation>

²⁸⁶ Jethro Mullen, North Korea says it can miniaturize nuclear weapons, CNN, May 20, 2015

<https://edition.cnn.com/2015/05/20/asia/north-korea-nuclear-weapons/index.html>

²⁸⁷ Jeffrey Lewis, Does North Korea Really Have an H-Bomb?, The Diplomat, December 16, 2015

<https://thediplomat.com/2015/12/does-north-korea-really-have-an-h-bomb/>

Λίγους μήνες αργότερα, στις 6 με 9 Μαΐου, κατά τη διάρκεια του 7ου συνεδρίου του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κορέας, ο πρόεδρος της Βόρειας Κορέας, Kim Jong-Un ανακοίνωσε ότι η χώρα του θα συνεχίσει την ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου και θα επενδύσει σε μία παράλληλη οικονομική πρόοδο του έθνους, μέσα από ένα πενταετές πρόγραμμα που παρουσίασε, ενώ δε δίστασε να ανακοινώσει την ημερομηνία της επόμενης πυρηνικής δοκιμής. Ουσιαστικά, επεσήμανε ότι η Βόρεια Κορέα δε θα χρησιμοποιήσει τα πυρηνικά της όπλα εκτός εάν κινδυνεύει η εθνική της κυριαρχία.²⁸⁸ Στις 22 Ιουνίου, ακολουθώντας όσα διεμήνυσε ο ηγέτης της, η Βόρεια Κορέα εκτοξεύει ένα χερσαίο πύραυλο μέσου βεληνεκούς, τον Hwasong-10. Ο πύραυλος αυτός μπορεί να φθάσει τα 3.500 χιλιόμετρα και να πλήξει τη στρατιωτική βάση Γκουάμ των Ηνωμένων Πολιτειών, αν υποστεί μία τροποποίηση το βάρος της κεφαλής και γίνει από 650 κιλά, λιγότερο από 500 κιλά.²⁸⁹

Η Βόρεια Κορέα συνεχίζοντας τις εναλλαγές στη στάση της και ενώ λίγο καιρό πριν οι πράξεις της υποδήλωναν άλλου είδους προθέσεις, προσπαθεί να αντιστρέψει το κλίμα υπέρ της και εκφράζει την προθυμία της να επιστρέψει στις συνομιλίες σχετικά με το πυρηνικό της πρόγραμμα και την αποπυρηνικοποίηση της Κορεατικής χερσονήσου.²⁹⁰ Την επόμενη κιόλας ημέρα όμως της δήλωσης αυτής, εκφράζει την πρόθεσή της να θέσει σε λειτουργία το «Σύστημα προηγμένης βαλλιστικής πυραυλικής άμυνας» (THAAD), Το σύστημα αυτό, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, είναι σε θέση να αναχαιτίσει τους πυραύλους κατά τη φάση της καθόδου σε υπόμετρο υψηλότερο από αυτό που μπορεί να καταφέρει ο πύραυλος Patriot, που ουσιαστικά μπορεί να παρεμποδίσει έναν τακτικό βαλλιστικό πύραυλο (TBM) μόνο κατά τη διάρκεια της τελικής φάσης της πτήσης του. Η Κίνα και η Ρωσία εξέφρασαν την πλήρη αντίρρησή τους σε αυτήν την απόφαση της Βόρειας Κορέας.²⁹¹ Στις 5 Σεπτεμβρίου του 2016, η Βόρεια Κορέα εκτόξευσε τρεις πυραύλους Rodong-1 στην θαλάσσια περιοχή της Ιαπωνίας,²⁹² με το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, να καταδικάζει αυτή της την ενέργεια.²⁹³ Σε συνέχεια της επιθετικής

²⁸⁸ Anna Fifield, North Korea announces five-year economic plan, its first since the 1980s, The Washington Post, May 8, 2016

https://www.washingtonpost.com/world/north-korea-announces-economic-plan-after-unprecedentedly-grim-struggle/2016/05/08/c84088e2-1214-11e6-a9b5-bf703a5a7191_story.html

Korean Central TV: Second-day Sitting of Seventh Congress of WPK Held, Youtube, May 8, 2016

<https://www.youtube.com/watch?v=F9yvKmwfHiw>

Jack Kim, North Korea congress adopts decision to further boost nuclear capability: KCNA, Reuters, May 9, 2016

<https://www.businessinsider.com/r-north-korea-congress-adopts-decision-to-further-boost-nuclear-capability-kcna-2016-5>

²⁸⁹ Ankit Panda, North Korea's Musudan Missile Test Actually Succeeded. What Now?, The Diplomat, June 23, 2016

<https://thediplomat.com/2016/06/north-koreas-musudan-missile-test-actually-succeeded-what-now/>

²⁹⁰ Robert Carling, North Korea Said it is Willing to Talk about Denuclearization...But No One Noticed, 38 North, July 12, 2016

<https://www.38north.org/2016/07/rcarlin071216/>

²⁹¹ Sukjoon Yoon, THAAD in South Korea: What Does It Really Mean for China?, The Diplomat, July 12, 2016

<https://thediplomat.com/2016/07/thaad-in-south-korea-what-does-it-really-mean-for-china/>

²⁹² James Griffiths K.J. Kwon, North Korea fires 3 ballistic missiles; Japan calls it serious threat, CNN, September 5, 2016

<https://edition.cnn.com/2016/09/05/asia/north-korea-ballistic-missiles/index.html>

²⁹³ The Business Times, UN council condemns North Korea missile launches, vows new measures, August 27, 2016

ρητορικής της και χωρίς ίχνος μεταμέλειας υπό τις πιέσεις των κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, προβαίνει στην πέμπτη υπόγεια πυρηνική δοκιμή της, την πιο ισχυρή από όσες είχε κάνει ως τότε.²⁹⁴

Η δοκιμή πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Punggye-gi.²⁹⁵ Η πυρηνική απόδοση της έκρηξης ήταν ισοδύναμη με 10 κιλοτόνους TNT με επακόλουθο τη δημιουργία σεισμού μεγέθους 5,3 βαθμών της κλίμακας ρίχτερ.²⁹⁶ Εκπρόσωπος του Ινστιτούτου Διεθνών Σπουδών Middlebury, δήλωσε ότι η απόδοση της έκρηξης εκτιμάται ότι ήταν περίπου 20 έως και 30 κιλοτόνων TNT.²⁹⁷ Η εκτίμηση αυτή, όπως και αντίστοιχες χείρουν ευρείας αποδοχής με μόνο θολό σημείο τις συνέπειες της έκρηξης, καθώς μίας τέτοιας απόδοσης έκρηξη θα ήταν πολύ πιο ισχυρή από αυτήν που ακολούθησε τη ρίψη ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα.²⁹⁸ Το Γερμανικό Ομοσπονδιακό Ινστιτούτο Γεωεπιστημών και Φυσικών Πόρων κάνει μία αρχική εκτίμηση της ενεργειακής απόδοσης της έκρηξης και την τοποθετεί στους 25 κιλοτόνους (TNT).²⁹⁹ Από την πλευρά της η Ιαπωνία, στην προσπάθειά της να εκτιμήσει την ακριβή απόδοση της έκρηξης, έστειλε δύο αεροσκάφη Kawasaki T-4, για να μετρήσουν τη ραδιενέργεια που υπήρχε στον αέρα.³⁰⁰ Ακαδημαϊκοί από το Πανεπιστήμιο Επιστήμης και Τεχνολογίας της Κίνας, με βάση τα σεισμικά αποτελέσματα, κατέληξαν ότι η θέση της πυρηνικής δοκιμής, απέχει μόλις λίγα εκατοντάδες μέτρα από την τοποθεσία των προηγούμενων δοκιμών.

Μία ακόμη εκτίμηση, έρχεται ένα χρόνο μετά να επιβεβαιώσει τις εκτιμήσεις των προηγούμενων ερευνών, καθώς και ο Siegfried S. Hecker, πρώην διευθυντής του Εθνικού Εργαστηρίου του Los Alamos, υπολόγισε πως η απόδοση της έκρηξης ήταν μεταξύ των 15 και των 25 κιλοτόνων TNT.³⁰¹ Από την πλευρά της, η Βόρεια Κορέα, επιβεβαίωσε πως όντως προέβη στην πέμπτη πυρηνική της δοκιμή και ότι αυτή ήταν

<https://www.business-times.com.sg/government-economy/un-council-condemns-north-korea-missile-launches-vows-new-measures>

²⁹⁴ Choe Sang-Hun, Jane Perlez, North Korea Tests a Mightier Nuclear Bomb, The New York Times, Raising Tension September 8, 2016

<https://www.nytimes.com/2016/09/09/world/asia/north-korea-nuclear-test.html>

²⁹⁵ Chris Graham, North Korea accused of 'maniacal recklessness' after most powerful nuclear test yet, The Telegraph, September 9, 2016

<https://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/09/north-korea-believed-to-have-carried-out-nuclear-test-after-smal/>

²⁹⁶ BBC, North Korea claims success in fifth nuclear test, September 9, 2016

<https://www.bbc.com/news/world-asia-37314927>

Martin Farrer, North Korea nuclear test: warhead explosion confirmed by Pyongyang – as it happened, The Guardian, September 9, 2016

<https://www.theguardian.com/world/live/2016/sep/09/north-korea-nuclear-test-suspected-after-huge-seismic-explosion-detected-live?page=with:block-57d23d8be4b07ac3d446a67a>

²⁹⁷ Jack Kim, South Korea says North's nuclear capability 'speeding up', calls for action, Reuters, September 9, 2016

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-nuclear-idUSKCN11F02N>

²⁹⁸ Justin McCurry, North Korea accused of 'maniacal recklessness' after nuclear test triggers earthquake, The Guardian, September 10, 2016

<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/09/north-korea-nuclear-test-earthquake>

²⁹⁹ BGR, Nordkorea: BGR registriert vermutlichen Kernwaffentest, September 9, 2016

https://www.bgr.bund.de/DE/Gemeinsames/Oeffentlichkeitsarbeit/Pressemitteilungen/BGR/bgr-160909_nordkorea_BGR_kernwaffentest.html

³⁰⁰ Japan tests air for radiation levels after N Korean nuclear test, Japan Today, September 19, 2016

³⁰¹ Ralph Vartabedian, North Korea has made a nuclear weapon small enough to fit on a missile. How worried should the world be?, Los Angeles Times, August 9, 2017

<https://www.latimes.com/world/la-fg-north-korea-nuclear-bomb-20170809-story.html>

άκρως επιτυχημένη. Μάλιστα, ανέφερε ότι η κεφαλή της βόμβας μπορεί να τοποθετηθεί μέσα σε ένα βλήμα.³⁰²

Για ακόμη μία φορά όμως, οι ενέργειες της Βόρειας Κορέας, δοκίμασαν την ανοχή της διεθνούς κοινότητας και προκάλεσαν την καταδίκη τους από το σύνολο των κρατών.³⁰³ Το Συμβούλιο Ασφαλείας, δεσμεύτηκε ότι θα εκδώσει νέα απόφαση κατά της Βόρειας Κορέας, με κράτη όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Αγγλία και η Γαλλία να πιέζουν προς αυτή την κατεύθυνση και να καλούν ουσιαστικά την Κίνα να λάβει θέση.

Ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, Barack Obama, της Νότιας Κορέας, Park Geun-Hye και ο πρωθυπουργός της Ιαπωνίας Shinzo Abe, συμφώνησαν να λάβουν πρόσθετα μέτρα και να επιβάλουν νέες κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα, προκειμένου να αντιληφθεί ότι οι ενέργειές της επισύρουν αρνητικές συνέπειες.³⁰⁴ Ουσιαστικά σε κοινή τους δήλωση, αναφέρουν ότι βάσει του άρθρου 41 του καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θα επιβάλουν κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα, που δε θα συμπεριλαμβάνουν όμως, στρατιωτική δράση.³⁰⁵

Σε μια προσπάθεια επεξήγησης της στάσης της Βόρειας Κορέας, ο Διευθυντής του Ινστιτούτου Εθνικής Νοημοσύνης των Ηνωμένων Πολιτειών, δήλωσε κατά τη διάρκεια μιας ομιλίας του, ότι «το να πειστεί η Βόρεια Κορέα να εγκαταλείψει το πυρηνικό της πρόγραμμα, είναι πιθανώς μια χαμένη υπόθεση, γιατί αποτελεί το εισιτήριό της για την επιβίωση»³⁰⁶ Λίγους μήνες πιο μετά και σε επιβεβαίωση αυτής της διαπίστωσης, η Βόρεια Κορέα εκτόξευσε τέσσερις βαλλιστικούς πυραύλους, τρεις από τους οποίους έπεσαν μόλις 200 μίλια μακριά από τις ιαπωνικές ακτές.

4.12.6 Η επιθετική ρητορική των ηγετών ΗΠΑ και Βόρειας Κορέας

Ο Kim Jong-Un σε διάγγελμά του διαβεβαίωσε το λαό του ότι η Βόρεια Κορέα διαθέτει πυραύλους που είναι σε θέση να πλήξουν τις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες και προειδοποίησε τον πρόεδρο Trump να σταματήσει τις οικονομικές κυρώσεις που οδηγούν στην απομόνωση της χώρας του και να μη σκεφθεί να προβεί σε προληπτικό χτύπημα. Στις 8 Αυγούστου του 2017, ύστερα από διαπίστωση ότι η Βόρεια Κορέα παρήγαγε με επιτυχία μικροσκοπική πυρηνική κεφαλή ικανή να εγκατασταθεί μέσα στους πυραύλους της, ο Donald Trump προειδοποιεί τη Βόρεια Κορέα ότι οι απειλές της θα «συναντηθούν με φωτιά, μανία και αληθινή ισχύ, όπως ο

³⁰² Martin Farrer, North Korea nuclear test: warhead explosion confirmed by Pyongyang – as it happened, The Guardian, September 9, 2016

<https://www.theguardian.com/world/live/2016/sep/09/north-korea-nuclear-test-suspected-after-huge-seismic-explosion-detected-live>

³⁰³ Jackie Northam, North Korea Conducts Nuclear Test Sparking International Condemnation, NPR, September 9, 2016

<https://www.npr.org/2016/09/09/493319068/north-korea-conducts-nuclear-test-sparking-international-condemnation?t=1572727810971>

Song Jung-a, North Korea condemned for fifth nuclear test, Financial Times, September 9, 2016

<https://www.ft.com/content/a6da9824-7636-11e6-bf48-b372cdb1043a>

³⁰⁴ Song Jung-a, North Korea condemned for fifth nuclear test, Financial Times, September 9, 2016.

³⁰⁵ Song Jung-a, North Korea condemned for fifth nuclear test, Financial Times, September 9, 2016.

³⁰⁶ BBC, North Korea nuclear: US intelligence chief says disarmament unlikely, October 16, 2016

<https://www.bbc.com/news/world-asia-37771377>

κόσμος δεν έχει ξαναδεί»³⁰⁷ και απευθυνόμενος στον ηγέτη της χώρας Kim Jong-Un είπε χαρακτηριστικά ότι «έχει απειλήσει πολύ πιο πέρα από μια κανονική κατάσταση».³⁰⁸ Η απάντηση του Kim Jong-Un ήταν μία ανακοίνωση που έλεγε πως η Βόρεια Κορέα σκέφτεται να επιτεθεί σε στρατιωτικές βάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών στο Γκουάμ.³⁰⁹

Σχετικά με τις δηλώσεις αυτές, πήρε θέση ο Βρετανός εισαγγελέας Kim Rak-Gyom, λέγοντας ότι τα λόγια του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν «ανοησίες» και πως «ο λογικός διάλογος» δε θα μπορούσε να είναι εφικτός με τον Donald Trump στη θέση του Προέδρου των ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, το κρατικό πρακτορείο ειδήσεων της Βόρειας Κορέας, KCNA ανέφερε ότι ο στρατός της χώρας ετοιμάζεται να εκτοξεύσει στα μέσα Αυγούστου, τέσσερις ICBM πυραύλους τύπου Hwasong-12, στη θάλασσα των Φιλιππίνων, 30 με 40 χιλιόμετρα μακριά από το νησί Γκουάμ, με διάρκεια πτήσης 17 λεπτά και 45 δευτερόλεπτα.³¹⁰ Μετά από αυτή την πληροφόρηση, ο Donald Trump έγραψε στο Twitter ότι «Οι στρατιωτικές λύσεις είναι πλέον πλήρως σε ισχύ, κλειδωμένες και φορτωμένες, εάν η Βόρεια Κορέα κινηθεί άστοχα. Ας ελπίσουμε ότι ο Kim Jong-Un θα διαλέξει άλλη πορεία».³¹¹ Για να γίνει κατανοητή η ένταση που υπήρχε μεταξύ των δύο πλευρών, αρκεί να παρατεθεί η δήλωση δύο αξιωματούχων των Ηνωμένων Πολιτειών, του πρώην Αμερικανού Πρέσβη στα Ηνωμένα Έθνη, John Bolton και του πρώην Υπουργού Άμυνας Leon Panetta, οι οποίοι και συνέκριναν την περίοδο αγωνίας και έντασης μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα της δεύτερης, με την κρίση των πυραύλων στην Κούβα το 1962.³¹² Λίγο αργότερα, ο Kim Jong-Un ανέφερε ότι καθυστερεί την απόφαση για την πυροδότηση των πυραύλων στην περιοχή του Γκουάμ, εν αναμονή των κινήσεων της Αμερικανικής πλευράς.³¹³

Τέλη Αυγούστου, από τις 23 έως και τις 31, οι Ηνωμένες Πολιτείες μαζί με τη Νότια Κορέα, διεξήγαγαν τη στρατιωτική άσκηση Ulchi-Freedom Guardian, σε μικρότερη έκταση από τις προηγούμενες χρονιές σε επίπεδο στρατευμάτων, παρόλα αυτά, η Βορειοκορεατική πλευρά θεώρησε ότι η κίνηση και μόνο αυτή θεωρείται ως

³⁰⁷ Joby, Warrick, North Korea now making missile ready nuclear weapons, The Washington Post, August 8, 2017

https://www.washingtonpost.com/world/national-security/north-korea-now-making-missile-ready-nuclear-weapons-us-analysts-say/2017/08/08/e14b882a-7b6b-11e7-9d08-b79f191668ed_story.html

³⁰⁸ Alex Lockie, Trump promised 'fire and fury' for North Korea if it continued threats — hours later, it threatened strikes on Guam, Business Insider, August 9, 2017

<https://www.businessinsider.com/north-korea-trump-missile-threat-guam-fire-fury-2017-8>

³⁰⁹ Fox News, North Korea considering firing missiles at Guam, per state media, August 8, 2017

<https://www.foxnews.com/world/north-korea-considering-firing-missiles-at-guam-per-state-media>

³¹⁰ Welt, Nordkorea legt detaillierten Plan für Raketenangriff Richtung Guam vor, August 10, 2017

³¹¹ @realDonaldTrump (August 11, 2017). "Donald J. Trump on Twitter" (Tweet)

³¹² Fox News, John Bolton: North Korea standoff comparable to Cuban Missile Crisis, August 11, 2017

<https://www.foxnews.com/politics/john-bolton-north-korea-standoff-comparable-to-cuban-missile-crisis>

³¹³ Andrew Greene, North Korea: Kim Jong-un to hold off on Guam missile plan, state media reports, ABC News, August 15, 2017

<https://www.abc.net.au/news/2017-08-15/north-korea-kim-holds-off-on-guam-missile-plan/8810174>

η ύψιστη μορφή επιθετικότητας εναντίον της.³¹⁴ Ως απάντηση λοιπόν στην άσκηση αυτή, η Βόρεια Κορέα, εκτόξευσε από υποβρύχιο, με επιτυχία, το βαλλιστικό πύραυλο Pukkuksong-1, στην εναέρια ζώνη της Ιαπωνίας. Ο πύραυλος είχε εύρος περίπου 500 χιλιομέτρων και για πρώτη φορά καταγράφεται η Βόρεια Κορέα να χρησιμοποιεί τεχνολογία ψυχρής εκτόξευσης, αφού ο πύραυλος ήταν τεχνολογίας στερεών καυσίμων. Ως εκείνη τη στιγμή, οι ειδικοί είχαν συμπεράνει ότι η Βόρεια Κορέα ήταν σε θέση να αναπτύξει μόνο πυραύλους υγρών καυσίμων. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών συνεδρίασε την ίδια μέρα για να συζητήσει το γεγονός.³¹⁵

Μην αφήνοντας την εξέλιξη αυτή αναπάντητη, ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Donald Trump, έγραψε στο Twitter ότι «οι ΗΠΑ μιλάνε με τη Βόρεια Κορέα και για 25 χρόνια της πληρώνουν χρήματα από εκβιασμό».³¹⁶ Παρόλα αυτά, ο Υπουργός Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών είπε σε ερώτηση δημοσιογράφων αν θα εγκαταλείψουν οι ΗΠΑ τις διπλωματικές μεθόδους, ότι «δε βγαίνουμε ποτέ από διπλωματικές λύσεις. Εμείς πάντα αναζητούμε περισσότερα, δεν είμαστε εφησυχασμένοι».³¹⁷ Ως απάντηση στην εκτόξευση των πυραύλων από τη Βόρεια Κορέα, οι Ηνωμένες Πολιτείες, διέταξαν την απογείωση μίας μοίρας βομβαρδιστικών αεροσκαφών, μεταξύ των οποίων ήταν και δύο B-1B και τέσσερα F-35, ενώ διεξήγαγαν και ασκήσεις βομβαρδισμού.³¹⁸

4.12.7 Η Έκτη και πιο ισχυρή Πορηνική Δοκιμή της Βόρειας Κορέας και οι Διεθνείς Κορώσεις

³¹⁴ Ankit Panda, US, South Korea Begin Ulchi-Freedom Guardian 2017 Military Exercises Amid Threats From North Korea, *The Diplomat*, August 21, 2017

<https://thediplomat.com/2017/08/us-south-korea-begin-ulchi-freedom-guardian-2017-war-games-amid-threats-from-north-korea/>

Franz-Stefan Gady, *Russia Flies Nuclear-Capable Bombers Near North Korea*, *The Diplomat*, August 29, 2017

<https://thediplomat.com/2017/08/russia-flies-nuclear-capable-bombers-near-north-korea/>

Al Jazeera, *North Korea slams upcoming US-South military exercises*, August 20, 2017

<https://www.aljazeera.com/news/2017/08/north-korea-slams-upcoming-south-military-exercises-170820064231950.html>

³¹⁵ Everett Rosenfeld, Brooke Singman, Trump says talking to North Korea not the answer, rips US extortion payments, *Fox News*, September 25, 2017 UN Security Council wastes no time, plans to meet late Tuesday to discuss North Korea missile launch, *CNBC*, August 29, 2017

<https://www.cnn.com/2017/08/28/un-security-council-will-meet-tuesday-on-north-korea-missile-launch.html>

³¹⁶ Brooke Singman, Trump says talking to North Korea not the answer, rips US extortion payments, *Fox News*, September 25, 2017

<https://www.foxnews.com/politics/trump-says-talking-to-north-korea-not-the-answer-rips-us-extortion-payments>

³¹⁷ Alexandra Wilts, James Mattis contradicts Trump over North Korea comments: 'We're never out of diplomatic solutions', *Independent*, August 30, 2017 25, 2017.

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/north-korea-trump-mattis-talking-over-diplomacy-response-a7921121.html>

³¹⁸ James Griffiths, Joshua Berlinger, US fighter jets stage mock bombing drill over Korean Peninsula, *CNN*, August 31, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/08/31/politics/us-bombers-korean-peninsula/index.html>.

Στις 3 Σεπτεμβρίου του 2017, η Γεωλογική Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών, εντόπισε σεισμό μεγέθους 6,3 βαθμών της Κλίμακας Ρίχτερ, κοντά στην περιοχή πυρηνικών δοκιμών της Βόρειας Κορέας, Punggye-ri.³¹⁹ Το China Earthquake Networks Center, ανέφερε ότι λίγο αργότερα ακολούθησε και δεύτερος μικρότερος σεισμός που αποδόθηκε στην κατάρρευση της κοιλότητας της περιοχής των δοκιμών.³²⁰ Λόγω του γεγονότος ότι ο σεισμός εντοπίστηκε κοντά στη συγκεκριμένη τοποθεσία, αλλά και του μικρού του βάθους, οι εμπειρογνώμονες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η Βόρεια Κορέα είχε προβεί στην έκρηξη πυρηνική της δοκιμή. Πράγματι, εκπρόσωποι της χώρας ανακοίνωσαν ότι όντως είχε διεξαγάγει η Βόρεια Κορέα την έκρηξη επιτυχημένη πυρηνική της δοκιμή και πως επρόκειτο για δοκιμή βόμβας υδρογόνου που ήταν ικανή να τοποθετηθεί σε διηπειρωτικό βαλλιστικό πύραυλο (ICBM).³²¹ Σύμφωνα με την ανακοίνωση, η βόμβα είχε τη δυνατότητα να πυροδοτηθεί ακόμη και σε μεγάλα ύψη και ότι η κεφαλή της είχε μεταβλητή απόδοση, με ρυθμιζόμενη εκρηκτική ισχύ από δεκάδες έως εκατοντάδες κιλοτόνους TNT.³²² Ουσιαστικά αναφέρθηκε και σε μία νεότερη ανακοίνωση πως επρόκειτο για όπλο δύο σταδίων, άκρως επιτυχημένο για την αποστολή του και ότι η δοκιμή του έγινε βάσει του σχεδιασμού που είχε γίνει χωρίς να προκύψει κάποια διαρροή ραδιενέργειας.³²³ Λίγες ώρες αργότερα, στο πλαίσιο της προπαγάνδας της Βόρειας Κορέας, είδαν το φως της δημοσιότητας και φωτογραφίες του ηγέτη της, τη στιγμή που επιθεωρούσε την πυρηνική βόμβα, πριν τη δοκιμή της.³²⁴ Ο Υπουργός Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, James Mattis, προειδοποίησε ότι «θα υπάρξει μαζική στρατιωτική αντίδραση σε οποιαδήποτε απειλή από τη Βόρεια Κορέα εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών συμπεριλαμβανομένου του Γκουάμ ή των συμμάχων τους».³²⁵ Οι αναλυτές γενικά αυτή τη φορά δεν είχαν λόγο να αμφισβητήσουν την Βορειοκορεατική δήλωση και έκλιναν πως επρόκειτο όντως για βόμβα

³¹⁹ Armand Vervaeck, Very powerful earthquake/NUCLEAR TEST in North Korea - September 3, 2017, Earthquake - Report, September 3, 2017

<https://earthquake-report.com/2017/09/03/strong-earthquake-north-korea-on-september-3-2017/>

³²⁰ Catherine Dill, North Korea nuclear test: 'Tunnel collapse' may provide clues, BBC, September 3, 2017

<https://www.bbc.com/news/41139740>

³²¹ ABC, North Korea says it successfully tested hydrogen bomb, marking sixth nuclear test since 2006, September 3, 2017

<https://www.abc.net.au/news/2017-09-03/north-korea-says-it-successfully-tested-hydrogen-bomb/8867568>

³²² 38 North, Sixth Nuclear Test Detected at Punggye-ri, Declared to be a Hydrogen Bomb, September 3, 2017

<https://www.38north.org/2017/09/nuke090317/>

³²³ Ankit Panda, Vipin Narang, Welcome to the H-Bomb Club, North Korea, The Diplomat, September 5, 2017

<https://thediplomat.com/2017/09/welcome-to-the-h-bomb-club-north-korea/>

Ted Kemp, North Korea hydrogen bomb: Read the full announcement from Pyongyang, CNBC, September 3, 2017

<https://www.cnbc.com/2017/09/03/north-korea-hydrogen-bomb-read-the-full-announcement-from-pyongyang.html>

³²⁴ 38 North, Sixth Nuclear Test Detected at Punggye-ri, Declared to be a Hydrogen Bomb, September 3, 2017.

³²⁵ Angela Dewan, Mattis warns of 'massive military response' to NK nuclear threat, CNN, September 3, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/09/03/politics/trump-north-korea-nuclear/index.html>

υδρογόνου.³²⁶ Ο διευθυντής του Ινστιτούτου Royal United Services, Tom Plant, δήλωσε ότι «οι Βορειοκορεάτες συχνά μπλοφάρουν, αλλά όταν πρόκειται για το πυρηνικό τους πρόγραμμα, συνήθως ότι διατείνονται βγαίνει αληθινό. Μάλλον πρόκειται για θερμοπυρηνική βόμβα και όχι για μια συμβατική ατομική βόμβα».³²⁷ Από την άλλη πλευρά, αρκετοί επιστήμονες δεν ήταν απολύτως βέβαιοι ότι πρόκειται για βόμβα υδρογόνου. Ο διαχωρισμός για το αν πρόκειται για θερμοπυρηνική βόμβα δύο σταδίων ή όπλο σχάσης με ενισχυμένη σύντηξη δεν είναι ευδιάκριτος χωρίς την ύπαρξη επαρκών στοιχείων και δεδομένων.³²⁸ Ουσιαστικά, οι Ηνωμένες Πολιτείες δε λάβανε ξεκάθαρη θέση για το αν πρόκειται για βόμβα υδρογόνου, με μόνη εξαίρεση, στις 15 Σεπτεμβρίου του 2017, τη δήλωση που έκανε ο επικεφαλής της Στρατηγικής Διοίκησης των Ηνωμένων Πολιτειών, John E. Hyten, ότι «όταν μελετώ κάτι τέτοιου μεγέθους, ως στρατιωτικός αξιωματούχος, υποθέτω ότι πρόκειται για βόμβα υδρογόνου».³²⁹ Η Νότια Κορέα αρχικά υποστήριξε με επιφύλαξη, ότι πρόκειται για βόμβα με εκρηκτική ισχύ περίπου 100 κιλοτόνων TNT.³³⁰ Η Ανεξάρτητη Υπηρεσία Σεισμικής Παρακολούθησης, NORSAR, αρχικά θεώρησε πως η έκρηξη ήταν απόδοσης 120 κιλοτόνων TNT, αλλά στην πορεία κατέληξε πως επρόκειτο για 250 κιλοτόνους TNT, με βάση το σεισμό που παρατηρήθηκε.³³¹ Η πλευρά της Ιαπωνίας, υποστήριξε ότι πρόκειται για βόμβα με εκρηκτική ισχύ περίπου 160 κιλοτόνων TNT.³³² Η υπηρεσία US Intelligence, εκτίμησε ότι επρόκειτο για βόμβα ισχύος 140 κιλοτόνων, για να έρθει με άλλη ανακοίνωσή της λίγο αργότερα να διορθώσει την αρχική της εκτίμηση και να καταλήξει πως η βόμβα

³²⁶ Eleanor Albert, North Korea's Military Capabilities, Council of Foreign Relations, Last updated October 8, 2019

<https://www.cfr.org/backgrounder/north-koreas-military-capabilities>

Ian Sample, Did North Korea just test a hydrogen bomb?, The Guardian, September 3, 2017

<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/03/did-north-korea-just-test-a-hydrogen-bomb>

³²⁷ Colin Freeman, North Korea: How did a small, dirt-poor pariah state build its own H-bomb?, The Telegraph, September 28, 2017

<https://www.telegraph.co.uk/news/2017/09/28/north-korea-did-small-dirt-poor-pariah-state-build-h-bomb/>

³²⁸ NTI, "North Korea Nuclear Technology & Nuclear Weapons Program, September 2017

<https://www.nti.org/learn/countries/north-korea/nuclear/>

Ian Sample, Did North Korea just test a hydrogen bomb?, The Guardian, September 3, 2017.

³²⁹ CBS, U.S. nuclear commander assumes North Korea tested H-bomb Sept. 3, September 15, 2017

<https://www.cbsnews.com/news/u-s-nuclear-commander-assumes-north-korea-tested-h-bomb-sept-3/>

³³⁰ Yonhap, N. Korea's apparent sixth nuke test estimated to have yield of 100 kilotons: lawmaker, September 03, 2017

<https://en.yna.co.kr/view/AEN20170903002700315>

³³¹ Anne S. Lycke, The nuclear explosion in North Korea on 3 September 2017: A revised magnitude assessment, NORSAR, September 12, 2017

<https://www.norsar.no/press/latest-press-release/archive/the-nuclear-explosion-in-north-korea-on-3-september-2017-a-revised-magnitude-assessment-article1548-984.html>

Frank V. Pabian, Joseph S. Bermudez Jr., Jack Liu, North Korea's Punggye-ri Nuclear Test Site: Satellite Imagery Shows Post-Test Effects and New Activity in Alternate Tunnel Portal Areas, September 12, 2017

<https://www.38north.org/2017/09/punggye091217/>

³³² Jamie Fullerton, North Korea nuclear programme rocked by 'collapse' of test site, The Telegraph, April 26, 2018

<https://www.telegraph.co.uk/news/2018/04/26/north-korea-nuclear-programme-rocked-collapse-test-site/>

ήταν περίπου 70 έως 280 κιλοτόνων TNT, βάσει και της έρευνας του Κέντρου Τεχνικών Εφαρμογών της Πολεμικής Αεροπορίας των Ηνωμένων Πολιτειών.³³³

Δορυφορικές φωτογραφίες που ήρθαν στο φως από το χώρο δοκιμών Punggye-ri, έδειξαν ότι η δοκιμή πραγματοποιήθηκε σε βάθος 900 μέτρων και επομένως η απόδοσή της θα μπορούσε να είναι περίπου στους 300 κιλοτόνους TNT.³³⁴

Οι αντιδράσεις διεθνώς υπήρξαν άμεσες και έντονες. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών συγκάλεσε έκτακτη συνεδρίαση στις 4 Σεπτεμβρίου του 2017, ύστερα από αίτημα των Ηνωμένων Πολιτειών, της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου,³³⁵ αλλά και χώρες όπως ο Καναδάς, η Κίνα, η Ινδονησία, η Ιαπωνία, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες, η Ρωσία, η Σιγκαπούρη, εξέφρασαν έντονη κριτική για την πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας.³³⁶ Ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, Donald Trump, έκανε ένα tweet στο twitter που έλεγε ότι «Η Βόρεια Κορέα διενήργησε μία σημαντική πυρηνική δοκιμή και τόσο οι δηλώσεις όσο και οι πράξεις της εξακολουθούν να είναι εχθρικές και επικίνδυνες για τις Ηνωμένες Πολιτείες».³³⁷ Σε ερώτηση που δέχθηκε για το αν οι Ηνωμένες Πολιτείες θα επιτεθούν στη Βόρεια Κορέα, η απάντηση που έδωσε ήταν «θα δούμε».³³⁸ Στο ίδιο κλίμα κινήθηκε και ο Υπουργός Άμυνας των Ηνωμένων Πολιτειών, που προειδοποίησε τη

³³³ Ankit Panda, US Intelligence: North Korea's Sixth Test Was a 140 Kiloton 'Advanced Nuclear' Device, The Diplomat, September 6, 2017

<https://thediplomat.com/2017/09/us-intelligence-north-koreas-sixth-test-was-a-140-kiloton-advanced-nuclear-device/>

³³⁴ Jeffrey Lewis, SAR IMAGE OF PUNGGYE-RI, Arms Control Wonk, September 13, 2017

<https://www.armscontrolwonk.com/archive/1203852/sar-image-of-punggye-ri/>

³³⁵ Pamela Falk, U.N. Security Council calls emergency meeting after latest N. Korea nuke test, CBS, September 3, 2017

<https://www.cbsnews.com/news/united-nations-security-council-north-korea-emergency-meeting-hydrogen-bomb/>

³³⁶ Reuters, North Korean nuclear test prompts global condemnation, September 3, 2017

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-reaction/north-korean-nuclear-test-prompts-global-condemnation-idUSKCN1BE0L4>

Justin Trudeau, Statement by the Prime Minister of Canada in response to North Korea's latest testing of a nuclear weapon, September 3, 2017

<https://pm.gc.ca/en/news/statements/2017/09/03/statement-prime-minister-canada-response-north-koreas-latest-testing>

Channel New Asia, Singapore 'strongly condemns' North Korea nuclear test: MFA, September 3, 2017

<https://www.channelnewsasia.com/news/singapore/singapore-strongly-condemns-north-korea-nuclear-test-mfa-9181896>

Sun Star Philippines, Philippines, Indonesia condemn North Korea missile, August 29, 2017

<https://www.sunstar.com.ph/article/161107>

The Star, Malaysia strongly condemns North Korea's missile test, September 4, 2017

<https://www.thestar.com.my/news/nation/2017/09/04/malaysia-strongly-condemns-north-koreas-missile-test/>

³³⁷ Donald J. Trump, North Korea has conducted a major Nuclear Test. Their words and actions continue to be very hostile and dangerous to the United States....., Twitter

BBC, North Korea nuclear test: Trump condemns 'hostile' move, September 3, 2017

<https://www.youtube.com/watch?v=PdxPCeWw75k>

³³⁸ Graham Russell, Tom McCarthy, Nicola Slawson, Melissa Davey, Kevin Raw, Insoon Korea nuclear test: South Korea says it expects further missile launches – as it happened, The Guardian, September 6, 2017

<https://www.theguardian.com/world/live/2017/sep/03/north-korea-nuclear-test-south-korea-yohap-kim-jong-un-live>

Βόρεια Κορέα ότι «θα αντιμετωπίσει μια μαζική στρατιωτική αντίδραση εάν απειλήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες ή τους συμμάχους τους».³³⁹

Η Νότια Κορέα, ως απάντηση σ' αυτή την πρόκληση της Βόρειας Κορέας, διεξήγαγε μία άσκηση βαλλιστικών πυραύλων που έδινε έμφαση στον βαλλιστικό πύραυλο Hyunmoo και στα μαχητικά αεροσκάφη F-15K. Ουσιαστικά επρόκειτο για μία άσκηση που προσομοίωνε επίθεση στη Βόρεια Κορέα χτυπώντας συγκεκριμένους στόχους στις Ανατολικές ακτές της Κορεατικής Χερσονήσου.³⁴⁰

Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών συζήτησε περεταίρω μέτρα κατά της Βόρειας Κορέας.³⁴¹ Προετοίμασε μάλιστα τις Ηνωμένες Πολιτείες να κάνουν πετρελαϊκό εμπάργκο στη Βόρεια Κορέα, να απαγορέψουν τις εξαγωγές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων της, να εμποδίσουν την πρόσληψη Βορειοκορεατών υπαλλήλων στο εξωτερικό και να επιβάλουν προσωπικές κυρώσεις στον Kim Jong-Un.³⁴² Στις 11 Σεπτεμβρίου του 2017 εγκρίνεται η απόφαση 2375 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, παρά τις αντιδράσεις της Κίνας και της Ρωσίας.³⁴³

4.12.8 Η περίοδος μετά την επιβολή νέων κυρώσεων και οι διεθνείς αντιδράσεις στην όξυνση της ρητορικής των δύο κρατών – η Τρίτη εκτόξευση ICBM ικανού να φτάσει τις ΗΠΑ

Ουσιαστικά η Κίνα και η Ρωσία, είχαν διαχωρίσει τη θέση τους νωρίτερα μέσα στο Σεπτέμβριο του 2017, σε δηλώσεις που έγιναν εκ μέρους τους. Ο πρέσβης της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη μάλιστα, ζήτησε να λυθεί το ζήτημα με διάλογο και ειρηνικά μέσα. Όπως είπε χαρακτηριστικά «Η Κίνα δε θα επιτρέψει ποτέ το χάος και τον πόλεμο στην Κορεατική χερσόνησο».³⁴⁴ Από την άλλη πλευρά, ο Πρόεδρος της

³³⁹ Julia Manchester, Mattis warns North Korea of 'massive military response' if it threatens US, allies, September 3, 2017

<https://thehill.com/policy/defense/349081-mattis-on-north-korea-we-are-not-looking-for-the-annihilation-of-north-korea>

³⁴⁰ NDTV, South Korea Missile Exercise After North Korea Nuke Test: Yonhap, September 4, 2017

<https://www.ndtv.com/world-news/south-korea-missile-exercise-after-north-korea-nuke-test-yonhap-1745623>

S. Korea holds missile drill in response to North's nuclear test, France 24, September 4, 2017

<https://www.france24.com/en/20170904-korea-holds-missile-drill-response-north-sixth-nuclear-test>

³⁴¹ United Nations, Security Council Condemns Underground Nuclear Test by Democratic People's Republic of Korea, with Members Calling for Tougher Sanctions, SC/12978, September 4, 2017

<https://www.un.org/press/en/2017/sc12978.doc.htm>

³⁴² Jeremy B White, North Korea: Trump doesn't rule out military strike but says it is 'not our first choice' after call with China, Independent, September 6, 2017

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/north-korea-trump-china-kim-jong-un-latest-news-update-nuclear-threat-military-strike-option-a7933286.html>

³⁴³ Joel Gehrke, UN approves watered-down North Korea sanctions, The Washington Post, September 11, 2017

<https://www.washingtonexaminer.com/un-approves-watered-down-north-korea-sanctions>

³⁴⁴ Rebecca Savransky, Chinese Ambassador: China 'will never allow chaos and war' on the Korean Peninsula, The Hill, September 4, 2017

Ρωσίας, Βλαντιμίρ Πούτιν, περιέγραψε τις προτάσεις των Ηνωμένων Πολιτειών για επιπλέον κυρώσεις στη Βόρεια Κορέα, ως «άχρηστες» και είπε ότι «Η εξάπλωση της στρατιωτικής μανίας σε τέτοιες συνθήκες είναι άσκοπη και αδιέξοδη».³⁴⁵ Στο ίδιο κλίμα, ο Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, Σεργκέι Λαβρόφ εξομοιώνει τον πόλεμο λέξεων μεταξύ του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Donald Trump και του ηγέτη της Βόρειας Κορέας Kim Jong-Un με αγώνα νηπιαγωγείου λέγοντας «Μαζί με την Κίνα θα συνεχίσουμε να αγωνιζόμαστε για λογική προσέγγιση και όχι συναισθηματική όπως συμβαίνει σε ένα νηπιαγωγείο όπου δύο παιδιά αρχίζουν να μαλώνουν και κανείς δε μπορεί να τα σταματήσει».³⁴⁶

Ως προς τις μεθόδους για να ξεπεραστεί αυτό το κλίμα πόλωσης, η Κίνα και η Ρωσία προτείνουν ταυτόχρονο πάγωμα των πυραυλικών δοκιμών από τη Βόρεια Κορέα και των στρατιωτικών ασκήσεων Ηνωμένων Πολιτειών – Νότιας Κορέας και στη συνέχεια, έναρξη των συνομιλιών μεταξύ των δύο κρατών.³⁴⁷ Ουσιαστικά προτείνουν επίλυση σε τέσσερα στάδια, την αλλαγή καθεστώτος στη Βόρεια Κορέα, την κατάρρευση του καθεστώτος, την επιτάχυνση επανένωσης των δύο κρατών και την στρατιωτική επέκταση βόρεια του 38ου παραλλήλου.³⁴⁸ Παρόλα αυτά, μετά από τηλεφωνική επικοινωνία του με τον Κινέζο ομόλογό του Xi Jinping, ο Donald Trump δήλωσε ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες δε θα ανέχονται τις προκλήσεις της Βόρειας Κορέας αν και η στρατιωτική δράση δε θα ήταν η πρώτη επιλογή του».³⁴⁹ Από την άλλη πλευρά, σε δήλωσή του ο Γενικός Γραμματέας του NATO, Jens Stoltenberg, είπε ότι «Η απερίσκεπτη συμπεριφορά της Βόρειας Κορέας αποτελεί παγκόσμια απειλή και απαιτεί παγκόσμια κινητοποίηση, κάτι που φυσικά αφορά και το NATO». Στη συνέχεια ρωτήθηκε αν θα ενεργοποιηθεί το Άρθρο 5 σε περίπτωση που δεχθεί επίθεση το Γκουάμ και ξεκαθάρισε ότι «Δε θα εικάσω αν το Άρθρο 5 θα εφαρμοστεί σε μία τέτοια περίπτωση».³⁵⁰ Αλλά και ο Donald Trump προειδοποίησε επίσης ότι οι

<https://thehill.com/policy/defense/349119-chinese-ambassador-to-the-un-china-will-never-allow-chaos-and-war-on-the>

³⁴⁵ Justin McCurry, Tom Phillips, North Korea nuclear crisis: Putin warns of planetary catastrophe, The Guardian, September 5, 2017

<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/05/south-korea-minister-redeploying-us-nuclear-weapons-tensions-with-north>

³⁴⁶ BBC, North Korea: Trump and Kim call each other mad, September 22, 2017

<https://www.bbc.com/news/world-asia-41356836>

³⁴⁷ BBC, North Korea crisis: What will Russia do?, September 9, 2017

<https://www.bbc.com/news/world-europe-41172488>

³⁴⁸ Somini Sengupta, After U.S. Compromise, Security Council Strengthens North Korea Sanctions, New York Times, September 11, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/09/11/world/asia/us-security-council-north-korea.html>

Joel Gehrke, UN approves watered-down North Korea sanctions, Washington Examiner, September 11, 2017

<https://www.washingtonexaminer.com/un-approves-watered-down-north-korea-sanctions>

³⁴⁹ Jeremy B White, North Korea: Trump doesn't rule out military strike but says it is 'not our first choice' after call with China, Independent, September 6, 2017

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/north-korea-trump-china-kim-jong-un-latest-news-update-nuclear-threat-military-strike-option-a7933286.html>

³⁵⁰ Kylie MacLellan, NATO's Stoltenberg says North Korea's 'reckless behavior' requires global response, Reuters, September 10, 2019

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-nato/natos-stoltenberg-says-north-koreas-reckless-behavior-requires-global-response-idUSKCN1BLOAT>

κυρώσεις της απόφασης 2375 του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά της Βόρειας Κορέας «είναι τίποτα σε σύγκριση με αυτό που τελικά θα πρέπει να συμβεί».³⁵¹

Στις 14 Σεπτεμβρίου, η Βόρεια Κορέα απείλησε να «βυθίσει» την Ιαπωνία και να μετατρέψει τις Ηνωμένες Πολιτείες σε «στάχτη και σκοτάδι». Η Ιαπωνία αντέδρασε ισχυριζόμενη ότι η δήλωση αυτή τους προκαλεί έκπληξη και ότι είναι εξαιρετικά προκλητική.³⁵² Την επόμενη ημέρα, η Βόρεια Κορέα εκτόξευσε έναν πύραυλο μεσαίου βεληνεκούς που πέταξε πάνω από την Ιαπωνία και κατέληξε στον δυτικό Ειρηνικό. Ο πύραυλος αυτός ήταν ο πρώτος της Βόρειας Κορέας που πέταξε τόσο μακριά και μάλιστα πάνω από την Ιαπωνία. Η πτήση του διήρκεσε 19 λεπτά και το μέγιστο ύψος που έφτασε ήταν τα 770 χιλιόμετρα. Η συνολική απόσταση που διένυσε ήταν τα 3.700 χιλιόμετρα.³⁵³ Η Βόρεια Κορέα απείλησε πως επιπλέον κυρώσεις θα οδηγήσουν σε πιο σκληρή στάση της και επιτάχυνση του πυρηνικού της προγράμματος.³⁵⁴ Ο Λευκός Οίκος δήλωσε ότι ο Πρόεδρος Donald Trump και ο Κινέζος ομόλογός του Χι Jinping συζήτησαν για τις συνεχείς δοκιμές πυρηνικών όπλων και βαλλιστικών πυραύλων της Βόρειας Κορέας και δεσμεύθηκαν να «μεγιστοποιήσουν την πίεση στη Βόρεια Κορέα μέσω σθεναρής επιβολής» των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τη Βόρεια Κορέα. Η απάντηση του Kim Jong-Un όμως, ήταν ότι θα επιταχύνει το πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας του.³⁵⁵ Από την πλευρά του, ο Donald Trump στέλνει μία αυστηρή επιστολή προς τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, δηλώνοντας ότι «αν αναγκαστεί να υπερασπιστεί το κράτος του ή τους συμμάχους των Ηνωμένων Πολιτειών δε θα έχει καμία επιλογή παρά να καταστρέψει τη Βόρεια Κορέα. Ο Kim Jong-Un βρίσκεται σε μια αποστολή αυτοκτονίας για τον εαυτό του και το καθεστώς του. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι πρόθυμες και ικανές, αλλά ελπίζουμε να μην γίνει απαραίτητο να το αποδείξουν».³⁵⁶ Στην ίδια επιστολή, κατέκρινε και τη στάση της Κίνας χωρίς να την κατονομάζει, αναφερόμενος ότι προκαλεί «οργή το γεγονός ότι ορισμένα έθνη όχι μόνο θα εμπορεύονταν με ένα τέτοιο καθεστώς, αλλά θα προωθούσαν μια χώρα που θέτει σε κίνδυνο τον κόσμο με πυρηνικές συγκρούσεις». Πράγματι, την επόμενη κιόλας ημέρα, ο Donald Trump εξέδωσε διάταγμα, σύμφωνα με το οποίο ενίσχυε τις αμερικανικές κυρώσεις εναντίον της Βόρειας Κορέας. Ουσιαστικά, το Υπουργείο Οικονομικών των Ηνωμένων Πολιτειών είχε την

³⁵¹ Eric Yong Joong Lee, Will Trump's Military Option against North Korea Work? Legal and Political Restraints, *Journal of East Asia & International Law*, 2017.

³⁵² Justin McGurry, We will sink Japan and turn US to 'ashes and darkness', says North Korea, *The Guardian*, September 14, 2017

<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/14/north-korea-threat-sink-japan-us-ashes-darkness>

³⁵³ James Griffiths, Zachary Cohen, Joshua Berlinger, North Korea launches missile over Japan, *CNN*, September 14, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/09/14/asia/north-korea-missile-launch/index.html>

³⁵⁴ BBC, North Korea says sanctions will accelerate nuclear programme, September 18, 2017

<https://www.bbc.com/news/world-asia-41309774>

³⁵⁵ BBC, North Korea says sanctions will accelerate nuclear programme, September 18, 2017.

³⁵⁶ White House, Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly, September 19, 2017

<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/>

Mythili Sampathkumar, Andrew Buncombe, Trump vows to 'totally destroy North Korea' if it threatens US, *The Independent*, September 19, 2017

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-north-korea-un-speech-destroy-kim-jong-un-us-threat-nuclear-a7955631.html>

εξουσιοδότηση να ελέγξει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις επιχειρήσεις που συνεργάζονται με τη Βόρεια Κορέα, με όρο να συνεργάζονται είτε με τις Ηνωμένες Πολιτείες είτε με τη Βόρεια Κορέα, σε καμία όμως περίπτωση και με τις δύο.³⁵⁷ Ως απάντηση στη σκλήρυνση της στάσης των Ηνωμένων Πολιτειών, ο Kim Jong-Un, αποκάλεσε τον Donald Trump ως «Ξεμωραμένο, γέρο τρελό».³⁵⁸

Ο Υπουργός Εξωτερικών της Βόρειας Κορέας, από την άλλη, κατηγορήσε τον Trump ότι ουσιαστικά «κήρυξε τον πόλεμο»,³⁵⁹ αναφερόμενος σε tweet του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, ότι «η Βόρεια Κορέα δε θα υπάρχει για πολύ». Ο Λευκός Οίκος απάντησε ότι σε καμία περίπτωση οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν κήρυξαν τον πόλεμο. Λίγες μέρες μετά, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Πολιτειών, Rex Tillerson, δήλωσε ότι είναι σε «άμεση επαφή» με τη Βόρεια Κορέα και ότι υπάρχουν «Γραμμές επικοινωνίας με την Πιονγιανγκ», πως δε βρίσκονται σε μία «σκοτεινή κατάσταση» και ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες «διερευνούσαν τη δυνατότητα άμεσων συνομιλιών».³⁶⁰ Υπονομεύοντας όμως, αυτό το κλίμα προσέγγισης προς τη Βόρεια Κορέα, ο Donald Trump έγραψε στο twitter ότι ο Tillerson «χάνει τον χρόνο του».³⁶¹ Δυναμιτίζοντας το κλίμα ακόμη περισσότερο, ο πρώην Διευθυντής της CIA, John Brennan, δήλωσε ότι «οι πιθανότητες στρατιωτικής σύγκρουσης στην Κορεατική χερσόνησο είναι μεγαλύτερες από ότι πριν χρόνια. Δεν

³⁵⁷ BBC, North Korea: Trump signs new order to widen sanctions, September 22, 2017

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-41354664>

White House, Presidential Executive Order on Imposing Additional Sanctions with Respect to North Korea, September 21, 2017

<https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-executive-order-imposing-additional-sanctions-respect-north-korea/>

White House, Press Briefing by Treasury Secretary Steven Mnuchin, September 21, 2017

<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/press-briefing-treasury-secretary-steven-mnuchin-092117/>

Gabby Morrongiello, Treasury puts foreign institutions 'on notice' over business with North Korea, Washington Examiner, September 21, 2017

<https://www.washingtonexaminer.com/treasury-puts-foreign-institutions-on-notice-over-business-with-north-korea>

³⁵⁸ BBC, Deranged! Donald Trump and Kim Jong-un's war of words, September 22, 2017

<http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/41359557/deranged-donald-trump-and-kim-jong-uns-war-of-words>

National Committee on North Korea, Statement of Chairman of State Affairs Commission of DPRK, September 22, 2017

https://www.ncnk.org/resources/publications/kju_statement_to_trump.pdf/file_view

Phil McCausland, Kim Jong Un Calls President Trump Dotard and Frightened Dog, NBC, September 22, 2017

<https://www.nbcnews.com/news/world/north-korea-s-kim-jong-un-calls-president-trump-frightened-n803631>

Rachel Chason, J. Freedom du Lac, What is the definition of dotard, which North Korea called Trump, The Washington Post, September 22, 2017

<https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2017/09/21/a-short-history-of-the-word-dotard-which-north-korea-called-trump/>

³⁵⁹ Demetri Sevastopulo, Katrina Manson, North Korea accuses Trump of making declaration of war, Financial Times, September 26, 2017

<https://www.ft.com/content/f43863bc-a20e-11e7-9e4f-7f5e6a7c98a2>

³⁶⁰ BBC, North Korea and US 'in direct contact', says Tillerson, September 30, 2017

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-41454007>

³⁶¹ CBS, Trump on N. Korea, October 1, 2017

<https://www.cbsnews.com/video/trump-says-tillerson-wasting-his-time-trying-to-negotiate-with-n-korea/>

πιστεύω ότι είναι στα σχέδια να γίνει αλλά οι πιθανότητες είναι 1 στις 4 ή 1 στις 5, ποσοστό πολύ υψηλό».³⁶²

Ωστόσο, στο στρατόπεδο των συμμάχων των Ηνωμένων Πολιτειών, η κοινή γνώμη είχε διχαστεί σχετικά με την πυρηνική επιλογή που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στην περιοχή. Ο λόγος που ξεκίνησαν αυτές οι συζητήσεις, ήταν ο φόβος ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα δίσταζαν να υπερασπιστούν τη Νότια Κορέα και την Ιαπωνία, αν αυτό οδηγούσε τη Βόρεια Κορέα στο να στείλει κάποιον πύραυλο στις ηπειρωτικές ΗΠΑ.³⁶³ Ουσιαστικά ζητούσαν την επαναφορά των τακτικών πυρηνικών όπλων των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή, που είχαν αποσυρθεί ήδη από το 1991. Η Νότια Κορέα μάλιστα, έβλεπε πολύ θετικά το γεγονός της κατασκευής πυρηνικών όπλων στην περιοχή.³⁶⁴ Αξιωματούχος της Νότιας Κορέας μάλιστα, δήλωσε ότι «μόνο αν διαθέτουμε πυρηνικά όπλα, θα μπορούμε να διαπραγματευτούμε με τη Βόρεια Κορέα επί ίσοις όροις» για να πάρει θέση στο ζήτημα και ο γεροϋσιαστής John MacCain και να ισχυριστεί ότι «οι ΗΠΑ θα πρέπει να εξετάσουν τη διάθεση πυρηνικών όπλων στη Νότια Κορέα».³⁶⁵ Στο ίδιο κλίμα δηλώσεων κινήθηκε και ο Υπουργός Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Henry Kissinger, ο οποίος και δήλωσε ότι «Αν η Βόρεια Κορέα συνεχίσει να διαθέτει πυρηνικά όπλα, τα πυρηνικά όπλα θα πρέπει να εξαπλωθούν και στην υπόλοιπη Ασία».³⁶⁶

Στις 13 Νοεμβρίου του 2017, συνέβη κάτι που τάραξε ακόμη περισσότερο τις ισορροπίες μεταξύ των δύο κρατών. Βορειοκορεάτες στρατιώτες, εμπόδισαν τη διέλευση από την αποστρατικοποιημένη ζώνη, του αποστάτη της Βόρειας Κορέας Oh Chong, με 40 πυροβολισμούς εναντίον του.³⁶⁷ Το περιστατικό αυτό ήταν πολύ σοβαρό και θεωρήθηκε από τη Νότια Κορέα, ως παραβίαση της εκεχειρίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, αντέδρασαν άμεσα και επανένταξαν τη Βόρεια Κορέα στα κράτη που αποτελούν διεθνή τρομοκρατική απειλή. Η Βόρεια Κορέα εξέλαβε την εξέλιξη αυτή ως «σοβαρή πρόκληση».³⁶⁸ Οι συνθήκες όπως φαίνεται οδηγούν την κατάσταση σε

³⁶² Margaret Hynds, Former CIA chief John Brennan puts chance of North Korean conflict at 20 to 25 percent, CBS, October 19, 2017

<https://www.cbsnews.com/news/former-cia-chief-john-brennan-rates-chance-of-north-korean-conflict-at-20-to-25-percent/>

³⁶³ David E. Sanger, Choe Sang-Hun and Motoko Rich, North Korea Rouses Neighbors to Reconsider Nuclear Weapons, The New York Times, October 28, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/10/28/world/asia/north-korea-nuclear-weapons-japan-south-korea.html>

³⁶⁴ Hyunmin Michael Kang, South Korea's Heated Debate Over the Possibility of Tactical Nukes, The Diplomat, September 22, 2017

<https://thediplomat.com/2017/09/south-koreas-heated-debate-over-the-possibility-of-tactical-nukes/>

³⁶⁵ Alexandra Field, South Korean opposition leader: Nukes are the only way to guarantee peace, CNN, October 19, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/10/18/asia/south-korea-trump-nukes/index.html>

³⁶⁶ David E. Sanger, Choe Sang-Hun and Motoko Rich, North Korea Rouses Neighbors to Reconsider Nuclear Weapons, The New York Times, October 28, 2017.

³⁶⁷ Joshua Berlinger, North Korea denounces US terror listing as a Dramatic video shows North Korean soldier's escape across border, serious provocation, CNN, December 5, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/11/21/asia/north-korea-defector/index.html>

³⁶⁸ Michael D. Shear; David E. Sanger, Trump Returns North Korea to List of State Sponsors of Terrorism, The New York Times, November 20, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/11/20/us/politics/north-korea-trump-terror.html>

Westcott, Ben, North Korea denounces US terror listing as a serious provocation, CNN, November 22, 2017

περεταίρω ένταση, καθώς η Βόρεια Κορέα στις 28 Νοεμβρίου του 2017, προχωρά στην τρίτη δοκιμή διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου, του Hwasong-15.³⁶⁹

Πρόκειται για πύραυλο που ο κινητήρας του χρειάζεται ουσιαστικά δύο κινητήρες του πυραύλου Hwasong-14.³⁷⁰ Ο συγκεκριμένος πύραυλος, πέταξε σε ύψος ρεκόρ, στα 4.506 χιλιόμετρα και προσγειώθηκε στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της Ιαπωνίας, σε απόσταση 965 χιλιομέτρων, όπου και χωρίστηκε σε τρία μέρη.³⁷¹ Οι επιστήμονες και αναλυτές, είναι σίγουροι πως πρόκειται για διηπειρωτικό πύραυλο ICBM, λόγω του ύψους που έφθασε και επίσης θεωρούν ότι ένας αντίστοιχος πύραυλος θα μπορούσε όντως να πλήξει τις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες. Σε ερώτηση που δέχθηκε ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με το γεγονός της δοκιμής, απάντησε ότι «θα το αντιμετωπίσουμε», βεβαιώνοντας με την απάντησή του πως όντως πρόκειται για μια σοβαρή απειλή.³⁷²

Λίγο πριν το τέλος του 2017, παρατηρήθηκε κίνηση από Ρωσικά και Κινέζικα πλοία που μετέφεραν πετρέλαιο στη Βόρεια Κορέα, παρά τις κυρώσεις που είχαν επιβληθεί σε αυτή. Ο Donald Trump φωτογραφίζει την Κίνα ως υπαίτια για ό,τι συνέβη και για τη γενικότερη υποστήριξη που παρέχει στη Βόρεια Κορέα. Μάλιστα, η Νότια Κορέα κατάσχει ένα πλοίο προέλευσης Χονγκ Κονγκ με 23 μέλη πληρώματος. Το πλοίο είχε παραδώσει 600 τόνους πετρέλαιο στη Βόρεια Κορέα.³⁷³

<https://edition.cnn.com/2017/11/22/asia/north-korea-us-terror-provocation/index.html>

³⁶⁹ Michael Ellemann, North Korea's Third ICBM Launch, 38 North, November 29, 2017

<https://www.38north.org/2017/11/melleman112917/>

Lily Hay Newman, North Korea's Latest Missile Test Was Even Scarier Than It Seemed, Wired, January 12, 2018

<https://www.wired.com/story/north-korea-missile-test-scarier-than-it-seemed/>

Nick Schiffrin, Report claims North Korea obtained rocket engines from a Ukrainian factory, PBSO, August 14, 2017

<https://www.pbs.org/newshour/show/report-claims-north-korea-obtained-rocket-engines-ukrainian-factory>

William J. Broad, David E. Sanger, The Rare, Potent Fuel Powering North Korea's Weapons, *The New York Times*, September 17, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/09/17/world/asia/north-korea-rocket-fuel-missiles.html>

James Griffiths, North Korea's new Hwasong-15 missile: What the photos show, CNN, December 1, 2017

<https://edition.cnn.com/2017/11/29/asia/north-korea-hwasong-15-missile/index.html>

³⁷⁰ Choe Sang-hun *The New York Times* (1 December 2017) "Photos hint at greater threat of new Korean missile" p. A11

³⁷¹ John Smith, Michelle Nichols, U.S. warns North Korean leadership will be 'utterly destroyed' in case of war, Reuters, November 28, 2017

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles/u-s-warns-north-korean-leadership-will-be-utterly-destroyed-in-case-of-war-idUSKBN1DS2MB>

³⁷² Steve Holland, Eric Walsh, Trump says North Korea missile launch a situation that we will handle, Reuters, November 28, 2017

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-trump/trump-says-north-korea-missile-launch-a-situation-that-we-will-handle-idUSKBN1DS2T1>

³⁷³ Choe Sang-Hun, South Korea Seizes Ship Suspected of Sending Oil to North Korea, *The New York Times*, December 29, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/12/29/world/asia/south-korea-ship-seized.html>

Charles Clover, Chinese ships accused of breaking sanctions on North Korea, December 27, 2017

<https://www.ft.com/content/21a0407e-eadd-11e7-bd17-521324c81e23>

Deutsche Welle, South Korea confirms it has seized tanker suspected of delivering oil to North Korea, December 29, 2017

<https://www.dw.com/en/south-korea-confirms-it-has-seized-tanker-suspected-of-delivering-oil-to-north-korea/a-41972044>

4.12.9 Το τέλος της κρίσης και η επικέντρωση στις Διαπραγματεύσεις

Παρόλα αυτά, ενώ το 2017 ήταν μία χρονιά εντάσεων για τις σχέσεις της Βόρειας Κορέας με τα υπόλοιπα κράτη λόγω της κρίσης που ξεκίνησε την άνοιξη του ίδιου έτους και των πυρηνικών δοκιμών στις οποίες προχώρησε η Βόρεια Κορέα, το 2018 ήταν μία χρονιά που μάλλον χαρακτηρίζεται από διπλωματικές ενέργειες και κινήσεις συμφιλίωσης της με τα κράτη του δυτικού κόσμου. Αν και η βασική κατεύθυνση ήταν αυτή της διπλωματίας, σε συνέχεια όσων παραβιάσεων αναφέρθηκαν προηγουμένως, η Βόρεια Κορέα, είχε προβεί και σε άλλες παραβιάσεις. Στις αρχές του 2018 έγινε γνωστό από τους New York Times ότι περίπου 147.000 εργαζόμενοι από τη Βόρεια Κορέα εργάζονται στο εξωτερικό και μέρος του μισθού τους καλύπτεται από την κυβέρνηση της Βόρειας Κορέας, περίπου το 30 με 80 τοις εκατό αυτού. Πρόκειται για ναυπηγείο, κατασκευαστή εμπορευματοκιβωτίων και θερμοκήπια στην Πολωνία.³⁷⁴

Το πρώτο θετικό βήμα έγινε με την αποκατάσταση της ανοικτής τηλεφωνικής γραμμής της Βόρειας Κορέας με τη Νότια Κορέα και συνεχίστηκε κατά τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες που έγιναν στη Νότια Κορέα και οι αθλητές των δύο χωρών διέσχισαν μαζί τη διαδρομή στο στάδιο κατά την τελετή έναρξης κρατώντας τη σημαία της ενοποιημένης Κορέας μετά από συμφωνία που έγινε ανάμεσα στις δύο χώρες να έχουν κοινή εμφάνιση για τα επόμενα δύο χρόνια στους διεθνείς αγώνες.³⁷⁵

5. Στροφή ΗΠΑ και Βόρειας Κορέας στις Διαπραγματεύσεις

5.1 Η Διακήρυξη Panmunjom

Η Βόρεια Κορέα εξακολούθησε να επενδύει προς την κατεύθυνση της διπλωματίας και με άλλους τρόπους.

Όμως, το κλίμα ειρήνης και συμφιλίωσης σύντομα διαταράχθηκε, στις 13 Ιανουαρίου του 2018, από τον πανικό που επικράτησε στη Χαβάη, όταν οι κάτοικοι δέχθηκαν ψευδή μηνύματα για επικείμενη απειλή τους από βαλλιστικούς πυραύλους,

³⁷⁴ Peter S. Goodman, Choe Sang-Hun, Joanna Berendt, Even in Poland, Workers' Wages Flow to North Korea, The New York Times, December 31, 2017

<https://www.nytimes.com/2017/12/31/world/europe/north-korea-poland-workers.html>

³⁷⁵ Justin McGurry, North Korea agrees to send athletes to Winter Olympics after talks with South, The Guardian, January 9, 2018

<https://www.theguardian.com/world/2018/jan/09/north-south-korea-talks-winter-olympics-nuclear>

για να έρθει ένα δεύτερο μήνυμα στην πορεία και να διαψεύσει το πρώτο. Το περιστατικό ακόμα διερευνάται αν και είναι πολύ πιθανό να εντάσσεται στον πόλεμο προπαγάνδας που συνηθίζεται ως τακτική στη Βόρεια Κορέα.³⁷⁶ Στα μέσα Φεβρουαρίου του 2018, η διοίκηση του Donald Trump αρνήθηκε να εξετάσει μια προληπτική επίθεση κατά της Βόρειας Κορέας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, θα επέμεναν μέσω οικονομικών κυρώσεων αν και όπως αφέθηκε να εννοηθεί, οι στρατιωτικές λύσεις θα παρέμεναν πάντα στο τραπέζι μέχρι η Βόρεια Κορέα να εγκαταλείψει τα πυρηνικά όπλα «με τον έναν ή τον άλλον τρόπο».³⁷⁷

Μετά από αυτό το γεγονός, η Βόρεια Κορέα ανέστειλε τις πυρηνικές και πυραυλικές της δοκιμές και προχώρησε σε συνομιλίες με τη Νότια Κορέα οι οποίες και οδήγησαν στην υπογραφή της Διακήρυξης Panmunjom για την ειρήνη, την ευημερία και την επανένωση της Κορεατικής Χερσονήσου στις 27 Απριλίου του 2018. Σύμφωνα με αυτή τη διακήρυξη οι δύο χώρες συμφώνησαν να συνεργαστούν για τον τερματισμό των διαιρέσεων και της αντιπαράθεσης μεταξύ τους, εγκαινιάζοντας μία περίοδο εθνικής συμφιλίωσης, ειρήνης, ευημερίας και καλύτερης επικοινωνίας στην Κορεατική χερσόνησο.³⁷⁸ Επιπλέον και τα δύο κράτη συμφώνησαν να εργαστούν στον τομέα της αποπυρηνικοποίησης της χερσονήσου και να επιδιώξουν τη διεθνή συνεργασία.³⁷⁹

³⁷⁶ Javier E. David, False alarm sends Hawaii scrambling amid report of a ballistic missile heading toward the island, CNBC, January 13, 2018

<https://www.cnb.com/2018/01/13/hawaii-cell-phone-users-hit-with-false-alarm-of-a-ballistic-missile-heading-toward-the-island.html>

Alex Wellerstein, This is Not a Drill Lessons from the Hawaii False Missile Alert, The Stanley Foundation, January, 2018

<https://www.stanleyfoundation.org/articles.cfm?id=889&title=This-is-%3C%3ENot%3C%3E-a-Drill>

William J. Perry, The Terrifying Lessons of Hawaii's Botched Missile Alert, Politico Magazine, January 15, 2018

<https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/15/the-terrifying-lessons-of-hawaiis-botched-missile-alert-216325>

³⁷⁷ Matthew Pennington, U.S. Denies Plan for 'Bloody Nose' Strike on North Korea, Bloomberg, February 15, 2018

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-15/trump-administration-denies-plan-for-strike-on-north-korea>

David Brunnstrom, No 'bloody nose' plan for North Korea: U.S. official, senators, Reuters, February 15, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-usa-bloodynose/no-bloody-nose-plan-for-north-korea-u-s-official-senators-idUSKCN1FZ2KK>

Rebecca Kheel, Trump official denies US planning 'bloody nose' strike on North Korea, The Hill, February 15, 2018

<https://thehill.com/policy/defense/374049-state-official-senators-administration-does-not-have-bloody-nose-strategy-for>

³⁷⁸ Dhaka Tribune, Panmunjom Declaration: The key points, April 27, 2018

<https://www.dhakatribune.com/world/asia/2018/04/27/panmunjom-declaration-key-points>

³⁷⁹ Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, Panmunjom Declaration for Peace, Prosperity and Unification of the Korean Peninsula, April 27, 2018

http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5478/view.do?seq=319130&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&company_cd=&company_nm=&page=1&titleNm=

Anna Fifield, In a feel-good Korea summit, Kim lays the groundwork for meeting with Trump, The Washington Post, April 27, 2018

https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/north-and-south-korea-agree-to-work-toward-common-goal-of-denuclearization/2018/04/27/7dcb03d6-4981-11e8-8082-105a446d19b8_story.html

Αναλυτικότερα, οι ειρηνευτικές προσπάθειες ξεκίνησαν στις 27 Απριλίου του 2018, με μία συνάντηση ιστορικής σημασίας. Ηγέτης της Βόρειας Κορέας, για πρώτη φορά μετά το τέλος του Κορεατικού Πολέμου, διασχίζει την αποστρατικοποιημένη ζώνη και μαζί με τον ομόλογό του Πρόεδρο Moon, της Νότιας Κορέας, έκαναν ένα βήμα μπροστά στη Βόρεια Κορέα περνώντας τα σύνορα. Οι δύο ηγέτες, υπέγραψαν τη διακήρυξη Panmunjom, μεγάλης αξίας συμφωνία και ανανέωσαν το ραντεβού τους για το φθινόπωρο, όπου ο Πρόεδρος Moon θα επισκεπτόταν τη Βόρεια Κορέα.³⁸⁰

Ουσιαστικά, μέσω της διακήρυξης Panmunjom συμφωνήθηκε η προώθηση της κοινής ευημερίας και επανένωσης της Κορέας, μέσω της βελτίωσης και ανάπτυξης των δια-κορεατικών σχέσεων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με συνεχείς συνομιλίες υψηλού επιπέδου σε επίπεδο εργασίας και με την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας. Επίσης, με την ίδρυση κοινού γραφείου διασύνδεσης στο Gaesong μεταξύ της Νότιας και Βόρειας Κορέας, με πολυμερή συνεργασία και ανταλλαγή. Ένα ακόμη βήμα, θα ήταν οι συνομιλίες για επανασύνδεση οικογενειών αλλά και η σύνδεση και ο εκσυγχρονισμός δρόμων με τους σιδηρόδρομους Donghae και Gyeongui. Ακόμη, συμφωνήθηκε η εξάλειψη της στρατιωτικής έντασης και του κινδύνου να ξεσπάσει πόλεμος. Αυτό θα ήταν εφικτό με την παύση κάθε εχθρικής πράξης, με το σχεδιασμό ζώνης ειρήνης στη δυτική ακτή της χερσονήσου, με την καθιέρωση στρατιωτικών μέτρων αμοιβαίας εγγύησης μέσω υψηλού επιπέδου συνομιλιών στον στρατιωτικό τομέα. Τέλος, συμφωνήθηκε η καθιέρωση μόνιμου και ειρηνικού καθεστώτος στην Κορεατική χερσόνησο, μέσω της παρούσας συμφωνίας που θα ήταν απαράβατη, του σταδιακού αφοπλισμού και της πλήρους αποπυρηνικοποίησης της Κορεατικής Χερσονήσου.³⁸¹ Η Διακήρυξη Panmunjom, αποτέλεσε το πρώτο πολύ σοβαρό βήμα για το κλίμα ειρήνης και συμφιλίωσης μεταξύ των χωρών της Κορεατικής χερσονήσου αλλά και για τη βελτίωση της εικόνας της Βόρειας Κορέας στο σύνολο των κρατών.

5.2 Η Πρώτη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας

Η Διακήρυξη Panmunjom αποτέλεσε μόνο την αρχή των διπλωματικών επαφών της Βόρειας Κορέας με την δυτική πλευρά, καθώς ακολούθησε σειρά συναντήσεων του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Donald Trump³⁸² με τον ηγέτη της Βόρειας Κορέας Kim Jong-Un.

Η πρώτη συνάντηση έγινε στις 12 Ιουνίου του 2018 στη Σιγκαπούρη. Στο τέλος της διμερούς συνόδου, οι δύο πλευρές με κοινή δήλωση ζητούσαν την «πλήρη

³⁸⁰ Christine Kim, Josh Smith, Inter-Korean Summit Press Corps, Kim becomes first North Korean leader to cross border into South since war, Reuters, April 27, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-southkorea-summit-crossing/kim-becomes-first-north-korean-leader-to-cross-border-into-south-since-war-idUSKBN1HY01L>

³⁸¹ Panmunjom Declaration on Peace, Prosperity and Reunification of the Korean Peninsula, http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5478/view.do?seq=319130&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&company_cd=&company_nm=&page=1&titleNm=

³⁸² Honk Seok – Hyun, Trump's New North Korea Strategy Might Actually Work, New Perspectives Quarterly, 2018.

αποπυρηνικοποίηση της κορεατικής χερσονήσου». Βέβαια, πριν καταλήξουν οι δύο ηγέτες στη συνάντησή τους, προηγήθηκε μία περίοδος έντασης που προμήνυε ότι η προαναγγελθείσα από τις 8 Μαρτίου σύνοδος μάλλον θα ματαιωνόταν. Ουσιαστικά, ο Donald Trump είχε ανακοινώσει από τις αρχές Μαρτίου την επικείμενη συνάντησή του με τον Βορειοκορεάτη ηγέτη και μάλιστα είχε αναφέρει ότι οι κυρώσεις που έχουν επιβληθεί στη Βόρεια Κορέα θα παραμείνουν, παρά την προγραμματισμένη σύνοδο.³⁸³ Η συνάντηση των δύο ηγετών ήταν προγραμματισμένη για τον Ιούνιο, με τον Donald Trump να ακυρώνει τη σύνοδο στα τέλη Μαΐου λόγω της «τεράστιας οργής και εχθρότητας που εκδηλώνεται από τον Kim Jong-Un».³⁸⁴ Λίγες μέρες αργότερα, την 1η Ιουνίου του 2018, ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ανέτρεψε την ακύρωση της συνόδου και επιβεβαίωσε ότι θα διεξαχθεί κανονικά, όπως και ήταν προγραμματισμένο να γίνει.³⁸⁵ Μετά το πέρας των συνομιλιών, οι δύο ηγέτες υπέγραψαν κοινή δήλωση με τίτλο «Κοινή δήλωση του Προέδρου Donald J. Trump των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και του Προέδρου Kim Jong-Un της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κορέας στη Σύνοδο Κορυφής της Σιγκαπούρης». Η δήλωση αυτή, αναφέρει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας δεσμεύονται να καθιερώσουν νέες σχέσεις σύμφωνα με την επιθυμία των λαών των δύο χωρών για ειρήνη και ευημερία. Επίσης, θα ενώσουν τις προσπάθειές τους για την οικοδόμηση ενός σταθερού ειρηνικού καθεστώτος στην Κορεατική χερσόνησο. Ακόμη, επιβεβαιώνοντας τη δήλωση Panmunjom της 27ης Απριλίου του 2018, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας, δεσμεύεται να εργαστεί για την πλήρη αποπυρηνικοποίηση της Κορεατικής χερσονήσου. Τέλος, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας δεσμεύονται να επαναφέρουν τις λίστες με τους αιχμαλώτους πολέμου και τους αγνοούμενους, αλλά και να βοηθήσουν τον άμεσο επαναπατρισμό όσων έχουν ήδη εντοπιστεί.³⁸⁶

Παρότι το κλίμα μεταξύ των δύο κρατών είχε αλλάξει ριζικά, τον Ιούνιο το ειδησεογραφικό δίκτυο NBC ανέφερε ότι η υπηρεσία U.S. intelligence, πίστευε ότι η Βόρεια Κορέα αύξησε την παραγωγή εμπλουτισμένου ουρανίου για πυρηνικά όπλα και ότι είχε πολλές ακόμη μυστικές πυρηνικές εγκαταστάσεις πέρα από την ήδη γνωστή του Yongbyon.³⁸⁷ Πράγματι, στους ισχυρισμούς αυτούς, έρχονται να προστεθούν και αυτοί Αμερικανών αξιωματούχων, που τον Αύγουστο δήλωσαν ότι η Βόρεια Κορέα θα μπορούσε να συνεχίσει να κατασκευάζει πυρηνικά όπλα. Μάλιστα,

³⁸³ Ali Vitali, President Trump agrees to meet with North Korea's Kim Jong Un, NBC News, March 9, 2018

<https://www.nbcnews.com/politics/white-house/south-koreans-deliver-letter-trump-kim-jong-un-n855051>

³⁸⁴ Channel New Asia, Trump calls off Singapore summit with North Korea, May 24, 2018

<https://www.channelnewsasia.com/news/asia/donald-trump-calls-off-kim-jong-un-north-korea-summit-singapore-10275300>

³⁸⁵ Channel New Asia, US-North Korea summit back on, Trump says after meeting Kim envoy, June 2, 2018

<https://www.channelnewsasia.com/news/world/us-north-korea-summit-back-on-trump-says-after-meeting-kim-envoy-10323100>

³⁸⁶ The White House, Joint Statement of President Donald J. Trump of the United States of America and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit, June 12, 2018

³⁸⁷ David Brunnstrom, U.S. intelligence believes North Korea making more nuclear bomb fuel despite talks: NBC, Reuters, June 30, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-usa-report/u-s-intelligence-believes-north-korea-making-more-nuclear-bomb-fuel-despite-talks-nbc-idUSKBN1JQ03O>

λίγο αργότερα, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, έλαβε αναφορές, ότι η Βόρεια Κορέα ενδέχεται να μην έχει σταματήσει ποτέ το πυρηνικό της πρόγραμμα και ότι παραβίαζε τις κυρώσεις που της έχουν επιβληθεί από τα Ηνωμένα Έθνη.³⁸⁸ Τον Σεπτέμβριο του 2018, ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Donald Trump, συντηρώντας το θετικό κλίμα μεταξύ των δύο χωρών, υποστήριξε τη Βόρεια Κορέα και της έδειξε εμπιστοσύνη, ισχυριζόμενος ότι ήδη έχει σταματήσει το πυρηνικό της πρόγραμμα και ότι δε θα της επιβάλλουν κάποιο χρονοδιάγραμμα για την πλήρη αποπυρηνικοποίηση, λέγοντας «Έχω όλο τον χρόνο του κόσμου... δεν παίζουμε το παιχνίδι του χρόνου, εάν διαρκεί δύο χρόνια, τρία χρόνια ή πέντε μήνες, δεν έχει σημασία», ακυρώνοντας ουσιαστικά τον ισχυρισμό του Υπουργού Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Mike Pompeo, ότι «η αποπυρηνικοποίηση της Βόρειας Κορέας θα ολοκληρωθεί μέχρι τον Ιανουάριο του 2021». Παρόλη την άνεση χρόνου που δίνει στη Βόρεια Κορέα, δεν υποχωρεί στο θέμα των κυρώσεων, οι οποίες και θα παραμείνουν μέχρι την πλήρη αποπυρηνικοποίηση.³⁸⁹ Στα τέλη Οκτωβρίου, η Βόρεια Κορέα τηρώντας τα όσα συμφώνησε στην Διακήρυξη Panmunjom, αλλά και διατηρώντας το καλό κλίμα που έχει δημιουργηθεί, δέχεται εκπροσώπους της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών της Νότιας Κορέας ώστε να πραγματοποιήσουν την πρώτη επιθεώρηση του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, ενώ προσκαλεί και άλλους διεθνείς εμπειρογνώμονες να έρθουν στην περιοχή για επιθεώρηση.³⁹⁰ Η Βόρεια Κορέα επανέλαβε το αίτημά της να αρθούν οι οικονομικές κυρώσεις των ΗΠΑ ως προϋπόθεση για τη συνέχιση των συνομιλιών, ενώ η κυβέρνηση Trump συνέχισε να επιμένει ότι η Βόρεια Κορέα θα κάνει πρώτα παραχωρήσεις. Οι συναντήσεις μεταξύ του υπουργού Εξωτερικών Mike Pompeo και των αξιωματούχων της Βόρειας Κορέας που είχαν προγραμματιστεί, ακυρώθηκαν λόγω διαφωνιών και στη συνέχεια αναπρογραμματίστηκαν.³⁹¹ Παράλληλα, το CNN τράβηξε δορυφορικές εικόνες που δείχνουν ότι η βάση πυραύλων Yeongjjeo-dong παραμένει ενεργή, ενώ συνεχίζεται η κατασκευή μιας υπόγειας εγκατάστασης και η κατασκευή μιας άλλης εγκατάστασης αρκετά χιλιόμετρα μακριά από το Yeongjjeo-dong, η οποία και μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε γίνει γνωστό ότι υπήρχε.³⁹²

Με αυτά τα δεδομένα πέρασε το 2018, χρονιά μείζονος σημασίας για τις διπλωματικές σχέσεις της Βόρειας Κορέας, τόσο με τη Νότια Κορέα όσο και με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

³⁸⁸ BBC, North Korea continuing nuclear programme - UN report, August 4, 2018

<https://www.bbc.com/news/world-asia-45067681>

³⁸⁹ North Associated Press in New York, Korea will not abandon nuclear weapons if it cannot trust US – minister, The Guardian, September 29, 2018

<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/29/north-korea-nuclear-weapons-trust-us>

³⁹⁰ Josh Smith, David Brunnstrom, North Korea readies nuclear, missile sites for international inspectors: Yonhap, Reuters, October 31, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-southkorea/north-korea-readies-nuclear-missile-sites-for-international-inspectors-yonhap-idUSKCN1N50AH>

³⁹¹ Josh Smith, David Brunnstrom, Pompeo's meeting with North Korean counterpart called off at last minute, Reuters, October 31, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-southkorea/north-korea-readies-nuclear-missile-sites-for-international-inspectors-yonhap-idUSKCN1N50AH>

³⁹² Ellen Mitchell, Satellite images reveal North Korea upgrading unidentified missile base: report, The Hill, December 5, 2018

<https://thehill.com/policy/defense/419908-satellite-images-reveal-north-korea-upgrading-unidentified-missile-base-report>

5.3 Η Δεύτερη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας

Την πρώτη σύνοδο ακολούθησε μια δεύτερη, στις 27-28 Φεβρουαρίου του 2019, στο Ανόι του Βιετνάμ.³⁹³

Σε αντίθεση με τη Σύνοδο Κορυφής στη Σιγκαπούρη, αυτή στο Ανόι δεν είχε τα ίδια θετικά αποτελέσματα. Στις 28 Φεβρουαρίου, ο Λευκός Οίκος ανακοίνωσε ότι έληξε νωρίτερα η Σύνοδος χωρίς να επιτευχθεί συμφωνία. Ο Donald Trump δήλωσε αργότερα ότι η κατάληξη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η Βόρεια Κορέα θέλησε να τερματίσει όλες τις κυρώσεις εις βάρος της.³⁹⁴ Σε αντίθεση με τις δηλώσεις του Donald Trump, ο Υπουργός Εξωτερικών της Βόρειας Κορέας Ri Yong-Ho δήλωσε ότι η χώρα του ζήτησε μόνο μερική άρση πέντε κυρώσεων των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίες και είχαν επιβληθεί μεταξύ του 2016 και του 2017.³⁹⁵

Την περίοδο που προηγήθηκε της δεύτερης συνόδου, η διπλωματία είχε τον κύριο λόγο. Γινόντουσαν κινήσεις συναίνεσης και προσέγγισης σε όλα τα επίπεδα, με τον Υπουργό Εξωτερικών της Βόρειας Κορέας, να ταξιδεύει στη Βόρεια Κορέα, ήδη από τον Οκτώβριο του 2018 σε μία προπαρασκευαστική συνάντηση με τον Kim Jong-Un, ώστε να συζητηθούν τα διαδικαστικά της επικείμενης συνόδου. Στην πορεία επισκέφθηκε και τη Νότια Κορέα για να συζητήσει, τα όσα ειπώθηκαν, με τον Πρόεδρο Moon.³⁹⁶ Τελικά, η συνάντηση ορίστηκε για τις 27 Φεβρουαρίου όπως και πράγματι έγινε. Το απόγευμα της πρώτης ημέρας της Συνόδου, οι δύο ηγέτες, είχαν μία σύντομη κατ' ιδίαν συνάντηση διάρκειας 30 λεπτών.³⁹⁷ Στη συνέχεια ακολούθησε

³⁹³ Richard Javad Heydarian, Kim to arrive in Vietnam on February 25 ahead of Trump summit, Al Jazeera, February 16, 2019

<https://www.aljazeera.com/news/2019/02/kim-jong-arrive-vietnam-feb-25-trump-summit-190216135740942.html>

³⁹⁴ Everett Rosenfeld, Trump-Kim summit was cut short after North Korea demanded an end to sanctions, CNBC, February 28, 2019

<https://www.cnn.com/2019/02/28/white-house-trump-kim-meetings-change-of-schedule.html>

³⁹⁵ Associated Press, North Korea disputes Trump's account of summit breakdown, NBC News, February 28, 2019

<https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/north-korea-disputes-trump-s-account-summit-breakdown-n977836>

Atlantic Council, Priority-Based Approach to the north Korean Nuclear Issue, Issue, June 27, 2019

https://issuu.com/atlanticcouncil/docs/priority-based_approach_to_the_nort

³⁹⁶ Nicole Gaouette, Elise Labott, Jennifer Hansler, Pompeo to travel to North Korea to arrange second Trump-Kim summit, CNN, September 26, 2018

<https://edition.cnn.com/2018/09/26/politics/pompeo-north-korea-trip-trump-summit/index.html>

Hyonhee Shin, Pompeo says has good meeting with North Korea's Kim but more needs to be done, Reuters, October 7, 2018

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-nuclear-pompeo/pompeo-says-has-good-meeting-with-north-koreas-kim-but-more-needs-to-be-done-idUSKCN1MH02M>

VOA News, Seoul: US, N. Korea Agree to Second Summit As Soon as Possible, October 7, 2018

<https://www.voanews.com/usa/seoul-us-n-korea-agree-second-summit-soon-possible>

Park Han-na, US-NK summit will take place 'at some point': Trump, The Korea Herald, June 26, 2019

<http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20190626000507>

³⁹⁷ Alex Ward, How to watch the Trump-Kim summit in Vietnam, VOX, February 27, 2019

<https://www.vox.com/2019/2/26/18241354/trump-north-korea-summit-how-to-watch-schedule-time-kim>

ένα δείπνο, συνοδεία των Υπουργών Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας, Mike Pompeo και Ri Yong-Ho του Προϊσταμένου του προσωπικού του Λευκού Οίκου Mick Mulvaney και του Αντιπροέδρου της Βόρειας Κορέας Kim Yong-Chol.

Κατά τη διάρκεια του δείπνου ο Πρόεδρος Trump ανέφερε ότι η «Βόρεια Κορέα θα έχει ένα τεράστιο μέλλον», ενώ ο Kim Jong-Un είπε ότι η δεύτερη αυτή Σύνοδος Κορυφής είναι μια «θαρραλέα πολιτική απόφαση» για τον Πρόεδρο Trump και πρόσθεσε ότι από την πρώτη Σύνοδο στη Σιγκαπούρη μέχρι και τη δεύτερη στο Βιετνάμ, έχει μεσολαβήσει «πολλή σκέψη, προσπάθεια και υπομονή».³⁹⁸ Μετά το πέρας του δείπνου, ο Λευκός Οίκος ανακοίνωσε ότι οι δύο ηγέτες θα υπογράψουν μία «κοινή συμφωνία» το επόμενο απόγευμα.³⁹⁹ Κατά τη συνάντηση που είχαν οι δύο ηγέτες, την επόμενη μέρα της Συνόδου, σε μία εκ νέου κατ' ιδίαν συνομιλία, ρωτήθηκε ο Donald Trump από δημοσιογράφο, αν σκοπεύει να ανοίξει αμερικανικό γραφείο διασύνδεσης στη Βόρεια Κορέα, με τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών να αρνείται να απαντήσει και να ζητά από τον Kim Jong-Un να απαντήσει στη θέση του. Ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας απάντησε πως η πρόταση αυτή είναι ευπρόσδεκτη. Μία άλλη ερώτηση, ήταν αν ο Kim Jong-Un είναι πρόθυμος να τερματίσει το πυρηνικό πρόγραμμα της χώρας του, με τον Βορειοκορεάτη ηγέτη να απαντά, πως αν δεν ήταν πρόθυμος να το κάνει δε θα βρισκόταν εκείνη τη στιγμή στη Σύνοδο Κορυφής. Στη συνέχεια οι δύο ηγέτες προχώρησαν σε συνεδρίαση κλειστού δωματίου, ενώ το κοινό τους γεύμα ακυρώθηκε όπως και η κοινή υπογραφή της συμφωνίας.⁴⁰⁰

Ένα μήνα μετά το τέλος της δεύτερης αυτής Συνόδου, διέρρευσε από το ειδησεογραφικό πρακτορείο Reuters ότι κατά τη δεύτερη ημέρα της Συνόδου, ο Πρόεδρος Trump ζήτησε από τον ηγέτη της Βόρειας Κορέας να παραδώσει όλα τα πυρηνικά όπλα και καύσιμα που διαθέτει, με παρόμοιο τρόπο όπως με το «μοντέλο της Λιβύης», κάτι που αρνούνταν οι Βορειοκορεάτες.⁴⁰¹ Στις 28 Φεβρουαρίου, ο Λευκός Οίκος ανακοίνωσε ότι η Σύνοδος Κορυφής έληξε και ότι δεν επετεύχθη συμφωνία, χωρίς όμως να δώσει περεταίρω εξηγήσεις. Από την άλλη πλευρά όμως, ο Donald Trump, δήλωσε ότι η εξέλιξη αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η Βόρεια Κορέα

Julian Borger, Trump-Kim summit proves to be more of a remake than a sequel, The Guardian, February 27, 2019

<https://www.theguardian.com/us-news/2019/feb/27/trump-kim-jong-un-summit-vietnam>

³⁹⁸ Steve George, Jessie Yeung, James Griffiths, Kevin Liptak, oshua Berlinger, DMZ: Donald Trump steps into North Korea with Kim Jong Un, CNN, June 30, 2019

<https://edition.cnn.com/politics/live-news/trump-dmz-kim-live-intl-hnk/index.html>

³⁹⁹ Michael R. Gordon, Trump's Approach to Diplomacy Hits a Snag in North Korean Summit, The Wall Street Journal, February 28, 2019

<https://www.wsj.com/articles/trumps-approach-to-diplomacy-hits-a-snap-in-north-korean-summit-11551364265>

⁴⁰⁰ Ben Westcott, James Griffiths, Meg Wagner, Veronica Rocha, President Trump meets with Kim Jong Un, February 28, 2019

<https://edition.cnn.com/politics/live-news/trump-kim-jong-un-summit-vietnam-february-2019/index.html>

⁴⁰¹ CNBC, The day North Korea talks collapsed, Trump passed Kim a note demanding he turn over his nukes, March 30, 2019

<https://www.cnn.com/2019/03/30/with-a-piece-of-paper-trump-called-on-kim-to-hand-over-nuclear-weapons.html>

ήθελε να τερματίσει τις οικονομικές κυρώσεις που της είχαν επιβληθεί.⁴⁰² Η απάντηση της Βόρειας Κορέας ήρθε άμεσα, όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της χώρας έθεσε τις εξελίξεις υπό άλλο πρίσμα και ανέφερε ότι η Βόρεια Κορέα είχε προτείνει μόνο μερική άρση των κυρώσεων που της είχαν επιβληθεί και ότι ως αντάλλαγμα προσέφερε τη διάλυση της πυρηνικής εγκατάστασης Yongbyon και να τερματίσει τις πυρηνικές δοκιμές πυραύλων μεγάλου βεληνεκού και έκλεισε την ομιλία του με τη διαβεβαίωση ότι η Βόρεια Κορέα θα είναι σταθερή σε όσα πρότεινε.⁴⁰³ Οι σύμμαχοι των Ηνωμένων Πολιτειών, Ιαπωνία και Νότια Κορέα υποστήριξαν την απόφαση του Donald Trump να διακόψει τις συνομιλίες νωρίτερα κατά τη δεύτερη Σύνοδο Κορυφής, παρόλα αυτά ανέφεραν ότι «λυπούνται που οι δύο ηγέτες δεν κατέληξαν σε συμφωνία, αλλά η Σύνοδος Κορυφής συνέβαλε όσο τίποτα άλλο στο παρελθόν στη βελτίωση των σχέσεων των κρατών αυτών».⁴⁰⁴

Γενικά, η κοινή γνώμη είδε με θετικό μάτι τη δεύτερη αυτή Σύνοδο, παρότι δεν οδήγησε σε κάποια συμφωνία. Ο Hwang Jihwan, καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου της Σεούλ, συμπεραίνει ότι αυτό που οδήγησε στο «ναυάγιο» της συμφωνίας, ήταν ότι και οι δύο πλευρές ζητούσαν κάτι περισσότερο από αυτό που θα μπορούσε να δώσει η κάθε πλευρά, αν και η μη συμφωνία είναι προτιμότερη από μια κακή συμφωνία, όπως παρατήρησε.⁴⁰⁵ Αλλά και άλλοι ειδικοί αναλυτές υποστήριξαν ότι η μη ύπαρξη συμφωνίας δεν είναι απολύτως αρνητικό γεγονός, άλλα πολύτιμη γνώση για να προσαρμόσουν ίσως τις απαιτήσεις τους οι δύο πλευρές σε μία ενδεχόμενη νέα συνάντηση.

Ο πρώην ειδικός βοηθός του Προέδρου Reagan και ο ειδικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Cato, Doug Bandow, έκαναν μία συγκριτική μελέτη των σχέσεων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας επί Donald Trump και Kim Jong-un με αυτές των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, επί Reagan και

⁴⁰² Everett Rosenfeld, Trump-Kim summit was cut short after North Korea demanded an end to sanctions, CNBC, February 28, 2019

<https://www.cnbc.com/2019/02/28/white-house-trump-kim-meetings-change-of-schedule.html>

⁴⁰³ BBC, Trump-Kim summit: North Korea says country seeks partial relief, March 1, 2019

<https://www.bbc.com/news/world-asia-47408696>

Eric Talmadge, Officials say Trump overstated Kim's demand on sanctions, Associated Press, March 1, 2019

<https://apnews.com/85250b96c38b4a238139e753302d9742>

Hyonhee Shin, Makini Brice, David Alexander, North Korea offered proposal but U.S. asked for more at summit: foreign minister, Reuters, February 28, 2019

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-conference/north-korea-offered-proposal-but-u-s-asked-for-more-at-summit-foreign-minister-idUSKCN1QH2BZ>

Edward Wong, Trump's Talks With Kim Jong-un Collapse, and Both Sides Point Fingers, The New York Times, February 28, 2019

<https://www.nytimes.com/2019/02/28/world/asia/trump-kim-vietnam-summit.html>

Jihye Lee, Youkyung Lee, Nick Wadhams, North Korea's Kim Vows to Meet Trump Again After Summit Collapse, Bloomberg, February 28, 2019

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-28/north-korea-said-to-plan-rare-news-briefing-on-trump-kim-summit>

⁴⁰⁴ Associated Press, Trump overstated Kim's demand on sanctions, State Department says, NBC News, March 1, 2019

<https://www.nbcnews.com/politics/white-house/trump-overstated-kim-s-demand-sanctions-state-department-says-n978016>

⁴⁰⁵ Jihwan Hwang, The Hanoi Summit – We Asked Jihwan Hwang What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, The National Interest, March 12, 2019

<https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93-we-asked-jihwan-hwang-what-happens-next-us-north-korea-relations>

Gorbachev. Κατέληξαν στο ότι το να απαιτείς εξόχως δύσκολα και πολλά ανταλλάγματα από τον συνομιλητή σου, όπως ο Πρόεδρος Trump από τον Kim Jong-un που ζήτησε την καταστροφή όλων των πυρηνικών εγκαταστάσεων της Βόρειας Κορέας έναντι της παύσης οικονομικών κυρώσεων είναι ανισοβαρές και παράλογο. Μία τέτοια συνθήκη, θα οδηγήσει σε όξυνση των ήδη ασταθών σχέσεων μεταξύ των δύο κρατών και ίσως γεννήσει προβλήματα στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας.⁴⁰⁶ Σε συνέχεια της σύγκρισης της παρούσας κατάστασης με την εποχή Reagan – Gorbachev, ειδικοί του Πανεπιστημίου του Harvard, ανάμεσά τους ο Douglas Dillon και ο Graham T. Allison, πιστεύουν ότι υπάρχουν αρκετά κοινά στοιχεία αλλά και βασικές διαφορές. Παρόλα αυτά είναι αισιόδοξοι για την πορεία των διαπραγματεύσεων. Και στις δύο περιπτώσεις, οι Πρόεδροι των Ηνωμένων Πολιτειών, είχαν να αντιμετωπίσουν το αρνητικό κλίμα της κοινής γνώμης και μία τεταμένη γενικότερη κατάσταση σε επίπεδο διπλωματικών σχέσεων και κρίσης. Η Σοβιετική Ένωση όμως, αποτελούσε μία «κανονική» χώρα, κάτι που δεν είναι η Βόρεια Κορέα και αυτό συνιστά ουσιώδη διαφορά, αν και ο Πρόεδρος Trump κατάφερε έστω να προσεγγίσει τον Kim Jong-un σε αντίθεση με τους προκατόχους του.⁴⁰⁷

Σύμφωνα με αποκαλύψεις του ειδησεογραφικού δικτύου Reuters, επιβεβαιώνονται οι ειδικοί που μιλούν για απαίτηση των ΗΠΑ για πλήρη αποπυρηνικοποίηση, καθώς υπήρξε ένα έγγραφο που δόθηκε στον Kim Jong-Un, από τον Πρόεδρο Trump και ίσως αυτό οφείλεται για την αποτυχημένη έκβαση της Συνόδου. Ουσιαστικά το έγγραφο ζητούσε από τον ηγέτη της Βόρειας Κορέας, να μεταφέρει όλα τα πυρηνικά όπλα και τα καύσιμα που χρησίμευαν ως πρώτες ύλες για κατασκευή πυρηνικών όπλων, από τη Βόρεια Κορέα στις Ηνωμένες Πολιτείες.⁴⁰⁸ Όπως όμως επισήμανε και ο Abby Bard, ερευνητής του Κέντρου Αμερικανικής Προόδου, οι δύο χώρες χρειάζονται χρόνο μεταξύ τους για να οικοδομήσουν ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, καθώς αμφότερες είναι επιφυλακτικές και δύσπιστες για τις προθέσεις του άλλου. Αυτό θα επιτευχθεί με διαρκείς επαφές και συχνή επικοινωνία.⁴⁰⁹

5.4 Η Τρίτη Σύνοδος ΗΠΑ – Βόρειας Κορέας

⁴⁰⁶ Doug Bandow, The Hanoi Summit – We Asked Doug Bandow What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, The National Interest, March 12, 2019

<https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93-we-asked-doug-bandow-what-happens-next-us-north-korea-relations>

⁴⁰⁷ Graham Allison, The Hanoi Summit —We Asked Graham Allison What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, The National Interest, March 12, 2019

<https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%94we-asked-graham-allison-what-happens-next-us-north-korea-relations>

⁴⁰⁸ Lesley Wroughton, David Brunnstrom, Exclusive: With a piece of paper, Trump called on Kim to hand over nuclear weapons, Reuters, March 30, 2019

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-document-exclusive/exclusive-with-a-piece-of-paper-trump-called-on-kim-to-hand-over-nuclear-weapons-idUSKCN1RA2NR>

⁴⁰⁹ Abby Bard, The Hanoi Summit – We Asked Abigail Bard What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, March 12, 2019

<https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93we-asked-abigail-bard-what-happens-next-us-north-korea-relations>

Μετά τη μη ύπαρξη συμφωνίας στην Σύνοδο του Ανόι, συνεχίστηκαν οι διπλωματικές προσπάθειες και προσεγγίσεις από όλες τις πλευρές. Ο Πρόεδρος της Νότιας Κορέας Moon Jae-In προσπάθησε μέσα από συναντήσεις με τον ηγέτη της Βόρειας Κορέας να τον πείσει προς την κατεύθυνση της αποπυρηνικοποίησης. Παρόλα αυτά ο Kim Jong-Un του ξεκαθάρισε ότι θα έπρεπε να υποστηρίξει τον κοινό τους στόχο για επανένωση της Κορέας και όχι τους στόχους των Ηνωμένων Πολιτειών.

Όσον αφορά το τι προέκυψε στις σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών με τη Βόρεια Κορέα την περίοδο που ακολούθησε, μάλλον οι ενδείξεις είναι θετικές. Ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών φαίνεται αισιόδοξος ότι μπορεί να οδηγηθούν οι δύο πλευρές σε μια συμφωνία αποπυρηνικοποίησης. Ο Kim Jong-Un μάλιστα δήλωσε ότι διατηρούν καλές σχέσεις με τον Πρόεδρο Trump και ανταλλάσσουν επιστολές για να μοιράζονται τα νέα τους.⁴¹⁰ Μάλιστα, στις 12 Ιουνίου του 2019, ο Kim Jong-Un έστειλε μία επιστολή στον Donald Trump την οποία και χαρακτήρισε ο Αμερικανός Πρόεδρος ως «όμορφη».⁴¹¹

Λίγες μέρες αργότερα, στις 26 Ιουνίου ανακοινώθηκε ότι οι δύο ηγέτες προετοιμάζονται για μία τρίτη Σύνοδο Κορυφής.⁴¹² Στις 22 Ιουνίου είδε το φως της δημοσιότητας μία φωτογραφία του ηγέτη της Βόρειας Κορέας, να διαβάζει μία επιστολή του Donald Trump, την οποία και χαρακτήρισε «εξαιρετική» και αναφέρθηκε στον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών ως «ανώτατο ηγέτη των ΗΠΑ».⁴¹³ Παρά το θετικό κλίμα που υπήρχε μεταξύ των δύο πλευρών, ο Kim Jong-Un απέρριψε τους ισχυρισμούς για συνεχείς συνομιλίες με τον Πρόεδρο Trump και επεσήμανε ότι οι σχέσεις των δύο χωρών παραμένουν εχθρικές.

Τελικά, στις 30 Ιουνίου του 2019, πραγματοποιήθηκε η τρίτη συνάντηση των δύο ηγετών, στην αποστρατικοποιημένη ζώνη της Κορέας. Πρώτη φορά Αμερικανός ηγέτης πατούσε το πόδι του στο έδαφος της Βόρειας Κορέας. Αρχικά, οι δύο ηγέτες είχαν μία σύντομη συνάντηση με τον Πρόεδρο της Νότιας Κορέας, σε μια ιστορική στιγμή. Στο τέλος της συνάντησης, ο Πρόεδρος Trump και ο Kim Jong-Un συμφώνησαν να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις προς τον στόχο της αποπυρηνικοποίησης.⁴¹⁴ Πριν διασχίσει τη Βόρεια Κορέα, ο Kim Jong-Un είπε στον

⁴¹⁰ SBS News, Kim Jong-un open to third Trump summit with the right attitude, April 13, 2019 <https://www.sbs.com.au/news/kim-jong-un-open-to-third-trump-summit-with-the-right-attitude>
Meridith McGraw, President Trump and North Korea's Kim Jong Un willing to meet for third summit, ABC News, April 13, 2019 <https://abcnews.go.com/Politics/president-trump-north-koreas-kim-jong-meet-summit/story?id=62376636>

⁴¹¹ South China Morning Post, Donald Trump says he received beautiful letter from North Korea's Kim Jong-un, June 12, 2019 <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/3014106/donald-trump-says-he-received-beautiful-letter-north-koreas-kim>

⁴¹² Sarah Cammarata, North Korea, U.S. to hold behind-the-scenes talks on third summit, Politico, June 26, 2019 <https://www.politico.com/story/2019/06/26/north-korea-us-third-summit-1382978>

⁴¹³ Joshua Berlinger, Jake Kwon, Hopes for third Trump-Kim summit revived despite Pyongyang criticism, CNN, June 26, 2019 <https://edition.cnn.com/2019/06/26/asia/north-korea-us-intl-hnk/index.html>

⁴¹⁴ Roberta Rampton, Hyonhee Shin, After surprise Trump-Kim meeting, U.S. and North Korea to reopen talks, Reuters, June 30, 2019 <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa/after-surprise-trump-kim-meeting-us-and-north-korea-to-reopen-talks-idUSKCN1TV00R>

Donald Trump στα αγγλικά ότι «είναι καλό που σε ξαναβλέπω, ποτέ δεν περίμενα να σε συναντήσω σε αυτό το μέρος» και έσφιξαν τα χέρια.⁴¹⁵ Ο Donald Trump απάντησε πως είναι «τιμή του» που εισήλθε στη Βόρεια Κορέα και προσκάλεσε τον Kim Jong-Un στον Λευκό Οίκο, αν και συμπλήρωσε ότι κάτι τέτοιο δε θα γινόταν μάλλον άμεσα.⁴¹⁶ Μάλιστα είπε ότι «πολλά πραγματικά σπουδαία πράγματα συμβαίνουν, τεράστια πράγματα. Συναντηθήκαμε και συμπάθησε ο ένας τον άλλο από την πρώτη φορά και αυτό είναι πολύ σημαντικό». Ο Kim Jong-Un από την άλλη είπε ότι «έχοντας εδώ μία συνάντηση, στο σημείο της διαίρεσης και του εχθρικού παρελθόντος σας παρουσιάζουμε κάτι νέο. Θα έχουμε θετικές συναντήσεις και θα προχωρήσουμε».⁴¹⁷ Αφού όλα προμήνυαν θετικές εξελίξεις στις διπλωματικές σχέσεις των δύο κρατών, δορυφορικές εικόνες αποκάλυψαν την επαναλειτουργία του χώρου εκτόξευσης Sohae ICBM και μάλιστα πιθανολογείται ότι αυτό θα μπορούσε να γίνει τις μέρες που ήταν σε εξέλιξη η τρίτη Σύνοδος Κορυφής. Τον συγκεκριμένο χώρο, η Βόρεια Κορέα φαίνεται ότι τον είχε διαλύσει αλλά τώρα προχώρησε στην ανακατασκευή του.⁴¹⁸ Ο επικεφαλής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών της Νότιας Κορέας Suh Hoop δήλωσε, ότι υπάρχουν πληροφορίες ότι υπήρξε πρόσφατη δραστηριότητα οχημάτων μεταφοράς στο εργοστάσιο Sanumdong ICBM.⁴¹⁹ Πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι η ανανεωμένη δραστηριότητα στα εργοστάσια Sohae ICBM και Sanumdong ICBM είχε ως στόχο να ασκήσει πίεση στις Ηνωμένες Πολιτείες, ώστε να επιστρέψουν στις διαπραγματεύσεις.⁴²⁰

Όσον αφορά τις δεσμεύσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, ο Πρόεδρος Trump δεσμεύτηκε να τερματίσουν οι ΗΠΑ τις κοινές στρατιωτικές τους ασκήσεις με τη

⁴¹⁵ Kevin Liptak, Trump takes 20 steps into North Korea, making history as first sitting US leader to enter hermit nation, CNN, June 30, 2019

<https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/kim-jong-un-donald-trump-dmz-north-korea/index.html>

⁴¹⁶ Andrew BuncombeSeattle, Adam Forrestm, Trump becomes first sitting US president to enter North Korea as he shakes hands with Kim Jong-un, The Independent, June 30, 2019

<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-north-korea-kim-jongun-visit-president-us-a8981041.html>

Steve George, Jessie Yeung, James Griffiths, Kevin Liptak, Joshua Berlinger, DMZ: Donald Trump steps into North Korea with Kim Jong Un, CNN, June 30, 2019

<https://edition.cnn.com/politics/live-news/trump-dmz-kim-live-intl-hnk/index.html>

⁴¹⁷ William Gallo, Trump Meets Kim at DMZ, Crosses Into North Korea, VOA, June 30, 2019

<https://www.voanews.com/usa/trump-meets-kim-dmz-crosses-north-korea>

Caroline Linton, Trump crosses into North Korea, meets with Kim Jong Un, CBS News, July 1, 2019

<https://www.cbsnews.com/live-news/trump-north-korea-kim-jong-un-meeting-dmz-sunday-2019-06-30/>

Al Jazeera, Trump meets North Korea's Kim at DMZ in landmark visit, June 30, 2019

<https://www.aljazeera.com/news/2019/06/trump-confirms-meet-kim-dmz-190630050353219.html>

⁴¹⁸ Sang-Hun, Choe, North Korea Has Started Rebuilding Key Missile-Test Facilities, Analysts Say, New York Times, March 5, 2019

<https://www.nytimes.com/2019/03/05/world/asia/north-korea-missile-site.html>

Reuters, Movement at North Korea ICBM plant viewed as missile-related: South Korea, Channel New Asia, March 7, 2019

<https://www.channelnewsasia.com/news/asia/movement-at-north-korea-icbm-plant-viewed-as-missile-related-11319550>

⁴¹⁹ Michael R. Gordon, U.S. Seeks Access to North Korean Missile Base, The Wall Street Journal, March 7, 2019

<https://www.wsj.com/articles/north-korea-completes-work-on-missile-facility-images-show-11551967478>

⁴²⁰ Lee Min-hyung, March 8US baffled by reports on NK missile site, March 8, 2019

https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2019/07/356_264988.html

Νότια Κορέα, κάτι που η Βόρεια Κορέα αργότερα κατήγγειλε ότι δεν έπραξαν, παρά μόνο μετέτρεψαν το εύρος και τον αριθμό τους. Αυτό οι Βορειοκορεάτες το εξέλαβαν ως παράβαση των όρων της συμφωνίας και απείλησαν ότι θα επαναλάβουν τις πυρηνικές τους δοκιμές.⁴²¹ Ο Kim Jong-Un μάλιστα επιθεώρησε ένα υποβρύχιο που οι αναλυτές θεωρούν ότι θα μπορούσε να μεταφέρει βαλλιστικούς πυραύλους και απείλησε εκ νέου τις Ηνωμένες Πολιτείες σε περίπτωση που επαναλάβουν τις στρατιωτικές ασκήσεις με τη Νότια Κορέα.⁴²² Η κατάσταση αυτή πάγωσε τις συνομιλίες για το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας και τις διπλωματικές επαφές των δύο κρατών.

Αναλυτές, όπως ο David Sanger και ο Michael Crowley, έγραψαν ότι οι συνεργάτες του Trump είχαν εξετάσει την προοπτική να ξεκινήσει ένας νέος γύρος διαπραγματεύσεων με διακύβευμα αυτή τη φορά το πάγωμα του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας και την αποδοχή της ως πυρηνική δύναμη και όχι πια την αποπυρηνικοποίησή της.⁴²³

Στις 11 Ιουλίου, τα Ηνωμένα Έθνη δημοσίευσαν την επίσημη αξιολόγησή τους σχετικά με τις δυνατότητες των διηπειρωτικών πυραύλων ICBM της Βόρειας Κορέας, η οποία και κατέληγε στη διαπίστωση ότι οι πύραυλοι Hwasong-14 και Hwasong-15 είναι ικανοί να πλήξουν πολλές περιοχές, αν όχι όλες, των ηπειρωτικών Ηνωμένων Πολιτειών.⁴²⁴

Ο απόηχος της τρίτης συνάντησης των δύο ηγετών συνοδεύθηκε τόσο από θετικές εκτιμήσεις όσο και από αρνητικές. Στη Βόρεια Κορέα τα κρατικά μέσα ενημέρωσης έκριναν ως «ιστορική» την επίσκεψη του Προέδρου Trump και τον επαίνεσαν για αυτό.⁴²⁵ Στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε γενικές γραμμές, οι αντιδράσεις, ειδικά από το στρατόπεδο των Δημοκρατικών, ήταν αρνητικές. Από την άλλη πλευρά και οι αναλυτές ήταν επιφυλακτικοί και επικριτικοί στην πλειοψηφία τους. Ο Jean H. Lee, έγραψε ότι δεν είναι τυχαίο που κανένας άλλος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν επισκέφθηκε στο παρελθόν τη Βόρεια Κορέα, καθώς με αυτή την επίσκεψη, ο Trump, ουσιαστικά νομιμοποιεί το καθεστώς της.⁴²⁶ Από την πλευρά της Κίνας, είδαν τη συνάντηση ως θετική και μάλιστα ο Πρόεδρος Xi Jinping την ανέφερε ως «σπάνια

⁴²¹ Hyonhee Shin, Jeff Mason, North Korea says nuclear talks at risk if U.S.-South Korea exercises go ahead, Reuters, July 16, 2019

<https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-drills/north-korea-says-nuclear-talks-at-risk-if-u-s-south-korea-exercises-go-ahead-idUSKCN1UB0RT>

Foster Klug, North Korea suggests it might lift weapons test moratorium, Associated Press, July 16, 2019

<https://apnews.com/44424e0c62eb4faaa8735a5d26fc6cc6>

⁴²² Al Jazeera, North Korean leader inspects new submarine as talks with US stall, July 23, 2019

<https://www.aljazeera.com/news/2019/07/north-korean-leader-inspects-submarine-talks-stall-190723053447448.html>

⁴²³ By Michael Crowley, David E. Sanger, In New Talks, U.S. May Settle for a Nuclear Freeze by North Korea, New York Times, June 30, 2019

<https://www.nytimes.com/2019/06/30/world/asia/trump-kim-north-korea-negotiations.html>

⁴²⁴ S. Korea's defense ministry denies suspicions of expansions to UNC, July 11, 2019

<https://www.youtube.com/watch?v=qaombu-btNE>

⁴²⁵ Trump sacks national security adviser John Bolton - BBC Newsnight, September 10, 2019

<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-49655279>

⁴²⁶ David Nakamura, As talks with North Korea resume, some fear Trump has already given Kim a spot on the world stage, Stars Stripes, October 5, 2019

<https://www.stripes.com/news/pacific/as-talks-with-north-korea-resume-some-fear-trump-has-already-given-kim-a-spot-on-the-world-stage-1.601857>

ευκαιρία για ειρήνη» και κάλεσε τις Ηνωμένες Πολιτείες να δείξουν ευελιξία και να χαλαρώσουν τις κυρώσεις κατά της Βόρειας Κορέας.⁴²⁷ Από την άλλη πλευρά ο Ιάπωνας πρωθυπουργός Shinzo Abe δήλωσε ότι «η Ιαπωνία υποστηρίζει τη διαπραγματευτική διαδικασία μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Βόρειας Κορέας».⁴²⁸ Σε πολιτικό επίπεδο, θα πρέπει να ενισχυθεί ο τομέας της Συλλογικής Άμυνας μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ιαπωνίας και της Νότιας Κορέας και η επιβεβαίωση αυτής.⁴²⁹

Η ανάλυση της εξέλιξης του πυρηνικού προγράμματος της Βόρειας Κορέας, των κυρώσεων που της επιβλήθηκαν για αυτή την επιθετική της στάση αλλά και η πορεία των διαπραγματεύσεων για την παρούσα εργασία σταματούν στο σημείο αυτό. Λόγω της πολυπλοκότητας των προθέσεων και των στόχων των εμπλεκόμενων μερών έπεται συνέχεια στην εξέλιξη των σχέσεων μεταξύ τους και του ρου της ιστορίας, πολύ πιθανό και πριν ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία. Όλα αυτά όμως, θα γίνουν σίγουρα αντικείμενο μελλοντικής μελέτης αναλυτών και επιστημόνων.

⁴²⁷ Peter Weber, North The Week, Korea is fawning over the 'amazing' Trump-Kim DMZ meeting. U.S. media is treating it like reality TV, July 1, 2019
<https://theweek.com/speedreads/850301/north-korea-fawning-over-amazing-trumpkim-dmz-meeting-media-treating-like-reality-tv>

⁴²⁸ Nic Robertson, Trump may meet Kim at the DMZ, but what's the point other than a photo op?, June 29, 2019
<https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/donald-trump-kim-jong-un-analysis-intl/index.html>

⁴²⁹ Victor Cha, Fraser Katz, The Right Way to Coerce North Korea, Ending the Threat Without Going to War, Foreign Affairs, 2018.

Επίλογος

Η περίπτωση της Βόρειας Κορέας, ως προς την αντιμετώπισή της, είναι σύνθετη και πρέπει να έχει ως γνώμονα τη χρήση της διπλωματίας μέχρις εσχάτων. Όπως αναφέρθηκε, η σκληρή ρητορική του Προέδρου Bush ήρθε ως συνέχεια της ήπιας και συναινετικής διακυβέρνησης Clinton που είχε στοχεύσει στην ήπια διπλωματική προσέγγιση και διατηρούσε άριστες σχέσεις με τον ηγέτη Kim Jong-Il. Κατηγορήθηκε όμως, από μέρος των Αμερικάνων, ότι δαπάνησε εκατομμύρια δολάρια, για επισιτιστική βοήθεια στη χώρα, κατά τη θητεία του, χωρίς όμως να καταφέρει κάποιο από αποτέλεσμα στην αλλαγή στάσης της Βόρειας Κορέας και στον απεμπολισμό της από τις πυρηνικές της φιλοδοξίες.

Η πολιτική Bush έφερε τις σχέσεις των δύο κρατών σε οριακό σημείο και οδήγησε σε περεταίρω σκλήρυνση της στάσης της Βόρειας Κορέας, μέσω της κλιμάκωσης χωρίς ουσιαστικά να λάβει κάποιο αντάλλαγμα. Από την άλλη πλευρά όμως και η κυβέρνηση Obama απέτυχε να επιτύχει τους στόχους της στο ζήτημα της Βόρειας Κορέας. Επέλεξε να διατηρήσει πολιτική στρατηγικής αδιαφορίας, η οποία όμως έδωσε πολύτιμο χρόνο στη Βόρεια Κορέα να αναπτύξει περεταίρω το οπλοστάσιό της, καταφέροντας να αποκτήσει μάλιστα και βόμβα υδρογόνου. Σήμερα, η κυβέρνηση Trump έχει επιλέξει μία άλλου είδους στάση απέναντι στη Βόρεια Κορέα. Μιας και ακόμη δεν έχει λήξει η θητεία της, είναι δύσκολο να γίνει ο απολογισμός της, παρόλα αυτά έχει δώσει από την αρχή σαφή δείγματα για την πορεία χάραξής της. Πρόκειται για μία σκληρή, άκαμπτη και επιθετική πολιτική.

Ο Thomas Schelling, αναφερόμενος στη σχέση των δύο κρατών, την περιγράφει ως μία κατάσταση χειρισμού του κοινού κινδύνου του πολέμου, δημιουργώντας αμφότεροι οι δρώντες μία τεχνητή κατάσταση κινδύνου, ώστε να μετριαστεί αυτή μόνο στην περίπτωση που ο ένας δρών αποδεχτεί να ικανοποιήσει τους στόχους του άλλου.⁴³⁰ Και οι δύο ηγέτες, έχουν εκφράσει τα τελευταία χρόνια, πολλάκις, την πρόθεσή τους να οδηγηθούν στον πόλεμο αν χρειαστεί. Η διπλωματική βραδύτητα ως στρατηγική επιλογή από τις δύο χώρες όμως, έχει οδηγήσει σε κόπωση και αφήνει το περιθώριο στη Βόρεια Κορέα να δρα παρασκηνιακά και να συνεχίζει ακάθεκτη το πρόγραμμά της. Από την άλλη πλευρά όμως, δίνει κύρος και αξιοπιστία στις απειλές των δύο κρατών και παράλληλα χρόνο στην προσπάθεια ενίσχυσης μέτρων οικοδόμησης της εμπιστοσύνης μεταξύ τους. Όπως και να έχει όμως, η τακτική της διαρκούς αναβολής λειτουργεί κυρίως αρνητικά γιατί υποδηλώνει είτε ότι η μία από τις δύο πλευρές δεν είχε εξαρχής την πρόθεση να διαπραγματευτεί, είτε ότι έχουν αλλάξει οι συνθήκες της διαπραγμάτευσης. Πολλές φορές βέβαια οφείλεται και στο γεγονός ότι δεν είναι ώριμες οι συνθήκες για να γίνει η διαπραγμάτευση με όρους που θα επιτρέψουν να επιτευχθεί συμφωνία.⁴³¹

Το ζήτημα είναι ότι πλέον στο αδιέξοδο που βρίσκονται οι σχέσεις των δύο κρατών και μη καταφέροντας αμφότεροι μετά από τόσα χρόνια να βρεθεί μία

⁴³⁰ Branislav L Slantchev, *Military Coercion in Interstate Crises*, *American Political Science Review*, November 2005

⁴³¹ Κουσκουβέλης Η., *Λήψη αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση, Παπαζήση*, Αθήνα, 1997, σ. 152.

αμοιβαία αποδεκτή λύση, θα πρέπει για να ξεφύγουν από αυτό το τέλμα να αναβαθμίσουν την αξιοπιστία των απειλών τους.⁴³²

Σύμφωνα με τον Slantchev τα κράτη δηλοποιούν την πρόθεσή τους να διαπραγματευτούν είτε με το να αφήνουν την κατάσταση να εξελιχθεί με την αναβολή ή καθυστέρηση της διαπραγμάτευσης, είτε με περιορισμό των αντιποίνων, είτε με τη χρήση στρατηγικού ανορθολογισμού. Τα τρία αυτά στοιχεία, παρατηρούνται στην πολιτική αντιμετώπισης του ζητήματος της Βόρειας Κορέας, καθώς μέχρι στιγμής εφαρμόστηκε έντονα το στοιχείο της διπλωματικής καθυστέρησης,⁴³³ ειδικά επί της διακυβέρνησης Obama, με τη διαφορά ότι ο Donald Trump τη χρησιμοποίησε με την ταυτόχρονη χρήση πυρηνικών απειλών, αφήνοντας την κατάσταση να εξελιχθεί και περιμένοντας και οι δύο πλευρές να κερδίσουν οφέλη.⁴³⁴ Εκτός όμως από τη στρατηγική της καθυστέρησης, με τη διακυβέρνηση Trump παρατηρήθηκε και το στοιχείο των περιορισμένων αντιποίνων, με αυξημένες κυρώσεις και προκλήσεις, επί προσωπικού μεταξύ των δύο ηγετών, να πρωταγωνιστούν αυτή την περίοδο. Τα περιορισμένα αντίποινα, αναφέρονται σε μικρές περιόδους βλάβης που δίνουν στον αντίπαλο χρόνο να υποχωρήσει από την προκλητική του στάση, να συμμορφωθεί και να διαπραγματευτεί.⁴³⁵ Το στοιχείο εκείνο, που καταδεικνύει ότι η πολιτική Trump είναι διαφορετική από αυτή των προκατόχων του, είναι η έντονη χρήση του πολιτικού ανορθολογισμού, στρατηγική που χρησιμοποιεί κατά κόρον και αποτελεσματικά, ο ηγέτης της Βόρειας Κορέας Kim Jong-un. Η στρατηγική αυτή συνδέεται με την ανθρώπινη φύση, στο πλαίσιο του να παρουσιάζεται ένας ηγέτης ως παράλογος, που αδυνατεί να κατανοήσει πράγματα και να συνεννοηθεί, μα πάνω απ' όλα απρόβλεπτος με καμία απειλή να μη φαίνεται να τον αγγίζει. Η στρατηγική αυτή αναγκάζει τον αντίπαλο να υποχωρήσει. Στην περίπτωση του διδύμου Trump – Kim Jong-Un και οι δύο ηγέτες παρουσιάζονται έτσι και μάλιστα επιδιώκοντάς το.⁴³⁶ Ήδη από την επιστολή που είχε στείλει ο Donald Trump προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών,⁴³⁷ άφησε να διαφανεί η γραμμή που θα ακολουθήσει απέναντι στο θέμα της Βόρειας Κορέας. Χαρακτηριστικά ανέφερε για τον Kim Jong-Un ότι, «ο άνθρωπος - πύραυλος βρίσκεται σε αποστολή αυτοκτονίας για τον εαυτό του και για το καθεστώς του. Αν η Βόρεια Κορέα δεν υποχωρήσει από τις πυρηνικές προκλήσεις της, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα έχουν άλλη επιλογή από το να καταστρέψουν εντελώς τη Βόρεια Κορέα», κάνοντας ουσιαστικά πρώτη φορά αναφορά σε πλήρη καταστροφή της

⁴³² Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

⁴³³ Branislav L Slantchev, *Military Coercion in Interstate Crises*, *American Political Science Review*, November 2005

⁴³⁴ Stephen Walt on the War of Words between the U.S. and North Korea, *Asia Experts Forum*, November 2017

⁴³⁵ Branislav L Slantchev, *Military Coercion in Interstate Crises*, *American Political Science Review*, November 2005

⁴³⁶ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

⁴³⁷ Julian Borger, *Donald Trump threatens to 'totally destroy' North Korea in UN speech*, *The Guardian*, September 19, 2017

<https://www.theguardian.com/us-news/2017/sep/19/donald-trump-threatens-totally-destroy-north-korea-un-speech>

χώρας. Μέχρι τότε κανένας πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν είχε εκτοξεύσει μία τόσο ξεκάθαρη απειλή.

Ακόμη όμως κάτι, που τον διαφοροποιεί από τους προκατόχους του είναι η καθημερινή χρήση του κοινωνικού μέσου δικτύωσης Twitter. Μάλιστα δεν ήταν λίγες οι φορές που είχε άμεση αντιπαράθεση με τον επίσης θερμό υποστηρικτή του μέσου αυτού, Kim Jong-Un, στοιχείο που αποδεικνύει εκ νέου τη χρήση του στρατηγικού ανορθολογισμού.⁴³⁸ Όσον αφορά το στοιχείο του στρατηγικού ανορθολογισμού, ο Kim Jong-Un είναι πολύ πιο πειστικός από τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών, λόγω της σταθερότητας με την οποία τον εκφράζει, της άρνησής του να εφαρμόσει και να συμμορφωθεί με τις προειδοποιήσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και τις αποφάσεις αυτού, των συχνών πυρηνικών δοκιμών, των πυρηνικών απειλών και των στρατιωτικών παρελάσεων. Επίσης, προσπαθεί να εφαρμόσει τον στρατηγικό ανορθολογισμό με έμμεσο τρόπο και κυρίως με τη χρήση προπαγανδιστικών μέσων. Για παράδειγμα έχει προσαρμόσει το κούρεμά του με τέτοιο τρόπο ώστε να μοιάζει η εικόνα του με αυτή του παππού του και ιδρυτή της Βόρειας Κορέας Kim Il- Sung. Το παιχνίδι του στρατηγικού ανορθολογισμού, ευνοεί σαφώς τον Kim Jong-Un, καθώς τόσα χρόνια χτίζει την εσωτερική του νομιμότητα και στηρίζει τις προσπάθειες ανάπτυξης του πυρηνικού οπλοστασίου της χώρας του στο επιχείρημα της αμερικανικής επιθετικότητας και η στάση του Donald Trump ουσιαστικά επιβεβαιώνει αυτούς τους ισχυρισμούς και δίνει πάτημα στον Βορειοκορεάτη ηγέτη για συνέχιση της ρητορικής του.

Η λύση πιθανόν για το ζήτημα της Βόρειας Κορέας, θα ήταν οι πιο ανοικτές και συχνές διαπραγματεύσεις, με αμοιβαίες υποχωρήσεις και προετοιμασία και των δύο πλευρών για απεμπλοκή από την ένταση, ενώ κάθε βήμα για την αποπυρηνικοποίηση της Βόρειας Κορέας, θα πρέπει να συνδυάζεται με αντίστοιχο αντάλλαγμα από τις Ηνωμένες Πολιτείες ώστε να υπάρχει ισορροπία και αμοιβαία ικανοποίηση των συμφερόντων των δύο πλευρών.⁴³⁹ Σε επίπεδο τώρα στρατιωτικών δυνατοτήτων, το στρατιωτικό δυναμικό της Βόρειας Κορέας έχει αλλάξει πολύ τα τελευταία 10 χρόνια. Από μια χώρα που απειλούσε μόνο με τις πυρηνικές της δυνατότητες, η Βόρεια Κορέα μεταμορφώθηκε σε μια χώρα που έχει και είναι έτοιμη να χρησιμοποιήσει τα πυρηνικά της όπλα.⁴⁴⁰

Κατά τους Lee και Chang, δύο είναι οι σημαντικές αβεβαιότητες που προκύπτουν σχετικά με την Βορειοκορεατική απειλή. Η μία είναι η ανάπτυξη του πυρηνικού της οπλοστασίου και η άλλη είναι η αστάθεια του καθεστώτος της. Όπως παρατηρούν, το ένα είναι συνυφασμένο του άλλου, καθώς η αστάθεια του καθεστώτος της είναι που γεννά και την ανάγκη της για κατοχή και ανάπτυξη πυρηνικών όπλων.⁴⁴¹

Από τον φακό του δομικού ρεαλισμού, βλέπουμε ότι ο κόσμος είναι δομημένος σε μια ιεραρχική δομή στην οποία οι πολιτείες πάντοτε βασίζονται στην αυτοβοήθεια

⁴³⁸ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

⁴³⁹ Benjamin D. Blackstone, *Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States* Claremont McKenna College, California, 2017.

⁴⁴⁰ Julia Mysłowska, Sylwia Sosin, *The Nuclear Dispute Between The United States And North Korea*, *Torun International Studies*, No. 1 (10), pp. 71–82, 2017.

⁴⁴¹ Kiyong Chang, Choongkoo Lee, *North Korea and the East Asian Security order: competing views on what South Korea ought to do*, *The Pacific Review*, 2017.

για να διατηρήσουν ή να βελτιώσουν τη σχετική ισχύ τους.⁴⁴² Οι δρώντες οδηγούνται στον συμβατικό πόλεμο, επειδή τα πολιτικά οφέλη υπεραντισταθμίζουν το εκάστοτε κόστος. Ωστόσο, ο Waltz υποστηρίζει ότι τα πυρηνικά όπλα αλλάζουν το πόσο πρόθυμοι είναι οι δρώντες να οδηγηθούν σε μάχη, λόγω του κόστους από τη χρήση τους.⁴⁴³ Προκύπτει, βάσει του επιχειρήματος του Waltz, ένα ερώτημα σχετικά με το αν είναι προς όφελος του διεθνούς συστήματος να διατηρήσει η Βόρεια Κορέα τα πυρηνικά της όπλα ώστε να μειωθούν οι πιθανότητες του πολέμου μεταξύ της Βόρειας Κορέας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Η απάντηση στο ερώτημα είναι, ότι δεδομένου του πόσο επιθετική έχει γίνει αυτή η σχέση, υπάρχει ένας πολύ υψηλότερος κίνδυνος λάθους υπολογισμού ή χρήσης των πυρηνικών όπλων ως αντίποινα.⁴⁴⁴ Οι ηγέτες και των δύο χωρών έχουν αρχίσει να υιοθετούν εξαιρετικά προκλητικά μέτρα ως κοινή πρακτική, αυξάνοντας τη δικαιολογία για μια προληπτική πυρηνική επίθεση. Ενώ η ιδέα του Waltz είναι σωστή, δεν ισχύει σε περίπτωση σαν την παρούσα που υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης και πόλωση μεταξύ των δύο χωρών.

Η Βόρεια Κορέα αποτελεί, όπως αναλύθηκε, μία μικρή πυρηνική δύναμη, που σίγουρα δε μπορεί να χρησιμοποιήσει τα πυρηνικά της όπλα παρεμποδιστικά προς τη Νότια Κορέα, ένα μη πυρηνικό κράτος, λόγω του φόβου των αντιποίνων που θα δεχθεί από μία μεγάλη πυρηνική δύναμη, τις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και υπό το φόβο των συνεπειών ενός πυρηνικού χτυπήματος αν αυτό συμβεί τόσο κοντά της, πράγμα που σημαίνει την αυτόματη καταστροφή και της ίδιας.⁴⁴⁵ Οι Ηνωμένες Πολιτείες, διατηρώντας την πρωτοκαθεδρία στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα⁴⁴⁶, καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε να μη διαταραχθεί αυτή η ισορροπία δυνάμεων, ειδικά στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας που παραδοσιακοί υποστηρικτές της είναι η Ρωσία και η Κίνα. Παρόλα αυτά, αναλαμβάνουν ενεργό ρόλο στο ζήτημα της Βόρειας Κορέας και γιατί δεν είναι διατεθειμένες να ρισκάρουν ακόμη και μικρότερα, παράπλευρα πλήγματα, όπως Αμερικανούς πολίτες, υπηκόους άλλων κρατών, συμμαχικές τους δυνάμεις, λόγω των συμφερόντων που διατηρούν σε αυτές και δικές τους στρατιωτικές βάσεις. Στην περίπτωση της Βόρειας Κορέας όμως, πρέπει να εξεταστεί και το τι είναι διατεθειμένη να πράξει και η ίδια, όσο ρεαλιστικό και να μη φαίνεται το σενάριο της «αυτοκτονίας» της μέσω της επίθεσης με πυρηνικά όπλα στις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες ή σε κάποιο σύμμαχό τους στην περιοχή.

Το σενάριο να εξαπολύσει πυρηνική επίθεση κατά της Νότιας Κορέας και της Ιαπωνίας σχεδόν αποκλείεται λόγω των λογικών και άμεσων συνεπειών που θα έχει και η ίδια στο έδαφός της, έχοντας ουσιαστικά την ίδια μοίρα με αυτά τα κράτη, λόγω της άμεσης καταστροφής της, ή της σταδιακής από τη διάχυση ραδιενέργειας. Ακόμη και μια πυρηνική επίθεση στις ηπειρωτικές Ηνωμένες Πολιτείες φαίνεται ως πολύ μακρινό σενάριο για τους λόγους που αναφέρθηκαν εκτενώς. Το σενάριο όμως, μιας συμβατικής επίθεσης⁴⁴⁷ κατά της Νότιας Κορέας, παραμένει, αν και όχι πρώτο κατά

⁴⁴² Waltz K., το ίδιο και Waltz K., Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.18, 167, 224, 226.

Κουσκουβέλης Η., Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 230, 294.

⁴⁴³ Waltz K., το ίδιο και Waltz K., Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Ποιότητα, Αθήνα 2011, σελ.384

⁴⁴⁴ Benjamin D. Blackstone, Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States Claremont McKenna College, California, 2017.

⁴⁴⁵ Jerome H. Kahan, Nuclear Threats From Small States, Center for Naval Analyses, U.S., 1994.

⁴⁴⁶ Κουσκουβέλης Η., Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2010, σελ. 247.

⁴⁴⁷ Jerome H. Kahan, Nuclear Threats From Small States, Center for Naval Analyses, U.S., 1994.

πως φαίνεται, στις προτεραιότητες της Βόρειας Κορέας. Στην περίπτωση αυτή, η Βόρεια Κορέα θα μπορούσε να επιτεθεί μαζικά με συμβατικά όπλα εναντίον της Νότιας Κορέας και των στρατευμάτων των Ηνωμένων Πολιτειών που βρίσκονται στην περιοχή. Η αντίδραση της Νότιας Κορέας, θα ήταν αυτή της αντεπίθεσης στο πλαίσιο της άμυνας και οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ενίσχυαν τις δυνάμεις που έχουν στην περιοχή. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν μία τέτοια απειλή με συμβατικά μέσα και ως τελευταία λύση, θα ήταν η χρήση πυρηνικών όπλων. Αρχικά, θα εμπόδιζαν τη Βόρεια Κορέα, από τη χρήση πυρηνικών όπλων, μέσω της αποτροπής, επιδεικνύοντας τη στρατιωτική και στρατηγική τους ετοιμότητα να χρησιμοποιήσουν τα όπλα τους για να την αντιμετωπίσουν. Η αποτροπή όμως σε συνδυασμό με την επιθετική ρητορική δε θα έπρεπε να φθάσει τη Βόρεια Κορέα στο σημείο του να οδηγηθεί στην προληπτική χρήση πυρηνικών όπλων, από φόβο.

Μια άλλη στρατηγική επιλογή των Ηνωμένων Πολιτειών, θα μπορούσε να είναι η καταστροφή των πυρηνικών όπλων της Βόρειας Κορέας, πριν ακόμη τεθεί το ζήτημα χρήσης τους και μάλιστα με συμβατικές δυνάμεις με σκοπό την πρόληψη διάχυσης ραδιενέργειας. Η στρατηγική αυτή ενέχει όμως το ρίσκο της μη γνώσης των προθέσεων του αντιπάλου και του ακριβή αριθμού των όπλων που διαθέτει. Στο σημείο αυτό, ίσως μία άλλη επιλογή που θα μπορούσε να έδινε λύση, θα ήταν μυστικές ειδικές δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών να έχουν βρεθεί στο έδαφος της Βόρειας Κορέας και να έχουν καταφέρει να έχουν πρόσβαση και τον έλεγχο των πυρηνικών όπλων της Βόρειας Κορέας. Έτσι θεωρητικά οι Ηνωμένες Πολιτείες θα γνώριζαν τον ακριβή αριθμό πυρηνικών όπλων της Βόρειας Κορέας και θα μπορούσαν να την αφοπλίσουν. Αυτή η στρατηγική επιλογή έχει πολλές αδυναμίες, ελάχιστο ποσοστό επιτυχίας και τεράστιο κίνδυνο να διαταραχθούν αιφνίδια οι ισορροπίες. Τέλος, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την αποτροπή, μέσω της ενεργητικής και της παθητικής άμυνας, επενδύοντας σαφώς στην ενεργητική, μέσω εναέριων μέσων και πυραύλων. Σε ένα ενδεχόμενο τέτοιο σενάριο, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα στόχευαν αρχικά στον περιορισμό της ζημιάς και στην πορεία, στην καταστροφή του πυρηνικού οπλοστασίου του αντιπάλου.⁴⁴⁸

Για να αντιμετωπιστεί όμως η απειλή της Βόρειας Κορέας, πριν οδηγηθεί η κατάσταση σε ένα δυνητικό σενάριο σαν το ανωτέρω, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έπρεπε να συνεχίσουν να εστιάζουν στον τομέα των κυρώσεων, καθώς η Βόρεια Κορέα μέσω αυτών δέχεται ισχυρή πίεση. Επίσης θα πρέπει να γενικεύσουν τις κυρώσεις προς κάθε κράτος που θα συνάψει εμπορικές σχέσεις με τη Βόρεια Κορέα, ή θα τη βοηθήσει στον τομέα ανάπτυξης των πυρηνικών της όπλων, προκειμένου να αποφύγει τη διάδοση αυτών σε άλλα κράτα μέσω του εμπορίου τους από τη Βόρεια Κορέα.

Τέλος, οι Ηνωμένες Πολιτείες, καλό θα ήταν να αναβαθμίσουν τις στρατιωτικές συνεργασίες τους με τα συμμαχικά τους κράτη, Ιαπωνία και Νότια Κορέα, ειδικά στον τομέα της ολοκληρωμένης πυραυλικής άμυνας, της ανταλλαγής πληροφοριών και των συμβατικών βομβαρδιστικών πυραύλων.⁴⁴⁹

⁴⁴⁸ Jerome H. Kahan, Nuclear Threats From Small States, Center for Naval Analyses, U.S., 1994.

⁴⁴⁹ Kiyong Chang, Choongkoo Lee, North Korea and the East Asian Security order: competing views on what South Korea ought to do, The Pacific Review, 2017.

Παράρτημα

Πίνακας Πυρηνικών Δοκιμών, Εκτόξευσεων Βαλλιστικών Πυραύλων και Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών με τις αντίστοιχες Κυρώσεις

Είδος	Ημερομηνία	Τοποθεσία	Κυρώσεις
Διακήρυξη αποχώρησης από την Συνθήκη περί μη διάδοσης των Πυρηνικών Όπλων (NPT)	12 Μαρτίου 1993		RES 825 / 11 Μαΐου 1993: την καλεί να επανεξετάσει την πρόθεση αποχώρησής της από την Συνθήκη NPT
Εκτόξευση πυραύλου podong-1	29 – 30 Μαΐου 1993	Πεδίο εκτόξευσης πυραύλων Hwadae	
Εκτόξευση Πυραύλου Kwangmyŏngsŏng-1 πάνω από την Ιαπωνία	Αύγουστος 1998		
Εκτοξεύσεις 7 Πυραύλων (Scud-C - Taepodong – 2, Nodong) Μεγάλου και μικρού βεληνεκούς	5 Ιουλίου 2006	Πεδία Εκτόξευσης Musudan-ri, Gitdaeryung, Anbyun και Kangwon-do	RES 1695 / 15 Ιουλίου 2006: Καταδίκη Βόρειας Κορέας για εκτόξευση βαλλιστικών πυραύλων και επιβολή κυρώσεων κατά της Βόρειας Κορέας
1 ^η Υπόγεια Πυρηνική Δοκιμή με 1.340 m Ύψος/ 310 m Βάθος και απόδοση 0,7 - 2 kt TNT	9 Οκτωβρίου 2006	Πεδίο Δοκιμών Punggye-ri	RES 1718 / 14 Οκτωβρίου 2006: Ανησυχία για την πυρηνική δοκιμή – οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις και ίδρυση Επιτροπής Κυρώσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας και ομάδας εμπειρογνομόνων
2 ^η Υπόγεια Πυρηνική Δοκιμή με 1.340 m Ύψος / 490 m Βάθος και απόδοση 2 - 5,4 kt TNT	25 Μαΐου 2009	Πεδίο Δοκιμών Punggye-ri	RES 1874 / 12 Ιουνίου 2009: Εκφράζεται ανησυχία για την πυρηνική δοκιμή – επιβολή εκτεταμένων κυρώσεων για όλα τα είδη όπλων, για χρηματοοικονομικές συναλλαγές
Εκτόξευση 9 πυραύλων	2 - 4 Ιουλίου 2009	Πεδίο Εκτόξευσης Wonsan	
			RES 1887 / 24 Σεπτεμβρίου 2009: για την εφαρμογή του ψηφίσματος 1540 του ΣΑ

Είδος	Ημερομηνία	Τοποθεσία	Κυρώσεις
			του ΟΗΕ, για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων και τον αφοπλισμό.
			RES 1928 / 7 Ιουνίου 2010: Διεύρυνση εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων έως τις 12 Ιουνίου 2011.
			RES 1985 / 10 Ιουνίου 2011: Διεύρυνση εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων έως τις 12 Ιουνίου 2012 και ζήτησε να υποβάλει τις εκθέσεις στην επιτροπή κυρώσεων για συζήτηση
			RES 2050 / 12 Ιουνίου 2012: Διεύρυνση εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων έως τις 12 Ιουνίου 2013.
Εκτόξευση 6 βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς	18 – 20 Μαΐου 2013		
Εκτόξευση πυραύλων Kwangmyŏngsŏng-3 Τύπου 2 – 1 ^{ος} Δορυφόρος Βόρειας Κορέας -584 χιλιόμετρα απόγειο δορυφόρου	12 Δεκεμβρίου 2012	Πεδίο εκτόξευσης Sohae Satellite	RES 2087 / 22 Ιανουαρίου 2013: Καταδίκασε την έναρξη της δορυφορικής δραστηριότητας και ενέτεινε τις υπάρχουσες κυρώσεις
3 ^η Υπόγεια Πυρηνική Δοκιμή -1.340 m Ύψος / 1.000 m Βάθος με 6 – 16 kt TNT	12 Φεβρουαρίου 2013	Πεδίο Δοκιμών Punggye-ri	RES 2094 / 7 Μαρτίου 2013: Καταδίκη Πυρηνικής Δοκιμής και εξουσιοδότηση σε τρίτα κράτη να επιβάλουν κυρώσεις
			RES 2141 / 5 Μαρτίου 2014: Διεύρυνση εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων έως τις 5 Απριλίου του 2015.
Εκτόξευση 6 πυραύλων μικρού βεληνεκούς Nodong	2, 9, 13 Ιουλίου 2014	Πεδίο Εκτόξευσης Wonsan	
			RES 2207 / 4 Μαρτίου 2015: Διεύρυνση εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων έως τις 5 Απριλίου 2016.
			RES 2270 / 2 Μαρτίου 2016: Επιβολή κυρώσεων μετά τη δοκιμή πυρηνικών δοκιμών και πυραύλων της Βόρειας Κορέας το 2016 . Οι κυρώσεις περιλαμβάνουν την επιθεώρηση όλων των διαμετακομιστικών φορτίων προς και από τη Βόρειο Κορέα, την απαγόρευση όλων των συναλλαγών όπλων με τη χώρα, πρόσθετους περιορισμούς στις εισαγωγές ειδών πολυτελείας στη Βόρεια Κορέα και την απέλαση ορισμένων βορειοκορεατών διπλωματών που είναι ύποπτοι για παράνομες δραστηριότητες .
			RES 2276 / 24 Μαρτίου 2016: Επέκταση της εντολής της ομάδας εμπειρογνομώνων
4 ^η Υπόγεια Πυρηνική	6	Πεδίο	RES 2279 / 2 Μαρτίου 2016: κυρώσεις για

Είδος	Ημερομηνία	Τοποθεσία	Κυρώσεις
Δοκιμή με 1.340 m Ύψος/ 1.000 m Βάθος και απόδοση 7 - 16,5 kt TNT	Ιανουαρίου 2016	Δοκιμών Punggye-ri	συναλλαγές όπλων, πολλαπλασιασμό των πυρηνικών δραστηριοτήτων, τις θαλάσσιες και αεροπορικές μεταφορές, τον έλεγχο των εξαγωγών ΟΜΚ, το εξωτερικό εμπόριο και τις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές. Το ψήφισμα επιβεβαιώνει επίσης ότι κάθε μεταφορά όπλων για σκοπούς συντήρησης και παροχής υπηρεσιών συνιστά παραβίαση και ορίζει ότι ορισμένοι βορειοκορεάτες φορείς υπόκεινται σε κυρώσεις
5 ^η Υπόγεια Πυρηνική Δοκιμή με 1.340 m Ύψος/ 1.000 m Βάθος και απόδοση 15 - 25 kt TNT	9 Σεπτεμβρίου 2016	Πεδίο Δοκιμών Punggye-ri	RES 2321 / 30 Νοεμβρίου 2016: Εντατικοποίηση οικονομικών και εμπορικών κυρώσεων, αναστολή επιστημονικής και τεχνικής συνεργασίας, απαγόρευση εισόδου σε επιπλέον 11 άτομα
			RES 2345 / 23 Μαρτίου 2017: Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών επέκτεινε την εντολή της ομάδας εμπειρογνομόνων ως το 2018.
			RES 2356 / 2 Ιουνίου 2017: Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε ομόφωνα έναν κατάλογο προσώπων και οντοτήτων που έχουν οριστεί ως εμπλεκόμενα ή ότι υποστηρίζουν το πυρηνικό πρόγραμμα της Βόρειας Κορέας.
Εκτόξευση 14 βαλλιστικών Πυραύλων	Ιούλιος 2017		RES 2371 / 5 Αυγούστου 2017: απαγόρευση αγορών του Βορειοκορεατικού άνθρακα, του σιδήρου, του μολύβδου και των θαλασσινών και απασχόλησης επιπλέον Βορειοκορεατών από άλλες κυβερνήσεις
6 ^η Υπόγεια Πυρηνική Δοκιμή με 1.340 m Ύψος και απόδοση 70 - 280 kt TNT	3 Σεπτεμβρίου 2017	Πεδίο Δοκιμών Punggye-ri	RES 2375 / 11 Σεπτεμβρίου 2017: οικονομικές και εμπορικές κυρώσεις (σε κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, φυσικό αέριο), ανώτατο όριο στις εξαγωγές πετρελαίου προς τη Βόρεια Κορέα, έλεγχος πλοίων που προέρχονται από τη Βόρεια Κορέα, απαγόρευση κοινοπραξιών, απαγόρευση νέων θεωρήσεων για εργάτες εξωτερικού
Εκτόξευση διηπειρωτικού βαλλιστικού πυραύλου Hwasong-15 με 4.475χλμ Ύψος και ταξίδεψε 950χλμ	28 Νοεμβρίου 2017	Πεδίο εκτόξευσης Sain-ni	RES 2397 / 22 Δεκεμβρίου 2017: περιορισμός στις εισαγωγές καυσίμων και άλλες συναλλαγές, καθώς και στην ικανότητα των Βορειοκορεατών πολιτών να εργαστούν στο εξωτερικό
			RES 2407 / 21 Μαρτίου 2018: Διεύρυνση της εντολής του RES 1718 έως τις 24 Απριλίου 2019 και περαιτέρω επιβολή προηγούμενων ψηφισμάτων.
			RES 2464 / 10 Απριλίου 2019: Ζητά από την επιτροπή εμπειρογνομόνων να υποβάλει την τελική

Είδος	Ημερομηνία	Τοποθεσία	Κυρώσεις
			έκθεση με τα ευρήματα και τις συστάσεις της έως τις 7 Φεβρουαρίου του 2020 και το αργότερο έως τις 6 Μαρτίου του 2020 την τελική έκθεση μετά από τη συζήτηση με την επιτροπή και προτρέπει όλα τα κράτη να συνεργαστούν με την επιτροπή
Εκτόξευση πολλαπλών πυραύλων μικρού βεληνεκούς και του Ρωσικού πυραύλου Iskander	3 Μαΐου 2019	Πεδίο Εκτόξευσης Wonsan	
Εκτόξευση 2 πυραύλων μικρού βεληνεκούς	9 Μαΐου 2019	Πεδίο Εκτόξευσης Sinori	
Εκτόξευση 2 πυραύλων μικρού βεληνεκούς	25 Ιουλίου 2019		
Εκτόξευση πολλαπλών βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς	30 Ιουλίου		
Εκτόξευση 2 βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς	2 Αυγούστου 2019		
Εκτόξευση 2 βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς	24 Αυγούστου 2019	Πεδίο Εκτόξευσης Sondok	
Εκτόξευση 2 βαλλιστικών πυραύλων μικρού βεληνεκούς	10 Σεπτεμβρίου 2019	Πεδίο Εκτόξευσης Kaechon	

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Κουσκουβέλης Ηλίας, Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Ποιότητα, Αθήνα, 2004.
2. Κουσκουβέλης Ηλίας, Θεωρία Διεθνών Σχέσεων. Αποτροπή και Πυρηνική Στρατηγική, Ποιότητα, Αθήνα, 2000.
3. Κουσκουβέλης Ηλίας, Λήψη Αποφάσεων, Κρίση, Διαπραγμάτευση, Παπαζήση, Αθήνα, 1997.
4. Κουσκουβέλης Ηλίας, Θεωρία Απόφασης στον Θουκυδίδη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 2015.
5. Κουσκουβέλης Ηλίας, Διπλωματία και στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 1995.
6. Βαληνάκης Γ., Εισαγωγή στην Πυρηνική Στρατηγική, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1987.
7. Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α., Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική, Παπαζήσης, Αθήνα, 1992.
8. Θουκυδίδης, Ιστορίες, μετάφρ. Ελευθερίου Βενιζέλου, Σμυρنيωτάκης, Αθήνα.
9. Κολιόπουλος Κ., Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα Έως Σήμερα, Ποιότητα, Αθήνα, 2010.
10. Κονδύλης Π., Θεωρία του Πολέμου, Θεμέλιο, Αθήνα, 1993.
11. Λίτσας Ν. Σπύρος, Πόλεμος και Ορθολογισμός, Ποιότητα, Αθήνα, 2010.
12. Σπυρόπουλος Μ. Γεώργιος, Διεθνείς Σχέσεις: Ρεαλιστική Προσέγγιση – Θεωρία και Πράξη, Ποιότητα, 2010.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

13. Beal Tim, North Korea: the struggle against American power, Pluto Press, London, 2005.
14. Brezinsky Zbigniew, Η μεγάλη σκακιέρα: η αμερικάνικη υπεροχή και οι γεωστρατηγικές της επιταγές, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1998.
15. Bull Hedley, Η άναρχη κοινωνία, Ποιότητα, Αθήνα, 2001, μτφ.: Η. Στροίκου, επιμ.: Η. Κουσκουβέλης, σ. 159.
16. Carr H. Edward, Η Εικοσαετής Κρίση 1919 1939, Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων, Ποιότητα, Αθήνα, 2001.
17. Claude I., Power and International Relations, New York, Random House, 1962.
18. Freedman Lawrence, The evolution of nuclear strategy, Macmillan, England, 1989.

19. Jervis, Robert, «Systems theories and diplomatic history», Paul Gordon Lauren, Diplomacy: new approaches in history, theory and policy, Free Press, N. York, 1979, pp. 212.
20. Keohane R. O., «Structural realism and beyond», Political Science: the state of the discipline, American Political Science Association, Washington, D. C, 1986
21. Mearheimer John, Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, Ποιότητα, Αθήνα, 2007.
22. Morgenthau H., Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace, A. Knopf, New York, 1948.
23. Raymond Aron, Le grand debat. Initiation a la strategie atomique, Calmann – Levy, Paris, 1963
24. Walt S., The origins of alliances, Cornell University Press, Ithaca, 1987.
25. Waltz N. Kenneth, Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής, Ποιότητα, Αθήνα, 2011.
26. Waltz N. Kenneth, Ο άνθρωπος, το Κράτος και ο Πόλεμος», Μια θεωρητική ανάλυση, Ποιότητα, Αθήνα, 2011.
27. Young Whan Kihl, Hong Nack Kim, North Korea: the politics of regime survival, M.E. Sharpe, N.Y, c2006.
28. Rhodes, Richard, Dark Sun: The Making of the Hydrogen Bomb, New York, Simon & Schuster (1996)

Αρθρογραφία

29. Κουσκουβέλης Ηλίας, Έξυπνη ηγεσία στο μικρό κράτος: Η περίπτωση της Κύπρου, Φιλελεύθερος, 14 Ιουνίου, 2015.
30. Κουσκουβέλης Ηλίας, Προς μια νέα Εξωτερική Πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας, 8 Σεπτεμβρίου 2010.
31. Kuskouvelis Ilias, Pedi Revecca, Cyprus: Between a rock and a hard place. Five priorities for a new "small but smart state" strategy, Cyprus, Weekly, February, 2017.
32. Kouskouvelis Ilias, Pedi Revecca, Cyprus' Reunification: from the "Momentum" Trap to a "Small but Smart" State Strategy, Eurodialogue: Journal of International Relations, European Economic & Social Studies, 5. pp. 19-34, November 2016.
33. Paidi Revecca, Theory of International Relations: Small States In The International System, PhD Thesis, University of Macedonia, Thessaloniki, 2016.
34. Angela Dewan, Mattis warns of 'massive military response' to NK nuclear threat, CNN, September 3, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/09/03/politics/trump-north-korea-nuclear/index.html>
35. @realDonaldTrump (August 11, 2017). "Donald J. Trump on Twitter" (Tweet)

36. 38 North, Sixth Nuclear Test Detected at Punggye-ri, Declared to be a Hydrogen Bomb, September 3, 2017, <https://www.38north.org/2017/09/nuke090317/>
37. 38 North, Sixth Nuclear Test Detected at Punggye-ri, Declared to be a Hydrogen Bomb, September 3, 2017.
38. Abby Bard, The Hanoi Summit – We Asked Abigail Bard What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, March 12, 2019, <https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93-we-asked-abigail-bard-what-happens-next-us-north-korea-relations>
39. ABC News, N. Korea launches 7th missile: Japan, July 5, 2006, <https://web.archive.org/web/20060922090940/http://www.abc.net.au/news/newsitems/200607/s1679764.htm>
40. ABC News, N. Korea warns of new missile launches, July 6, 2006, <https://web.archive.org/web/20070719033858/http://www.abc.net.au/news/newsitems/200607/s1680604.htm>
41. ABC, North Korea says it successfully tested hydrogen bomb, marking sixth nuclear test since 2006, September 3, 2017, <https://www.abc.net.au/news/2017-09-03/north-korea-says-it-successfully-tested-hydrogen-bomb/8867568>
42. ABM, 1972, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Anti-Ballistic Missile Systems, <https://www.state.gov/t/isn/trty/16332.htm>
43. Adam Jourdan, China seeks release of fishing boat seized by North Korea, Reuters, May 19, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-china-northkorea/china-seeks-release-of-fishing-boat-seized-by-north-korea-idUSBRE94I09620130519>
44. Adrian Croft, EU to tighten sanctions on North Korea after nuclear test, The Reuters, February 15, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-eu/eu-to-tighten-sanctions-on-north-korea-after-nuclear-test-idUSBRE91E0VZ20130215>
45. Agreed Framework Between the United States of America and the Democratic People's Republic of Korea, 1994, Bureau of Arms Control Washington, DC.
46. Al Jazeera, North Korea proposes talks with South, June 6, 2013, <https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/06/20136632935691191.html>
47. Al Jazeera, North Korea sentences US citizen to jail, May 2, 2013, <https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/05/20135224636174632.html>
48. Al Jazeera, North Korea slams upcoming US-South military exercises, August 20, 2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/08/north-korea-slams-upcoming-south-military-exercises-170820064231950.html>
49. Al Jazeera, North Korean leader inspects new submarine as talks with US stall, July 23, 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/07/north-korean-leader-inspects-submarine-talks-stall-190723053447448.html>
50. Al Jazeera, Trump meets North Korea's Kim at DMZ in landmark visit, June 30, 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/06/trump-confirms-meet-kim-dmz-190630050353219.html>
51. Alan D. Romberg, Michael D., The North Korea Nuclear Crisis: A Strategy for Negotiation, Swaine Arms Control Today
52. Alex Lockie, Trump promised 'fire and fury' for North Korea if it continued threats — hours later, it threatened strikes on Guam, Business Insider, August

- 9, 2017, <https://www.businessinsider.com/north-korea-trump-missile-threat-guam-fire-fury-2017-8>
53. Alex Ward, How to watch the Trump-Kim summit in Vietnam, VOX, February 27, 2019, <https://www.vox.com/2019/2/26/18241354/trump-north-korea-summit-how-to-watch-schedule-time-kim>
 54. Alex Wellerstein, This is Not a Drill Lessons from the Hawaii False Missile Alert, The Stanley Foundation, January, 2018, <https://www.stanleyfoundation.org/articles.cfm?id=889&title=This-is-%3CI%3ENot%3C/I%3E-a-Drill>
 55. Alexander L. G., Crisis management: the interaction of political and military considerations, Survival, September – October 1984.
 56. Alexandra Field, South Korean opposition leader: Nukes are the only way to guarantee peace, CNN, October 19, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/10/18/asia/south-korea-trump-nukes/index.html>
 57. Alexandra Wilts, James Mattis contradicts Trump over North Korea comments: 'We're never out of diplomatic solutions', Independent, August 30, 2017 25, 2017, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/north-korea-trump-mattis-talking-over-diplomacy-response-a7921121.html>
 58. Ali Vitali, President Trump agrees to meet with North Korea's Kim Jong Un, NBC News, March 9, 2018, <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/south-koreans-deliver-letter-trump-kim-jong-un-n855051>
 59. Andrew BuncombeSeattle, Adam Forrestm, Trump becomes first sitting US president to enter North Korea as he shakes hands with Kim Jong-un, The Independent, June 30, 2019, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-north-korea-kim-jongun-visit-president-us-a8981041.html>
 60. Andrew Greene, North Korea: Kim Jong-un to hold off on Guam missile plan, state media reports, ABC News, August 15, 2017, <https://www.abc.net.au/news/2017-08-15/north-korea-kim-holds-off-on-guam-missile-plan/8810174>
 61. Ankit Panda, Exclusive: Revealing Kangson, North Korea's First Covert Uranium Enrichment Site, The Diplomat, July 13, 2018.
 62. Ankit Panda, North Korea's Musudan Missile Test Actually Succeeded. What Now?, The Diplomat, June 23, 2016, <https://thediplomat.com/2016/06/north-koreas-musudan-missile-test-actually-succeeded-what-now/>
 63. Ankit Panda, US Intelligence: North Korea's Sixth Test Was a 140 Kiloton 'Advanced Nuclear' Device, The Diplomat, September 6, 2017, <https://thediplomat.com/2017/09/us-intelligence-north-koreas-sixth-test-was-a-140-kiloton-advanced-nuclear-device/>
 64. Ankit Panda, US, South Korea Begin Ulchi-Freedom Guardian 2017 Military Exercises Amid Threats From North Korea, The Diplomat, August 21, 2017, <https://thediplomat.com/2017/08/us-south-korea-begin-ulchi-freedom-guardian-2017-war-games-amid-threats-from-north-korea/>
 65. Ankit Panda, Vipin Narang, Welcome to the H-Bomb Club, North Korea, The Diplomat, September 5, 2017, <https://thediplomat.com/2017/09/welcome-to-the-h-bomb-club-north-korea/>
 66. Anna Fifield, In a feel-good Korea summit, Kim lays the groundwork for meeting with Trump, The Washington Post, April 27, 2018, https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/north-and-south-korea-agree-to-work-

- [toward-common-goal-of-denuclearization/2018/04/27/7dcb03d6-4981-11e8-8082-105a446d19b8_story.html](https://www.washingtonpost.com/world/north-korea-announces-economic-plan-after-unprecedentedly-grim-struggle/2016/05/08/c84088e2-1214-11e6-a9b5-bf703a5a7191_story.html)
67. Anna Fifield, North Korea announces five-year economic plan, its first since the 1980s, The Washington Post, May 8, 2016, https://www.washingtonpost.com/world/north-korea-announces-economic-plan-after-unprecedentedly-grim-struggle/2016/05/08/c84088e2-1214-11e6-a9b5-bf703a5a7191_story.html
 68. Anne S. Lycke, The nuclear explosion in North Korea on 3 September 2017: A revised magnitude assessment, NORSAR, September 12, 2017, <https://www.norsar.no/press/latest-press-release/archive/the-nuclear-explosion-in-north-korea-on-3-september-2017-a-revised-magnitude-assessment-article1548-984.html>
 69. Armand Vervaeck, Very powerful earthquake/NUCLEAR TEST in North Korea - September 3, 2017, Earthquake - Report, September 3, 2017, <https://earthquake-report.com/2017/09/03/strong-earthquake-north-korea-on-september-3-2017/>
 70. Arms Control Association, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019.
 71. Associated Press, North Korea disputes Trump's account of summit breakdown, NBC News, February 28, 2019, <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/north-korea-disputes-trump-s-account-summit-breakdown-n977836>
 72. Associated Press, Trump overstated Kim's demand on sanctions, State Department says, NBC News, March 1, 2019, <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/trump-overstated-kim-s-demand-sanctions-state-department-says-n978016>
 73. Atlantic Council, Priority-Based Approach to the north Korean Nuclear Issue, Issuu, June 27, 2019, <https://issuu.com/atlanticcouncil/docs/priority-based-approach-to-the-nort>
 74. Atomic Archive, Developing the Hydrogen Bomb, <http://www.atomicarchive.com/Docs/Hydrogen/index.shtml>
 75. Atomic Heritage Foundation, Hydrogen Bomb - 1950, June 19, 2014, <https://www.atomicheritage.org/history/hydrogen-bomb-1950>
 76. Australia News, US issues direct warning over N. Korea nukes, October 5, 2006, Washington
 77. Barney Henderson, North Korea restores hotline with South, The Telegraph, July 3, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10157568/North-Korea-restores-hotline-with-South.html>
 78. BBC , N Korea agrees disarmament steps, February 13, 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6356481.stm>
 79. BBC, Deranged! Donald Trump and Kim Jong-un's war of words, September 22, 2017, <http://www.bbc.co.uk/newsbeat/article/41359557/deranged-donald-trump-and-kim-jong-uns-war-of-words>
 80. BBC, Kaesong talks: North and South Korea reach agreement, July 7, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-23208617>
 81. BBC, Koreas 'reach deal' to re-open Kaesong industrial zone, August 14, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-23682218>

82. BBC, Last South Korean workers leave Kaesong zone in North, May 3, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-22396484>
83. BBC, N. Korea 'to conduct nuclear test', October 3, 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/5402018.stm>
84. BBC, No plans to withdraw UK diplomats from North Korea, April 5, 2013, <https://www.bbc.com/news/uk-22037008>
85. BBC, North Korea and US 'in direct contact', says Tillerson, September 30, 2017, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-41454007>
86. BBC, North Korea claims success in fifth nuclear test, September 9, 2016, <https://www.bbc.com/news/world-asia-37314927>
87. BBC, North Korea continuing nuclear programme - UN report, August 4, 2018,, <https://www.bbc.com/news/world-asia-45067681>
88. BBC, North Korea crisis: What will Russia do?, September 9, 2017, <https://www.bbc.com/news/world-europe-41172488>
89. BBC, North Korea ends peace pacts with South, March 8, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21709917>
90. BBC, North Korea envoy meets Chinese President Xi Jinping, May 24, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-22650666>
91. BBC, North Korea nuclear H-bomb claims met by skepticism, January 6, 2016, <https://www.bbc.com/news/world-asia-35241686>
92. BBC, North Korea nuclear test: Trump condemns 'hostile' move, September 3, 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=PdxPCeWw75k>
93. BBC, North Korea nuclear: State claims first hydrogen bomb test, January 6, 2016, <https://www.bbc.com/news/world-asia-35240012>
94. BBC, North Korea nuclear: US intelligence chief says disarmament unlikely, October 16, 2016, <https://www.bbc.com/news/world-asia-37771377>
95. BBC, North Korea says sanctions will accelerate nuclear programme, September 18, 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-41309774>
96. BBC, North Korea threatens final destruction of South Korea, February 19, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21510479>
97. BBC, North Korea: Trump and Kim call each other mad, September 22, 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-41356836>
98. BBC, North Korea: Trump signs new order to widen sanctions, September 22, 2017, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-41354664>
99. BBC, North Korean artillery hits South Korean island, November 23, 2010, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11818005>
100. BBC, North Korea's Kim Jong-il dies, December 11, 2011, [bbc.com/news/av/world-asia-16240096/north-korea-s-kim-jong-il-dies](https://www.bbc.com/news/av/world-asia-16240096/north-korea-s-kim-jong-il-dies)
101. BBC, S. Korea leader warns of multiple N Korea nuclear tests, February 5, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21332624>
102. BBC, South Korea says all but seven workers left Kaesong, April 29, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-22334251>
103. BBC, Timeline: North Korea nuclear stand-off, April 2, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11811861>

104. BBC, Trump-Kim summit: North Korea says country seeks partial relief, March 1, 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47408696>
105. BBC, UN confirms N Korea nuclear halt, July 16, 2007, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/6900184.stm>
106. BBC, US says N Korea 'criminal regime', December 7, 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4505960.stm>
107. BBC, US urges N Korea to grant amnesty to Kenneth Bae, May 2, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-22385151>
108. BBC, UN toughens North Korea sanctions, June 12, 2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/8097370.stm>
109. Benjamin Kang Lim, Exclusive: North Korea tells China of preparations for fresh nuclear test - source, The Reuters, February 16, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-nuclear/exclusive-north-korea-tells-china-of-preparations-for-fresh-nuclear-test-source-idUSBRE91E0J820130216>
110. Bejtush Gashi, The role and impact of the small states' diplomacy on regional and international security, Acta Universitatis Danubius, Relations Internationales, Vol 10, No 2, 2017.
111. Ben Westcott, James Griffiths, Meg Wagner, Veronica Rocha, President Trump meets with Kim Jong Un, February 28, 2019, <https://edition.cnn.com/politics/live-news/trump-kim-jong-un-summit-vietnam-february-2019/index.html>
112. Benjamin D. Blackstone, Strength Through Diplomacy: A Fundamental Review of the Relationship between North Korea and the United States Claremont McKenna College, California, 2017.
113. Bennett Ramberg, Send the Nukes Back to South Korea, Foreign Policy, May 6, 2013, <https://foreignpolicy.com/2013/05/06/send-the-nukes-back-to-south-korea/>
114. BGR, Nordkorea: BGR registriert vermutlichen Kernwaffentest, September 9, 2016, https://www.bgr.bund.de/DE/Gemeinsames/Oeffentlichkeitsarbeit/Pressemitteilungen/BGR/bgr-160909_nordkorea_BGR_kernwaffentest.html
115. Boeing, B-29 Super fortress in WWII and Korea, The Role of the B-29 in World War II, Boeing.
116. Branislav L Slantchev, Military Coercion in Interstate Crises, American Political Science Review, November 2005
117. Burns Al., «From Balance to Deterrence. A Theoretical Analysis», World Politics, τομ. IX, τευχ. 4, σ. 524, Ιούλιος 1957.
118. Burt Herman, U.S. Officials Tour N. Korean Nuclear Site, Washington Post, September 12, 2007, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/09/12/AR2007091200198.html>
119. By Michael Crowley, David E. Sanger, In New Talks, U.S. May Settle for a Nuclear Freeze by North Korea, New York Times, June 30, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/30/world/asia/trump-kim-north-korea-negotiations.html>
120. C. Cany, C. Mansilla, G. Mathonniere, P. da Costa, Nuclear power supply: Going against the misconceptions. Evidence of nuclear flexibility from the French experience, Elsevier, 2018.

121. Carol Giacomo, N.Korean uranium enrichment program fades as issue, Reuters, February 10, 2007, <https://www.reuters.com/article/idUSN09302593>
122. Caroline Linton, Trump crosses into North Korea, meets with Kim Jong Un, CBS News, July 1, 2019, <https://www.cbsnews.com/live-news/trump-north-korea-kim-jong-un-meeting-dmz-sunday-2019-06-30/>
123. Catherine Dill , North Korea nuclear test: 'Tunnel collapse' may provide clues, BBC, September 3, 2017, <https://www.bbc.com/news/41139740>
124. CBS, North Korea vows to restart Yongbyon nuclear complex, capable of making bomb's worth of plutonium per year, CBS News, April 2, 2013, <https://www.cbsnews.com/news/north-korea-vows-to-restart-yongbyon-nuclear-complex-capable-of-making-bombs-worth-of-plutonium-per-year/>
125. CBS, Trump on N. Korea, October 1, 2017, <https://www.cbsnews.com/video/trump-says-tillerson-wasting-his-time-trying-to-negotiate-with-n-korea/>
126. CBS, U.S. nuclear commander assumes North Korea tested H-bomb Sept. 3, September 15, 2017, <https://www.cbsnews.com/news/u-s-nuclear-commander-assumes-north-korea-tested-h-bomb-sept-3/>
127. Chad O'Carroll, Kempinski Freezes Hotel Of Doom Plans In North Korea, NK News, March 28, 2013, <https://www.nknews.org/2013/03/kempinski-freezes-hotel-of-doom-plans-in-north-korea/>
128. Channel New Asia, Singapore 'strongly condemns' North Korea nuclear test: MFA, September 3, 2017, <https://www.channelnewsasia.com/news/singapore/singapore-strongly-condemns-north-korea-nuclear-test-mfa-9181896>
129. Channel New Asia, Trump calls off Singapore summit with North Korea, May 24, 2018, <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/donald-trump-calls-off-kim-jong-un-north-korea-summit-singapore-10275300>
130. Channel New Asia, US-North Korea summit back on, Trump says after meeting Kim envoy, June 2, 2018, <https://www.channelnewsasia.com/news/world/us-north-korea-summit-back-on-trump-says-after-meeting-kim-envoy-10323100>
131. Charles Clover, Chinese ships accused of breaking sanctions on North Korea, December 27, 2017, <https://www.ft.com/content/21a0407e-eadd-11e7-bd17-521324c81e23>
132. Chelsea J. Carter, Who is Kenneth Bae, and why is he in a North Korean prison camp?, CNN, January 8, 2014, <https://edition.cnn.com/2014/01/07/us/who-is-kenneth-bae/index.html>
133. Chico Harlan, N. Korea fires 3 short-range guided missiles into its eastern waters, South reports, The Washington Post, May 18, 2013, https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/n-korea-fires-3-short-range-guided-missiles-into-its-eastern-waters-south-reports/2013/05/18/94c8a858-bf9e-11e2-9b09-1638acc3942e_story.html
134. Cho Mee-young, South Korean navy ship sinks, North link played down, Reuters, March 12, 2010, <https://www.reuters.com/article/us-korea-ship/south-korean-navy-ship-sinks-north-link-played-down-idUSTRE62P30E20100326>
135. Choe Sang-hun The New York Times, Photos hint at greater threat of new Korean missile, p. A11, December 2017

136. Choe Sang-Hun, Jane Perlez, North Korea Tests a Mightier Nuclear Bomb, The New York Times, Raising Tension September 8, 2016, <https://www.nytimes.com/2016/09/09/world/asia/north-korea-nuclear-test.html>
137. Choe Sang-Hun, Korean Factory Complex Is Shut Down by the North, The New York Times, April 8, 2013, <https://www.nytimes.com/2013/04/09/world/asia/north-korea.html>
138. Choe Sang-Hun, North Korea Claims to Conduct 2nd Nuclear Test, New York Times, May 24, 2009, <https://www.nytimes.com/2009/05/25/world/asia/25nuke.html>
139. Choe Sang-Hun, North Korea Cuts Off the Remaining Military Hot Lines With South Korea, The New York Times, March 27, 2013, <https://www.nytimes.com/2013/03/28/world/asia/north-korea-shuts-last-remaining-hotline-to-south.html>
140. Choe Sang-Hun, South Korea Seizes Ship Suspected of Sending Oil to North Korea, The New York Times, December 29, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/12/29/world/asia/south-korea-ship-seized.html>
141. Choe Sang-Hun, Steven Erlanger, North Korea Threatens U.S. Military Bases in the Pacific, The New York Times, March 21, 2013, <https://www.nytimes.com/2013/03/22/world/asia/north-korea-threatens-us-military-bases-in-the-pacific.html>
142. Choogyung Kim, North Korea fires sixth missile in three days, Reuters, May 20, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-missiles/north-korea-fires-sixth-missile-in-three-days-idUSBRE94I04720130520>
143. Chris Graham, North Korea accused of 'maniacal recklessness' after most powerful nuclear test yet, The Telegraph, September 9, 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/09/north-korea-believed-to-have-carried-out-nuclear-test-after-smal/>
144. Chris Lawrence, Chelsea J. Carter, Official: U.S. delays missile test to avoid 'misperceptions' by North Korea, CNN, April 8, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/04/06/world/asia/koreas-tensions/index.html>
145. North Korea, Iran, CNN, March 16, 2013.
146. Chris McGreal, US to reinforce missile defences to counter North Korea provocations, The Guardian, March 15, 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/15/us-strengthen-missile-defence-north-korea>
147. Christine Kim, Josh Smith, Inter-Korean Summit Press Corps, Kim becomes first North Korean leader to cross border into South since war, Reuters, April 27, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-southkorea-summit-crossing/kim-becomes-first-north-korean-leader-to-cross-border-into-south-since-war-idUSKBN1HY01L>
148. CNBC, The day North Korea talks collapsed, Trump passed Kim a note demanding he turn over his nukes, March 30, 2019, <https://www.cnbc.com/2019/03/30/with-a-piece-of-paper-trump-called-on-kim-to-hand-over-nuclear-weapons.html>
149. CNN, North Korea, China want to resume nuclear talks, June 19, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/06/19/world/asia/nk-china-nuclear-dialogue/index.html>
150. CNN, Text of N. Korea talks agreement, Monday, September 19, 2005, <https://edition.cnn.com/2005/WORLD/asiapcf/09/19/korea.north.text/>

151. CNN, U.S. sending defensive missiles to Guam, April 3, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/04/03/world/asia/guam-u-s-missiles/index.html>
152. Cody, Edward, N. Korea Says Funds Issue Is Resolved, Washington Post, June 26, 2007, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/06/25/AR2007062500126.html>
153. Cody, Edward, N. Korea Shuttters Nuclear Facility, Washington Post, July 15, 2007, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/07/14/AR2007071400293.html>
154. Colin Freeman, North Korea: How did a small, dirt-poor pariah state build its own H-bomb?, The Telegraph, September 28, 2017, <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/09/28/north-korea-did-small-dirt-poor-pariah-state-build-h-bomb/>
155. Convention on registration of objects launched into outer space, 1975, https://www.faa.gov/about/office_org/headquarters_offices/ast/media/Conv_Regi_Objects_Launched.pdf
156. CSEM EMSC, M 4.2, Earthquake detected in North Korea, October 9, 2006, <https://www.emsc-csem.org/Earthquake/earthquake.php?id=34947>
157. CTBTO, Types of Nuclear Weapons, <https://www.ctbto.org/nuclear-testing/types-of-nuclear-weapons/>
158. D. Clayton James, Douglas MacArthur, United States General, Britannica Encyclopedia.
159. David Albright, Paul Brannan, The North Korean Plutonium Stock Mid-2006, Institute for Science and International Security (ISIS), June 26, 2006, <http://isis-online.org/uploads/isis-reports/documents/dprkplutonium.pdf>
160. David Brunnstrom, No 'bloody nose' plan for North Korea: U.S. official, senators, Reuters, February 15, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-usa-bloodynose/no-bloody-nose-plan-for-north-korea-u-s-official-senators-idUSKCN1FZ2KK>
161. David Brunnstrom, U.S. intelligence believes North Korea making more nuclear bomb fuel despite talks: NBC, Reuters, June 30, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-usa-report/u-s-intelligence-believes-north-korea-making-more-nuclear-bomb-fuel-despite-talks-nbc-idUSKBN1JQ03O>
162. David Chance, Jack Kim, North Korean nuclear test draws anger, including from China, Reuters, February 12, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north/north-korean-nuclear-test-draws-anger-including-from-china-idUSBRE91B04820130212>
163. David E. Sanger and Choe Sang-Hun, North Korea Says It Has Detonated Its First Hydrogen Bomb, The New York Times, January 5, 2016, <https://www.nytimes.com/2016/01/06/world/asia/north-korea-hydrogen-bomb-test.html>
164. David E. Sanger, Choe Sang-Hun and Motoko Rich, North Korea Rouses Neighbors to Reconsider Nuclear Weapons, The New York Times, October 28, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/10/28/world/asia/north-korea-nuclear-weapons-japan-south-korea.html>
165. David E. Sanger, Choe Sang-Hun, North Korea Confirms It Conducted 3rd Nuclear Test, New York Times, February 11, 2013, <https://www.nytimes.com/2013/02/12/world/asia/north-korea-nuclear-test.html>

166. David E. Sanger, North Koreans Say They Tested Nuclear Device, New York Times, October 9, 2006, <https://www.nytimes.com/2006/10/09/world/asia/09korea.html>
167. David E. Sanger, North Korea Says It Has a Program on Nuclear Arms, New York Times, October 17, 2002.
168. David Hobbs, North Korean Army Given Go-Ahead for 'Merciless' Strike Against USA, The Huffington Post UK, April 3, 2013, https://www.huffingtonpost.co.uk/2013/04/03/north-korea-army-given-go-ahead-merciless-strike-usa_n_3009116.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAAK6zLTZzNKnmSINykedM_hUhnXySc7BZ9df-Ye4_0NfyPSqRYqoHRVq0-TkuXLXz1-OjnshOqBz7rIn8TEtEd8iLhR5wWBGub0xf09ZsnKU0NA4UHZ-ZjpwPJxIMGHQkgwtX5Yb6Avf_kN1gd-fHeNKhcjrVTuT6JX6YBflEqyLj
169. David Nakamura, As talks with North Korea resume, some fear Trump has already given Kim a spot on the world stage, Stars Stripes, October 5, 2019, <https://www.stripes.com/news/pacific/as-talks-with-north-korea-resume-some-fear-trump-has-already-given-kim-a-spot-on-the-world-stage-1.601857>
170. David W. Shin, Alternative Explanation Of North Korea's Survival: Successful Application Of Smart Power, Cranfield University, PhD Thesis Academic Year: 2013 – 2016, 2016.
171. Dean Yates, North Korea suspends entry to Kaesong industrial zone, Reuters, April 3, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-zone/north-korea-suspends-entry-to-kaesong-industrial-zone-idUSBRE93202P20130403>
172. Demetri Sevastopulo, Katrina Manson, North Korea accuses Trump of making declaration of war, Financial Times, September 26, 2017, <https://www.ft.com/content/f43863bc-a20e-11e7-9e4f-7f5e6a7c98a2>
173. Derek Bolton, North Korea's Nuclear Program, American Security Project., August 2012.
174. Deutsche Welle, South Korea confirms it has seized tanker suspected of delivering oil to North Korea, December 29, 2017, <https://www.dw.com/en/south-korea-confirms-it-has-seized-tanker-suspected-of-delivering-oil-to-north-korea/a-41972044>
175. Dhaka Tribune, Panmunjom Declaration: The key points, April 27, 2018, <https://www.dhakatribune.com/world/asia/2018/04/27/panmunjom-declaration-key-points>
176. Donald J. Trump, North Korea has conducted a major Nuclear Test. Their words and actions continue to be very hostile and dangerous to the United States....., Twitter
177. Doug Bandow, The Hanoi Summit – We Asked Doug Bandow What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, The National Interest, March 12, 2019, <https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93-we-asked-doug-bandow-what-happens-next-us-north-korea-relations>
178. Edward Wong, Trump's Talks With Kim Jong-un Collapse, and Both Sides Point Fingers, The New York Times, February 28, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/02/28/world/asia/trump-kim-vietnam-summit.html>

179. Eleanor Albert, North Korea's Military Capabilities, Council of Foreign Relations, Last updated October 8, 2019, <https://www.cfr.org/backgrounder/north-koreas-military-capabilities>
180. Ellen Mitchell, Satellite images reveal North Korea upgrading unidentified missile base: report, The Hill, December 5, 2018, <https://thehill.com/policy/defense/419908-satellite-images-reveal-north-korea-upgrading-unidentified-missile-base-report>
181. Eric Talmadge, Officials say Trump overstated Kim's demand on sanctions, Associated Press, March 1, 2019, <https://apnews.com/85250b96c38b4a238139e753302d9742>
182. Eric Yong Joong Lee, Will Trump's Military Option against North Korea Work? Legal and Political Restraints, Journal of East Asia & International Law, 2017.
183. Euan McKirdy, North Korea announces it conducted nuclear test, CNN, January 6, 2016, <https://edition.cnn.com/2016/01/05/asia/north-korea-seismic-event/index.html>
184. Everett Rosenfeld, Brooke Singman, Trump says talking to North Korea not the answer, rips US extortion payments, Fox News, September 25, 2017; UN Security Council wastes no time, plans to meet late Tuesday to discuss North Korea missile launch, CNBC, August 29, 2017, <https://www.cnn.com/2017/08/28/un-security-council-will-meet-tuesday-on-north-korea-missile-launch.html>
185. Everett Rosenfeld, Trump-Kim summit was cut short after North Korea demanded an end to sanctions, CNBC, February 28, 2019, <https://www.cnn.com/2019/02/28/white-house-trump-kim-meetings-change-of-schedule.html>
186. Ewen MacAskill, US warns North Korea of increased isolation if threats escalate further, The Guardian, March 29, 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/mar/29/us-condemns-north-korea-threats>
187. Fact Sheet on DPRK Nuclear Safeguards, International Atomic Energy Agency (IAEA).
188. Federation of American Scientists, Congressional Record, Results of trip to North Korea, June 4, 2003, House, Page H4968-H4971, <https://fas.org/nuke/guide/dprk/nuke/codel0603.html>
189. Foster Klug, North Korea suggests it might lift weapons test moratorium, Associated Press, July 16, 2019, <https://apnews.com/44424e0c62eb4faaa8735a5d26fc6cc6>
190. Fox News, John Bolton: North Korea standoff comparable to Cuban Missile Crisis, August 11, 2017, <https://www.foxnews.com/politics/john-bolton-north-korea-standoff-comparable-to-cuban-missile-crisis>
191. Fox News, N. Korea Says It Has Restarted Nuclear Facilities list, Associated Press, April 25, 2009, <https://web.archive.org/web/20090426083912/http://www.foxnews.com/story/0%2C2933%2C517875%2C00.html>
192. Fox News, North Korea considering firing missiles at Guam, per state media, August 8, 2017, <https://www.foxnews.com/world/north-korea-considering-firing-missiles-at-guam-per-state-media>
193. Frank V. Pabian, Joseph S. Bermudez Jr., Jack Liu, North Korea's Punggye-ri Nuclear Test Site: Satellite Imagery Shows Post-Test Effects and

- New Activity in Alternate Tunnel Portal Areas, September 12, 2017, <https://www.38north.org/2017/09/punggye091217/>
194. Franz-Stefan Gady, Russia Flies Nuclear-Capable Bombers Near North Korea, *The Diplomat*, August 29, 2017, <https://thediplomat.com/2017/08/russia-flies-nuclear-capable-bombers-near-north-korea/>
 195. Gabby Morrongiello, Treasury puts foreign institutions 'on notice' over business with North Korea, *Washington Examiner*, September 21, 2017, <https://www.washingtonexaminer.com/treasury-puts-foreign-institutions-on-notice-over-business-with-north-korea>
 196. Garrett Walker, East Asia The Nuclear Hermit, Foreign Failures and the Fate of North Korea, *Harvard International Review*, 2018.
 197. Global Post, N. Korea could conduct 4th nuclear test late this year: US expert, November 13, 2013, <https://web.archive.org/web/20131202235908/http://www.globalpost.com/dispatch/news/yonhap-news-agency/131113/n-korea-could-conduct-4th-nuclear-test-late-year-us-expert>
 198. Graham Allison, The Hanoi Summit —We Asked Graham Allison What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, *The National Interest*, March 12, 2019, <https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%94we-asked-graham-allison-what-happens-next-us-north-korea-relations>
 199. Graham P. Collins, Kim's Big Fizzle, *The Physics Behind A Nuclear Dud*, *The Sciences*, January 1, 2007, <https://www.scientificamerican.com/article/kims-big-fizzle/>
 200. Graham Russell, Tom McCarthy, Nicola Slawson, Melissa Davey, Kevin Raw, In South Korea nuclear test: South Korea says it expects further missile launches – as it happened, *The Guardian*, September 6, 2017, <https://www.theguardian.com/world/live/2017/sep/03/north-korea-nuclear-test-south-korea-yohap-kim-jong-un-live>
 201. Graham, Jr., T., *Avoiding the Tipping Point*. Arms Control Association, 2004.
 202. Hans M. Kristensen, Robert S. Norris, "A history of U.S. Nuclear Weapons in South Korea", Taylor & Francis Online, October 26, 2017.
 203. Helen Kennedy, North Korea 'broke the rules again,' President Obama charges while calling for end to nuclear arms, *New York Daily News*, April 6, 2009, https://web.archive.org/web/20090409100813/http://www.nydailynews.com/news/politics/2009/04/06/2009-04-06_north_korea_broke_the_rules_again_presid-2.html
 204. Helene Cooper, U.S. Declares North Korea Off Terror List, *New York Times*, October 12, 2008, <https://www.nytimes.com/2008/10/13/world/asia/13terror.html>
 205. Holly Yan, North Korea nuclear bomb test: 7 key questions answered, *CNN*, January 6, 2016, <https://edition.cnn.com/2016/01/06/asia/north-korea-bomb-test-key-questions/index.html>
 206. Honk Seok – Hyun, Trump's New North Korea Strategy Might Actually Work, *New Perspectives Quarterly*, 2018.
 207. Hunter Hollins, Cold War North Korea and United States naval intelligence, *War in History* 1–23, Sage, 2018.
 208. Hyonhee Shin, Jeff Mason, North Korea says nuclear talks at risk if U.S.-South Korea exercises go ahead, *Reuters*, July 16, 2019,

- <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-drills/north-korea-says-nuclear-talks-at-risk-if-u-s-south-korea-exercises-go-ahead-idUSKCN1UBORT>
209. Hyonhee Shin, Makini Brice, David Alexander, North Korea offered proposal but U.S. asked for more at summit: foreign minister, Reuters, February 28, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-conference/north-korea-offered-proposal-but-u-s-asked-for-more-at-summit-foreign-minister-idUSKCN1QH2BZ>
210. Hyonhee Shin, Pompeo says has good meeting with North Korea's Kim but more needs to be done, Reuters, October 7, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-nuclear-pompeo/pompeo-says-has-good-meeting-with-north-koreas-kim-but-more-needs-to-be-done-idUSKCN1MH02M>
211. Hyunmin Michael Kang, South Korea's Heated Debate Over the Possibility of Tactical Nukes, The Diplomat, September 22, 2017, <https://thediplomat.com/2017/09/south-koreas-heated-debate-over-the-possibility-of-tactical-nukes/>
212. Ian Sample, Did North Korea just test a hydrogen bomb?, The Guardian, September 3, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/03/did-north-korea-just-test-a-hydrogen-bomb>
213. INF, Treaty, Treaty Between The United States Of America And The Union Of Soviet Socialist Republics On The Elimination Of Their Intermediate-Range And Shorter-Range Missiles, 1986, <https://www.state.gov/t/avc/trty/102360.htm>
214. Inkle F., How Nations Negotiate, New York, Millwood, ILR Review, vol.19, No.2, pp.304-305, January 1966.
215. International Institute for Strategic Studies, (IISS), North Korea's Nuclear Weapons Programme, March 14, 2013.
216. Inventory of International Nonproliferation Organizations and Regimes Center for Nonproliferation Studies, Six-Party Talks, Last updated: May 24, 2012.
217. Jack Kim, Lee Jae-won, North Korea shells South in fiercest attack in decades, Reuters, November 23, 2010, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-artillery/north-korea-shells-south-in-fiercest-attack-in-decades-idUSTRE6AM0YS20101123>
218. Jack Kim, Louis Charbonneau, North Korea threatens nuclear strike, U.N. expands sanctions, The Reuters, March 7, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-attack/north-korea-threatens-nuclear-strike-u-n-expands-sanctions-idUSBRE9260BR20130307>
219. Jack Kim, North Korea congress adopts decision to further boost nuclear capability: KCNA, Reuters, May 9, 2016, <https://www.businessinsider.com/r-north-korea-congress-adopts-decision-to-further-boost-nuclear-capability-kena-2016-5>
220. Jack Kim, North Korea puts army on alert, warns U.S. of 'horrible disaster', Reuters, October 8, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north/north-korea-puts-army-on-alert-warns-u-s-of-horrible-disaster-idUSBRE9960ZW20131008>
221. Jack Kim, South Korea says North's nuclear capability 'speeding up', calls for action, Reuters, September 9, 2016, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-nuclear-idUSKCN11F02N>

222. Jackie Northam, North Korea Conducts Nuclear Test Sparking International Condemnation, NPR, September 9, 2016, <https://www.npr.org/2016/09/09/493319068/north-korea-conducts-nuclear-test-sparking-international-condemnation?t=1572727810971>
223. James Baker, The Daily Show With Jon Stewart, October 9, 2006, <http://www.cc.com/video-clips/m63kkd/the-daily-show-with-jon-stewart-james-baker-pt--1>
224. James Brooke , Threats and Responses: Northeast Asia; China Looming Large in South Korea as biggest player replacing the U.S., New York Times, January 3, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/03/world/threats-responses-northeast-asia-china-looming-large-south-korea-biggest-player.html>
225. James Brooke, North Korea denounces 'tyrant' Bush, The Guardian, August 24, 2004, Seoul, <https://www.theguardian.com/world/2004/aug/24/usa.northkorea>
226. James Griffiths K.J. Kwon, North Korea fires 3 ballistic missiles; Japan calls it serious threat, CNN, September 5, 2016, <https://edition.cnn.com/2016/09/05/asia/north-korea-ballistic-missiles/index.html>
227. James Griffiths, Joshua Berlinger, US fighter jets stage mock bombing drill over Korean Peninsula, CNN, August 31, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/08/31/politics/us-bombers-korean-peninsula/index.html>.
228. James Griffiths, North Korea's new Hwasong-15 missile: What the photos show, CNN, December 1, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/11/29/asia/north-korea-hwasong-15-missile/index.html>
229. James Griffiths, Zachary Cohen, Joshua Berlinger, North Korea launches missile over Japan, CNN, September 14, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/09/14/asia/north-korea-missile-launch/index.html>
230. James Jay Carafano, Implications Of Iran Negotiations For North Korea, The Journal of East Asian Affairs Vol. 29, No. 2, pp. 1-19, 2015.
231. James Rothwell Rob Crilly, North Korea claims successful 'hydrogen bomb' test, world reacts with condemnation and suspicion, The Telegraph, January 6, 2016, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/12084087/North-Korea-hydrogen-bomb-Kim-Jong-un-earthquake-live.html>
232. Jamie Fullerton, North Korea nuclear programme rocked by 'collapse' of test site, The Telegraph, April 26, 2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/04/26/north-korea-nuclear-programme-rocked-collapse-test-site/>
233. Japan Today, Japan tests air for radiation levels after N Korean nuclear test, September 19, 2016
234. Javier E. David, False alarm sends Hawaii scrambling amid report of a ballistic missile heading toward the island, CNBC, January 13, 2018, <https://www.cnbc.com/2018/01/13/hawaii-cell-phone-users-hit-with-false-alarm-of-a-ballistic-missile-heading-toward-the-island.html>
235. Jeffrey Lewis, Does North Korea Really Have an H-Bomb?, The Diplomat, December 16, 2015, <https://thediplomat.com/2015/12/does-north-korea-really-have-an-h-bomb/>
236. Jeffrey Lewis, SAR IMAGE OF PUNGGYE-RI, Arms Control Wonk, September 13, 2017, <https://www.armscontrolwonk.com/archive/1203852/sar-image-of-punggye-ri/>

237. Jeremy B White, North Korea: Trump doesn't rule out military strike but says it is 'not our first choice' after call with China, Independent, September 6, 2017, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/north-korea-trump-china-kim-jong-un-latest-news-update-nuclear-threat-military-strike-option-a7933286.html>
238. Jerome H. Kahan, Nuclear Threats From Small States, Center for Naval Analyses, U.S., 1994.
239. Jethro Mullen, K.J. Kwon, North and South Korea tentatively agree to talks on shuttered industrial zone, CNN, June 7, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/06/05/world/asia/koreas-tensions/index.html>
240. Jethro Mullen, North Korea says it can miniaturize nuclear weapons, CNN, May 20, 2015, <https://edition.cnn.com/2015/05/20/asia/north-korea-nuclear-weapons/index.html>
241. Jethro Mullen. Barbara Starr, Laura Smith-Spark, Embassies face decisions as tensions rise in North Korea, CNN, April 5, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/04/05/world/asia/koreas-tensions/index.html>
242. Jihwan Hwang, The Hanoi Summit – We Asked Jihwan Hwang What Happens Next in U.S.-North Korea Relations, The National Interest, March 12, 2019, <https://nationalinterest.org/blog/korea-watch/hanoi-summit-%E2%80%93-we-asked-jihwan-hwang-what-happens-next-us-north-korea-relations>
243. Jihye Lee, Youkyung Lee, Nick Wadhams, North Korea's Kim Vows to Meet Trump Again After Summit Collapse, Bloomberg, February 28, 2019, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-28/north-korea-said-to-plan-rare-news-briefing-on-trump-kim-summit>
244. Jiyoun Park, Why Targets of Economic Sanctions React Differently: Reference Point Effects on North Korea and Libya, Vol.11:01, 2017.
245. Joby, Warrick, North Korea now making missile ready nuclear weapons, The Washington Post, August 8, 2017, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/north-korea-now-making-missile-ready-nuclear-weapons-us-analysts-say/2017/08/08/e14b882a-7b6b-11e7-9d08-b79f191668ed_story.html
246. Joel Gehrke, UN approves watered-down North Korea sanctions, The Washington Post, September 11, 2017, <https://www.washingtonexaminer.com/un-approves-watered-down-north-korea-sanctions>
247. John Pike, North Korea Space Guide, Federation of American Scientists, September 08, 1998, <https://web.archive.org/web/20110418021623/http://www.fas.org/spp/guide/dprk/>
248. John Smith, Michelle Nichols, U.S. warns North Korean leadership will be 'utterly destroyed' in case of war, Reuters, November 28, 2017, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles/u-s-warns-north-korean-leadership-will-be-utterly-destroyed-in-case-of-war-idUSKBNIDS2MB>
249. Jonathan Marcus, BBC, New ICBM missiles at North Korea parade fake, April 27, 2012, <https://www.bbc.com/news/world-asia-17867174>
250. Jonathan Marcus, North Korea nuclear test raises uranium concerns, BBC, February 12, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21431599>
251. Joseph Kahn, North Korea Says It Will Abandon Nuclear Efforts, New York Times, Sept. 19, 2005, <https://www.nytimes.com/2005/09/19/world/asia/north-korea-says-it-will-abandon-nuclear-efforts.html>

252. Josh Levs and Jethro Mullen, U.S. says U.N. sanctions 'will bite' after North Korea threatens nuclear attack, CNN, March 8, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/03/07/world/asia/un-north-korea-sanctions/index.html>
253. Josh Smith, David Brunnstrom, North Korea readies nuclear, missile sites for international inspectors: Yonhap, Reuters, October 31, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-southkorea/north-korea-readies-nuclear-missile-sites-for-international-inspectors-yonhap-idUSKCN1N50AH>
254. Josh Smith, David Brunnstrom, Pompeo's meeting with North Korean counterpart called off at last minute, Reuters, October 31, 2018, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-southkorea/north-korea-readies-nuclear-missile-sites-for-international-inspectors-yonhap-idUSKCN1N50AH>
255. Joshua Berlinger, Jake Kwon, Hopes for third Trump-Kim summit revived despite Pyongyang criticism, CNN, June 26, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/26/asia/north-korea-us-intl-hnk/index.html>
256. Joshua Berlinger, North Korea denounces US terror listing as a Dramatic video shows North Korean soldier's escape across border, serious provocation, CNN, December 5, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/11/21/asia/north-korea-defector/index.html>
257. Julia Manchester, Mattis warns North Korea of 'massive military response' if it threatens US, allies, September 3, 2017, <https://thehill.com/policy/defense/349081-mattis-on-north-korea-we-are-not-looking-for-the-annihilation-of-north-korea>
258. Julia Masterson, Chronology of U.S.-North Korean Nuclear and Missile Diplomacy, Last Reviewed: October 2019, Arms Control Association.
259. Julia Mysłowska, Sylwia Sosin, The Nuclear Dispute Between The United States And North Korea, Torun International Studies, No. 1 (10), pp. 71–82, 2017.
260. Julian Borger, Donald Trump threatens to 'totally destroy' North Korea in UN speech, The Guardian, September 19, 2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/sep/19/donald-trump-threatens-totally-destroy-north-korea-un-speech>
261. Julian Borger, Trump-Kim summit proves to be more of a remake than a sequel, The Guardian, February 27, 2019, <https://www.theguardian.com/us-news/2019/feb/27/trump-kim-jong-un-summit-vietnam>
262. Julian Ryall, North Korea under martial law, The telegraph, January 31, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9838626/North-Korea-under-martial-law.html>
263. Justin McCurry, Michael Safi, North Korea claims successful hydrogen bomb test in self-defence against US, The Guardian, January 6, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korean-nuclear-test-suspected-as-artificial-earthquake-detected>
264. Justin McCurry, North Korea accused of 'maniacal recklessness' after nuclear test triggers earthquake, The Guardian, September 10, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/09/north-korea-nuclear-test-earthquake>
265. Justin McCurry, North Korean missile fired towards Japan, The Guardian, May 2, 2005, Tokyo, <https://www.theguardian.com/world/2005/may/02/japan.northkorea>

266. Justin McCurry, Tania Branigan, North Korea stages nuclear test in defiance of bans, The Guardian, February 12, 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/feb/12/north-korea-nuclear-test-earthquake>
267. Justin McCurry, Tom Phillips, North Korea nuclear crisis: Putin warns of planetary catastrophe, The Guardian, September 5, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/05/south-korea-minister-redeploying-us-nuclear-weapons-tensions-with-north>
268. Justin McGurry, North Korea agrees to send athletes to Winter Olympics after talks with South, The Guardian, January 9, 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/09/north-south-korea-talks-winter-olympics-nuclear>
269. Justin McGurry, We will sink Japan and turn US to 'ashes and darkness', says North Korea, The Guardian, September 14, 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/sep/14/north-korea-threat-sink-japan-us-ashes-darkness>
270. Justin Trudeau, Statement by the Prime Minister of Canada in response to North Korea's latest testing of a nuclear weapon, September 3, 2017, <https://pm.gc.ca/en/news/statements/2017/09/03/statement-prime-minister-canada-response-north-koreas-latest-testing>
271. K.J. Kwon, Koreas start talks on reopening joint industrial factory, CNN, July 6, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/07/06/world/asia/koreas-talks/index.html>
272. Kang, Benjamin, Exclusive: North Korea's nuclear test ready soon, Reuters, April 25, 2012, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-nuclear/exclusive-north-koreas-nuclear-test-ready-soon-idUSBRE83N1DN20120424>
273. Keohane, R., "Lilliputians dilemmas: Small States In International Politics", International Organization, 23 (2) 1969.
274. Kessler, Glenn, New Doubts On Nuclear Efforts by North Korea, Washington Post, March 1, 2007, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/28/AR2007022801977.html>
275. Kevin Liptak, Trump takes 20 steps into North Korea, making history as first sitting US leader to enter hermit nation, CNN, June 30, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/kim-jong-un-donald-trump-dmz-north-korea/index.html>
276. Khyatee Shah, Why Is Korea Divided Into North And South?, Science ABC, June 11, 2019.
277. Kiyoun Chang, Choongkoo Lee, North Korea and the East Asian Security order: competing views on what South Korea ought to do, The Pacific Review, 2017.
278. KJ Kwon, South Korea: Joint military drills with U.S. over, but vigilance on North remains, CNN, April 30, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/04/30/world/asia/south-korea-us-drills/index.html>
279. Korea Herald, Estimates differ on size of N.K. blast, February 14, 2013, <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20130214000765>
280. Korean Central TV: Second-day Sitting of Seventh Congress of WPK Held, Youtube, May 8, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=F9yvKmwfHiw>
281. Korean War - 1950-1953, Global Security, <https://www.globalsecurity.org/military/ops/korea.html>

282. Kylie MacLellan, NATO's Stoltenberg says North Korea's 'reckless behavior' requires global response, Reuters, September 10, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-nato/natos-stoltenberg-says-north-koreas-reckless-behavior-requires-global-response-idUSKCN1BLOAT>
283. Lall A., Modern International Negotiation, New York, Columbia University Press, 1966.
284. Larry Greenemeier, Nuclear Confusion: The Data Suggest North Korea's "H-Bomb" Isn't, Scientific American, January 6, 2016, <https://www.scientificamerican.com/article/nuclear-confusion-the-data-suggest-north-korea-s-h-bomb-isn-t/>
285. Laura Smith-Spark, Report: North Korea launches short-range missiles, CNN, May 18, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/05/18/world/asia/north-korea-missiles/index.html>
286. Lee Giseong, U.S. Coercive Diplomacy Towards North Korea, University of Aberdeen, 2009.
287. Lee Min-hyung, US baffled by reports on NK missile site, March 8, 2019, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2019/07/356_264988.html
288. Lee Minji, Gov't confirms Pyongyang link in March cyber attacks, Yonhap News Agency, April 10, 2013, <https://en.yna.co.kr/view/AEN20130410007352320>
289. Leland M. Goodrich, The United Nations and the Korean War: A Case Study, Academy of Political Science, Vol. 25, No. 2, United Nation: Success or Failure?, Jan., 1953, pp. 90-104.
290. Leo Byrne, Working level talks with North Korea to resume in mid-July: Pompeo, NK News, June 30, 2019, <https://www.nknews.org/2019/06/working-level-talks-with-north-korea-to-resume-in-mid-july-pompeo/>
291. Lesley Wroughton, David Brunnstrom, Exclusive: With a piece of paper, Trump called on Kim to hand over nuclear weapons, Reuters, March 30, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa-document-exclusive/exclusive-with-a-piece-of-paper-trump-called-on-kim-to-hand-over-nuclear-weapons-idUSKCN1RA2NR>
292. Lily Hay Newman, North Korea's Latest Missile Test Was Even Scarier Than It Seemed, Wired, January 12, 2018, <https://www.wired.com/story/north-korea-missile-test-scarier-than-it-seemed/>
293. Louis Charbonneau, U.N. chief condemns North Korea nuclear test as "grave" violation, The Reuters, February 12, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-un-ban/u-n-chief-condemns-north-korea-nuclear-test-as-grave-violation-idUSBRE91B07T20130212>
294. Louis Charbonneau, U.N. Security Council condemns North Korean nuclear test, The Reuters, February 12, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-un/u-n-security-council-condemns-north-koreas-missiles-tests-idUSKCN18B2OP>
295. Lucy Williamson, Kaesong talks: North and South Korea reach agreement, BBC, July 7, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-23208617>

296. M. Taylor Fravel, Evan S. Medeiros, China's Search for Assured Retaliation The Evolution of Chinese Nuclear Strategy and Force Structure, *International Security* 35:2, p.48-87, 2010.
297. M5.1 – 24 km ENE of Sungjibaegam, North Korea, USGS, February 12, 2013.
298. Madison Park, North Korea declares 1953 armistice invalid, CNN, March 11, 2013, <https://edition.cnn.com/2013/03/11/world/asia/north-korea-armistice/index.html>
299. Malay Mail, North Korea warns of 'merciless firing' to South, December 20, 2013, <https://www.malaymail.com/news/world/2013/12/20/north-korea-warns-of-merciless-strike-against-south/585255>
300. Malcolm Moore, South Korea to withdraw workers from Kaesong, *The Telegraph*, April 26, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/southkorea/10020681/South-Korea-to-withdraw-workers-from-Kaesong.html>
301. Margaret Hynds, Former CIA chief John Brennan puts chance of North Korean conflict at 20 to 25 percent, CBS, October 19, 2017, <https://www.cbsnews.com/news/former-cia-chief-john-brennan-rates-chance-of-north-korean-conflict-at-20-to-25-percent/>
302. Mark Landler, North Korea Says It Will Halt Talks and Restart Its Nuclear Program, *The New York Times*, April 14, 2009, <https://www.nytimes.com/2009/04/15/world/asia/15korea.html>
303. Mark Landler, Threats and Responses: Inspectors; Atomic Agency is giving North Korea a last chance, *New York Times*, January 7, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/07/world/threats-responses-inspectors-atomic-agency-giving-north-korea-last-chance.html>
304. Mark Selden, Alvin Y. So, Kane on Selden and So, *War and State Terrorism: The United States, Japan, and the Asia-Pacific in the Long Twentieth Century*, H-US-Japan, March, 2005.
305. Martin Farrer, North Korea nuclear test: warhead explosion confirmed by Pyongyang – as it happened, *The Guardian*, September 9, 2016, <https://www.theguardian.com/world/live/2016/sep/09/north-korea-nuclear-test-suspected-after-huge-seismic-explosion-detected-live?page=with:block-57d23d8be4b07ac3d446a67a>
306. Matthew M. Burke, Japan to deploy destroyers, missile batteries ahead of North Korea's planned rocket launch, March 26, 2012
307. Matthew Pennington, U.S. Denies Plan for 'Bloody Nose' Strike on North Korea, *Bloomberg*, February 15, 2018, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-15/trump-administration-denies-plan-for-strike-on-north-korea>
308. Meridith McGraw, President Trump and North Korea's Kim Jong Un willing to meet for third summit, *ABC News*, April 13, 2019, <https://abcnews.go.com/Politics/president-trump-north-koreas-kim-jong-meet-summit/story?id=62376636>
309. Michael D. Shear; David E. Sanger, Trump Returns North Korea to List of State Sponsors of Terrorism, *The New York Times*, November 20, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/11/20/us/politics/north-korea-trump-terror.html>
310. Michael Ellemann, North Korea's Third ICBM Launch, *38 North*, November 29, 2017, <https://www.38north.org/2017/11/melleman112917/>

311. Michael Janofsky, David E. Sanger Threats and Responses: Diplomacy; North Korea opens unofficial channel for U.S. talks, New York Times, January 10, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/10/world/threats-responses-diplomacy-north-korea-opens-unofficial-channel-for-us-talks.html>
312. Michael R. Gordon, Trump's Approach to Diplomacy Hits a Snag in North Korean Summit, The Wall Street Journal, February 28, 2019, <https://www.wsj.com/articles/trumps-approach-to-diplomacy-hits-a-snag-in-north-korean-summit-11551364265>
313. Michael R. Gordon, U.S. Seeks Access to North Korean Missile Base, The Wall Street Journal, March 7, 2019, <https://www.wsj.com/articles/north-korea-completes-work-on-missile-facility-images-show-11551967478>
314. Michael Ray., Korean War Timeline, Britannica Encyclopedia.
315. Michael Safi, North Korea test: what is a miniaturised hydrogen bomb?, The Guardian, January 6, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/06/north-korea-test-what-is-a-miniaturised-hydrogen-bomb>
316. Mikael Weissmann, Linus Hagström, Sanctions Reconsidered: the Path Forward with North Korea, The Washington Quarterly, 39:3, p. 61-76, 2016.
317. Ministry of Foreign Affairs of Japan, Six-Party Talks on North Korean Issues, August 27-29, 2003, Beijing, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/6party0308.html
318. Ministry of Foreign Affairs Republic of Korea, Panmunjom Declaration for Peace, Prosperity and Unification of the Korean Peninsula, April 27, 2018, http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5478/view.do?seq=319130&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0&company_cd=&company_nm=&page=1&titleNm=
319. Moon Treaty, 1979, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1984/07/19840711%2001-51%20AM/Ch_XXIV_02p.pdf
320. Morgenthau H., Scientific Man Vs. Power Politics, Chicago University Press, Social Forces, vol.25, pp.245, Chicago, 1946.
321. Mythili Sampathkumar, Andrew Buncombe, Trump vows to 'totally destroy North Korea' if it threatens US, The Independent, September 19, 2017, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-north-korea-un-speech-destroy-kim-jong-un-us-threat-nuclear-a7955631.html>
322. N Korea again fires short-range missile, Al Jazeera, May 19, 2013, <https://www.aljazeera.com/news/asia-pacific/2013/05/2013519151656669914.html>
323. Namgung Min, Results Confirm North Korea Sank Cheonan, Daily NK, May 20, 2010, <https://www.dailynk.com/english/results-confirm-north-korea-sank-c/>
324. National Committee on North Korea, Statement of Chairman of State Affairs Commission of DPRK, September 22, 2017, https://www.ncnk.org/resources/publications/kju_statement_to_trump.pdf/file_view
325. NDTV, North Korea warns it cannot protect embassies after April 10, April 05, 2013, <https://www.ndtv.com/world-news/north-korea-warns-it-cannot-protect-embassies-after-april-10-518181>

326. NDTV, South Korea Missile Exercise After North Korea Nuke Test: Yonhap, September 4, 2017, <https://www.ndtv.com/world-news/south-korea-missile-exercise-after-north-korea-nuke-test-yonhap-1745623>
327. NEW START Treaty, 2010, <https://www.state.gov/t/avc/newstart/>
328. News Briefing, Office of the Assistant Secretary of Defense, September 8, 1998. Archived from the original on October 30, 2006, Retrieved October 5, 2006, https://web.archive.org/web/20061030120836/http://www.fas.org/spp/guide/dprk/t09081998_t9809asd.html
329. Nick Robertson, Trump may meet Kim at the DMZ, but what's the point other than a photo op?, June 29, 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/29/politics/donald-trump-kim-jong-un-analysis-intl/index.html>
330. Nicholas D. Anderson, Explaining North Korea's Nuclear Ambitions: Power and Position on the Korean Peninsula, Australian Journal Of International Affairs, 2017.
331. Nick Schifrin, Report claims North Korea obtained rocket engines from a Ukrainian factory, PBSO, August 14, 2017, <https://www.pbs.org/newshour/show/report-claims-north-korea-obtained-rocket-engines-ukrainian-factory>
332. Nicole Gaouette, Elise Labott, Jennifer Hansler, Pompeo to travel to North Korea to arrange second Trump-Kim summit, CNN, September 26, 2018, <https://edition.cnn.com/2018/09/26/politics/pompeo-north-korea-trip-trump-summit/index.html>
333. NK News, N. Korea Reveals Details of Kwangmyongsong-3 Satellite", DPRK Information Center, March 29, 2012, <https://web.archive.org/web/20120412002134/http://nknews.org/2012/03/n-korea-reveals-details-of-kwangmyongsong-3-satellite/>
334. Norimitsu Onishi, North Korea's Leader Says He's Ready to Resume Talks to End Nuclear Standoff, June 18, 2005, <https://www.nytimes.com/2005/06/18/world/asia/north-koreas-leader-says-hes-ready-to-resume-talks-to-end.html>
335. NORSAR, Nuclear explosion in North Korea, February 12, 2013. Observations, magnitudes and location estimates, <https://web.archive.org/web/20130222062608/http://www.norsar.no/norsar/about-us/News/NuclearExplosionDPRK12Feb2013>
336. North Associated Press in New York, Korea will not abandon nuclear weapons if it cannot trust US – minister, The Guardian, September 29, 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/sep/29/north-korea-nuclear-weapons-trust-us>
337. North Korea plans third nuclear test, BBC, January 24, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21175466>
338. North Korea warns South over UN sanctions, BBC, January 25, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21191264>
339. North Korea: An Update On Six-Party Talks And Matters Related To The Resolution Of The North Korean Nuclear Crisis, U.S. Government Printing Office, 2005
340. North Korea's Kim Jong-un makes rare new year speech, BBC, January 1, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-20880301>

341. NP Treaty, Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, 1968, <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text>
342. NTI, North Korea Nuclear Technology & Nuclear Weapons Program, September 2017, <https://www.nti.org/learn/countries/north-korea/nuclear/>
343. Nuclear Age Peace Foundation, North Korea's Withdrawal from Nonproliferation Treaty Official Archived, 2006.
344. Nuclear Threat Initiative, North Korean Nuclear Problems Said Quickly Fixable, Washington, October 27, 2006, <https://www.nti.org/gsn/article/north-korean-nuclear-problems-said-quickly-fixable/>
345. Nuclear Threat Initiative, U.S., North Korean Nuclear Negotiators Meet, Washington, January 16, 2007, https://web.archive.org/web/20080907012826/http://www.nti.org/d_newswire/issues/2007/1/16/fd631541-6514-4d72-83ed-407b8fcb0308.html
346. Outer Space Treaty, 1967, <https://history.nasa.gov/1967treaty.html>
347. Pamela Falk, U.N. Security Council calls emergency meeting after latest N. Korea nuke test, CBS, September 3, 2017, <https://www.cbsnews.com/news/united-nations-security-council-north-korea-emergency-meeting-hydrogen-bomb/>
348. Panmunjom Declaration on Peace, Prosperity and Reunification of the Korean Peninsula, http://www.mofa.go.kr/eng/brd/m_5478/view.do?seq=319130&srchFr=&srchTo=&srchWord=&srchTp=&multi_itm_seq=0&itm_seq_1=0&itm_seq_2=0∓company_cd=&company_nm=&page=1&titleNm=
349. Park Han-na, US-NK summit will take place 'at some point': Trump, The Korea Herald, June 26, 2019, <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20190626000507>
350. Partial Nuclear Test Ban Treaty, 1963, https://media.nti.org/documents/ptbt_partial_test_ban_treaty.pdf
351. Paul Eckert, U.S. F-22 stealth jets join South Korea drills amid saber-rattling, Reuters, April 1, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa-f22/u-s-f-22-stealth-jets-join-south-korea-drills-amid-saber-rattling-idUSBRE92U09V20130331>
352. Peter M. Beck, North Korea in 2011 The Next Kim Takes the Helm, Asian Survey, Vol. 52, No. 1, pp. 65-71, University of California Press, 2012.
353. Peter S. Goodman, Choe Sang-Hun, Joanna Berendt, Even in Poland, Workers' Wages Flow to North Korea, The New York Times, December 31, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/12/31/world/europe/north-korea-poland-workers.html>
354. Peter Weber, North The Week, Korea is fawning over the 'amazing' Trump-Kim DMZ meeting. U.S. media is treating it like reality TV, July 1, 2019, <https://theweek.com/speedreads/850301/north-korea-fawning-over-amazing-trumpkim-dmz-meeting-media-treating-like-reality-tv>
355. Phil McCausland, Kim Jong Un Calls President Trump Dotard and Frightened Dog, NBC, September 22, 2017, <https://www.nbcnews.com/news/world/north-korea-s-kim-jong-un-calls-president-trump-frightened-n803631>

356. Phil Stewart, U.S. deploys warship as tensions over North Korea rise, Reuters, April 2, 2013, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa/u-s-deploys-warship-as-tensions-over-north-korea-rise-idUSBRE9310OL20130402>
357. Rachel Chason, J. Freedom du Lac, What is the definition of dotard, which North Korea called Trump, The Washington Post, September 22, 2017, <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2017/09/21/a-short-history-of-the-word-dotard-which-north-korea-called-trump/>
358. Ralph Vartabedian, North Korea has made a nuclear weapon small enough to fit on a missile. How worried should the world be?, Los Angeles Times, August 9, 2017, <https://www.latimes.com/world/la-fg-north-korea-nuclear-bomb-20170809-story.html>
359. Reactor-Grade and Weapons-Grade Plutonium in Nuclear Explosives, Nonproliferation and Arms Control Assessment of Weapons-Usable Fissile Material Storage and Excess Plutonium Disposition Alternatives, US Department of Energy Publication, January 1997, pages 37-39
360. Rebecca Kheel, Trump official denies US planning 'bloody nose' strike on North Korea, The Hill, February 15, 2018, <https://thehill.com/policy/defense/374049-state-official-senators-administration-does-not-have-bloody-nose-strategy-for>
361. Rebecca Savransky, Chinese Ambassador: China 'will never allow chaos and war' on the Korean Peninsula, The Hill, September 4, 2017, <https://thehill.com/policy/defense/349119-chinese-ambassador-to-the-un-china-will-never-allow-chaos-and-war-on-the>
362. Reuters, Movement at North Korea ICBM plant viewed as missile-related: South Korea, Channel New Asia, March 7, 2019, <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/movement-at-north-korea-icbm-plant-viewed-as-missile-related-11319550>
363. Reuters, North Korean nuclear test prompts global condemnation, September 3, 2017, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-reaction/north-korean-nuclear-test-prompts-global-condemnation-idUSKCN1BE0L4>
364. Deborah Charles, Tabassum Zakaria North Korea's May nuclear test few kilotons: U.S., Reuters, June 15, 2009, <https://www.reuters.com/article/us-korea-north-usa/north-koreas-may-nuclear-test-few-kilotons-u-s-idUSTRE55E5BA20090615>
365. Richard B. Andres, Hanna L. Breetz, Small Nuclear Reactors for Military Installations: Capabilities, Costs, and Technological Implications, NDU Press, SF No. 262, 2011.
366. Richard Dudley, US Reinforcing Pacific Defenses to Counter North Korean Threats, Defense Update, April 6, 2013. <https://defense-update.com/20130406-us-reinforcing-pacific-defenses-to-counter-north-korean-threats.html>
367. Richard Javad Heydarian, Kim to arrive in Vietnam on February 25 ahead of Trump summit, Al Jazeera, February 16, 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/kim-jong-arrive-vietnam-feb-25-trump-summit-190216135740942.html>
368. Richard Dudley, US Reinforcing Pacific Defenses to Counter North Korean Threats, Defense Update, April 6, 2013
369. Robert Alvarez, North Korea: No Bygones at Yongbyon, Bulletin of the Atomic Scientists July 1, 2003.

370. Robert Carling, North Korea Said it is Willing to Talk about Denuclearization...But No One Noticed, 38 North, July 12, 2016, <https://www.38north.org/2016/07/rcarlin071216/>
371. Robert Marquand, North Korea's Pattern of Escalation on Hold - for Now, April 7, 2003, Global Policy Forum, <https://www.globalpolicy.org/component/content/article/202/42413.html>
372. Robert S. Norris, Hans M. Kristensen, North Korea's nuclear program, 2005. Bulletin of the Atomic Scientists, May 26, 2009.
373. Roberta Rampton, Hyonhee Shin, After surprise Trump-Kim meeting, U.S. and North Korea to reopen talks, Reuters, June 30, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-usa/after-surprise-trump-kim-meeting-us-and-north-korea-to-reopen-talks-idUSKCN1TV00R>
374. RT, H-bomb of justice: Pyongyang brings up Iraq & Libya doom as nuclear deterrence justification, January 9, 2016, <https://www.rt.com/news/328405-korea-nuclear-deterrence-justice/>
375. Ryan Faith, Yes, North Korea Probably Tested an H-Bomb — Just Not the Kind You're Thinking Of, Vice, January 6, 2016, https://www.vice.com/en_us/article/7xaw7d/yes-north-korea-probably-tested-an-h-bomb-just-not-the-kind-youre-thinking-of
376. S. Korea holds missile drill in response to North's nuclear test, France 24, September 4, 2017, <https://www.france24.com/en/20170904-korea-holds-missile-drill-response-north-sixth-nuclear-test>
377. S. Korea's defense ministry denies suspicions of expansions to UNC, July 11, 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=qaombu-btNE>
378. SALT II, Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Strategic Offensive Arms, 1979, <https://www.state.gov/t/isn/5195.htm>
379. SALT-1 Strategic Arms Limitation Treaty, 1972, <http://www.astronautix.com/t/treaties-salt1.html>
380. Sanger, David E, Broad, William J., U.S. Had Doubts on North Korean Uranium Drive, New York Times, March 1, 2007, <https://www.nytimes.com/2007/03/01/washington/01korea.html>
381. Sanger, David E., North Korea Says it has a programm on nuclear arms, New York Times , October 17, 2002, <https://www.nytimes.com/2002/10/17/world/north-korea-says-it-has-a-program-on-nuclear-arms.html>
382. Sang-Hun, Choe, North Korea Has Started Rebuilding Key Missile-Test Facilities, Analysts Say, New York Times, March 5, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/03/05/world/asia/north-korea-missile-site.html>
383. Sarah Cammarata, North Korea, U.S. to hold behind-the-scenes talks on third summit, Politico, June 26, 2019, <https://www.politico.com/story/2019/06/26/north-korea-us-third-summit-1382978>
384. SBS News, Kim Jong-un open to third Trump summit with the right attitude, April 13, 2019, <https://www.sbs.com.au/news/kim-jong-un-open-to-third-trump-summit-with-the-right-attitude>

385. Secretary of Defense Speech, Missile Defense Announcement, U.S. Department of Defense, March 15, 2013, <https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1759>
386. Security Council Resolution on North Korea, Resolution 1718, S/RES/1718, 2006.
387. Security Council Resolution on North Korea, Resolution 1874, Strengthens Arms Embargo, Calls for Inspection of Cargo, Security Council, Acting Unanimously, Condemns in Strongest Terms Democratic People's Republic of Korea Nuclear Test, Toughens Sanctions, SC/9679, June 12, 2009.
388. Security Council, Letter dated 4 June 2010 from the Permanent Representative of the Republic of Korea to the United Nations addressed to the, President of the Security Council, S/2010/281, June 4, 2010
389. Security Council, Resolution 2087, S/RES/2087, 2013
390. Simon Rabinovitch, China banks rein in support for North Korea, Financial Times, May 13, 2013, <https://www.ft.com/content/9bb568b0-bba0-11e2-82df-00144feab7de>
391. Somini Sengupta, aAfter U.S. Compromise, Security Council Strengthens North Korea Sanctions, New York Times, September 11, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/11/world/asia/us-security-council-north-korea.html>
392. Song Jung-a, North Korea condemned for fifth nuclear test, Financial Times, September 9, 2016, <https://www.ft.com/content/a6da9824-7636-11e6-bf48-b372cdb1043a>
393. South China Morning Post, Donald Trump says he received beautiful letter from North Korea's Kim Jong-un, June 12, 2019, <https://www.scmp.com/news/asia/east-asia/article/3014106/donald-trump-says-he-received-beautiful-letter-north-koreas-kim>
394. Spurgeon M. Keeny, Jr., Morton H. Halperin, Robert Gallucci, Bush's Deferral of Missile Negotiations With North Korea: A Missed Opportunity: An ACA Press Conference, Arms Control Today, vol. 31, No. 3, pp. 13-20, 2001.
395. Sputnik International, Russian Military Concedes Iran, N. Korea Nuclear Threat, April 24, 2012, <https://sputniknews.com/russia/20120424173017423/>
396. START I, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on Strategic Offensive Reductions, 1991, <https://www.state.gov/t/avc/trty/146007.htm>
397. START II, Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on Strategic Offensive Reductions, 1993, <https://www.state.gov/t/avc/trty/104150.htm>
398. State of the Union Address of the President to the Joint Session of Congress, January 28, 2003, <https://web.archive.org/web/20100131033509/http://www.c-span.org/Transcripts/SOTU-2003.aspx>
399. Statement by H.E. Mr. Choe Su Hon, Head of the Delegation of the Democratic People's Republic of Korea, At the General Debate of the fifty-

- ninth session of the United Nations General Assembly, New York, September 27, 2004.
400. Stephan Haggard and Tai Ming Cheung, North Korea's Approach to Defense Innovation: Foreign Absorption, Domestic Innovation, and the Nuclear and Ballistic Weapons Industrial Base, University of California, 2018.
 401. Stephan Haggard, Marcus Noland Sanctioning North Korea: The Political Economy of Denuclearization and Proliferation, Asian Survey, Vol. 50, No. 3, pp. 539-568, University of California Press, 2010.
 402. Stephen Walt on the War of Words between the U.S. and North Korea, Asia Experts Forum, November 2017.
 403. Steve George, Jessie Yeung, James Griffiths, Kevin Liptak, Joshua Berlinger, DMZ: Donald Trump steps into North Korea with Kim Jong Un, CNN, June 30, 2019, <https://edition.cnn.com/politics/live-news/trump-dmz-kim-live-intl-hnk/index.html>
 404. Steve Holland, Eric Walsh, Trump says North Korea missile launch a situation that we will handle, Reuters, November 28, 2017, <https://www.reuters.com/article/us-northkorea-missiles-trump/trump-says-north-korea-missile-launch-a-situation-that-we-will-handle-idUSKBN1DS2T1>
 405. Steven Lee Myers, Threats and Responses: Russia; Moscow is Negotiating with North Korean Officials in quiet effort to defuse tensions, The New York Times, January 12, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/12/world/threats-responses-russia-moscow-negotiating-with-north-korean-officials-quiet.html>
 406. Steven R. Weisman, Threats and Responses: Asian Arena; U.S., in a shift, is willing to talk with North Korea about A-Arms, New York Times, January 8, 2003, <https://www.nytimes.com/2003/01/08/world/threats-responses-asian-arena-us-shift-willing-talk-with-north-korea-about-arms.html>
 407. Sukjoon Yoon, THAAD in South Korea: What Does It Really Mean for China?, The Diplomat, July 12, 2016, <https://thediplomat.com/2016/07/thaad-in-south-korea-what-does-it-really-mean-for-china/>
 408. Sun Star Philippines, Philippines, Indonesia condemn North Korea missile, August 29, 2017, <https://www.sunstar.com.ph/article/161107>
 409. Ted Kemp, North Korea hydrogen bomb: Read the full announcement from Pyongyang, CNBC, September 3, 2017, <https://www.cnbc.com/2017/09/03/north-korea-hydrogen-bomb-read-the-full-announcement-from-pyongyang.html>
 410. The Associated Press, North Korea urges foreigners to leave South Korea, Apr 09, 2013, <https://www.cbc.ca/news/world/north-korea-urges-foreigners-to-leave-south-korea-1.1314913>
 411. The Business Times, UN council condemns North Korea missile launches, vows new measures, August 27, 2016, <https://www.businesstimes.com.sg/government-economy/un-council-condemns-north-korea-missile-launches-vows-new-measures>
 412. The Chosun Ilbo, How Powerful Was N.Korea's Nuke Test?, February 14, 2013, http://english.chosun.com/site/data/html_dir/2013/02/14/2013021400705.html
 413. The Guardian, North Korea could hit US homeland with nuclear weapon, says top admiral, October 8, 2015,

- <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/08/north-korea-could-hit-us-homeland-with-nuclear-weapon-says-top-admiral>
414. The Jerusalem Post, U.S. Diplomat Returns From North Korea With Boxes of Nuclear Records, May 10, 2008, <https://www.jpost.com/International/US-diplomat-returns-from-N-Korea-with-boxes-of-nuclear-records>
415. The Ministry of Foreign Affairs of Japan, Prime Minister Junichiro Koizumi's Visit to North Korea, March 30, 2007, https://web.archive.org/web/20070418072908/http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/pmv0209/index.html
416. The Risk Report, North Korea Nuclear Milestones – 1962–2006. Volume 12 Number 6, Wisconsin Project on Nuclear Arms Control, November–December 2006, <https://web.archive.org/web/20170409024042/http://www.wisconsinproject.org/countries/nkorea/nukemstones06.html>
417. The Siberian Times, Russia says no danger to Far East residents over North Korea's nuclear test, February 12, 2013, <http://siberiantimes.com/other/others/news/russia-says-no-danger-to-far-east-residents-over-north-koreas-nuclear-test/>
418. The Star, Malaysia strongly condemns North Korea's missile test, September 4, 2017, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2017/09/04/malaysia-strongly-condemns-north-koreas-missile-test/>
419. The Telegraph, Kaesong industrial park to reopen next week, September 11, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10300899/Kaesong-industrial-park-to-reopen-next-week.html>
420. The Telegraph, North Korea releases Chinese sailors, May 21, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/10070109/North-Korea-releases-Chinese-sailors.html>
421. The Telegraph, North Korea: we can't keep you safe, Pyongyang tells foreign embassies, April 5, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9975148/North-Korea-we-cant-keep-you-safe-Pyongyang-tells-foreign-embassies.html>
422. The Telegraph, North Korean satellite 'is transmitting revolutionary songs, April 5, 2009, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/5108667/North-Korean-satellite-is-transmitting-revolutionary-songs.html>
423. The White House, Joint Statement of President Donald J. Trump of the United States of America and Chairman Kim Jong Un of the Democratic People's Republic of Korea at the Singapore Summit, June 12, 2018
424. Today, N. Korean nuclear test condemned as intolerable provocation, January 6, 2016, <https://www.todayonline.com/world/asia/n-korean-nuclear-test-condemned-intolerable-provocation>
425. Tolo News, North Korea Confirms End of War Armistice, March 13, 2013, <https://tolonews.com/afghanistan/north-korea-confirms-end-war-armistice>
426. Tom Phillips, Shanghai Malcolm Moore, David Blair Evacuate, North Korea urges foreigners in latest thermo-nuclear war threat, The Telegraph, April 9, 2013, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9980762/Evacuate-North-Korea-urges-foreigners-in-latest-thermo-nuclear-war-threat.html>

427. Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), July 1, 1968, United Nations.
428. Trump sacks national security adviser John Bolton - BBC Newsnight, September 10, 2019, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-49655279>
429. U.S. Department of Defense, Secretary of Defense Speech, March 15, 2013, <https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1759>
430. UN extends North Korea sanctions over rocket launch, BBC, January 22, 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-21137136>
431. UN News, DPR Korea: Security Council says nuclear test is threat to peace, warns of action, October 6, 2006, <https://news.un.org/en/story/2006/10/195262-dpr-korea-security-council-says-nuclear-test-threat-peace-warns-action>
432. UN Security Council, Resolution 82, Complaint of aggression upon the Republic of Korea, June 25, 1950 [S/1501].
433. Union of Concerned Scientists, How Do Nuclear Weapons Work?, September 29, 2016, <https://www.ucsusa.org/resources/how-nuclear-weapons-work>
434. United Nations, Security Council Condemns Underground Nuclear Test by Democratic People's Republic of Korea, with Members Calling for Tougher Sanctions, SC/12978, September 4, 2017, <https://www.un.org/press/en/2017/sc12978.doc.htm>
435. USGS, M5.1 Nuclear Explosion - 24km ENE of Sungjibaegam, North Korea, February 12, 2013 at 02:57:51 UTC, <https://web.archive.org/web/20130213124657/http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eventpage/usc000f5t0#summary>
436. Victor Cha, Fraser Katz, The Right Way to Coerce North Korea, Ending the Threat Without Going to War, Foreign Affairs, 2018.
437. VOA News, Seoul: US, N. Korea Agree to Second Summit As Soon as Possible, October 7, 2018, <https://www.voanews.com/usa/seoul-us-n-korea-agree-second-summit-soon-possible>
438. Vol. 33, No. 4, North Korea Special Issue, pp. 4-7,2003.
439. Walker C. and Ludwig J., The Meaning of Sharp Power, How Authoritarian States Project Influence, Foreign Affairs, November 2017.
440. Walter Pincus, N. Korean Nuclear Conflict Has Deep Roots, Washington Post, October 15, 2006.
441. Waltz N. Kenneth, International structure, national force, and the balance of world power, International politics and foreign policy, The Free Press, Vol.21, No2, pp. 215-231, New York, 1967.
442. Welt , Nordkorea legt detaillierten Plan für Raketenangriff Richtung Guam vor, August 10, 2017
443. Westcott, Ben, North Korea denounces US terror listing as a serious provocation, CNN, November 22, 2017, <https://edition.cnn.com/2017/11/22/asia/north-korea-us-terror-provocation/index.html>
444. White House, Presidential Executive Order on Imposing Additional Sanctions with Respect to North Korea, September 21, 2017,

- <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-executive-order-imposing-additional-sanctions-respect-north-korea/>
445. White House, Press Briefing by Treasury Secretary Steven Mnuchin, September 21, 2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/press-briefing-treasury-secretary-steven-mnuchin-092117/>
446. White House, Remarks by President Trump to the 72nd Session of the United Nations General Assembly, September 19, 2017, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/>
447. William Gallo, Trump Meets Kim at DMZ, Crosses Into North Korea, VOA, June 30, 2019, <https://www.voanews.com/usa/trump-meets-kim-dmz-crosses-north-korea>
448. William J. Broad, David E. Sanger, The Rare, Potent Fuel Powering North Korea's Weapons, The New York Times, September 17, 2017, <https://www.nytimes.com/2017/09/17/world/asia/north-korea-rocket-fuel-missiles.html>
449. William J. Broad, North Korean Missile Launch Was a Failure, Experts Say, New York Times, April 5, 2009, <https://www.nytimes.com/2009/04/06/world/asia/06korea.html>
450. William J. Perry, The Terrifying Lessons of Hawaii's Botched Missile Alert, Politico Magazine, January 15, 2018, <https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/15/the-terrifying-lessons-of-hawaiiis-botched-missile-alert-216325>
451. Wolf Blitzer, Jamie McIntyre, Maxim Tkachenko, North Korean test 'went wrong' U.S. official says, CNN, October 10, 2006, <https://web.archive.org/web/20061011000905/http://edition.cnn.com/2006/WORLD/asiapcf/10/10/korea.nuclear.test/index.html>
452. Yong Suk Lee, International isolation and regional inequality: Evidence from sanctions on North Korea, Journal of Urban Economics, 103, p. 34-51, 2018.
453. Yonhap, N. Korea's apparent sixth nuke test estimated to have yield of 100 kilotons: lawmaker, September 3, 2017, <https://en.yna.co.kr/view/AEN20170903002700315>
454. Živilė Marija Vaicekauskaitė, Security Strategies of Small States in a Changing World, De Gruyter, 2017.
455. Καταστατικός Χάρτης Ηνωμένων Εθνών, Κεφάλαιο 7, Άρθρα 39 – 42.
456. Κουσκουβέλης Η., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.
457. Λίτσας Σ., Παρουσίαση μεταπτυχιακού μαθήματος Στρατηγικής Ανάλυσης, 2018.
458. Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος στα Ηνωμένα Έθνη, <https://www.mfa.gr/missionsabroad/un/greece-in-organization/peace-and-security.html?page=1>
459. Σύμφωνο Briand – Kellogg (1928) και άρθρο 2, παρ. 4 του Χάρτη του ΟΗΕ
460. S/RES/2407(2018), S/RES/2397(2017), S/RES/2375(2017),
S/RES/2371(2017), S/RES/2356(2017), S/RES/2345(2017),
S/RES/2321(2016), S/RES/2276(2016), S/RES/2270(2016),

S/RES/2207(2015), S/RES/2141(2014), S/RES/2094(2013),
S/RES/2087(2013), S/RES/2050(2012), S/RES/1985(2011),
S/RES/1928(2010), S/RES/1874(2009), S/RES/1718(2006)